

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ALMANYA'DA TÜRKLERİN SİYASAL KATILIMI: KÖLN
ÖRNEĞİ**

**DOKTORA TEZİ
Osman Nuri HASIRCI**

Enstitü Anabilim Dalı : Kamu Yönetimi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Davut DURSUN

MAYIS - 2008

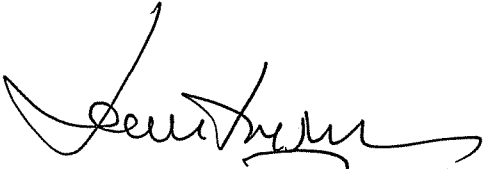
T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ALMANYA'DA TÜRKLERİN SİYASAL KATILIMI: KÖLN
ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ
Osman Nuri HASIRCI

Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi

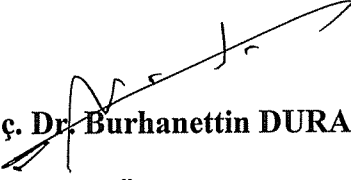
Bu tez 05.05.2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Davut DURSUN

Jüri Başkanı

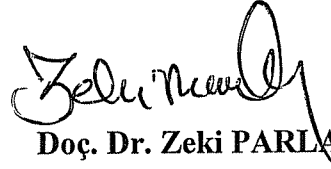
- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç. Dr. Burhanettin DURAN

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç. Dr. Zeki PARLAK

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç. Dr. Yılmaz BİNGÖL

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Mahmut KARAMAN

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Almanya’da Türklerin Siyasal Katılımı konulu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanırken bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu ya da başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Osman Nuri HASIRCI

05.05.2008

İÇİNDEKİLER

TABLolar.....	ix
ŞEKİLLER.....	xvi
KISALTMALAR.....	xvii
ÖZET.....	xix
SUMMARY.....	xx
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: SİYASAL KATILIM OLGUSU VE ÖZELLİKLERİ.....	8
1.1. Siyasal Katılım Kavramı ve Tanımı.....	8
1.2. Siyasal Katılımın Kapsamı ve Biçimleri.....	9
1.3. Siyasal Katılımın Nedenleri.....	14
1.4. Siyasal Katılımı Belirleyen Etkenler.....	17
1.4.1. Siyasal Katılım ve Cinsiyet.....	17
1.4.2. Siyasal Katılım ve Yaş.....	19
1.4.3. Siyasal Katılım ve Sosyo-Ekonomik Durum.....	21
1.4.4. Siyasal Katılım ve Eğitim.....	23
1.4.5. Siyasal Katılım ve Kitle İletişim Araçlarını İzleme.....	26
1.4.6. Siyasal Katılım ve Kentleşme.....	28
1.4.7. Siyasal Katılım ve Meslek Statüsü.....	31
1.4.8. Siyasal Katılım ve Örgüt Üyeliği.....	33
1.5. Siyasal Katılım ve Hukuksal-Siyasal Yapı.....	36
1.6. Siyasal Katılım ve Siyasal Bilişim.....	39
1.7. Siyasal Katılım ve Siyasal Güdü.....	40
1.7.1. Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinlik.....	41
1.7.2. Siyasal Katılım ve Siyasal İlgi.....	42
BÖLÜM 2: ALMANYA'DA TÜRK TOPLUMUNUN GELİŞİMİ VE GENEL	
SOSYOLOJİK ÖZELLİKLERİ.....	44
2.1. Almanya'da Türk Toplumunun Gelişimi ve Genel Sosyolojik Özellikleri.....	44
2.1.1. Birinci Kuşak Türkler.....	44

2.1.2. Federal Almanya’da İkinci Kuşak Türkler.....	47
2.1.3. Üçüncü Kuşak Türkler.....	52
2.1.4. Federal Almanya’da Türklerin Genel Sosyolojik Özellikleri.....	56
2.1.4.1. Cinsiyet.....	56
2.1.4.2. Yaş	59
2.1.4.3. Eğitim.....	62
2.1.4.4. Yerleşme Yeri.....	64
2.1.4.5. Örgüt Üyeliği.....	69
2.1.4.6. Kitle İletişim Araçlarını İzleme.....	72
2.2. Türklerin Hukuki Konumu.....	77
2.2.1. Göçmen Türkler.....	79
2.2.2. Alman Vatandaşı Türkler.....	79
2.2.3. Sığınmacı Türkler.....	83
2.3. Türklerin Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	86
2.3.1. Çalışanlar.....	87
2.3.2. İşsizler.....	89
2.3.3. İşverenler.....	90
2.3.4. Öğrenciler.....	92
2.4. Entegrasyon.....	95

BÖLÜM 3: FEDERAL ALMANYA’NIN İDARİ VE SİYASİ YAPISI VE SİYASALKATILIM.....99

3.1. Federal Devlet (Bundesstaat).....	99
3.1.1. Anayasal Organlar (Verfassungsorgane).....	100
3.1.1.1. Federal Cumhurbaşkanı (Bundespräsident).....	102
3.1.1.2. Federal Meclis (Bundestag).....	103
3.1.1.3. Federal Konsey (Bundesrat).....	105
3.1.1.4. Federal Hükümet (Bundesregierung).....	107
3.1.1.5. Federal Anayasa Mahkemesi (Bundesverfassungsschutz).....	108
3.2. Federe Devletler (Bundesländer).....	108

3.3. Yerel Yönetimler (Kommunalverwaltung).....	111
3.3.1. Almanya’da İlçeler ve İlçe Sistemi İçerisindeki Belediyeler (Kreise).....	113
3.3.2. Büyük Şehirler (Städte).....	115
3.4. Almanya’da Siyasal Partiler	120
3.5. Almanya’da Seçim Sistemi.....	123
3.6. Almanlar’ın Siyasal Katılımı	125
3.7. Yabancıların Siyasal Katılımı.....	127
3.7.1. Almanya’da Türkler’in Siyasal Katılımı.....	129
3.7.2. Almanya’da Alman Vatandaşı Türkler’in Siyasal Katılımı.....	130
3.7.3. Almanya’da Türkler’in Uyum Meclisi (eski ismi Yabancılar Meclisi) Düzeyinde Siyasal Katılımı.....	132

**BÖLÜM 4: ALMANYA’DA TÜRKLER’İN SİYASAL KATILIMINA İLİŞKİN
ALAN ARAŞTIRMASI BULGULARI: KÖLN ÖRNEĞİ..... 136**

4.1. Araştırmanın Evreni, Amacı ve Demokrafik Bilgiler.....	136
4.2. Siyasal Katılım ve Cinsiyet.....	141
4.2.1. Cinsiyet ve Oy Verme.....	142
4.2.2. Cinsiyet ve Parti Üyeliği.....	144
4.2.3. Cinsiyet ve Adaylık.....	146
4.2.4. Cinsiyet ve Bürokrasi İle Temas.....	147
4.2.5. Cinsiyet ve Siyasal İlgi	149
4.3. Siyasal Katılım ve yaş.....	153
4.3.1. Yaş ve Oy Verme.....	153
4.3.2. Yaş ve Parti Üyeliği.....	156
4.3.3. Yaş ve Adaylık.....	158
4.3.4. Yaş ve Bürokrasi İle Temas.....	158
4.3.5. Yaş ve Siyasal İlgi.....	159
4.4. Siyasal Katılım ve Sosyo-Ekonomik Statü.....	164
4.4.1. Sosyo-Ekonomik Statü ve Oy Verme.....	164

4.4.2. Sosyo-Ekonomik Statü ve Parti Üyeliği.....	167
4.4.3. Sosyo-Ekonomik Statü ve Adaylık.....	168
4.4.4. Sosyo-Ekonomik Statü ve Bürokrasi İle Temas.....	169
4.4.5. Sosyo-Ekonomik Statü ve Siyasal İlgisi.....	171
4.5. Siyasal Katılım ve Eğitim.....	174
4.5.1. Eğitim ve Oy Verme.....	174
4.5.2. Eğitim ve Parti Üyeliği.....	177
4.5.3. Eğitim ve Adaylık	178
4.5.4. Eğitim ve Bürokrasi İle Temas.....	178
4.5.5. Eğitim ve Siyasal İlgisi.....	179
4.6. Siyasal Katılım ve Kitle İletişim Araçlarını İzleme.....	182
4.6.1. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Oy Verme.....	182
4.6.2. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Parti Üyeliği.....	184
4.6.3. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Adaylık.....	186
4.6.4. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Bürokrasi İle Temas.....	186
4.6.5. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Siyasal İlgisi.....	187
4.7. Siyasal Katılım ve Kentleşme.....	191
4.8. Siyasal Katılım ve Meslek.....	191
4.9. Siyasal Katılım ve Örgüt Üyeliği	191
4.9.1. Örgüt Üyeliği ve Oy Verme.....	191
4.9.2. Örgüt Üyeliği ve Parti Üyeliği.....	195
4.9.3. Örgüt Üyeliği ve Adaylık.....	198
4.9.4. Örgüt Üyeliği ve Bürokrasi İle Temas.....	199
4.9.5. Örgüt Üyeliği ve Siyasal İlgisi.....	201
4.10. Siyasal Katılım ve Vatandaşlık.....	206
4.10.1. Vatandaşlık ve Oy Verme.....	206
4.10.2. Vatandaşlık ve Parti Üyeliği.....	209
4.10.3. Vatandaşlık ve Adaylık.....	210
4.10.4. Vatandaşlık ve Bürokrasi İle Temas.....	211
4.10.5. Vatandaşlık ve Siyasal İlgisi.....	212

SONUÇ.....	215
KAYNAKLAR.....	227
EKLER	
EK 1.....	242
EK 2.....	254

TABLÖLAR

Tablo 01	Siyasal Katılım Eyleminin Yoğunluk Derecesi.....	16
Tablo 02:	Almanya'daki Türk Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı.....	44
Tablo 03:	1997–2006 Yıllarında Almanya'nın Nüfusu, Yabancılar ve Türklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	58
Tablo 04:	Almanya'daki Türklerin 1971 Yılı İtibariyle Yaş Durumları.....	60
Tablo 05	Almanya'da Yaşayan Türklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1995 Yılı).....	61
Tablo 06:	Almanya'da Yaşayan Türklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1991 ve 2000–2004 Yılları).....	61
Tablo 07:	1971 Yılında Yurt Dışına Gönderilen İşçilerin Eğitim Durumları.....	62
Tablo 08:	Almanya'da Yaşayan AB'ye Üye ve Üye Olmayan Avrupa Ülke Vatandaşları.....	66
Tablo 09:	Almanya'da Yaşayan Afrika ve Asya Ülkeleri Vatandaşları (Tarih).....	67
Tablo 10:	Almanya'da Yaşayan Türk Vatandaşlarının Eyaletlere Göre Dağılımı.....	68
Tablo 11:	Almanya'da Göçmenlere Yönelik Yayın Yapan En Önemli Radyolar (Türkçe Dahil).....	73
Tablo 12:	Almanya'da Türklerin Kullandığı Kitle İletişim Araçlarının Dillere Göre Dağılımı (Yüzde Oran).....	74
Tablo 13:	Almanya'da Türklerin Demografik Değerlere Göre Almanca Ve Türkçe KİA İzleme Oranı.....	75
Tablo 14:	2005 Yılında Almanya'da Basılan Günlük Türk Gazetelerinin Tirajları...	76
Tablo 15:	Alman Vatandaşlığına Geçen Türklerin Sayısı (1982–2005).....	80
Tablo 16:	2000–2005 Yılları Arasında Alman Vatandaşlığına Geçen Göçmen Sayıları ve Trendi.....	82
Tablo 17:	2005 Yılı Öncesi Alman Vatandaşlığına Geçen Yabancılar.....	83
Tablo 18:	Almanya'dan İltica Talebinde Bulunan Türk Sayısı ve Diğer Sığınmacılara Oranı	84

Tablo 19:	Almanya'dan İltica Talebinde Bulunan Türklerin Sayısı (1996–2005)....	85
Tablo 20:	Batı Avrupa Ülkelerine Sığınma Başvurusunda Bulunanların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı.....	86
Tablo 21:	Almanya'da Çalışan Türklerin Yıllara Göre Dağılımı (1999–2001).....	87
Tablo 22:	Almanya'da Çalışan Türklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1999-2001).....	88
Tablo 23:	Almanya'da Yabancı İşsizler ve İşsiz Türklerin Eyaletlere Göre Dağılımı Ve İşsizlik Oranları (30. 11. 2001).....	90
Tablo 24:	Almanya'da Yatırım Yapan Türk İşletmeleri Ve Sektörlere Göre Dağılımı.....	92
Tablo 25:	Almanya'da Okula Devam Eden Yabancı ve Türk Çocuklarının Sayısı ve Devam Ettikleri Okullara Dağılımı(1999/2000).....	93
Tablo 26:	Orta Öğretime, Mesleki Ve Çıraklık Eğitimine ve Yüksek Okula Devam Eden Türk Çocuklarının Sayısı ve Toplam Yabancıların Genel Durumu (1999/2000).....	95
Tablo 27:	Doğum Yeri.....	139
Tablo 28:	Cinsiyet Durumu.....	139
Tablo 29:	Yaş Durumu.....	139
Tablo 30:	Medeni Durum.....	139
Tablo 31:	Eğitim Durumu.....	140
Tablo 32:	Almanya'da Kalış Süresi.....	140
Tablo 33:	Gelir Düzeyleri.....	141
Tablo 34:	Cinsiyete Göre Almanya'da Oy Kullanma Hakkına İlişkin Durum.....	142
Tablo 35:	Cinsiyete Göre Şimdiye Kadar Oy Kullanma Durumu.....	142
Tablo 36:	Cinsiyete Göre Gelecek Pazar Almanya'da Seçim Olsa Oy Kullanma Durumu.....	143
Tablo 37:	Cinsiyete Göre Oy Verilen Parti Durumu	143
Tablo 38:	Cinsiyete Göre Uyum Meclislerinde Oy Kullanma Durumu	144
Tablo 39:	Cinsiyete Göre Almanya'da Siyasi Partiye Üye/Sempati Duyma Eğilimi.....	145

Tablo 40:	Cinsiyete Göre Parti Üyeliği/Sempatizanlılığı Durumu.....	145
Tablo 41:	Cinsiyete Göre Üyesi Veya Sempatizanı Olunan Partinin Faaliyetinde Bulunma Durumu?.....	146
Tablo 42:	Cinsiyete Göre Siyasal, Sosyal, Kişisel İnanç Ve Sorunlarınızdan Dolayı Herhangi Bir Kanuna veya Uygulamaya Karşı Kampanya Başlatma.....	147
Tablo 43:	Cinsiyete Göre Kampanya Düzenleme Nedenini Belirleyen Durum.....	148
Tablo 44:	Cinsiyete Göre Federal Meclislerin Önemini Belirleyen Durum.....	149
Tablo 45:	Cinsiyete Göre Almanya'daki Bu Meclislere Seçilmiş Dört İsmi Belirlenmesi.....	150
Tablo 46:	Cinsiyete Göre Almanya Demokrasısından Memnuniyet Durumu.....	150
Tablo 47:	Cinsiyete Göre Türkler Arasında Alman Siyasetine İlgili Durumu.....	151
Tablo 48:	Cinsiyete Göre Almanya'da Uyum Meclislerinin Sorunları Çözme Durumu.....	152
Tablo 49:	Cinsiyete Göre Bu Meclisleri Problemlerin Çözümü İçin Gerekli ve Yeterli Görme Durumu.....	152
Tablo 50:	Yaşa Göre Gelecek Pazar Almanya da Seçim Olsa Oy Kullanma Durumu.....	154
Tablo 51:	Yaşa Göre Oy Verilen Parti Durumu.....	155
Tablo 52:	Yaşa Göre Uyum Meclisleri Seçimlerinde Oy Kullanma Durumu...	155
Tablo 53:	Yaşa Göre Üyesi ya da Sempatizanı Olunan Parti.....	156
Tablo 54:	Yaşa Göre Üyesi Veya Sempatizanı Olunan Partinin Faaliyetine Katılım Durumu.....	157
Tablo 55:	Yaşa Göre Siyasal, Sosyal, Kişisel İnanç Ve Sorunlarınızdan Dolayı Herhangi Bir Kanun Maddesi Veya Uygulamaya Karşı Kampanya'da Bulunma Durumu.....	158
Tablo 56:	Yaşa Göre Kampanya Nedenini Gösteren Durum.....	159

Tablo 57:	Yaşa Göre Federal Meclislerin Önemlilik Durumu.....	159
Tablo 58:	Yaşa Göre Almanya'daki Bu Meclislere Seçilmiş Dört İsmi Belirleme Durumu.....	160
Tablo 59:	Yaşa Göre Almanya Demokrasısından Memnuniyet Durumu.....	161
Tablo 60:	Yaşa Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Durumu....	162
Tablo 61:	Yaşa Göre Uyum Meclislerinin Gerekli ve Yeterli Olma Durumu.....	162
Tablo 62:	Yaşa Göre Uyum Meclisleri Geçmişte Türk Toplumunun Sorunlarını Çözmesi Durumu....	163
Tablo 63:	Gelir Düzeyine Göre Gelecek Pazar Almanya'da Seçim Olsa Oy Kullanma Durumu.....	165
Tablo 64:	Gelir Düzeyine Göre Partilere Oy Verme Durumu....	166
Tablo 65:	Gelir Düzeyine Göre Uyum Meclisi Seçimlerinde Oy Kullanma Durumu	166
Tablo 66:	Gelir Düzeyine Göre Almanya'da Herhangi Bir Siyasi Partiye Üye Olma veya Sempatı Duyma Durumu....	167
Tablo 67:	Gelir Düzeyine Göre Üyesi veya Sempatizanı Olunan Partinin Faaliyetine Katılma Durumu....	168
Tablo 68:	Gelir Düzeyine Göre Siyasal, Sosyal, Kişisel İnanç Ve Sorunlarınızdan Dolayı Herhangi Bir Kanun Maddesi Veya Uygulamaya Karşı Kampanyaya Katılma Durumu.....	169
Tablo 69:	Gelir Düzeyine Göre Kampanya Nedeninin Durumu....	170
Tablo 70:	Gelir Düzeyine Göre Federal Meclislerin Önemlilik Durumu....	171
Tablo 71:	Gelir Düzeyine Göre Almanya Demokrasısından Memnuniyet Durumu.....	172
Tablo 72:	Gelir Düzeyine Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Durumu.....	173
Tablo 73:	Gelir Düzeyine Göre Uyum Meclisleri Problemlerin Çözümü İçin Gerekli ve Yeterli Olma Durumu.....	173
Tablo 74:	Eğitim Durumuna Göre Oy Kullanma Eğilimi....	175
Tablo 75:	Eğitim Durumuna Göre Oy Verilen Parti....	175
Tablo 76:	Eğitim Durumuna Göre Uyum Meclislerinde Oy Kullanma Eğilimi	176
Tablo 77:	Eğitim Durumuna Göre Siyasal Parti Üyeliği Veya Sempatizanlığı	177
Tablo 78:	Eğitim Durumuna Göre Üye Olunan/Sempatı Duyulan Parti....	177

Tablo 79:	Eğitim Durumuna Göre Yasal Düzenleme/Uygulamaya Karşı Kampanyaya Katılım.....	178
Tablo 80:	Eğitim Durumuna Göre Kampanyaya Katılma Nedeni... ..	179
Tablo 81:	Eğitim Durumuna Göre Federal Meclislere Bakış... ..	179
Tablo 82:	Eğitim Durumuna Göre Alman Demokrasisinden Memnuniyet... ..	180
Tablo 83:	Eğitim Durumuna Göre Alman Siyasetine İlgisi.....	180
Tablo 84:	Eğitim Durumuna Göre Uyum Meclislerinin zm retme Yeterliliği Konusundaki Kanaat... ..	181
Tablo 85:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Oy Verme Eğilimi... ..	182
Tablo 86:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Uyum Meclislerine Oy Verme Eğilimi.....	183
Tablo 87:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Partiye Oy Verme Eğilimi	183
Tablo 88:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya’da Partiye Üye/Sempati Eğilimi.....	184
Tablo 89:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Üye/Sempati Duyulan Parti.....	185
Tablo 90:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Yasal Ve Siyasal Düzenlemeye Katılma Eğilimi... ..	186
Tablo 91:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Kampanya Nedeni... ..	187
Tablo 92:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya Demokrasisinden Memnuniyet Durumu... ..	187
Tablo 93:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Durumu.....	188
Tablo 94:	Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya’da Uyum Meclislerinin Sorunları zme Eğilimi.....	188
Tablo 95:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneklerine Üye) Göre Gelecek Pazar Almanya’da Seçim Olsa Oy Kullanma Durumu... ..	191
Tablo 96:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneklerine Üye) Göre Partiye Oy Verme Eğilimi.....	192
Tablo 97:	Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Gelecek Pazar Almanya’da Seçim Olsa Oy Kullanma Eğilimi... ..	192
Tablo 98:	Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Partiye Oy Verme Eğilimi.....	193

Tablo 99:	Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinde Oy Kullanma Eğilimi.....	194
Tablo 100:	Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Alman Derneğine Üye) Göre Almanya’da Siyasi Partiye Üye/Sempatı Duyma Eğilimi.....	195
Tablo 101:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Parti Üyesi/Sempatizanı Olma Eğilimi.....	195
Tablo 102:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Üyesi/Sempatizanı Olunan Partinin Faaliyetinde Bulunma Eğilimi.....	196
Tablo 103:	Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Bir Siyasi Partiye Üye/Sempatı Duyma Eğilimi.....	196
Tablo 104:	Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Parti Üyesi/Sempatizanı Olma Durumu.....	197
Tablo 105:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Yasal Ve Siyasal Süreçlere Katılım Eğilimi.....	198
Tablo 106:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Kampanya Nedeni.....	199
Tablo 107:	Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Siyasal Ve Yasal Süreçlere Katılım Eğilimi.....	199
Tablo 108:	Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Kampanya Nedeni.....	200
Tablo 109:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Almanya Demokrasısından Memnuniyet Durumu.....	201
Tablo 110:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Eğilimi.....	202
Tablo 111:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Problemlerin Çözümüne İlişkin Eğilim.....	202
Tablo 112:	Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Sorunları Çözme Eğilim.....	203
Tablo 113:	Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Alman Demokrasısından Memnun Musunuz	204
Tablo 114:	Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Eğilimi.....	204
Tablo 115:	Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Problemlerin Çözümüne İlişkin Eğilim.....	205

Tablo 116: Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Türk Toplumunun Sorunlarını Çözme Eğilimi... ..	205
Tablo 117: Vatandaşlığa Göre Almanya’da Oy Kullanma Hakkı.....	207
Tablo 118: Vatandaşlığa Göre Almanya’da Seçimlerde Oy Kullanma Eğilimi	207
Tablo 119: Vatandaşlığa Göre Oy Verilen Parti Tercihi... ..	208
Tablo 120: Vatandaşlığa Göre Uyum Meclisleri Seçimlerinde Oy Verme Eğilimi... ..	208
Tablo 121: Vatandaşlığa Göre Almanya’da Parti Üyeliği Veya Sempatizanlık Durumu.....	209
Tablo 122: Vatandaşlığa Göre Üye Olunan ya da Sempatizanı Olunan Parti... ..	210
Tablo 124: Vatandaşlığa Göre Yasal Düzenleme/Uygulamaya Karşı Kampanyaya Katılma Eğilimi.....	211
Tablo 125: Vatandaşlığa Göre Kampanya Nedeni... ..	211
Tablo 126: Vatandaşlığa Göre Almanya Demokrasisinin İşleyişinden Memnuniyet Durumu.....	212
Tablo 127: Vatandaşlığa Göre Alman Siyasetiyle İlgilenme Eğilimi... ..	213
Tablo 128: Vatandaşlığa Göre Uyum Meclislerinin Gereklilik-Yeterlilik Durumu... ..	214

ŞEKİLLER

Şekil 1: Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasal Organları (Devletin Yapısı).....	101
Şekil 2: 2005 Yılı 16. Dönem Seçim Sonuçlarına Göre Federal Mecliste Temsil Edilen Partiler ve Sandalye Sayıları.....	103
Şekil 3: 69 Üyeden Oluşan Federal Konsey'in Eyaletlere Göre Dağılımı.....	106
Şekil 4: Güney Almanya Meclis Yasası (Baden-Württemberg ve Bayern Eyaletlerinde Bu Tip Yönetim Uygulanmaktadır).....	116
Şekil 5: Belediye Başkanı Yasası (Rheinland-Pfalz, Saarland Eyaletlerinde ve Schleswig-Holstein Eyaleti Belediyelerinde Uygulanmaktadır).....	117
Şekil 6: Magistrat Yasası (Hessen ve Schleswig-Holstein Eyaletleri Kentlerinde Bu Tip Yönetim Uygulanmaktadır).....	118
Şekil 7: Kuzey Almanya Meclis Yasası (Kuzey Ren Westfalya ve Aşağı Saksonya Eyaletlerinde Bu Tip Yönetim Uygulanmaktadır).....	119

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AGABY** : Bavyera Eyaleti Yabancılar Meclisi Çalışma Grubu
- AGAH** : Hessen Yabancılar Meclisi Çalışma Grubu
- AGARP** : Rheinland-Pfalz Eyaleti Yabancılar Meclisi Çalışma Grubu
- AGSA** : Saarland Eyaleti Yabancılar Meclisi Çalışma Grubu
- AID** : Ausländer in Deutschland (Almanya'da Yabancılar)
- ARD** : Allgemeine Rundfunk Deutschlands (Almanya Birinci Televizyon Kanalı)
- ATIAD** : Avrupa Türk İşadamları ve Sanayicileri Derneği
- A.Ü.S.B.F.** : Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi
- BM** : Birleşmiş Milletler
- BRD** : Bundesrepublik Deutschland
- Die GRÜNE** : Birlik 90/Yeşiller (Kısa adı GRÜNE'dir)
- CDU** : Christlich Demokratischen Union Deutschlands (Almanya Hristiyan Demokrat Birliğ)
- CSU** : Christlich Soziale Union Deutschlands
- ÇSGB** : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- DGB** : Deutscher Gewerkschaftsbund
- DİE LİNKE** : Sol Parti
- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
- DOMIT** : Dokumentationszentrum und Museum über die Migration aus der Türkei e.V.,

FDP	: Freie Demokratische Partei (Hür Demokrat Parti)
IG-METAL	: Industriegewerkschaft Metall, IGM
ITES	: Institut für Türkisch- Europäische Studien
KİAİ	: Kitle İletişim Araçlarını İzleme
KPMG	: Klynveld, Peat, Marwick und Goerdeler
LAGA	: Landesarbeitsgemeinschaft der Kommunalen Migrantenvertretungen
LAKA	: Baden Württemberg Eyaleti Yabancılar Meclisi Çalışma Grubu
NRW	: Nord Rhein Westfalen
PDS	: Die Partei des Demokratischen Sozialismus (Demokratik Sisyalist Partisi)
SPD	: Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Almanya Sosyal Demokrat Parti)
TD-IHK	: Türkisch-Deutsch Industrie und Handelskammer (Türk Alman Ticaret Sanayi Odası)
T.B.M.M	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TD-Plattform:	Türk-Alman Öğrenci Platformu
TGD	: Türkische Gemeinde in Deutschland (Almanya Türk Toplumu)
UETD	: Union of European Turkish Democrats
UN	: United Nations (BM)
VERDI	: Die Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft
ZfT	: Stiftung Zentrum für Türkeistudien

Tezin Başlığı: „Almanya’da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği“	
Tezin Yazarı: Osman Nuri Hasırcı	Danışman: Prof. Dr. Davut Dursun
Kabul Tarihi: 05 Mayıs 2008	Sayfa Sayısı: xx(Ön kısım)+241 (Tez)+13 (Ekler)
Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi	
ÖZET	
<p>Bu çalışmanın amacı, Almanya’da yaşayan Türklerin siyasal katılımını incelemektir. Siyasal katılım olgusu, Alman siyasetine katılım şeklinde mi, yoksa Türkiye siyasetine katılım şeklinde mi gerçekleşmektedir. Ya da her ikisine birden katılım veya hiçbirine katılmama biçiminde mi ortaya çıkmaktadır. Almanya’da bu durumu test eden bir de alan çalışması yapılmıştır.</p> <p>İkinci Dünya Savaşı sonrasında değişik sebeplerle göç alan Batı Avrupa ülkelerinin sosyal yapıları da değişmeye başlamıştır. Karşılıklı anlaşmalarla bu ülkelere gelen işgücüne insani veya daha değişik sebeplerle haklar verilmek istenmektedir. Ancak bu haklar yerli bir Alman’a verilen haklarla hiçbir zaman eşit değildir. Göçmenlere verilen siyasal katılım hakkı, yerli bir Alman vatandaşına verilen haktan çok daha sınırlıdır. Vatandaşlık değiştirmeden siyasal katılım alanları ve imkânları ise oldukça dardır. Bu nedenle pek çok Türk Alman vatandaşlığına geçmiştir.</p> <p>Bu çalışmada, Almayanda Türklerin kalıcı olduğunu, yerleşmeye yöneldiğini, Alman vatandaşlığına geçtiğini ve gelecekleri için Alman siyasetini etkilemeye yöneldiğini ileri sürmektedir. Ayrıca Alman vatandaşı Türklerin siyasal tercihlerinin Alman vatandaşı olmayan türklerin siyasal tercihlerinden daha çeşitli, uyum meclislerinin gerekli fakat yetersiz olduğu, birinci kuşağın siyasal alanda aktif olmadığı, ikinci kuşağın birinci kuşağın tersine aktif ve üçüncü kuşağın ise siyasal katılımında her iki kuşaktan da daha bilinçli olduğu iddia etmektedir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılım, Almanya’da Türkler, uyum meclisi	

Title of Theses: Political Participation of Turks in Germany: Case of Koln	
Author: Osman Nuri Hasirci	Supervisor: Prof. Dr. Davut Dursun
Date of Acceptance: 05 May 2008 (Theses)+13 (Appendix)+	Number of Pages: xx(Front Matters) +241
Department: Public Administration	
ABSTRACT	
<p>The aim of this thesis is to study the political participation of Turks living in Germany. Is the phenomenon of political participation by Turks in Germany taking place in the German politics or in Turkish politics? Is it taking place as participation in both politics or as participation in none of these? This study is based on a fieldwork conducted in the city of Köln, Germany</p> <p>After receiving migrants in the post-war era, the social structure of the European societies underwent major transformations. Migrant workers arrived to Europe via mutual agreements. They were given some right on humanitarian and other ground. Nevertheless these rights have never lived up to those given Germans. The rights for political participation given to migrant workers have been much more limited unless they altered their citizenship. Thus, many Turks have left Turkish citizenship and become German citizens.</p> <p>The thesis seeks to evaluate the impact of independent variables such as age, gender, education, socio-economic status, citizenship, and membership of association and citizenship on the political participation. It argued that each of these affects politic participation in different degrees and direction.</p>	
Key Words: Political Participation, Turks in Germany, Integration, Integration Assemblies, Migrants, Foreigners.	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

İkinci Dünya Savaşında gelişmiş Batı Avrupa ülkeleri ekonomik altyapı ve insan gücü açısından büyük bir yıkıma maruz kalmıştır. Savaş hemen sonrası harap olan altyapının, ekonominin yeniden inşası ve 1950'li yıllardan itibaren başlayan ekonomik canlanma, ortaya büyük bir işgücü açığı çıkarmıştır. Gelişmiş ülkeler ihtiyaç duydukları işgücünü öncelikle eski sömürgelerinden ve en yakın hinterlandlarından temin etmeye çalışmıştır. Bu ülkelerden biri de Almanya'dır. 1950'lerin ortalarından itibaren yabancı işgücüne ihtiyaç duyan Almanya, öncelikle Akdeniz'in kuzeyinde yer alan İtalya, Yunanistan, Yugoslavya, Portekiz ve İspanya gibi ülkelere işgücü talebinde bulunmuştur. 1960'lı yıllara gelindiğinde Almanya Türkiye'den işgücü ithal etmek zorunda kalmıştır.

31 Ekim 1961 tarihinde Almanya-Türkiye arasında yapılan ikili antlaşmayla, Türkiye'den işgücü ithal edilmeye başlanmıştır. Bu işgücü ithalinin başlangıcında, Türk işçileri bir yıllığına 'rotasyon sistemiyle geçici olarak Almanya'ya getirilmiştir. Bu dönemde Almanya'ya giden Türk işgücünün de amacı kalmak değildir. Onlar amacı daha çok bir makine ve ev satın alabilecek veya bir işyeri kuracak kadar para biriktirip tekrar ülkelerine dönmektir. Bu süreç Batı ülkelerinde ve Almanya'da ekonomik krizin (petrol krizi) derinleştiği 1970'li yılların sonuna kadar devam etmiş ve aynı yıllardan itibaren Almanya doğrudan işgücü alımını da durdurmuştur.

Doğrudan işçi alımının durdurulmasından sonra, aile birleşmeleri Almanya'ya Türk göçünün ikinci dalgasının başlamasına yol açmıştır. Kısa bir süre içinde Almanya'daki Türk işgücü ve nüfusu yabancılar arasında en büyük grup haline gelmiştir. Bu arada başlangıçta geçici olan Türk işgücü göçü, yeni kuşakların sosyalizasyon sürecini, eğitimini Almanya'da tamamlaması ve yaşama yeri olarak Almanya'yı tercih etmeye başlamasıyla kalıcı bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Türkiye'de askeri darbelerle demokrasinin kesintiye uğraması, derinleşen ekonomik krizler Türk işgücü arasında geri dönme arzusunu da zayıflatmıştır. Böylece Türk işgücünün statüsü, geçici işçilikten kalıcılığa ve daha sonra da vatandaşlığa geçişe yönelmiştir. Dolayısıyla Almanya'daki Türk İşçiler için mevcut dönemi vatandaşlığa ve girişimciliğe geçiş olarak tanımlamak mümkündür.

Almanya’da kalıcılaşmayı teşvik eden bir başka husus da, bu süreçte oluşan kuşaklar arası sosyalizasyon farklılıklarıdır. İlk kuşak işçilerden biri, genellikle baba, Türkiye’ye dönme kararı aldığı anda, genç nesiller bu karara uymamakta ve Almanya’da yaşamın kendileri için daha rahat olduğunu, Türkiye’de uyum sorunu yaşayacaklarını ileri sürmektedir.

Almanya’ya göçün başlangıcında erkek ağırlıklı olan Türk nüfusu, aile birleşimi veya daha sonra oluşan evliliklerle erkek, kadın ve çocuklardan oluşan dengeli ve genç bir toplum halini almıştır. Başlangıçta işçi yurtlarında kalan ve normal Alman halkının ikamet ettiği yerleşme birimlerinde ikametine izin verilmeyen sanayi işçileri, zamanla bu kuralı bozarak yeni yerleşme birimlerine kısmen geçmeyi başarmıştır.

Başlangıçta bu göç, her iki ülke yöneticileri kadar işgücü için de kalıcı olmayıp geçici bir nitelik arz etmekteydi. Bu nedenle uzun vadede göçmen bir işgücünün ihtiyaç duyacağı dil, eğitim, meslek, siyasal katılım, psikolojik danışmanlık, sosyal gereksinimler, dinsel talepler genellikle ihmal edilmişti. Ancak zamanla bu göçün kalıcı hale gelmesi, Türk işçilerini sosyal, siyasal, ekonomik, hukuki vb. hakların gerek yerel ve gerekse bölgesel ve ulusal düzeyde alınması ve kullanılması arayışına itmiştir. Almanya’da Türklerin siyasal katılımının önemi bu zaman ve şartlar içerisinde daha da artmıştır.

Başlangıçta siyasal katılıma yönelecek alt yapıya, birikime ve niyete sahip olmayan Türkler, daha sonraki süreçte önce işçi sendikalarına ve 1980’lerden sonra kurulan Uyum Meclisi (Yabancılar Meclisi) seçimlerine katılmıştır. Almanya’da Uyum Meclisleri bir danışma meclisidir. Göçmenler siyasal, sosyal, kültürel, dini, eğitim vb. sorunlarını bu meclisler aracılığıyla yerel siyasal makamlara iletebilmektedir. Başka bir ifadeyle Uyum Meclisleri, Türkler ile Alman siyasal kurumaları arasında aracı kurumdur. Bu nedenle göçmenler siyasal taleplerini siyasal otoriteye bu meclisler aracılığı ile dolaylı katılımı iletebilmektedir.

Bununla birlikte, Türklerin vatandaşlık değiştirerek Almanya’da kalıcı bir statüye geçme imkânı kazanması siyasal katılım açısından önemli bir kilometre taşı oluşturmaktadır. Bu, onların gerek seçmen ve gerekse aday olarak seçimlere katılmasını mümkün kılmış ve taleplerini federe ve federal meclisler düzeyinde ifade edebilme imkânına kavuşmuştur. Pek çok Türk yerel ve ulusal parlamentolara temsilci olarak

seçilmiştir. Yarım milyondan fazla Türkün seçmen statüsüne kavuşması, Alman siyasi partilerini de haremete geçirmiş ve bunların Türk toplumun taleplerine uygun politikalar formüle etmeye teşvik etmiştir.

Öte yandan, göçün ilk yıllarından itibaren, gerek Alman ve gerekse Türk devletinin Türk işçilerinin sorunlarını çözmeye isteksiz olması, Türkleri 1970'lerden itibaren sivil örgütlenmeye teşvik etmiş ve çok sayıda sivil toplum örgütü kurulmuştur. Türkiye siyasetinin derinden etkilediği ve şekillendirdiği bu örgütler, sosyal, siyasal, ekonomik, dini ve kültürel nitelik taşımaktadır. Bu dernekler, Almanya'da yerleşmeye karar veren Türk toplumunun siyasal katılımı açısından işlevsel bir role sahiptir. Nitekim bunlar vatandaşlık değişimini teşvik etmiştir. Ayrıca bir kısmının Alman siyasetinde üyelerinin çıkarlarını korumak ve geliştirmek için oldukça etkili lobi çalışmaları da yaptıkları bilinmektedir.

Almanya'da Türk toplumun sosyal ve siyasal talepleri şunları içermektedir: Göçmenlerin yerel yönetim bürokrasisinde istihdamı, her göçmen çocuğuna okul öncesi kreş imkânının kazandırılması, eğitimde ve istihdamda fırsat eşitliği, her çeşit ayrımcılığa son verilmesi, vatandaşlık statüsüne sahip olmayanlara yerel seçimlerde seçme-seçilme hakkının verilmesi ve çifte vatandaşlık şeklindedir.

Almanya'da Türklerin siyasal katılım olgusu yeni olması sebebiyle bu alanda yapılmış akademik çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu çalışmaların bir kısmı bazı Alman araştırma merkezleri ve vakıfları (Friedrich-Ebert Vakfı, Konrad Adenauer Vakfı ve Körber Vakfı gibi), tarafından yapılan araştırmalardır. Bunlar, yabancıların vatandaşlık değiştirmesi, kalıcılığa yönelmesi, entegrasyon, yabancılar meclislerine katılım, genel anlamda yabancıların siyasal katılımı, Türk gençlerinin sosyal ve siyasal eğilimlerine yönelik çalışmaları içermektedir. Bu konuda yapılmış kapsamlı bir akademik çalışma mevcut değildir. Çalışmamız, literatürde mevcut boşluğu doldurmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmanın Yöntemi, Kullanılan Teknikler ve Hipotezleri

Çalışmamızda kitap, dergi, yıllık raporlar, tezler, gazeteler, göç dokümanları, araştırma merkezlerinin ve Almanya idari-siyasi sisteminin internet siteleri ve diğer yazılı dokümanlardan yararlanılmıştır. Karma bir metot izlenmiştir. Çalışmanın dördüncü

bölümünü, Köln ve çevresinde yaşamakta olan ve 400 kişi üzerinde yapılan anket tekniklerinin kullanıldığı alan araştırması oluşturmaktadır. Bunlardan 52 adet anket sağlıklı bulunmadığı için elimine edilmiş, 348 tanesi değerlendirmeye alınmıştır. Anketler, yüz yüze özel seçilmiş deneklerle doldurulmuş, kartopu sistemi ve tesadüfî örneklem metodu uygulanmıştır. Köln’de bir profesyonel anket firması personelinde yararlanılmıştır. 20 kişi ile pilot anket uygulaması yapılmış, daha sonra da anket soruları yeniden düzeltilerek son şeklini alması sağlanmıştır. Bu esnada siyasette temsilci olan, seçilmiş önemli isimlerle de görüşülmüştür. Önemli sivil toplum kuruluşları, spor dernekleri, konsolosluk yetkilileri ve akademik kariyer sahibi kişilerle temasa geçilmiştir.

Siyasal katılım, Almanya’da yaşayan Türkleri geliştirmesi, siyasal sistemi kendi siyasal talepleri doğrultusunda etkilemesi açısından oldukça önemlidir. Hakların alınması ve kullanılması anlamında da, kıymeti inkâr edilemez bir husustur. Siyasal katılım, demokrasinin olmazsa olmaz şartıdır. Dolayısıyla yöneticiler meşruiyetini halkın siyasal katılımından almaktadır. Almanya’nın nüfusu 2006 yılı itibariyle 82 milyondur. Bunun %8,8’ni yabancılar, onların da %25,8’ini Türk vatandaşları oluşturmaktadır (Alman vatandaşı Türkler hariç). Almanya’da Türk vatandaşlarının sayısı 2007 yılı itibariyle 1.713.551’dir. Alman vatandaşlığını edinmiş olanlarla birlikte bu sayının 2,6 milyon olduğu belirtilmektedir. Çoğunluğu büyük kentlerde yaşayan bu kadar büyük bir nüfusun siyasal katılım hakkının olmaması, taleplerini siyasal sisteme iletememesi, sadece vatandaş olanların seçme-seçilme ve daha fazla haklara sahip olması büyük bir sorundur. Siyasal katılım hakkından yabancıları mahrum eden yasa ve uygulamaları eleştiren Bauer, bu olguyu fırsat eşitsizliği olarak değerlendirerek “herhangi bir parti ile bağı olmayan ve sayıları da küçümsenemeyecek kadar büyük potansiyele varan ilk ve genç seçmenler tartışılmalıdır” şeklinde vurgu yapmaktadır (Bauer, 16. Februar 2007).

Almanya’da Türklerin siyasal katılımı Köln örneği alan araştırması, Köln şehir sınırları içerisinde ikamet eden Türkler üzerinde yapılmıştır. Köln, Kuzey Ren Westfalya eyaletinde yer almaktadır. Bu eyalette toplam yabancı nüfus 18 milyondur. Bunun 1,9 milyonu yabancıdır. Bunların da 900 bini Türktür. Başka bir ifadeyle Almanya’da yaşayan Türklerin 1/3’i bu eyalette yaşamaktadır. Bu eyalette de Türklerin en yoğun yaşadığı şehir Köln’dür. Köln’ün nüfusu bir milyondur. Bunun 1/3’nin göçmen kökenli

olduğu bilinmektedir. 2006 rakamlarına göre Köln’de yaşayan yabancı ülke vatandaşlarının sayısı 176 bindir. Bu sayı içerisinde Türk nüfusun oranı ise %36’dır. Bu sebeple Köln şehri Almanya’da Türkleri temsil özelliğine sahip önemli bir örneklem oluşturmaktadır.

Almanya’da Türker’in siyasal katılımını tercih etmenin birkaç nedeni mevcuttur. Bunlardan ilki, işgücü göçünün başlangıcından günümüze 47 yıl geçmiştir. Başlangıçta Almanya’ya bekâr olarak giden Türk işçileri artık eşleri ve çocuklarıyla Almanya’da yaşamaktadır. Sayıları 2,6 milyonu bulan Türkler, bu ülkede gayrimenkul satın almakta, çocukları eğitim görmekte ve istihdam imkânları aramaktadır. Bütün bu şartlara bağlı olarak çalışmadaki ana varsayımımız, vatanın Almanya olduğu şeklindedir. Bu ana varsayım altında alt varsayımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Vatandaşlığa geçişle birlikte Almanya Türkler için yeni bir vatan olmuştur. Türkler, mutlaka Alman siyasal sistemine entegre olmak ve siyasal katılımı bulunmak zorundadır.
- Almanya’da doğmuş ve vatandaşlığa geçmiş Türklerin bir kısmı, Türkiye’yi bir tatil beldesi, Almanya’yı da kendi vatanı olarak görmektedir. Bu nedenle Türk siyasal sisteminden değil, Alman siyasal sisteminden taleplerde bulunmaktadır.
- Kuşaklararası sosyalizasyon ve eğitim farklılığından kaynaklanan yetişme şekli siyasal katılım biçimlerine de yansımaktadır. Vasıflı, Almanya’da daha uzun süre kalmış, küçük yaşta gelmiş, Almanya’da eğitim görmüş veya Almanya’da doğmuş olanların siyasal katılımı birinci kuşağa oranla daha yüksektir. Birinci kuşak Türkiye siyasetine, ikinci kuşak Türkiye-Almanya arasında bir çizgi izleyerek her ikisine de önem vermekte, üçüncü kuşak da Almanya siyasetine daha çok ilgi duymaktadır.
- Türklerin yoğun yaşadığı büyük şehirlerde, Türklerin siyasal katılımı yüksektir. Dolayısıyla siyasette aktif olan Türkler de genellikle bu yerlerden seçilmektedir.
- Alman vatandaşlığına geçmiş veya oturma hakkı olan Türkler, sığınmacı ve süreli oturma izni olan Türklere göre siyasette daha aktiftir. Bu sebeple Alman vatandaşı Türkler, siyasal sisteme ve araçlarına daha fazla ilgi duymaktadır.

- ·Sosyo-ekonomik statüsü iyi olanların, tersi durumda olanlardan siyasal ilgi, bilgi ve yönelimde daha ilerde olduğu, demokratik katılıma daha fazla önem vermektedir.
- Türkiye’de veya Almanya’da siyasal nitelikli örgütlere üye olanlar Almanya’da siyasal alanda daha aktiftir. Siyasal sistemin basamaklarını örgüt üyeliği tecrübesiyle daha hızlı çıkmaktadır.
- Almanya siyasal sistem olarak demokratik, federal, liberal ve laik özellikler taşımaktadır. Federal olması sebebiyle çok merkezli bir sistem olduğu için Federal, federe ve yerel düzeyde sık sık seçimlerin yapılması ile siyasetin sürekli tartışıldığı ve bu seçimlerin de partiler için adeta bir anket niteliği taşıdığı bilinmektedir. Almanya katılımcılığa önem vermekte ve (Türklerin de yaşadığı) şehirlerin sorunlarını katılımcı bir yaklaşımla çözmektedir.
- Almanya’da Türklerin (yabancıların) ihmal edildiği gerçeği göç alan ve veren ülke yetkilileri tarafından artık kabul edilmektedir. Bu durum Almanya’da Türklerin siyasal katılımını teşvik etmektedir.

Çalışma dört bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, siyasal katılım kavramı, tanımı, kapsamı, biçimleri, nedenleri açıklanmaktadır. Siyasal katılımı belirleyen ve bağımsız değişkenler şeklinde formüle edilen cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik statü, kitle iletişim araçlarını izleme, eğitim, kentleşme, meslek ve örgüt üyeliği incelenmiş ve siyasal katılım ile bağımsız değişkenler arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Nihayet, siyasal katılım, hukuksal ve siyasal yapı, siyasal bilişim, siyasal güdü, siyasal etkinlik ve siyasal ilgi ile ilişkilendirilerek ortaya konmuştur.

İkinci bölümde, Almanya’da Türk toplumunun gelişimi, genel sosyolojik özellikleri, birinci, ikinci ve üçüncü kuşak arasındaki eğilim ve sosyalizasyon farklılıkları, cinsiyet, yaş, eğitim, yerleşme yeri, örgüt üyeliği, kitle iletişim araçları açısından incelenmektedir. Almanya’da Türkler, hukuki açıdan göçmen, Alman vatandaşı ve sığınmacı olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır. Sosyo–ekonomik statü itibariyle çalışanlar, işsizler, işverenler ve öğrenciler değerlendirilmektedir. Son olarak da Almanya’nın yabancıardan talep ettiği entegrasyonun niteliği, içeriği ve nasıl uygulandığı ve Türkler üzerinde etkisi ortaya konmaktadır.

Üçüncü bölümde, önce Federal Almanya cumhuriyetinin siyasi ve idari yapısı ele alınmaktadır. Bu yapıda federal devletin tek merkezli değil çok merkezli olduğu, siyasal katılım imkânlarının zenginliği, Federal Cumhurbaşkanı, Federal Meclis, Federal Konsey, Federal Hükümet ve Federal Anayasa Mahkemesinden oluşan anayasal organların, kişinin siyasal katılımı açısından önemi vurgulanmaktadır. Almanların siyasal katılımının hangi düzeyde gerçekleştiği, Alman toplumunun siyasal kurumlara ilişkin siyasal davranışları ve kararları, yabancıların bunların da içinde Türk vatandaşı Türklerin siyasal alanda ne kadar aktif oldukları incelenmektedir. Alman vatandaşı Türklerin vatandaşlık değiştirmeleri siyasal davranışlarına ne kadar etki ettiği, genel anlamda siyasal katılım ele alındığı gibi özelde de sadece yabancıların seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu uyum meclisleri düzeyinde siyasal katılımları tartışılmaktadır.

Dördüncü bölümde ise Almanya'da ikamet eden Türklerin siyasal katılımları, alan araştırması vasıtasıyla analiz edilmektedir. Cinsiyet, yaş, eğitim, sosyo-ekonomik statü, kitle iletişim araçlarını izleme, meslek, örgüt üyeliği ve vatandaşlık gibi bağımsız değişkenlerin oy verme, parti üyeliği, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgi gibi siyasal katılım bağımlı değişkenleri üzerindeki etkisi Almanya'da yaşayan Türklerin siyasi katılımları temelinde test edilmektedir.

BÖLÜM 1: SİYASAL KATILIM OLGUSU VE ÖZELLİKLERİ

1.1. Siyasal Katılım Kavramı ve Tanımı

“Siyasal katılım”, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyaset bilimi alanında en çok kullanılan kavramlardan biridir. Sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan aşırı kentleşme ve modernleşmeyle birlikte demokrasinin yükselişine paralel olarak siyasete katılımın da geliştiği görülmektedir. Bu sebeple bazı siyaset bilimcileri halkın siyasal katılımını, modern devletin en önemli özelliği olduğunu ileri sürmektedir. Lerner’ e göre geleneksel toplum katılımcı olmayan toplumken modern toplum da katılımcı bir toplumdur (Lerner, 1958: 50-51). Benzer şekilde Huntington da modern devlet ile geleneksel devlet arasındaki en önemli farkın, halkın siyasete katılması ve onu etkilemesi olduğunu belirtmektedir (1968: 36).

Siyaset bilimcilerin, “siyasal katılıma” ilişkin tanımları oldukça çok ve çeşitlidir. Bu tanımların bazıları birbirine benzemektedir. Diğerleri ise ayrışmakta ve bir dağınıklık sergilemektedir¹. Kimi yazarlar, siyasal katılımı, siyasi iktidarın değişik katlarında görev yapanların seçimi ve alacakları siyasal kararları etkileyebilmek için vatandaşların yaptığı faaliyetlerin bütünü olarak tanımlamaktadırlar (Verba, Nie, Kim, 1971: 9). Bu tanımın, “bireyin siyasetle ilgi derecesini”, “siyasal yönelimin amacını” ve sembolik katılımın önemini dikkate almaması nedeniyle yetersiz kaldığı ileri sürülmektedir. Siyasal katılım tanımının daha anlaşılır, net, sınırları belirgin ve kapsayıcı bir hale gelebilmesi için bu tanıma “siyasi ilgi, bilgi ve tutumların” da eklenmesi gerekmektedir (Turan, 1996: 69). Bu tanımın olumlu, yasal ve devlet içinde bir siyasal katılımı önermesi oldukça önemlidir, ancak mevcut yapısıyla dardır. Zira siyasal katılım, devletin dışında ve müdahalesi olmaksızın da devam edebilmektedir. Ayrıca yurttaşlar taleplerini, siyasal sistemin katlarına, kurumlarına iletememeleri, siyasal kararları etkileyememeleri ve dönüştürememeleri sebebiyle siyasete karşı ilgisizleşebilmektedirler (Ergil, 1980: 116-125). Halkın siyasete karşı ilgisizliği sonucunda ise bir sistem krizi yaşanabilmektedir. Yabancılaşma olarak tanımlanan bu durum, toplumun kitle halinde ve heyecanla bir akıma yönelmesini temin edebildiği gibi

---

¹Bu konuda daha geniş bilgi için Dominique Memmi’nin “L’ Engagement Politique” isimli çalışması 1985 yılına kadar yapılan tanımları kapsamaktadır. Bakınız Eroğul, 1991: 38.

kimi ülkelerde de siyasal bunalım dönemlerinde, çok yüksek düzeyde siyasal katılıma yol açtığı bilinmektedir.

Bazı bilim adamları da siyasal katılımı farklı şekillerde tanımlama eğilimindedirler. Huntington siyasal katılımı, “özel vatandaşların, hükümetçe alınan kararları etkilemek üzere tasarlanmış faaliyetleri” şeklinde tanımlamaktadır (Huntington, tarihsiz: 42). Bu tanım dikkati, tutum ve davranışlardan çok, eylemlere; kamu işleriyle sürekli ve meslek icabı ilgilenenlerden çok, özel vatandaşlara çekmektedir. Buna karşılık siyasal iktidarı etkilemeye yönelik olumlu ve olumsuz bütün katılım türlerini içine almaktadır. Bir başka yazar da siyasal katılımı “yönetilenlerin yönetimde söz sahibi olmaları” şeklinde tanımlamaktadır (Eroğul, 1991: 13). Bu oldukça kısa ve öz tanım, daha çok yönetimde söz sahibi olma yollarını yasal ölçüler içerisinde tutmaktadır. Düzeni toptan reddeden katılımların sınırlarını belirlemenin ve tespitini yapmanın zorluğu üzerinde durulmaktadır.

Bu kavram tartışmaları ışığında siyasal katılım, vatandaşların, devletin yerel veya merkezi kurumlarında çalışan görevlilerin, kararlarını etkilemek üzere yasal veya yasal olmayan, başarılı veya başarısız tüm eğilimleri, tepkileri ve yaklaşımları şeklinde tanımlanabilir

1.2. Siyasal Katılımın Kapsamı ve Biçimleri

Siyasal katılım biçimleri sonsuz çeşitlilik arz etmektedir. Bu çeşitliliğin nedeni teknolojik ilerleme ve yeni metotlara dayalı olarak toplumun daha modern ve daha hareketli hale gelmesidir. Bu kısmın amacı siyasal katılım olgusunun somut biçimlerini ortaya koymaktır. Dolayısıyla basit bir tanım yerine tasnif metodu kullanılacaktır.

Siyaset bilimcileri siyasal katılım biçimlerinin sınırsız çeşitliliğini somutlaştırmak ve sınıflandırmak için bir takım ölçütler geliştirmişlerdir. Baykal, siyasal katılımı birlikte veya tek tek kullanılacak bazı ölçütleri önermektedir (Baykal, 1970: 135-143). Bunlar; siyasal katılımın hedefi, siyasal yönelimin yoğunluğu, siyasal kültür yöreci, bağımlı (subject) ya da katılımcı olup olmaması, siyasal tutumların çatışmacı veya uzlaşmacı olması, katılımcılar için siyasetin bir amaç ya da araç olmasıdır. Bazı araştırmacılar, katılımın biçimlerinin daha da netleşmesi için sayılanlara ilaveten yeni ölçütler de ileri sürmüşlerdir. Bunlar: siyasal katılımın gerçekleştiği ortamın hür,

gönüllü veya zorunlu olup olmaması, katılımcıların ideolojik zihniyetleri ve eğilimleri, yurttaşların siyasal yönelimleri özerk bir şekilde bireysel mi yoksa bir başkasının tasarımı ile toplu halde mi ortaya çıkması, tercih edilen siyasal katılım biçimi, yasaların belirlediği şekilde veya kanunların öngörmediği tipte gerçekleşmesidir (Eroğul, 1991: 165-166). Öte yandan Almond, son derece kısa bir şekilde, katılım biçimlerini “alışıl gelmiş ve olağandışı” olmak üzere iki grupta toplamaktadır (1974: 59).

Siyasal katılım biçimlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu tasnif çerçevesinde amacı, çevresi, yolları ve yoğunluğu itibariyle incelenmesi gerekmektedir. Siyasal katılımın amacı, sistemlere ve toplumlara göre değişik biçimler almaktadır. Ancak vatandaşların, demokratik olan ve olmayan bütün ülkelerde belirli aralıklarla sandık başına gitmesi istenmektedir. Yurttaşların seçimlere katılımı her sistemde ve toplumda aynı anlamı taşımamaktadır. Çok partili, rekabetçi, çağdaş liberal demokrasilerde, oylama işlemi siyasal erki kimin kullanacağına karar verdiği gibi, yöneticilerden halkın beklentisinin ne olduğunu da ortaya koymaktadır. Diğer bir ifade ile özgür bir ortamda seçimlere katılımın düşük olması, halkın siyasal rejimden hoşnut olmadığı, yüksek olması memnun olduğu anlamına gelmektedir Buna karşın tek partili siyasal sistemlerde ise bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Bu sistemlerde oy kullanmanın amacı siyasal iktidarı belirlemek değil, sadece siyasal erke karşı toplumun refleksini ölçmektir (Turan, 1996: 70).

Siyasal katılımın gerçekleşmesi yönetilenlerin ve yönetenlerin varlığına bağlıdır. Yönetilenlerin amacı siyasal katılımın niteliğini belirlemektedir. Yönetilenlerin amaçlarının geçerli bulunan yasalarla uyumlu olması halinde “olumlu siyasal katılım”, uyumsuzluğu durumunda ise “olumsuz siyasal katılım” söz konusudur. Buna göre yönetilenlerin amaçlarına yasalara uygun yollardan ulaşmaya çalışmaları, iş, işlem ve eylemlerini bu çerçevede yürütmeleri meşru siyasal katılım olarak kabul edilmektedir. Tersisi durumun ise tanımlanmasının ve sınırlandırılmasının zorluğu belirtilmektedir. Bu bağlamda devrim, daha sonraki süreçlerde katılımı olumlu yönde desteklese bile düzeni kökünden dışlaması sebebiyle genellikle “olumsuz katılımın çarpıcı türü” olarak görülmektedir (Eroğul, 1991: 171-173).

Halkın yönelimi siyasal katılım biçiminin yönünü belirleyen önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. Halk siyasete ilişkin karar ve kanaatlerinde üç tür yön belirlemektedir.

Bunlardan ilki, yönetilenler, devleti kendi görüşleri doğrultusunda biçimlendirmek isteyebilirler. Örneğin, halk krallıkla değil cumhuriyetle veya tek partili bir sistemle değil çok partili bir sistemle yönetilmeyi tercih edebilir. İkincisi, yönetilenler istedikleri bir kişinin yönetici olmasını sağlamaya çalışabilirler. Üçüncüsü ise yönetilenler, kurumların ya da görevlilerin niteliği ne olursa olsun, kararlarla uygulamaların belirli bir doğrultuda olmasını isteyebilirler (Eroğul, 1991: 166). Bu tasnife göre, dünyada devlet yönetimine katılımın üçüncüden birinciye, yani en etkisizden en etkilisine doğru geliştiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle birey, siyasi taleplerini önce siyasal sisteme sunar ve etkili olmaya çalışır. Olumlu sonuç alamazsa yöneticilerin değişmesini ister, yine arzu edilen uygulama gerçekleşmezse, bu defa da toplumsal sorunların çözümünü, düzenli ve sürekli sağlayan kurumların oluşumuna yönelir. Burada her yön bir öncekinin veya diğerinin devamı şeklinde değil de bir birikimle ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle, kişi öncelikle siyasal katılımın yasal, olağan, iradi olanını tercih etmektedir. Arzu ettiği neticeyi alamaması durumunda ise yasadışı, olağandışı ve mobilize olmuş siyasal katılım biçimine yönelmektedir. Toplumsal olaylar, ayaklanmalar ve silahlı eyleme yönelmeler de siyasal yabancılaşma ile ortaya çıkmış bir tür siyasal katılım biçimidir.

Siyasal katılımı halkın tercihlerini serbest, hür ve özgür bir ortamda, herhangi bir baskıya maruz kalmadan, gönüllü olarak yapması bir önkoşuldur. Katılımda halkın yönelimi siyasal kararlara, yönetici kadrolara ve devlet kurumlarına olmak üzere üç ana işlev taşımaktadır. Bu siyasal ilişkilerin bir tarafında halk yığınları, öbür tarafında da devlet bulunmaktadır. Yönetilenlerin devlet yönetimine katılımı noktasında ise bir başka unsur dikkati çekmektedir. Yönetilenlerin gönüllü ve özgür olmayan bir ortamda devlet tarafından baskı ve zor kullanılarak katılımının sağlanması durumunda siyasal katılımdan bahsetmek mümkün değildir.

Siyasal katılımın bazen bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı da görülmektedir. Bu zorunluluğun sınırları anayasa ve yasalarla belirlenmektedir. Tersisi durumda ise ceza öngörülmektedir. Örneğin, Avusturya Anayasasınının 60. maddesine göre federal başkan

için, Belçika Anayasasının 48. maddesine göre seçimlerde vatandaşların oy kullanmaları mecburi hale getirilmiştir.²

Bazı siyaset bilimcileri de zorunlu siyasal katılımın bir demokratikleşmede ilerleme değil, gerileme olduğunu savunmaktadırlar. Bunlar, vatandaşın seçime zorlanmaması ve seçmek fiilinin tam anlamıyla yaşanması gerektiğine inanmaktadırlar. Duverger, “oy özgürlüğü, zorunlu oyla bağdaşmaz” demektedir (1965: 574). Bu anlayışa göre, zorunlu katılım özgürlükçü çağdaş demokrasinin dışında kalmaktadır. Eski çağlarda ise bu tür uygulamalara “demokratik Atina’da değil, sadece buyurgan Sparta’da rastlandığı belirtilmektedir (Şenel, 1996: 129-183; Ateş, 1995: 33-46; Eroğul, 1991: 170).

Bu yaklaşımın tersini savunan siyaset bilimcileri de zorunlu katılımın birçok faydalarının olduğunu kabul etmektedirler. Mevcut anlayışa göre zorunlu oylama katılımı artırdığı gibi psikolojik olarak vatandaşları rahatlatmaktadır. Ayrıca oy vermeyen zayıf çoğunluğun temsil edilmesi sağlandığı gibi boş oy verenlerden seçime katılmama gerekçesinin ilgisizlik mi yoksa adayı beğenmemek mi olduğunun anlaşılmasını temin etmektedir (Wertheimer, 1975: 364).

Her ne kadar zorunlu katılımın bir takım faydaları olsa da, gönüllü katılım ondan daha güçlü, ileri, gelişmiş değeri daha sınırsız ve çeşitli olan bir tür siyasal eylemdir. Çünkü özgür katılım tabii, bireyin içinden gelen ve kendi çıkarları doğrultusunda siyasal kararları etkileme arzusundan kaynaklanan bir özelliğe sahiptir. Zorunlu katılım ise sistemin vatandaşlarına birtakım şeyleri cebir kullanarak yaptırması anlamını taşımaktadır. Oysa oy kullanmak gibi bazı siyasal eylemler bireyin kendiliğinden ve özgürce gerçekleşmesi gerekmektedir (Çam, 1995: 172). Ayrıca, cebir ve zorlama gelenekselleşince sonunun nereye varacağı kestirilememektedir (Eroğul, 1991: 170). Sonuç olarak, zorunluluk gönülsüzlüğü, nefreti beslemekte ve siyasal katılımın

---

² Türkiye’de de bu yöndeki uygulamaya 1980 sonrası dönemde rastlanmaktadır. Zorunlu siyasal katılım eğilimi o günlerde iktidarı elinde bulunduranlarda mevcuttu. Ancak bu eğilim Anayasaya hemen girmedi. Önceleri çıkarılan kanunlarla halk zorunlu oy verme döneminden geçti ve sonuçta anayasaya da girdi. Anayasanın 175. maddesine bir fıkra eklenerek “halkoyulmasına milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahalli genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır” denilmektedir (T.C.Anayasası 1982, Madde 175). Bu duruma demokratik ülkelerde genellikle az rastlanmaktadır.

anlamına da ters düşmektedir. Buna karşılık gerçek anlamda katılma ise özgür ve gönüllü katılımdır.

Bireylerin siyasal katılım biçimlerini belirleyen bir diğer unsur da takip edilen yollardır. Siyasal katılımın en yaygın yolu, vatandaşların bireysel, grup veya kitle halinde ya da örgütlenmiş olarak siyasal katılımıdır. Bu katılım biçimleri, herhangi bir siyasal eğilime doğrudan taraf olarak da, dolaylı yolları deneyerek de gerçekleşebilmektedir. Vatandaşın “taraf” olarak bireysel düzeyde doğrudan siyasal katılımında bulunduğu alanlar, “oy verme, seçimlerde aday olma, kamu yönetimine girme ve devlete karşı dava açma” gibi eylemleri içermektedir (Eroğul, 1991, s. 173). Bu tür siyasal katılım biçimlerinin temel özelliği, hukuki mevzuat içerisinde kalarak sonuç alıcı haklar olmasıdır. Şüphesiz bunların en önemlisi oy verme hakkıdır. Toplum üyelerinin oylama yöntemiyle yöneticilerini belirlemeleri, demokrasinin en temel aracı olarak önemini korumaya devam etmektedir. Böylece yönetilenler, yerel ve merkezi düzeyde kimlerin yönetici olacağına sandık başına giderek karar vermektedir.

Vatandaşlar, “seçimlerde adaylık” girişiminde bulunarak “devlet yönetimine resmen talip” olmaktadır. Adaylık girişimi ve seçimi de devlet yöneticilerini doğrudan belirlemeye yönelik siyasal bir eylemdir. Kişi bu davranışıyla açık bir şekilde siyasal kadroların nasıl oluşacağını belirtmiş olur. Seçim veya atamayla devlet aygıtının bir parçası olan birey, artık aday olma hakkını kaybeder. Yeniden bu hakları elde edebilmesi için görevinin bir şekilde sona ermesi gerekmektedir.

Tarafli siyasal katılım biçimlerinden bir diğeri de dava açma hakkıdır. Kişi mahkemede görülen bir davada, kendisine uygulanan hükümlerin Anayasaya aykırılığını ispatlayarak yargıcı inandırabilir. Böylece vatandaş, hakkındaki hükmün Anayasa Mahkemesinde incelenmesini sağlamış olur. Şayet Anayasa Mahkemesi iptal kararı verirse, vatandaş “yasama yoluyla” siyasal katılımında bulunmuş olmaktadır (Eroğul, 1991: 173-175).

Siyasal katılım biçimlerini belirlemede takip edilen yollardan bir diğeri de örgütlü veya örgütsüz katılımdır. Örgütlü katılma biçiminde kişi, siyasal sistemin işleyişini daha çok etkilemeyi hedeflemekte, siyasal kararların oluşum süreçlerine de daha aktif katılmak istemektedir. Bu iki unsur sebebiyle örgütlenme arzusunun giderek arttığı bilinmektedir. Örgütlenmenin büyüklüğü ise kurulan örgütün işlevine göre değişmektedir. Buna, genel

anlamda “siyasi partiler”, özel anlamda da baskı grupları (işçi sendikaları ve meslek kuruluşları) örnek olarak gösterilebilir. Bireyi, toplumu ve çevreyi geliştiren bu kurumlar, siyasal katılımın önemli araçlarıdır. Örneğin, sağlıklı bir çevre için mücadele eden çevreciler, işçilerin ve memurların çalışma şartlarını ve ücretlerini iyileştirmeyi hedefleyen sendikalar, siyasal sistemi etkilemede baskı unsuru oluşturabilen kurumlardır. Bu araçlarda aktif görev alan idareci ve üyeler ise daha yoğun siyasal katılımında bulunmaktadır. İkincisi, örgütsüz, bireysel düzeyde siyasal katılımıdır. Bu tür siyasal katılım biçimi, daha çok kişilerin bürokraside görevli olan kadrolarla ilişkiye geçmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle vatandaşlar, kendilerine, çevrelerine ve toplumlarına ait sorunlarını yasama ve yürütmeye götürürler. Bundan dolayı memura gitmek, toplu halde milletvekili ile görüşmek ve bakana çıkmak demokratik toplumlarda çok sık rastlanan siyasal davranış örneği olarak dikkati çekmektedir (Turan, 1996: 70-71). Özetle, örgütlü kişi, siyasal haklarını kullanmada ve katılma yollarını kat etmede örgütsüzlerden, daha ilgili, bilgili, cesur ve aktiftir. Bu sebeple örgüt üyeliğinin daha yoğun bir şekilde, dar ve geniş anlamda siyasal katılmayı teşvik ettiği söylenebilir.

Sonuç olarak, siyasal katılım biçimleri, halkın hangi şartlarda, amacına nasıl ulaştığına, taleplerini anayasal organlara nasıl ilettiğine, hangi yolları takip ettiğine ilişkin davranışlarından oluştuğu görülmektedir. Bir başka deyişle vatandaşların, özgür bir ortamda, cebir kullanılmaksızın, siyasal otoritenin el değiştirmesine, kararların kendi çıkarlarına uygun alınmasına ve örgütlü - örgütsüz katılımını içermektedir.

1.3. Siyasal Katılımın Nedenleri

Siyasal katılımın biçimlerini belirledikten sonra, bir diğer önemli unsur da siyasal katılımın nedenleridir. Kişilerin siyasete katılma nedenleri, bireysel ve örgütsel olarak siyasete yönelme gerekçeleri ve geniş halk yığınlarının siyasal katılımında hangi etkenlerin rol oynadığı siyasal katılımın nedenlerinin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

Siyaset bilimcileri, siyasal katılımın iktisadi, tarihi, coğrafi, siyasi, kültürel ve sosyal gelişmelerden bağımsız olmadığını ortaya koymaktadır (Çam, 1995: 180-181). Özellikle üretim araçlarının gelişmesi, iktisadi yönden yeniden örgütlenmeyi ve toplumun yaşam biçimini etkilediği bilinmektedir. Sosyal yapıyı en çok etkileyen iki önemli gelişme ise sanayi ve ticarettir. Sanayi, toplumların ihtiyacı olan malı üretmeyi

hedeflerken, ticaret sanayiye hammadde temin etmekle birlikte, mamul malları dağıtma işlevini de görmektedir. Birbiriyle bağlantılı bu iki olgu nedeniyle iktisadi sistemin büyük değişim geçirdiği ve artık kişilerin daha çok tarımda çalışarak değil, sanayide çalışarak ihtiyaçlarını karşılama sürecine girdiği dikkati çekmektedir. Gelişen sanayi kişileri daha büyük kentlerde yaşmaya itmekte ve şehirlileşmenin getirdiği birçok nimetlerden istifade etmelerini temin etmektedir. İktisadi ilişkilerin bu denli karmaşık bir hal alması, siyasal katılımı teşvik etmektedir. İktisadi elitlerin ihtiyaç duyduğu yasaların çıkarılması, siyasal taleplerin karşılanması yeni yatırım alanlarını belirlemektedir. Dolayısıyla sanayileşme ve kentleşmeye paralel olarak siyasal ilişkilerde de gelişme dikkati çekmektedir. Böylece neden siyasal katılım sorusunun cevabı daha da netleşmektedir (Akçaylı, 1978: 20-26). Bir yaklaşıma göre benzer işlerde çalışan ancak, farklı yaşam biçimleri olan insanların daha sonra sosyal tabakalara ve sınıflara ayrıldığı görülmektedir. Kendi çıkarları gereği iktidara ortak olmak isteyen sosyal sınıflar ve tabakalar başlangıçta siyasal erki elinde bulunduranların direnişi ile karşılaştılar. Zenginlerin başını çektiği ve işçilerin de desteklediği çetin mücadeleler sonucu elde edilen kazanımlarla, siyasal iktidarın bütün halk kesimleri tarafından paylaşılma anlayışı ve arzusu genel geçerli kural haline geldiği bilinmektedir (Poulantzas, 1992: 70-76). Bu sebeple siyasal katılımın nedenleri, belirtilen iktisadi, sosyal, coğrafi ve kültürel gelişmelerle daha da netleşmektedir. Bölgesel ve kültürel faktörler, kişinin karakterinde kısmen belirleyici olduğu gibi siyasal tercihlerini de kısmen etkilemekte ve hangi partiyi tercih edeceğinde yönlendirici olabilmektedir.

Pek çok yazar kişilerin siyasal katılımını dört nedene bağlamaktadır. Bunların birincisi, kişi kendisine, yakın çevresine ve örgütüne çıkar temin etmeyi hedefleyerek siyasal katılımında bulunur. Siyasal ve sosyal olayları neden sonuç ilişkisi kurarak takip eder. Katılma ve ilgilenme yoğunluğunu da almış olduğu sonuçlar belirler (Öztekin, 2001: 231). İkincisi, siyasal sistemin fonksiyonlarının artması ve karmaşıklaşması kişinin hayatını daha çok etkilemektedir. Bu etki bireyi, adeta siyasal katılmaya zorlamakta ve siyasal iktidarın katlarıyla ilişki kurmadan ayakta kalmanın mümkün olamayacağı kanaatini üretmektedir (Turan, 1996: 68). Üçüncüsü, birey siyasete olan ilgisiyle ve merakıyla yeni meslekler edinir. Tanışmış olduğu çevre ve insanlarla iletişim kurarak siyasal kurumları, olayları yorumlar ve tartışır (Öztekin, 2001: 231). Siyasal tartışmalarla kişi, siyasal kültürünü geliştirir ve siyasal olaylara karşı yabancılaşmasını

yok eder. Dördüncüsü, kişi ülke içi ve ülke dışı faktörlerin etkisinde kalarak siyasal katılımında bulunmaktadır. Ülke içi faktörler sosyo-ekonomik gelişmelerin baskısı olduğu gibi, ülke dışı faktörler de gelişmiş ülkelerin dünya çapında ve sınır tanımayan etkisidir. Çünkü gelişmiş ülkelerde de bireyler, siyasal sistemlerini istekleri doğrultusunda etkileyerek siyasal katılımında bulunmaktadır (Turan, 1996: 68).

Tablo 1. Siyasal Katılım Eyleminin Yoğunluk Derecesi

	Siyasal Uyarılara Açık olmak
Gözlemci Eylemler	Oy Kullanmak
	Tartışmalara Girmek
	Başkalarını belirli Bir Yönde Oy Kullanmaya İkna Etmek
	Rozet Takmak
	Siyasal Bi Liderle İlişki Kurmak
	Bir Partiye Aday Olmak veya Adaya Parasal Yardım Yapmak
Aracı Eylemler	Siyasal Bir Mitinge Katılmak
	Seçim Kampanyasında Çalışmak
	Aktif Parti Üyeliği yapmak
	Strateji Belirleme Toplantılarına Katılmak
Siyasal Mücadeleye Yönelik Eylemler	Siyasal Fonlar Toplamaya Çalışmak
	Siyasal Bir Mevkii İçin Aday Olmak
	Siyasal Bir Mevkii Sahibi Olmak
Kaynak: Esat ÇAM, Siyaset Bilimine Giriş, Der Yayınları, İstanbul, 1995. s.174	

Tablo 1’den de görüleceği üzere, bazı yazarlar ise siyasal katılımı yönelik eylemlerin yoğunluk derecesini hiyerarşik bir yapı içinde değerlendirmekte ve siyasal katılımı yönelik eylemleri üç başlık altında toplamaktadırlar. Bunlar gözlemci eylem, aracı eylem ve siyasal mücadeleye yönelik eylem türleridir. Bu eylemlerin her biri bünyesinde kendine has siyasal katılım davranışlarından oluşmaktadır. Bu hiyerarşinin ilk aşamasını seyirci, orta aşamasını geçiş dönemi ve en üst ya da son aşamasını oyuncu davranışları karakterize etmektedir.

Kısaca, vatandaşların siyasal katılımının nedenleri; çıkar edinmek, sosyal ve siyasal statü elde etmek, ilgi, bilgi, siyasal kültür ve tecrübe edinmeye yönelik siyasal davranışlar olduğunu söylemek mümkündür.

1.4. Siyasal Katılımı Belirleyen Etkenler

1.4.1. Siyasal Katılım ve Cinsiyet

Siyasal katılımı belirlemeye ilişkin bilimsel araştırmalar, bütün toplumlarda, kadınların erkeklere oranla daha az siyasal katılımı bulduklarını ortaya koymaktadır (Tekeli, 1981: 128). Bu azlık sadece sandık başında seçimlere katılımı değil, bilakis siyasal eylemin bütün tür ve düzeylerinde görülmektedir. Ancak siyasal katılımı sanayi toplumu kadınlarının tavır, davranış düzey ve biçim bakımından geleneksel toplum kadınından daha ilerde olduğu belirtilmektedir. Fakat geleneksel toplum kadınlarının seçimlere katılımının yüksekliği de bir gerçektir. Bu durum geleneksel toplumda erkeklerin otoritesine bağlanmaktadır (Tokgöz, 1979: 36). Ayrıca seçim araştırmaları da, her sosyal tabakadaki kadınların, sürekli erkeklerden daha düşük siyasal katılımı bulunduğunu göstermektedir (Ozankaya, 1966: 53).

Kadınların siyasal alanda yerlerini almaları, genel oy hakkı ilkesiyle belirlenmiş, oldukça yeni bir olgudur. Bu olguya büyük engellemelerden sonra ulaşılmıştır. Örneğin, kadınlara oy hakkı Fransa ve Yugoslavya'da 1954 yılında (Baykal, 1970: 63), İsviçre'de ise 1970'li yıllarda tanınmıştır. Türkiye'de kadınların siyasal hakları 1934 yılında verilmiştir. Ancak ne var ki, kadınlar tarafından bu hakkın kullanımı yeterli oranda olmamıştır. İlk seçimlerde 18 milletvekillik % 4.5 oranında bir katılım gösteren kadınlar, daha sonraki dönemlerde farklı katılım düzeyleri ortaya koymuşlardır. Günümüzde kadınların siyasal katılımı geçmişe olanla her ne kadar artmış olsa da, erkeklere göre yeterli olmadığı bilinmektedir. Bu durum sadece Türkiye için geçerli değildir. Batı ülkelerinde de aynı sonuca rastlamak mümkündür_(Abadan, 1979: 382; Wedel, 2001: 11-26). Katılımı etkileyen faktörlerin, günümüzde daha gelişmiş olmasına karşın kadınların erkeklere oranla daha az siyasal süreçlere katıldıkları dikkati çekmektedir. Siyasal alanda özellikle bu yüzyılda ortaya çıkan kadın, siyasal rolleri üstlenmede ne kadar başarılı olduğu, siyasaların oluşumuna kadınların katılımı, erkeklerinkinden ne ölçüde ayrıştığı, şayet farklılaşma söz konusu ise, bunların nasıl açıklanacağı konumuz açısından büyük önem arz etmektedir.

Almanya Başbakanlık verilerine göre, Almanya'da yapılan genel, yerel ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde kadınların siyasal katılımı yaklaşık %30 civarındadır. Bu rakam, diğer AB ülkelerindeki kadınların siyasal katılım ortalamasının üzerindedir.

Geçmişe oranla kadınların siyasal katılımının ileri düzeyde olduğunu, siyasal kurumlarda çalışan kadınların sayılarının daha da arttığını, siyasal partilerde görev alanların eşit siyasal hakların uygulamada da artış gösterdiğini ifade etmektedir. Federal Başbakanlık ayrıca kadınların sosyal haklar, eğitim ve çevre gibi alanlara daha fazla ilgi duyarken, erkeklerin iktisat, dış politika ve güvenlik politikası gibi konuları önemsemiğine dikkat çekmektedir. Vatandaşlık haklarının kullanılmasında ise kadınların erkeklerin gerisinde kaldığını, Türk halkının ise sadece %10'u kamu çalışmalarına katılmakta ve bunların da %7'sini kadınlar oluşturmaktadır (Bundesministerium, 2007).

Toplumun ve karşıt cinslerin birbirlerinden beklentileri dikkate alındığında, her iki cinsin de sosyal roller üstlendikleri görülmektedir. Kadınlar, daha çok “ev ve aile” içi akrabalar arası ilişkilerde, yakınlaştırıcı, bütünleştirici sıcak roller üstlenmektedir. Erkeklerin ise özellikle “ev ve aile” çevresi, dış dünyaya ilişkin fonksiyonlar icra ettiği belirtilmektedir. Siyasal alan, cinsler arası roller dağılımında kadına uzak erkeğe yakın görünmektedir. Çünkü her iki cins de toplumsal hayatı sürdürürken farkında olmadan veya olarak beklenen rol vetiresine girivermektedir. Böylece kadın üstlendiği rol gereği erkekten daha az siyasal katılımında bulunmaktadır (Kalaycıoğlu, 1983: 18).

Kadınların erkeklerden “ev ve aile” çevresine ait “eğitim, girişkenlik, sosyo-ekonomik statü, kitle iletişim araçlarını izleme, örgüt üyeliği gibi” yetenek ve imkânlarının daha az olduğu belirtilmektedir. Ayrıca “erkeklerin “ sosyo-ekonomik kaynak düzeyleri yüksek, siyasal parti ve örgüt bağlarının daha kapsamlı olması” nedeni ile kadınlara nispeten daha yoğun siyasal davranış belirleyebileceği savunulmaktadır (Verba, Nie, Kim, 1978: 236).

Cins-karşıt cins arasındaki farklılığın sanılan ve sayılanlardan daha fazla olduğunu sosyal psikoloji açısından savunan ve ispata çalışan bilimsel veriler de bulunmaktadır. Toğrul araştırmasında kızların çoğunun “tekrar doğarsalar erkek olarak dünyaya gelmek istedikleri” sonucuna varmıştır (Kağıtçıbaşı, 1976: 317). Bu sonuç, erkeğe verilen değer kadına olumsuz yansımaları ortaya koymakta ve ayrıca etkinin, eğitim imkânlarından istifade etmiş şehirli kadınlarda bile sürdüğü dikkati çekmektedir.

Kadınların siyasete katılım azlığının sebepleri cinsiyet farkına ek olarak başka faktörlere de dayandırılmaktadır. Örneğin, iyi eğitim görmüş, çalışan, bekâr veya çocuksuz kadınların tersi durumdakilerden daha fazla siyasal katılımında buldukları tespit

edilmiştir. Eğitim seviyeleri yüksek, geliri iyi olan kadınların ise daha özgür oldukları ve eşlerinin tesirinde daha az kalmaları sebebiyle siyasalara katılma çeşitliliğinin o oranda fazla olduğu ifade edilmektedir (Alkan, 1981: 49).

Siyasal katılım ve cinsiyet bağlamında ilişki şu şekilde sonuçlandırılabilir: Birincisi gerek geleneksel, gerekse sanayi toplumlarında (genel anlamda) kadınlar, erkeklere oranla siyasal kararların oluşum vetiresine daha az katılmaktadır. Ancak sanayi toplumunda kadın, geleneksel toplumdaki hemcinsine oranla her düzeyde daha çeşitli, karmaşık ve yoğun siyasal eylem ortaya koymaktadır. İkincisi kadın rolü gereği daha çok “ev ve aile içi” görevler üstlenmektedir. Yorucu, fazla enerji ve zaman isteyen iş, işlem ve eylemlere yönelmediği, daha çok aile kümesi içerisinde bütünleştirici olmayı tercih ettiği görülmektedir. Üçüncüsü de kadınların sosyo-ekonomik yapıları düşük, örgüt üyelikleri az ve medyaya ilgileri yetersizdir. Bu sayılan üç sebepten dolayı kadınların siyasal katılımları erkeklere oranla daha düşük olduğu sonucuna varmak mümkündür.

1.4.2. Siyasal Katılım ve Yaş

Bireyin davranışını etkileyen bir diğer faktör de içinde bulunduğu yaşıdır. Yaklaşık bütün toplumlarda 16-20 yaş grubundaki gençler, siyasetle her düzeyde fazla ilgilenmemektedir. Bu genel değerlendirmenin sebepleri eğitim, meslek edinme, iş arama gerekçesiyle sık yer değiştirme, bekârlık, herhangi bir örgüte üye olmama ve toplumsal işbölümü içinde yer ve konumun net olarak belli olmaması şeklinde sıralanmaktadır. Bu yaş grubundaki gençler, henüz bekâr ve temel eğitimlerini tamamlamanın son bölümündedirler. Bilgi, birikim, değer yargıları ve adetleri daha yerli yerine oturmamıştır (Öztekin, 2001: 229). Eğer toplum siyasalarla ideolojik anlamda yoğun ilgileniyorsa, zaman ve enerji bakımından daha elverişli olan bu kuşağın, fazla katılım göstermesi mümkündür. Çünkü bu kuşak daha henüz aile yükümlülüğünü üstlenmiş, mesleki eğitimini alarak bir kariyer yapmış değildir. Bundan dolayı da örgüt üyeliği, seçim kampanyalarına katılmak, bayrak asmak, pankart yapıştırmak, gösteri yürüyüşlerinde bulunmak ve ilan dağıtma türünden siyasal eylemler bu kuşakta diğer kuşaklara oranla daha fazladır. Buna ek olarak gençliğin diğer kuşaklara oranla saf ideolojilere daha yakın durduğu ve ilgilendiği de bir gerçektir. Bu durumda da siyasal yollardan hak arama, sabırsızlık, tahammülsüzlük, rejim karşıtı

olma ve kuşaklar arası çatışma gibi rollere girebilmektedirler (Kalaycıoğlu, 1983: 20-21)

Gençliğin, siyasal katılımın faileri arasında yer almamasının nedenlerinden bir diğeri de hukuki mevzuatın müsait olmamasıdır. Kanun koyucu siyasal katılımı gerek dar gerekse geniş anlamda medeni rüşt yaşına eşitlememişse, kişilerin siyasal rüştüne erişmeleri gecikmektedir (Eroğul, 1991: 110-114). Bu gecikme de yaşları sebebiyle büyük bir kesimin siyasal alanın dışına itilmesini temin etmektedir. Çağdaş demokratik ülkelerdeki gelişmeler, gençliğin siyasal rüştünü medeni yaş rüştü olan 18 yaşına çekerek katılımı bir kültür olgusu olarak işlemektedir. Böylece birey, daha erken yaşlarda seçme ve seçilme hakkını kullanabilmektedir (Eroğul, 1991: 110-114). Birleşmiş Milletler öncülüğünde, Haziran 1970'te Belgrad'da 27 ülke ve birçok uluslararası kuruluşun katılımıyla yapılan "İnsan Haklarının Korunmasında Gençliğin Rolü" konulu seminerde toplumların geleceği için gençliğin siyasal katılımının önemine değinilmiştir. Katılanların oy birliği ile şu tavsiye kararı alınmıştır: " Genel oy hakkının 18 yaşını doldurmuş herkese tanınması tavsiye edilir. Ayrıca seçilme hakkı da 18 yaşını doldurmuş herkese tanınmaktadır." (UN, 1970: 32). Buradan da anlaşılmalıdır ki, seçme ve seçilme yaşına ilişkin gelişen eğilimler 18 yaşına indirilmesi yönündedir. Başka bir ifadeyle, siyasal rüşt yaşının, medeni rüşt yaşına çekilmesi şeklindedir.

Kişiler bu yaş grubundan çıkıp orta yaş grubuna doğru ilerledikçe, çevreyi tanıma, anlama, algılama, yorumlama ve kendi taleplerine uygun yönlendirmeyi denemektedirler. Orta yaş grubundaki insanlar, genelde sorumluluk bilincine ulaşmış, hayata bakış açıları gelişmiş, toplumsal ve siyasal olayları yorumlama niteliğini elde etmişlerdir. Bu sebeple, bireysel ve toplumsal çıkarların örgütlü veya örgütsüz korunup savunulabilmesi için siyasal katılımın gerekliliğini anlamışlardır (Öztekin, 2001: 229; Turan, 1996: 80). Bu kesimin 25-45 yaşlar arasındaki insanlardan oluştuğu ve siyasal katılımın da en yüksek olduğu dönemdir. Bireylerde siyasete olan ilginin 45'ten sonra zayıflamaya başladığı ve 65 yaşından sonra da en düşük düzeye ulaştığı belirtilmektedir (Öztekin, 2001: 230).

Özetlemek gerekirse, siyasal katılım ve yaş ilişkisinin bu gruplandırması evrensel anlamda ve bütün katılma bölgelerinde eşit düzeyde geçerli olmayabilir. Ancak bir

gerçek var ki, o da siyasal katılımın erken yaşlarda az, orta yaşlarda fazla, ileri yaşlarda da tekrar düşüşe geçerek en aza doğru gerilediği şeklindedir.

1.4.3. Siyasal Katılım ve Sosyo-Ekonomik Durum

Cinsiyet ve yaştan sonra kişinin siyasal davranışını etkileyen bir diğer etken de sosyo-ekonomik statüdür. Bazı siyaset bilimcileri siyasal katılım ve sosyo-ekonomik durumu gelir, eğitim, meslek, cinsiyet ve yerleşme birimi bağlamında incelerken (Turan, 1996: 76), bazıları da eğitim ve meslek ikilisi kapsamında ele almaktadır (Kalaycıoğlu, 1983: 32). Bu çalışmada da siyasal katılım ve sosyo-ekonomik durum, ikinci şekilde işlenmekte, eğitim ve mesleğin ortak tesiri olarak kabul edilmektedir.

Sosyo-ekonomik yapı kişinin algılamasını, davranışlarını, yönelimini ve iç dünyasını etkiler. Burada kişiyi siyasal katılıma yönelten dürtülerin yoğunluğu artar ve azalır mahiyettedir. Değişen dürtülerle siyasal katılım olgusu da artmaktadır. Kısaca sosyo-ekonomik durum, insanı siyasal katılımında, ilgi, bilgi, merak, etkinlik ve vatandaşlık duygusu gibi bir takım unsurlarla etkilemektedir. Çünkü birey bu etkiyle çevresini algılar ve düşünce tarzını yeniler. Böylece kişi, almış olduğu eğitim ve meslek gücüyle çevresinden gelen sinyalleri ve mesajları daha yüksek bir siyasal hoşgörülle karşılamaktadır (Wikipedia, 2007; Turan, 1996: 76).

Araştırmalar bireyin sosyo-ekonomik durumu yükseldikçe, siyasal yaşamdaki faaliyetlerinin de arttığına işaret etmektedir. Çünkü yüksek sosyo-ekonomik yapıya sahip olanların, eğitim ve mesleki pozisyonlarının da ilerde olması siyasal katılımı kendiliğinden teşvik eder mahiyettedir. Bu kesim, toplumdaki nimetlerin çoğunu ellerinde bulundurmaları ve sosyal statülerini koruyabilmeleri için siyasal kararları izleme zorunluluğu hissetmektedir. Buna ilaveten yetenekleri, eğitim seviyeleri ve kitle iletişim araçlarını izleme imkanları kendilerini siyasal katılımda başarılı kılan önemli özelliklerdir (Kalaycıoğlu., 1983: 32-33).

Gelişen ekonomi, toplumsal hayatta bir değişimi de beraberinde getirmektedir. Bu değişim toplumdaki tabakalaşmayı artırmakta ve siyasal katılım açısından önem taşıyan siyasal hareketliliği doğurmaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmeler toplumun daha çok kamu hizmeti talep etmesine yol açmaktadır. Bir başka ifadeyle, kişi mevcut gücüyle, siyasal sistemin katlarını etkileme yolları arayabilmektedir (Deutsch, W. Karl, 1963:

582). Diğer bir yaklaşıma göre de, orta tabakanın sosyo-ekonomik durumunun yükseltilmesi, siyasal katılımı daha da artırmaktadır. Çünkü bu tabakanın toplumların yaşamında ve yönetimindeki önemi her zaman açıktır. Orta tabakanın iyi eğitilmesi, gelirin yükseltilmesi ve örgüt üyeliği siyasal katılımı daha da teşvik etmektedir (Özbudun, 1975: 8).

Dingsten, “insanların gelirleri arttıkça siyasal bilgileri de artar” demektedir (1937: 120). Daha sonraki yıllarda yapılan araştırmaların da bu sonucu doğruladığı görülmektedir. ABD’de 1948 ve 1952 yıllarında yapılan seçimlere katılımı inceleyen araştırma, gelir miktarındaki artışın oy oranlarına da olumlu yansıdığını ortaya koymaktadır. Ancak gelirin giderek artmasıyla birlikte oy verme oranındaki hızın düştüğünü de ispatlamaktadır (Baykal, 1970: 38-39).

Yüksek sosyo-ekonomik duruma sahip olanlar, tersi durumda olanların yapamadığı siyasal ve sosyal faaliyetleri icra edebilmektedir. Bu faaliyet türleri; toplumu siyasal katılıma ikna etmek, devlet görevlileriyle görüşmek, seçim kampanyalarında ekonomik destekte bulunmak ve siyasal eylemlere bilfiil katılmak şeklinde sıralanmaktadır. Bu kesim düşük sosyo-ekonomik yapıya sahip olanlara oranla, siyasal sistemi daha çok etkilemekte ve siyasal kararların kendi çıkarlarına uygun çıkmasını temin edebilmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 33).

Yüksek sosyo-ekonomik durumun siyasal katılmayı olumlu yönde etkileyeceğini savunan bilim adamlarının yanı sıra, karşı görüşte olan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu yaklaşım, sosyo-ekonomik yapının her zaman ve her yerde siyasal katılımı artırdığının doğru olmadığını savunmaktadır³. Bu görüşte olanlar, ABD dışı ülkelerde yapılan bir takım araştırmalarda “gelir artışına rağmen katılımda yaşanan düşüşü” örnek olarak göstermektedir. Buna ek olarak gelir düzeyi çok düşük olan yerlerde, katılımın çok yüksek olduğu da görülmektedir. Ancak ne var ki, sosyo-ekonomik durumun, siyasal katılım biçimlerine şekil ve biçim verdiği kabul edilen yaygın bir gerçektir

---

³Refah toplumlarında, kişinin siyasetten ve siyasetçiden fazla bir şey beklemediği, kendisine yakın birimlerde problemlerini çözdüğü ve siyasal iktidarın el değiştirmesi kendisine bir çıkar sağlamayacağı sebebiyle siyasal katılımı çok ciddiye almamaktadır. Buna ek olarak birçok sorunun globalleşmeyle bağlantılı olması ve siyasal partilerin savundukları değerleri gerçekleştiremeyecekleri inancı da katılımı olumsuz yönde etkilemektedir.)

(Turan, 1996: 76). Özbudun bu tür katılımı güdümlü, bağımlı ve özerk olmayan katılım olarak tanımlamaktadır (1983: ?). Eroğul ise Türkiye’de Doğu ve Güney Doğu’da katılımın her zaman genel katılımdan önde olduğunu belirtmekte, düşük sosyo-ekonomik yapıya sahip olanların daha çok siyasal katılımında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu katılım dar anlamda geçerli olurken, geniş anlamda aynı oranda geçerliliğini korumadığını söylemek mümkündür.

Siyasal katılım ve sosyo-ekonomik durum arasında her ne kadar bazen ters ilişki olsa da genelde artırdığı yönde bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Yüksek sosyo-ekonomik durum siyasal katılmayı etkileyen en büyük saiklerden biri olarak önemini korumaya hala devam etmektedir.

1.4.4. Siyasal Katılım ve Eğitim

Siyasal katılımı etkileyen bir diğer faktör de eğitimidir. Öncelikle bilinmelidir ki, siyasal katılım ile eğitim arasında dikkat çekecek oranda bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin içeriği, biçimi, siyasal davranışın ve siyasetin özelliklerini bilmek açısından önemlidir. Eğitimin siyasal eylem bakımından sonuçlarının bilinmesi, sadece siyaset bilimi yönünden değil, aynı zamanda siyasal sistemin takip edeceği eğitim siyasaları itibariyle de değerini korumaya devam etmektedir.

Bilimsel araştırmalar, eğitim görenlerin görmeyenlere oranla daha derin bir görev bilinci içinde olduklarını ortaya koymaktadır. Fazla eğitim görmek, siyasal katılım olgusunu adeta yurttaşlığın olmazsa olmaz bir parçası haline getirmekte, bireyin zihni ve duygusal olarak örgütlenmesini bu esnada da vatandaşlık haklarını daha çok kullanmasını sağlamaktadır. Kişi, eğitimin kazandırdığı temel teorik bilgilerle, siyasal olayları merak etmekte, ilgilenmekte, yorumlamakta, anlamlandırmakta ve siyasal eyleme ikna olmaktadır (Baykal, 1970: 53-54). Bu sebeple eğitim, bireyin siyasal davranışını, pek çok bakımdan etkilemektedir.

Eğitim, kişiye sosyal veya siyasal kurumları ve yapıları nasıl kullanacağını öğretmektedir. Bu kurumların özelliklerini, işlevlerini, amaçlarını vatandaşların menfaatine uygun nasıl işletilebileceğini ve değiştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Kalaycıoğlu bu olguyu “bireyin toplum içindeki yeri ve başarısıyla, hükümet ve idarenin davranışları arasındaki ilişkileri kurmasına yardımcı” bir faktör olarak

değerlendirmektedir (1983: 27). Bu yönüyle eğitim, kişiye sosyal ve siyasal kurumları tanıtmakta, nasıl kullanılacağını öğretmekte, hedefe varmanın yollarını göstermektedir. Bir başka anlatımla eğitim, siyasal sistemin fert ve toplum çıkarlarına uygun çalıştırma biçimlerini öğretmektedir. Bu bilgi ve inançla oluşacak bireysel tecrübe, kişiyi siyasal alanda aktifleştirebilmektedir.

Eğitim, bireylerin yeteneklerinin gelişmesine ve korunmasına yardımcı olmakta, soyut düşüncesini artırmakta, çevresindeki olgu ve oluşumları anlamlandırmasını sağlamaktadır. Çünkü bireyde oluşan “katılma ve ortaklık duygusu” ancak “anlaşılabilir olduğu zaman” ortaya çıkar ve gelişir. Ferdin zihninde anlamlandıramadığı olaylar, “dünyada olup biten değersiz bir yığın” gibi gözükmektedir. İnsan bu yönüyle çevresine karşı ilgisiz ve oldukça yabancıdır (Schumacher, 1995: 61). Eğitim, bu yabancılaşmayı ortadan kaldırmakta, soyut kavramları kullanmayı kolaylaştırmakta, karmaşık modern toplumlarda siyasal sistemden taleplerde bulunma, bir yetkiliyle yüz yüze görüşme, meramını net cümlelerle ifade edebilme, dilekçe yazabilme gibi nitelikler kazandırmaktadır. Tersine durumda olanların ise, siyasal eyleme yönelik davranışlarda ürkek, korkak ve çekimser bir tavır sergilediği görülmektedir (Baum, 1978: 112).

Eğitim, sadece siyasal katılımı değil, her alandaki kıtlığı yok edici özelliğiyle önemli bir kaynaktır. Bu durumu Schumacher şöyle açıklamaktadır: “[A]niden bir gözü peklik, girişimcilik, buluşçuluk, yapıcılık seli boşanır, hem de tek bir alanda değil, birçok alanda birden.” Schumacher bu zenginliğin okullar ve eğitim yoluyla sağlanabileceğini ifade etmektedir. Bu boyutuyla eğitim bütün kaynakların en yaşaması gerekeni, her şeyin anahtarı ve bütün sorunların çözücüsü olmak gibi temel özellikler taşımaktadır. Charles Snow gibi bazı bilim adamları da eğitimi hayat memmat meselesi haline getirerek, yeryüzündeki her alanda görülen üstünlüğü eğitime dayandırmaktadır. Bu yaklaşıma göre eğitim kuvvetli olabilmenin ve ayakta kalabilmenin en temel şartıdır. Ancak ne var ki, eğitim kuvveti de ahlaklılar tarafından kullanılmalıdır. Ahlıksızların eline geçtiğinde ise, işte o zaman sıkıntı başlamaktadır (Schumacher, 1995: 57). Eğitimi önemli bir kaynak kabul eden Mardin de, bu olguya daha çok gelecekte sosyal ve siyasal sorunların çözümünde ne kadar başarılı olunabileceği açısından yaklaşmakta ve bu sebeple “eğitimdeki değişikliğin sonucunu önceden görmek” gerektiğini ifade etmektedir (1997: 136-137).

Eğitim, siyasal hakların geniş ve dar anlamda kullanımında “vatandaşlar arasında eşitsizlik” oluşturan en önemli faktörlerden biridir. Örneğin: Türkiye’de seçmen olabilmek için bir eğitim şartı yoktur. Ancak 1982 anayasasına göre, milletvekili seçilebilmek için en az ilkokul mezunu olmak gerekmektedir. Dolayısıyla, nüfusun küçümsenemeyecek kadar büyük bir kesimi herhangi bir okuldan mezun olmadığı için milletvekili seçilmede yetersiz kabul edilmektedir. Sadece milletvekilleri seçiminde değil, en düşük derecede bir kamu hizmetine girmede bile ilkokul mezunu olmak şarttır. Kişilerin kamunun hangi alanlarında çalışabileceğini, bürokraside hangi kadrolara girebileceklerini ve ne kadar maaş alabileceklerini daha çok eğitim belirlemektedir. Bu duruma göre nüfusun büyük bir bölümünü siyasal hakların dar ve geniş anlamda kullanımında gerçek katılımcı saymak mümkün gözükmemektedir (Eroğul, 1991: 108-110).

Eğitilmişlerin oluşturduğu sosyal küme, eğitilmemişlere oranla farklı bir ortam olma bakımından ayrışmaktadır. Eğitilmişler grubu üyeleri kendi aralarında tartıştıkları konular itibariyle daha kozmopolit, çevreden ve gelişmelerden daha haberdar, daha nüfuzlu kişilerle ilişki içindedirler. Toparlamış oldukları bilgi, birikim ve deneyimlerini siyasal sistemden talepler noktasında, kendi çıkarları için değerlendirmektedirler. Bu sosyal küme içerisinde kurulabilen ilişki türleri de, kolaylıkla bürokraside ve siyasal sistemde kullanılabilir. Hatta bireyin sosyal ve siyasal ilişkilerinde, hangi okulu bitirdiği, ne iş yaptığı, ne kadar para kazandığı da etkileyici olabilmektedir. Sadece ilkokul mezunu olan bir kişinin kendini bürokraside çalışan bir memurla eşit görmesi, aynı dili konuşması, takip ettiği işlerinin sonucunu tahmin etmesi mümkün değildir. Bu durumda tanımiş olduğu bir avukat, bir milletvekili ya da bürokraside çalışan bir yakınından yardım talep ederek işlerini sonuçlandırma yolunu tercih etmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 27-28).

Bireyler, eğitim seviyelerine göre parti tercih etmekte ve katılma biçimi ortaya koymaktadırlar. Örneğin: “Yüksek eğitilmişler bütün siyasal partilere sahip çıkmakta ve eğitim seviyesi düşük olanlar da nispi olarak siyaset dışına itilmektedirler.” (Baykal, 1970: 57). Siyasal sistemi ve partileri elinde bulunduranların, karar mercilerini ele geçirmiş olanların, genelde yüksek eğitilmişler olduğu, aşağı işlerde de daha az eğitim görmüş olanların yer aldığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle siyasette oyuncu rolünü

genelde iyi eğitim görmüşler oynarken, seyirci rolünü de az eğitim almış olanlar üstlenmektedir. Özellikle böyle durumlarda düşük eğitilmiş olanların sınıf partilerine yönelmeleri de, eğitimin siyasal katılmada ne derece belirleyici olduğunu göstermektedir (Schäfers, 1998: 80-84).

Eğitim, fertlere sosyal statü kazandırmakta ve bir meslek edinmelerini temin etmektedir. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde yapılan bilimsel çalışmalar eğitim ile gelir arasında yakın bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Kişi ne denli yüksek eğitime sahipse, o denli yüksek gelire ve iyi mesleğe sahip olabilmektedir. Eğitimin bireye sağladığı gelir ve mesleğin etkisiyle en önemli mevkilere gelinebilmekte, bu makamları kaybetmemek için de siyasette daha aktif olunabilmektedir. Yüksek gelir, meslek ve bilgi birikimine sahip olanların siyasal kararları etkilemede, siyasaları dönüştürmede çıkarları gereği başarılı oldukları görülmektedir (Inglehart, 1979: 106-107).

Sonuç olarak eğitim, yurttaşların sosyal statülerini yükselten, örgütsel ve siyasal faaliyetler için önemli kaynaklar belirleyen, soyut düşünceyi öğreten, karmaşık siyasal ilişkiler sisteminin algılanmasını sağlayan, vatandaşlığın gereği olan görev bilincini aşilayarak siyasal katılımı dar ve geniş anlamda temin eden gerekli bir etken olma özelliğini korumaktadır. Bir başka ifadeyle eğitim, insanları uysallaştırmaz tersine daha kabarık isteklerle yüklü sosyal ve siyasal varlık olarak karşımıza çıkarmaktadır.

1.4.5. Siyasal Katılım ve Kitle İletişim Araçlarını İzleme

Kişinin siyasal katılımını artıran bir diğer etken de, kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan yayınlardır. Kitle iletişim araçları siyasal sistemin işleyişini, aldığı ve alacağı kararları kamuya sunar. Siyasal anlamda kitle iletişim araçları haber değeri taşıyan siyasal olgu ve oluşumlarla kamu arasında hizmet sunan aracı kurumlardır. Bundan dolayı kamu, siyasal bilgi, bilinç ve arzuya sahip olabilmek için asgari düzeyde de olsa bir iletişim ağına ve düzenine ihtiyaç duymaktadır (Fukuyama, 2000:157-163).

Bir alman atasözünün ifade ettiği gibi, “bilgi, iktidar demektir.” Gerçek anlamda iktidar ise bütün bir toplumu ve ülkeyi kapsayacak şekilde siyasal kararların alınması ve uygulanmasıdır. Siyasal iktidar bu yönüyle, diğer iktidar türlerini de bağlayan, etkileyen ve kuşatan bir özelliğe sahiptir (Dursun, 2002: 100–101). Kişi ise, siyasal eylemlere ve kararlara ulaşabildiği ölçüde bilinçlenmekte ve güçlenmektedir. Bu anlamda kitle

iletişim araçları, sistemin girdilerini ve çıktılarını taşıyıcı rolü üstlenirken siyasal katılım diyalektiğini harekete geçirmektedir. Bu süreçte kişi, siyasal karar alma organlarını elektronik medyayla daha yoğun takip edebilmekte ve olumlu veya olumsuz tepkisini de daha hızlı bir şekilde, siyasal iktidarı kullananlara iletebilmektedir (Zittel, 2001: 440).

İletişim teknolojisinin siyasal alanda yaygın bir şekilde kullanılması, kişinin siyasal katılım imkânlarını geliştirmekle “direkt demokrasi” veya “tele demokrasi” tartışmalarını gündeme getirmektedir. Kişi, internet, televizyon, telefon ve faks aracılığıyla parlamento çalışmalarını izleyebilmekte ve tepkisini hemen ortaya koyabilmektedir. Daha da ileri giderek, siyasal kararlar, eylemler ve uygulamalara ilişkin vatandaşlarda oluşan siyasal eğilimin tespitine yönelik kamuoyu yoklamaları yapılabilmektedir. Bu da gösteriyor ki, kitle iletişim araçları, kişinin siyasal katılımını kolaylaştırmakta, tepkisini daha hızlı bir şekilde yetkili mercilere ve kamuoyuna ulaştırabilmekte ve siyasal sistemin de vatandaşların taleplerini dikkate alarak karar vermesini temin etmektedir⁴ (Hagen,1997: 65).

Siyasal partiler, siyasal katılımın araçlarıdır. Kişi bu araçları, (siyasal partilerin amaçlarını, programlarını, temsilcilerini, yorumlarını) kitle iletişim araçları vasıtasıyla tanır. Böylece yaşamış olduğu çevresi hakkında bilgilenmiş olur. Çevresine ilişkin bilgilerle donanmış kişinin ise yaşadığı hayatı algılaması kolaylaşır. Bu sebeple kitle iletişim araçlarını daha sık izleyenlerin siyasal katılımının daha yoğun olduğu, siyasetle daha çok ilgilendiği, siyasal tartışmalara daha aktif katıldığı, siyasal partilerin propagandalarına daha fazla maruz kaldığı, siyasal eylemleri daha yakından takip ettiği ve tahrik olduğu dikkati çekmektedir (Kamps, 1999: 201).

Kitle iletişim araçları, sadece ulusal siyasal sistem ve çıktılarını değil, dünyadaki diğer siyasal sistemleri, siyasal kültürleri, siyasal katılım biçimlerini ve tutumlarını da tanıtmaktadır. Kitle iletişim araçlarını kullanarak diğer ülkelerdeki siyasal davranış örüntülerine de ulaşan kişi, daha çeşitli, daha fazla siyasal katılım türleri belirleyebilmekte ve tepkisini daha etkili bir biçimde ortaya koyabilmektedir (Zittel,

---

⁴Kişinin siyasal ve sosyal kurumlara katılımında iletişim teknolojisinin etkisinin küçümsenemeyecek kadar büyük olduğu bir gerçektir. Daha geniş bilgi için Leidhold'un çalışmasına bakmak mümkündür(Leidhold, 2002: 150-162).

2001: 440-441). Böylece toplumlar, iletişim teknolojisi aracılığı ile başka toplumların siyasal kültürlerini öğrenmekte, kendi içinde siyasal kültür ve siyasal değişim yaşayabilmektedir. Toplumların birbirlerini tanıma imkânı, sürekli kitle iletişim araçlarını kullanarak gerçekleşmemektedir. Askeri, sınıai, siyasi ve iktisadi sebeplerle birebir ilişkilerle de toplumsal temas gerçekleşebilmekte, siyasal sistemin değişimine kadar varabilen siyasal değişim düşünce ve talepleri oluşabilmektedir (Sarıbay, 1992: 183-185). Bundan dolayı, kitle iletişim araçları siyasal gelişmelerin iletilmesinde ve yayılmasında çok amaçlı işlev görmektedir.

Kitle iletişim araçlarının güçlenmesi ve yaygınlaşmasına rağmen yüz-yüze yapılan siyasal propagandanın etkisinde herhangi bir azalmanın görülmediği dikkati çekmektedir. Özellikle Türkiye’de toplumla birebir iyi ilişki kurmuş olan siyasal partilerin, adayların ve görevlilerinin örgütlü bir şekilde vatandaşlarla sıcak temas halinde olanların bireyin taleplerine direkt cevap verebildikleri görülmektedir. Kitle iletişim araçlarının iletmiş oldukları siyasal haberler siyasal düşünceleri güçlendirirken değişimine pek de tesir etmemektedir (Çukurçayır, 2000: 86-87).

Özetlemek gerekirse, kişi kitle iletişim araçlarının yayınlarını ne kadar fazla takip ederse ve iletişim teknolojisini ne kadar yoğun kullanırsa siyasal katılımı da o oranda artmaktadır. Bu yoğunluk siyasal haberlerin artışıyla oluşan siyasal düşüncenin güçlenmesi ve buna bağlı olarak da kişideki siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal örgütlenme arzusunu tahrik etmektedir.

1.4.6. Siyasal Katılım ve Kentleşme

Kişinin siyasal davranışını etkileyen etkenlerden bir diğeri de yerleşme birimidir. Bu birimin şehir, kasaba ve köy oluşuna göre siyasal davranışlar düzenlenmekte, sınıflandırılmakta ve yorumlanmaktadır. Halkın siyasal yönelimleri ve sosyal değişimi neden-sonuç ilişkisi içinde en güzel bir şekilde şehir-köy ayrımına göre yapılmaktadır. Kasabalar, şehir ile köy özelliği arasında bir yerde durmuş olması sebebiyle şehirliliğe geçiş dönemi yaşamaktadır. Bu kısımlandırma alelade bir şekilde değil, daha çok insanların yaşam biçimlerini belirleyen sosyo-ekonomik ve coğrafi şartlardan doğmaktadır. Bu ayrım, kişinin siyasal katılımını tahrik eden eğitim, gelir, kitle iletişim araçlarını izleme, örgüt üyeliği ve siyasal kurumlarla daha çok ilişki içinde olma gibi unsurların dağılımını da belirlemektedir. Şehirlerde siyasal katılımın çevresi köylerden

daha güçlüdür. Bundan dolayıdır ki, şehirli kişi siyasal katılmanın çevresini oluşturan unsurların baskısı altında daha çok kalmaktadır. Şehirler, eğitim seviyeleri ve gelirleri yüksek, daha kozmopolit bilgilere sahip, kitle iletişim araçlarını daha çok izlemekte, siyasal partilerin kendilerini daha sık tanıttıkları yerler olması yönüyle de köylerden daha elverişli merkezlerdir (Wehling, 1992: 182-183) .

Genelde kamu yönetimi düzeni içerisinde siyasal bilgi, karar ve davranışlar en merkezi olandan taşraya doğru yayılmaktadır. Bu yönüyle şehirler kendilerine bağlı olan köyler için adeta siyasaların, bilginin ve modelin üretildiği merkezlerdir. Bu bilgilere şehirde yaşayanların ulaşım siyasal sistemi etkilemesi, köylerden daha hızlı, rahat ve kolay olacağı tahmin edilmektedir (Baykal, 1970: 66).

Siyasal katılım ve kentleşme arasındaki ilişki konusunda siyasal bilimciler birbirinden farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Şehirleşmeyi modernleşmenin bir uzantısı kabul edenler, şehir hayatının siyasal katılmayı tahrik ettiğini, yerel ve kültürel bir çevre oluşturduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre şehir, eğitim imkanları, kitle iletişim araçlarını izleme, örgütlenme ve grup çalışmaları bakımından kenara oranla daha zengindir (Lerner, 1958: 111; Milbrath, 1965: 113-114). Pek çok araştırma da şehir sakinlerinin köyde ikamet edenlere oranla siyasal alanda daha aktif olduğuna dikkat çekmektedir. Belirtilen siyasal aktiflik, sadece seçimlerde oy kullanma şeklinde değil, siyasaların oluşumu esnasında birçok alanda kendini göstermektedir (Tingsten, 1963: 211-214).

Herhangi bir itiraz olacaksa, o da şehir sakinlerinin siyasal katılmaya ilişkin imkanlarının bolluğuna değil, daha çok siyasal katılımlarının kapsamına yönelik olabilir. Bu kapsam şehirli kişinin kendi çıkarları için mevcut imkânları siyasal davranış belirlemede ne kadar kullanıp kullanmadığı ile ilgilidir. Rokken ve Valen'in müşterek yürüttüğü 1800'ün sonlarından 1927'lere kadar uzanan Norveç'teki siyasal katılmaya ilişkin çalışma şehir köy ayrımı yaparak çok tutarlı bir siyasal katılım örneği ortaya

koymaktadır. Buradaki ayrıma göre şehirler, her seçimde köylerden daha yüksek siyasal katılımında bulunmaktadır (Baykal, 1970: 66-67).⁵

Verba, Nie ve Kim de değişik bir veri tabanından hareketle birinci yaklaşımdan daha farklı bir sonuca vardıkları görülmektedir. Bu yaklaşımı savunanlar “topluluğun zayıflaması ismini verdikleri çalışmalarında küçük yerlerin özelliklerini küçüklüklerine bağlamaktadır. Daha sonra yerleşme birimi büyüdükçe siyasal kararlar ve yönetime ilişkin iş, işlem ve eylemler de karmaşıklaşmaktadır. Kararlar birtakım bürokratik süreçler sonucu alınmakta ve karmaşık yapı içerisinde kişi kendini zayıf ve aciz görmektedir. Daha sonraki süreçte şehirlerin büyümesine paralel olarak kişinin siyasete katılımı azalmakta ve hatta tamamen ortadan kalkarak kaybolabilmektedir. Sayılan faktörler sebebiyle siyasal katılımın, küçük yerleşim birimlerinde büyük yerleşim birimlerine oranla daha fazla olması beklenmektedir (Verba, Nie ve Kim, 1971: 270-271, den Kalaycıoğlu,1983: 24).⁶

Dar anlamda siyasal katılmaya ilişkin sonuçlar “topluluğun zayıflaması “ yaklaşımını haklı çıkarır niteliktedir. Türkiye’de oy verme anlamında siyasal katılımı inceleyen kimi yazarlar siyasal katılımın köylerde şehirlere oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Baykal, 1970: 79-80; Özbudun, 1975: 137-183; Eroğul, 1991: 114-117).⁷ Şehirleşmenin artmasıyla siyasal katılımın artacağı her zaman doğru olsaydı, Türkiye’nin batısının doğusundan daha yüksek siyasal katılımında bulunması gerekirdi.

---

⁵ Şehir sakinlerine sağlanan sosyo-ekonomik çevrenin köylülere de sağlanması halinde, siyasal katılımın sonuç itibariyle buralarda da değişebileceği, bu sebeple de yerel yönetimlerin ve doğrudan katılımın geliştirilmesi siyasal katılımı kırsal kesimlerde de teşvik edebileceği Norveç örneğinden anlaşılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ve dünyanın birçok yerinde sosyo-ekonomik durum, kitle iletişim araçlarını izleme, eğitim, örgüt üyeliği bakımından köylerin de şehirlere yakın imkânlarla sahip olması, buraların da siyasal ilgi, bilgi ve birikim açısından gelişmiş olduklarını ortaya koymaktadır.

⁶Köy soyolojisine göre köylü insan yaşamış olduğu sosyal küme içerisinde bütün gelişmeleri takip edebilmekte, halk ile adeta bir aile gibi kaynaşabilmekte, siyasal temsilcileri, adayları, kurumları ve oluşumunu ve gelişimini daha yakından tanıma fırsatı bulabilmektedir. Köyde, kişiler ve kurumlar arası ilişkiler şehre oranla daha sıcaktır. Siyasal katılımın yüksek oluşu da, sosyal kümenin kuvvetli oluşuna bağlanabilir.

⁷Şehir –köy ayrımında her zaman geçerli olmayan, sürekli değişken siyasal davranışlar belirleyen siyasal katılım tipleri görülmektedir. Köylerdeki siyasal katılım biçimi daha çok özerk olmayan, bağımlı ve geleneksel bir liderden etkilenme özellikleri taşımaktadır. Bu sosyal niteliklere haiz olan kişilerin kendi yerleşim birimlerini terk ederek şehirlere göçmeleriyle hızlı bir sosyo-ekonomik değişime uğradığı da bir gerçektir. Şehirlere sonradan yerleşmiş olan göçmenlerin de siyasal katılım düzeylerinin şehir –köy arasında bir yükseklikte olduğu görülmektedir (Baykal, 1970: 68-84; Özbudun, 1975: 137-183).

Oysa oy vermeye ilişkin istatistikler bunu doğrulamamaktadır. 1980 öncesi seçim sonuçlarına bakıldığında, Güney Doğu ve Doğuda halkın seçimlere katılımı, ülkenin batısına oranla daha yüksektir. Hatta Türkiye ortalamasının da üstünde seyretmektedir. Bunun sebebi ise bu yörelerde bir avuç güçlü kişinin (toprak ağası, aşiret lideri veya saygınlığı olan bir isim) etkisiyle bağımlı, güdümlü ve toplu halde siyasal katılımda bulunulmasıdır (Eroğul, 1991: 114-117).

1.4.7. Siyasal Katılım ve Meslek Statüsü

Siyasal katılımı etkileyen etkenlerden bir diğeri de kişinin mesleğidir. Şehirlerin, eğitimin ve sanayinin gelişmesi sonucu, toplumun gözünde yüksek bir öneme sahip olan yepyeni mesleklerin de ortaya çıktığı görülmektedir. Kişinin mesleğinin kendisine kazandırdığı statüyü yaşamış olduğu şehrin büyüklüğü ve almış olduğu eğitim belirlemektedir. Buna ek olarak belirtilmesi gereken bir diğer unsur da kişinin cinsiyeti ile tercih etmiş olduğu meslek arasındaki ilişkidir (Kalaycıoğlu, 1983: 30-31).⁸ Gelişmiş ülkelerde küçük yerlerde de büyük şehirlerin imkânlarından yararlanmak ulaşım kolaylığı sebebiyle mümkün olabilmektedir. Bu da gösteriyor ki, gelişmiş ülkelerde köy kent farkının giderek azaldığı dikkati çekmektedir.

Sanayileşmenin, eğitimin ve şehirlerin büyümesinin bir sonucu olarak artan meslek çeşitlerinin siyasal hayatı ne oranda etkilediğini de sınırlandırmak zorlaşmaktadır. Kimileri mesleğin “tarım, sanayi ve hizmetler” şeklinde sınırlandırılmasının yeterli olmadığını belirterek, kişiye kazandırdığı prestije göre sıralama yapmanın daha doğru olacağını savunmaktadırlar. Bu görüşte olanlar “yüksek prestij taşıyan meslek mensuplarının siyasete katılma oranlarının daha yüksek olduğunu” belirtmektedirler (Baykal, 1970: 45).⁹ Her ne kadar bazı insanlar, dikey bir şekilde yüksek prestijli mesleklere sahip olsa da yaygın kanaat belirtildiği şekildedir. Bir kişinin yüksek prestijli meslek sahibi olabilmesi için iyi bir eğitim alması ve hayatının önemli bir bölümünü de şehir ortamında geçirmesi gerekmektedir. Bu durumda olan kişilerin siyasal otoritenin

---

⁸ Büyük Şehirler mesleklerin çeşitliliği ve çokluğu bakımından küçük yerleşim birimlerine oranla daha zengindir. İçinde daha fazla usta, uzman ve iyi eğitilmiş insan barındırmaktadır. Bu sebeple büyük şehirlerde iş imkânları da o oranda daha fazladır.

⁹ Ancak bilinmelidir ki kişinin prestijini edinmesinde sadece mesleği değil, onu üreten aile, çevre, eğitim gibi unsurlar da etkindir.

katlarında çalışanlarla ilişkileri düşük prestijli meslek statüsüne sahip olanlara oranla daha yüksektir (Kalaycıoğlu, 1983: 31).

Siyasal katılım ile meslek ilişkisinin bütün meslek dallarında aynı oranda gelişmediği dikkati çekmektedir. Edinilmiş olan bir takım meslekler kişiyi siyasal alanda daha aktif ve başarılı kılarken, diğerlerinin aynı oranda teşvik etmediği görülmektedir. Örneğin; öğretmenler, medya mensupları, avukatlar ve serbest meslek sahipleri bunlardan bazılarıdır. Birçok ülke parlamentosundaki milletvekillerinin büyük bir kısmının bu mesleklerden geldikleri ve siyasal alanda da başarılı oldukları görülmektedir. Bu gibileri, mesleklerinin kendilerine kazandırmış olduğu yetenek, tecrübe, bilgi ve birikimle siyasal rollerini daha iyi oynamaktadırlar. Ancak meslekleri gereği oynamış oldukları rolleri, siyasal alana uzak olan kişilerin siyasal katılımında çok başarılı olmadıkları bilinmektedir. Ev hanımlığı mesleği buna örnek olarak gösterilmektedir (Baykal, 1970: 47).

Büyük fabrikalarda, maden ocaklarında veya Devlet Demir Yolları gibi büyük işyerlerinde çalışan on binlerce işçi benzer sorunları birlikte yaşamaktadırlar. Bunlar aynı iş yerinde çalışmakta ve aynı yerleşim biriminde ikamet etmektedir. Bu kesimin aralarındaki iletişimi hızlı ve siyasal katılımları da sınıfsal olarak toplu halde gerçekleşmektedir. Gelir düzeyleri, iş koşulları, eğitim seviyeleri ve sosyal sorunları birbirine benzer olduğu için kolay anlaşabilmekte ve siyasal eğilimleri de birbirinden etkilenmektedir (Baykal, 1970: 47). Böylece kişinin sınıf bilinci gelişmekte ve siyasal sistemi kendi çıkarlarına uygun dönüştürme arzusu doğmaktadır. Çünkü siyasal kararlar sadece bir kişiyi değil, on binlerce işçiyi, emekçiyi, memuru etkilemekte ve bu da aralarında örgütlü veya örgütsüz bir dayanışmayı doğurmaktadır¹⁰.

Siyasal katılım ile meslek ilişkisini geliştiren bir diğer unsur da her mesleğin ayrı ayrı dernekler halinde örgütlenmesidir. Örneğin; İnşaat Mühendisleri Derneği, Eczacılar Derneği bunlardan bazılarıdır. Dernekler halinde örgütlenmiş olan meslek grupları, kendi aralarında mesleklerini yeni buluşlarla geliştirici, bilgi ve becerilerini artırıcı ve siyasetin kendi çıkarlarına uygun yönü de dâhil geniş çapta eğitim vermekteler. Buna

---

¹⁰Aynı meslekte çalıştığı halde mesleki dayanışmaya önem vermeyen ve aile gibi benzeri çevrelerin baskısı altında kalarak farklı siyasal katılımında bulunanlar da mevcuttur.

ek olarak işçilerin iş yerlerinde örgütlenerek hızla sendikalaşması, siyasal alana ilişkin konuları daha sıcak takip etmelerini sağlamakta ve politize olmalarını da temin etmektedir (Baykal, 1970: 50-51).

Siyasal katılım ve meslek ilişkisini askerlik mesleği açısından inceleyen Eroğul, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde, askerlerin siyaset üzerindeki ağırlığını ortaya koymaktadır. Türk siyasal geleneğinde, devletlerin kurulması, korunması ve geliştirilmesi adeta bu meslek sahiplerinin görevidir. Bundan dolayıdır ki, askerlerin demokratik şartlarda oluşmuş siyasal otoriteye, belirli gerekçelerle sürekli müdahale eden bir çizgi izlediği gözlemlenmektedir. Eroğul bu olguyu şöyle anlatır: “Demokrasinin geleneksel bir düzen haline geldiği ülkelerde, askerlerin sivillere bağımlı olması, düzenin temel kurallarından biridir. Türkiye’de bu kural genellikle uygulanamamış, askerler siyasal katılmanın önde gelen özneleri arasında yer almış; cinsiyetleri, yaşları, yerleşme yerleri, sınıfları ve meslekleri ne olursa olsun tüm sivil kişiler çok zaman geri bir düzleme itilmiştir.” Buna ek olarak sivil iradeye her ne şekilde olursa olsun müdahaleyi hukuk dışı bulan Eroğul, diğer meslek erbabı kişilerle, askerlik mesleğine sahip olanlar arasında ülkemizde siyasal katılım açısından bir eşitliğin olmadığını da altını çizmektedir (Eroğul,1991: 120-125).

Mesleğin siyasal katılmadaki etkisini özetlemek gerekirse: Meslek, insan hayatının bir bölümünü kapsayan, toplum içerisinde kendisine prestij, istihdam, makam, çıkar, sosyal çevre ve mesleği üzerinden örgütlenerek siyasal otoriteyi etkileme imkanı tanıyan bir faktördür. Bir başka ifadeyle, kişi almış olduğu eğitim ile toplumda aranan meslekleri edindikçe, tanınmaya, bilinmeye, sorulmaya ve kendisine ihtiyaç duyulmaya başlanır. Bu durum kişinin pozisyonu gereği her düzeyde siyasal katılımını da teşvik eder.

1.4.8. Siyasal Katılım ve Örgüt Üyeliği

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden bir diğeri de, sendikalar, dernekler ve siyasal partiler gibi siyasal nitelikli örgütlere üye olmaktır. Siyasal katılımın örgütlenme yoluyla gelişebilmesi için de örgütlenme özgürlüğünün olması gerekmektedir. Şayet bir ülkede kişiler özgürce örgütlenemiyorsa ya da kısıtlı ve sınırlı örgütlenebiliyorsa, her fırsatta önü kesiliyorsa, bu tür ortamlarda siyasal katılım da gelişmemektedir. Siyasal katılımın gelişebilmesi için kişinin, siyasal örgütlere istediği zaman üye olabilme ve üyelikten çıkabilme özgürlüğüne sahip olması gerekmektedir. Siyasal partilere,

derneklere ve sendikalara üye olanlar, verilen görevleri yerine getirerek siyasal iş, işlem ve eylemlerde daha aktif olurlar. Bu yönüyle siyasal partiler, kişinin siyasallaşması için bir nevi siyaset okuludur (Erdoğan, 1997: 181, 214-215). Çoğulcu, katılımcı ve çağdaş demokrasinin işlerliğini belirleyen en önemli alamet, vatandaşlara siyasal davranışlarını örgütlü bir şekilde bilinçli olarak ortaya koyma fırsatını tanımasıdır.

Diktatör ve geleneksel toplumlarda örgütlü siyasal katılımı sadece belirli sınıfların veya bir ailenin elinde bulundurması sebebiyle, büyük çoğunluğun örgütlü veya örgütsüz siyasal katılım talebi ve hakkı da reddedilmektedir. Çünkü, örgütlenme ve siyaseti dönüştürme hakkı, güvenlik v.b. sebeplerle sadece küçük bir azınlığın elinde bulundurması gerekmektedir (Öztekin, 2001: 234). Bu azınlığın, kendi içindeki örgütlenmesi, siyasal katılımı ve yöneticileri belirlemesi, büyük çoğunluk için de geçerli kabul edilmektedir. Bu anlayışa göre büyük halk kitleleri demokratik hakları kullanabilme yeterliliğine sahip değildir. Vatandaşın özgürleşmesi, demokratikleşmesi ve bu bağlamda da örgütlenmesi siyasal sistem için bir tehdit ve tehlike olarak formüle edilmektedir.

Temel özellikleri itibariyle örgütler, “kişisel olmayan, ilkeli, sürekli, yavaş değişen, kendi içindeki birimleriyle dayanışan, kendi başına biricik olabilen, araçlı ve değer yüklü” kurumlardır (Fichter, 1996: 119-120). Yönetimi elinde bulunduranlar, bu temel unsurlara uygun bir şekilde kişileri görevlendirirler ve siyasal faaliyetlere ikna ederler. Gerekirse üyeler kapı kapı dolaşarak halkın siyasal ilgi, bilgi, merak ve eyleminin kendi örgütüne yönelik olmasını temin eder. Siyasal örgütler, siyasete ilişkin iş, işlem ve eylemleri faaliyetlerinde sık sık kullanarak üyelerinin siyasal etkinliğini ve bilgisini artırır. Bu sebeple örgüt, üyelerinin sosyal davranışlarını iyileştiren, becerilerini artıran, sosyal problemlerin çözümünde onları aktif yapan bir işlev görmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 35-40).

Değişik bilgi, beceri ve insan tiplerinden oluşan üyeler, siyasal katılımın boyutları hakkında eğitilmediği ve iyi yönlendirilmediği zaman, kendilerine, örgütlerine ve toplumlarına zararlı olabilmektedirler. Bu zararın önlenmesi için de kişinin siyasal katılımında etkili ve olumlu olan şu merhalelerden geçmesi gerekmektedir. Bunlar; bilgi, düşünme, seçme, karar verme ve eylemdir. Örgüt üyesi önce siyasal katılıma ilişkin bütün bilgileri, amaçları, nedenleri, sonuçları, yararları ve zararları itibariyle

edinir. Bu bilgiler ışığında ne tür bir davranış tercih edeceğine karar verir. Vermiş olduğu kararlar da kendisi, örgütü ve ülkesi için önem taşıyana yönelmesi mümkün olabilir (Öztekin, 2001: 235-236).

Örgüt üyeliği, kişiye siyasal katılımının gelişmesinde en önemli olgu olan siyasal inanç ve siyasal kimlik kazandırır. Bu kimlik, ait olunan ülkeye, millete ve siyasal partiye mensup olma bilinci verir. Siyasal bilinci oluşmuş kişi, bundan sonraki süreçte başkalarına güvenmeye, onlarla birlikte dayanışma, işbirliği ve iş bölümü yaparak örgütlenmeye yönelir. Örgütlenme özgürlüğünü kullanan kişiler, demokratik olarak kendi kendilerini daha kolay yönetmekte, uyumlu olabilmekte ve yüksek siyasal katılımında bulunabilmektedirler. Bu sebeple örgüt üyeliği ile yerel düzeyde oluşup gelişen siyasal kültür, siyasal katılımın en önemli teşvikçisidir (Huntington-Dominiquez, Tarihsiz: 41-42).

Örgüt üyeliği kişiye üç şey öğretir. Birincisi neleri öğreneceğini ve nasıl düşüneceğini, ikincisi örgüt içi ilişkilerde örgütün diğer üyelerini benimsemesi halinde, onlara benzer davranış örüntüleri ortaya koymasını, üçüncüsü örgütün ilkelerine ve diğer üyelerine uyum sağlamadığında dışlanma, itilme, atılma korkusuyla onlar gibi davranmaya zorlanmasıdır. Bu uyumluluk ve zorunluluk, örgüt üyelerinin disiplinli bir şekilde yetenek ve becerilerinin gelişmesini sağlar. Böylece kişi örgüt üyeliği ile siyasal katılım yollarını ve demokratik terbiyeyi edinmiş olur (Fichter, 1996: 119-129; Kalaycıoğlu, 1983: 35)¹¹.

Sonuç olarak örgütler, üyelerinin etkinliklerini artıran, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal merak ve siyasal eylemini geliştiren, siyasal düşüncesini oluşturan ve siyasal katılımını teşvik eden kurumlardır. Örgütler, kişilerin bilinip tanınması, siyasal alanda ve kamuda bir yerlere yükselebilmesi için de siyasal katılımın önemli araçlarıdır. Hatta birçok ülkede siyasal alanda aktif olmanın yolu üyelikten geçmekte ve o partinin savunduğu felsefeye uygun bir çizgiye sahip olunup olunmadığına bakılmaktadır.

İnsanların, kişisel çıkarlarını elde etmek, sorunlarını çözebilmek, siyasal sisteme daha kolay baskı yapabilmek için örgütsel bir davranışa girmesi çoğu kez bir zorunluluktur.

---

¹¹Vatandaşların demokratik terbiyesini daha çok aile ve eğitim kurumlarına bağlayan yaklaşımın da bilinmesi gerekmektedir (Federal Hükümet'in Basın ve Enformasyon Dairesi, 1998: 125-127).

Kişi örgütlenerek gücü ele geçirmektedir. Bu sebeple bazen çok iyi örgütlenmiş küçük bir azınlığın, örgütlenmemiş büyük çoğunluklara üstün geldiği bir gerçektir. Bir güç olan siyasal sistem de ancak örgütlenmiş kişilerin ortaya koyacağı grev, miting, gösteri ve yürüyüş gibi çeşitli eylemlerle daha iyi etkilenebilir. Bundan dolayı da örgüt üyelerinin, örgütlü bir şekilde amaca ulaşmak için dayanışmaları, disiplinli bir grup olmaları açısından bir örgüte üye olmayanlara oranla siyasal yönelimlerde daha başarılı ve yoğunlardır.

1.5. Siyasal Katılım ve Hukuksal-Siyasal Yapı

Kişinin siyasal alana yöneliminde önemli olan unsurlardan bir diğeri de, siyasal katılım ortamının hukuki ve siyasal yapısının düzenlenmesidir. Bilinmektedir ki, hukuki çerçeve olmadan olumlu siyasal katılım da olamaz. Böyle bir durumda ancak olumsuz siyasal katılımdan bahsetmek mümkün olabilir. Bundan dolayı insan haklarına ilişkin metinler ve maddeler, ulusal kanunların siyasal katılım ortamını oluşturmasını zorunlu kılmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. maddesi şöyledir: “Her Şahıs doğrudan doğruya veya özgürce seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin yönetimine katılma hakkını haizdir. Her şahıs memleketinin kamu hizmetlerinden eşitlikle faydalanmak hakkını haizdir.” (BM, 1998: 413). Bu da göstermektedir ki, kişi kelimesinin tam anlamıyla özgür bir ortamda seçme, seçilme, siyasal eylemlere katılma, bir partiye üye olma, yönetici olma, kamuda çalışma ve kamu hizmetlerinden eşit oranda yararlanma hakkına sahiptir. Dolayısıyla siyasal haklar kişinin insan ve vatandaş olmasından kaynaklanan en tabii haklardır. Bu hakların en geniş bir biçimde ve nasıl kullanılacağı hukuksal metinlerde belirtilmiştir. Bireyin siyasal katılım haklarına ilişkin sözleşmenin 25. maddesinde de vatandaşların direkt veya temsilciler vasıtasıyla kamuya ait iş, işlem ve eylemlerin yürütülmesine katılma hakkına sahip olduğunu belirtir. Ayrıca genel anlamda ve eşit düzeyde ülkesine ilişkin kamusal hizmetlerde çalışma hak ve fırsatına sahiptir (BM, 1976: 50-51).

Bir toplumda siyasal iktidarın nasıl el değiştirdiğini kurallar belirler. Bu ise, genelde ya bir aileye mensubiyet, ya seçim, ya da atama usulü ile yapılmaktadır. Ailenin kendi içindeki seçimi veya yöneticiyi belirlemesi bütün toplum için geçerli kabul edilir. Yöneticiyi halkın seçmesi, bütün toplumun kendi özgür iradesiyle kimin idare

edeceğine karar vermesiyle mümkün olur. Atama usulü ise ülkedeki hâkim güç kim ise onlar tarafından yöneticiler atanmaktadır. Bu ölçüyle de atanmışlar halka karşı değil, sürekli atayanlara karşı kendilerini sorumlu hissederler. Siyasal iktidarı ele geçirenlerin iktidar kurumlarını nasıl kullanacakları, görevleri, sorumlulukları ve yetkilerinin neler olduğunu yine hukuksal metinler ortaya koyar (Daver, 1993: 163-166). Bu sınırsız gibi görünen iktidar gücüne ve bu gücü kullananlara karşı zayıf olan bireyi ciddi anlamda koruyan anayasalardır. Bu anlamda anayasalar, büyük bir deve karşı kişinin hak ve özgürlüklerini koruma amacı taşımaktadır. Böylece kişi siyasal haklarını en geniş anlamda kullanma imkânını elde etmiş olur. Bir başka ifadeyle anayasalar, anayasal organların sınırlarını belirleyen, bireyin dokunulmaz alanlarına dokunulmamasını temin eden ve onu koruyarak siyasal otorite üzerinde etkin kılan metinlerdir (Erdoğan, 1997: 23). Bundan dolayı anayasa bir yığın haklar demecidir. Ancak kanunlar siyasal kurumlar tarafından yapılmaktadır. Bu sebeple her kanun bir siyasal iktidar ilişki süreci sonucu ortaya çıkmaktadır (Daver, 1993: 166).

Siyasal katılımı etkileyen bir diğer önemli unsur da siyasal sistemin yapısıdır. Siyasal sistem, kişinin hak ve özgürlüklerini, hukukun üstünlüğünü, demokratik normları öne çıkarıyorsa siyasal katılımı olumlu, tersi durumdaysa olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple demokratik sistemlerle, totaliter sistemler, çok partili sistemlerle tek partili sistemler kişinin siyasal yönelimleri, eğilimleri ve yaklaşımları açısından büyük farklılık arz etmektedir. Çok partili, rekabetçi demokrasilerde bile bütün kurallara rağmen, kişinin siyasal katılımını sınırlandıran, engelleyen bir takım uygulamalara rastlanmaktadır. Vatandaşın siyasal tercihlerini ne kadar özgür ve bağımsız yaptığı tartışılmaktadır. Bu çerçevede sistemin karmaşıklaşmasıyla ortaya çıkan profesyonelleşmenin de teknokratları öne çıkararak siyasal katılımı olumsuz etkilediği bilinmektedir (Dursun, 2002: 246–247; Daver, 1993: 213–216).

Siyasal sistemin, kişinin siyasal katılımına etkisini ortaya koyan bir araştırma da Şaylan'ın çalışmasıdır. Çalışma, Türkiye'de bürokratların ve girişimcilerin siyasal eğilimlerini tespitiye yöneliktir. Bu çalışmaya göre bürokratların % 48,8 'i mevcut çok partili sisteme karşı bir duruş sergilemektedir. Bunların da çoğunluğu tek partili sistemi arzularken, hatırı sayılır ölçüde bir kısmı da partisiz siyasal sistemi istemektedir. Girişimcilerin ise % 48,6'sı çok partili, bütün siyasal eğilimlerin temsil edildiği

parlamenteer demokratik sistemi savunmaktadır (Şaylan, 1975: 177-178). Bu da gösteriyor ki, çok partili veya iki partili siyasal sistemde gelişen girişimci, tek partili veya partisiz siyasal sistemlerde arzu edildiği kadar siyasal sistemi etkileyememektedir. Bir başka açıdan bakıldığında çok partili siyasal sistemlerde egemen sınıfları temsil eden siyasal iktidar daha güçlü gelmektedir. Bu da bürokrasinin durumunu olumsuz etkilemektedir. Bürokratların tek partili veya partisiz siyasal sistem özlemi de buna dayandırılmaktadır.

Bir diğer yaklaşıma göre ise, kişinin siyasal katılımına fırsat veren unsurlar, siyasal, hukuksal ve toplumsaldır. Şayet siyasal sistem sınırsız siyasal katılım özgürlüğü temeline dayanıyorsa siyasal katılım yüksek, siyasal sistem totaliter bir özellik taşıyorsa halkın siyasal katılımı da düşük olmaktadır. Siyasal sistem hukuksal düzenlemeleri karakterize eder. Kişinin seçme, seçilme yaşını, seçilecek kişinin okur-yazar olması, yüz kızartıcı suçlar işlememesi, asker ve tutuklu olmaması siyasal katılmaya ilişkin kuralları hukuksal yapı belirlemektedir. Toplumsal yapıda bulunan örfler, gelenekler, kültürel zenginlikler, sanayi veya tarım toplumu özellikleri taşıması veya sınıf temeline dayalı olup olmaması da siyasal sistemi etkileme arzusunun oluşmasında önemli kabul edilmektedir (Kalaycıoğlu, 1978: 188-189).

Katılımcı demokrasi, kişinin sivil, sosyal ve siyasal boyutlarının gelişmesini hedefler. Bu hedef kişiyi sosyal ve siyasal eşitliğe karşı daha duyarlı hale getirir. Vatandaşlık bilincinin gelişmesi, siyasal hakların, imkânların ve fırsatların eşitlik prensiplerine uygun bir şekilde kullanımını gerektirir. Kişi, siyasal fırsat ve imkân eşitliğini gördüğünde, siyasal katılıma atfettiği değer de artar. Bu olgu siyasal kararlarla vatandaşlar arasında psikolojik anlamda sıkı bir ilişkinin doğmasını sağlayarak, siyasal katılımı teşvik eder. Hukuksal ve pratik anlamda fırsat eşitliğinin olmaması ise kişilerin siyasalara yönelimini olumsuz yönde etkiler. Daha sonraki süreçte de kişinin siyasete karşı yabancılaştığı, pasifleştiği ve ilgisizleştiği görülmektedir (Sarıbay, 1992: 98).

Katılımcı demokratik sistemler, hukuksallıklarını korumak için etkin mücadele vermek zorundadırlar. Bu da yönetimin siyasete ilişkin iş, işlem ve eylemlerini kamuoyu ile paylaşmasından geçer. Siyasal iktidarı elinde bulunduranların halk tarafından kabullenilebilir olmaları ve meşru sayılabilmeleri, vatandaşın siyasal katılımına bağlıdır. Halktan kopuk siyasal otoritelerin, hukuksallığı ve meşruiyeti tartışmalıdır. Bu

sebeple kişinin siyasal katılımı sadece kendisini geliştirmemekte, aynı zamanda siyasal iktidarın da hukuksal alt yapısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla siyasal sistemin hukuksallığı, bir yandan siyasal sistemi meşrulaştırırken, diğer yandan da geniş halk yığınlarını değişik biçimlerde siyasal alana entegre etmekte ve siyasal katılıma imkan sağlamaktadır (Schmitz, 1983: 12-13). Sonuçta ise halkı daha çok yöneten, daha çok düzenleme yapan ve daha çok anayasa ve kanun çıkaran siyasal otoritelerin, daha çok hukuksallığa ihtiyacı vardır (Schwiederowski, 1989: 22-23).

Özetlemek gerekirse kişinin siyasal katılım hakkı, insan olmaktan kaynaklanan en tabii haktır. Vatandaşı olduğu ülkenin siyasalarına katılmak, seçmek ve seçilmek gibi siyasal haklar insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerde kayda bağlanmıştır. Bu anlaşmaya uyum sağlayan ülkeler, böylece siyasal katılımın hukuksal çerçevesini belirlemişlerdir. Bu çerçevenin içeriğini ise ilgili ülkeler doldurmaktadır. Seçme, seçilme yaşı, eğitim, meslek, mahkum, tutuklu ve askerlerin oy kullanamayacağına ilişkin kanunlar bunlardandır. Hukuki metinlerin, kişiye siyasal katılım fırsatı tanınması, siyasal sistemin yapısı, siyasal katılımın ortamı, alanı ve araçları olması sebebiyle en önemli faktörler olma özelliklerini korumaya devam etmektedir.

1.6. Siyasal Katılım ve Siyasal Bilişim

Kişi doğduğunda içinde yaşadığı toplumla ilgili hiçbir şey bilmemektedir. Hangi coğrafyada, nasıl bir toplumda ve siyasal sistemde yaşayacağına kendisi karar vermemektedir. Zamanla kendisini kuşatan çevreyi tanıma bilincine erer. Böylece aileyi, siyasal sistemi, eğitim sistemini, ekonomik yapıyı tanıma fırsatı bulur. Bu ortamla yeni tanışan insan, kendisini çep çevre çevreleyen bu sistemleri merakla araştırır ve öğrenir. Siyasal sisteme ilişkin bilgi, kültür, inanç, değer, kural ve davranışlar da bu süreçte edinilir. Kişi bu birikimle bir ömür boyu siyasal sistemle ilişkiye geçme fırsatı elde eder (Dursun, 2002: 216-217). Bu sebeple siyasal katılımı etkileyen bir diğer faktörde siyasal sistemin çalışmasına ilişkin kişinin sosyalizasyon ve siyasallaşması sürecinde edindiği bilgidir. Siyasal otoritenin çeşitli karar mekanizmalarını çalıştırarak vatandaşı etkilemesi, vatandaşın da bu kararları onaylama ya da onaylamama şeklinde davranışlar ortaya koyması siyasal katılım açısından çok anlamlıdır. (Çukurçayır, 2000: 69).

Siyasal katılıma ilişkin ortamın, şartların, araçların, nesnelerin ve öznelerin bilinmesi halinde siyasal eyleme geçmek de kolaylaşmaktadır. Kişinin siyasal sistemden neyi, nasıl, kimden isteyeceğini bilmesi, siyasal sistemden ne bekleyip ne beklemeyeceğini de ortaya koymaktadır. (Eroğul, 1991:). Siyasal bilgi, kişiyi siyasal katılıma hazırlık yapmasını sağlayarak motive etmektedir. Bu motivasyon siyasal katılım, tür ve biçimlerinin artmasına neden olmaktadır(Turan, 1996: 77).

Sonuçta kişinin siyasete ilişkin bilgi birikiminin genişlemesi, politize olması, siyasal katılımını da arttırmakta ve çeşitlendirmektedir. Oluşan siyasal bilgi ile kişinin sadece oy vermekten ibaret olan dar anlamda bir siyasal katılımı değil, daha yüksek düzeyde siyasal katılımı beklenmektedir.

1.7. Siyasal Katılım ve Siyasal GÜdü

Kişiyi siyasal katılıma yönelten bir takım siyasal güdüler bulunmaktadır. Bunlar: Bağlılık duygusu, dayanışma arzusu, menfaat beklentisi ve vatanperverlik gibi hislerdir. Vatandaş bir kabile veya aile reisinin veya dini bir büyüğün etkisinde kalarak uyarılma biçimi ile siyasal katılımında bulunabilir. Kişi mensubu bulunduğu siyasal veya sosyal grupla dayanışmaya girerek siyasal katılımını belirleyebilir. Veya makam, mevki, para gibi menfaatleri hedefleyen bir beklenti ile de siyasal katılım gerçekleşebilir. Veya vatandaşlık hissi ve sorumluluğundan esinlenen bir siyasal katılım isteği de olabilir. (Özbudun, 1775:5-6).

İnsanların büyük çoğunluğunun toplumsal hayatta üstlenmiş oldukları roller, siyasal özellik taşımamaktadır. Toplumların bunalım dönemleri dışında, siyasetin çoğunluk tarafından bir uğraş ve merak konusu olduğu şüphelidir. Bu sebeple vatandaşlar boş zamanlarını daha çok spor, eğlence, sanat v.b. etkinliklerle geçirmeyi tercih etmektedir. Kişinin siyasal alana ilişkin eylemlerde bulunabilmesi için ise siyasal sistemin işleyişine yönelik siyasal bilgiyi, siyasal sistemi ve kararlarını etkileyebilecek güç, yetenek ve yetkiye sahip olma bilinci ve arzuladığı sonucu elde edebileceğine inanması gerekmektedir. Bundan dolayı kilinin özellikleri, siyasal katılıma ilişkin kaynakları, siyasal fırsat yapısı içinde oluşan yönelim, eğilim ve tutumların tümü siyasal güdüyü oluşturmaktadır (Roth, 1998: 31).

Kişiyi sadece bireysel sorunlar değil, buna ilaveten toplumsal sorunlar da güdülemektedir. Bir şehrin, bir ülkenin, çevrenin veya toplumun bütününe ilgilendiren sorunlar kişiyi etkilemektedir. Bu etki kişinin siyasal katılım arzusunu, problemin çözümü için tahrik edebilmektedir. Siyasal katılıma ilişkin güdünün gelişebilmesi için yeterli zamanın olması ve siyasal iktidarı kullananların, vatandaşların siyasal katılım sürecinde ürettikleri düşünce, teklif ve tavsiyeleri ciddiye alarak inandırıcı olması da bir ön koşuldur. Vatandaş tekliflerinin tehdit kabul edildiğini, siyasal katılım için ayırdığı zamanın boşa gittiğini fark etmesi halinde oluşan siyasal güdülerinin de zayıflayacağı bir gerçektir. (Keleş, 1993:30-31; Geissler, 1994: 52-53). Bu zayıflama halkın siyasal alana karşı yabancılaşmasını üretmekte, siyasal iktidara ve siyasal katılım araçlarına duyduğu güveni sarsmaktadır.

Sonuç olarak, insanın içinden gelen duygular, bağlılıklar, mensubiyet hisleri, arzu ve istekler siyasal yönelimin şeklinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu etki her zaman olumlu ve geniş anlamda bir siyasal katılımı değil, tersi durumu da doğurabilmektedir. Vatandaşın siyasal katılımını, siyasal eğilimler düzeyinde etkileyen iki unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar siyasal etkinlik duygusu ve siyasal ilgidir.

1.7.1. Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinlik

Siyasal etkinlik, kişinin içinde yaşadığı siyasal sisteme unsurlarına etki etmek suretiyle kendi yararına çalıştırabilme inancı, düşüncesi ve duygusudur(Leidhold, 2002: 26-27). Bu duygu, çevrelerini etkileyebilen ve denetleyebilenlerde daha yüksektir. Dolayısıyla etkinlik duygusu sadece siyasal alanda değil, toplumsal ve diğer alanlarda da dikkati çekmektedir. Kişi sahip olduğu bu etkin düşünce, duygu ve inançla sadece seçimden seçime siyasal katılımında bulunmayı değil, siyasal alana ilişkin iş, işlem ve eylemlere her zaman daha yoğun katılmayı tercih etmektedir. Neticede vatandaş, hem siyasal kararları ve karar alma süreçlerini, hem de devlet dairelerinde işlerini takip edebileceğini ve haklarını arayabileceğini düşünmektedir (Eith, 2001: 333-342).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasal katılıma ilişkin yapılan bilimsel çalışmalar, siyasal etkinlik duygusuna sahip olanların, bu duyguya sahip olmayanlara oranla daha fazla siyasal katılımında bulduklarını göstermektedir (Milbrath, 1965: 58-60). Kişinin siyasal etkinlik duygusu ne kadar derinse siyasal hayata katılımı da o kadar yoğun olmaktadır. Siyasal etkinlik duygusuna sahip olanlar du duygunun gücüyle

siyasal olayları takip etmekte, yorumlamakta ve olumlu veya olumsuz tepkilerini ortaya koyabilmektedir. Siyasal etkinlik duygusu taşımayanlar da ise aynı oranda siyasal yönelimi görmek mümkün olmamaktadır. Siyasal etkinlik duygusu kabarık olanların kendilerine yeterince güvenmeleri sebebiyle, siyasal sistemi de istedikleri gibi etkileyebileceklerine inanmaktadırlar. Bazı kişiler yaratılış itibariyle sosyal girişimcidir. İnsan, insan toplum ve insan kurum ilişkilerinde oldukça girişkenidir. Bu girişkenlik, onları siyasal partilere üye olmada, seçim çalışmalarına katılmada ve siyasal kurumlarda aktif kılmaktadır (Korte, 2001: 36-37).

Etkin insan çevresini düzenler. Sosyal ve siyasal olaylara karşı kayıtsız kalmaz. Dolayısıyla etkinlik ve girişkenlik, siyasal katılımı tahrik ederken siyasal yabancılaşma duygusunu azaltır. Bu durumda siyasal yabancılaşma duygusuna sahip olanlar, siyasal etkinlik duygusuna sahip olanların tersine, siyasal sistemi kendi yararlarına etkileyebileceklerine inanmazlar. Bu sebeple kendilerini çok zayıf ve etkisiz görerek siyasal alana uzak durmayı tercih ederler. Müteşebbis ve girişimci ruhun, tersi durumda olan içe kapalı ve çekingen tipe oranla, siyasal katılım arzusu daha yüksek ve risk üstlenmesi de daha fazladır. Şu da bilinmelidir ki, Siyasal etkinlik duygusunu psikolojik ve sosyo-ekonomik etkenler belirlemektedir. (Dursun, 2002: 245-246). Siyasal etkinlik duygusu, siyasal katılımı doğru yönde etkilediği gibi, siyasal katılım da siyasal etkinlik duygusunu artırmaktadır. Bu karşılıklı etkileşim kişiyi siyasal alanda aktif, bilgili ve daha yoğun bir siyasal katılıma tahrik etmektedir.

Siyasal etkinlik duygusunu özetlemek gerekirse, kişi siyasal katılıma ilişkin duygu, düşünce ve inançlarıyla siyasal sistemden yararlanmayı dener ve siyasal katılımının biçimini, yönünü, yoğunluğunu belirler. Sonuçta ilgi alanını da bu siyasal eğilimler çerçevesinde ortaya koyar. Siyasal etkinlik duygusu psikolojik ve sosyo-ekonomik olarak siyasal katılımı artıran önemli bir faktördür.

1.7. 2. Siyasal Katılım ve Siyasal İlgi

Siyasal ilgi, kişinin ülkesindeki siyasal hayata, siyasal faaliyetlere ve siyasal gelişmelere karşı duygu ve tutumunu ifade etmektedir. (Kalaycıoğlu, 1978: 172). Siyasal olgu ve oluşumlara sıcak ve sempati ile bakılması, siyasal sistemi etkileyebilme inancı ile yaşanması halinde siyasal ilgiden bahsedilmesi mümkündür. Siyasal ilgi, kişinin siyasetten umutlu olmasıyla ileri bir dalga halinde, kitle iletişim araçlarını izleme

yoluyla siyasalara katılma arzusu şeklinde kendini gösterir. Bu ilginin zayıflamasıyla da ümitsizleşme ve siyasete olan inancını kaybetme şeklinde geri bir dalga halinde yabancılaşma oluşabilmektedir (Kaase, 1977: 152).

Siyasal ilgi, kişinin siyasal faaliyetlerini algılamasını kolaylaştırmakta ve siyasal faaliyetlerle ilgili güdülerin de yoğunluk etkisini arttırmaktadır. Siyasal haberlere, siyasal sistemin iş, işlem ve eylemlerine ilişkin olgu ve oluşumlara ilgi ne kadar artarsa, siyasal bilgi, siyasal merak, siyasal yönelim arzusu da o kadar artmaktadır (Leidhold, 2001: 136).

Siyasal ilgi derinleştikçe siyasal katılımında da bir artış gözlemlenmektedir. Siyasal ilgiyi geliştiren, artıran faktörler ise; şehir hayatı, kitle iletişim araçlarının yayınlarını izleme ve sosyo ekonomik statü olduğu kabul edilmektedir. Kişi sahip olduğu siyasal ilgi düzeyine göre, şehir hayatından yararlanır kitle iletişim araçlarından istifade eder ve sosyo-ekonomik yapısının da verdiği destekle daha fazla siyasal katılıma ilgi duyar. Artan siyasal ilgi ve etkinlik duygusu ile vatandaş, daha karmaşık siyasal katılım biçimlerine yönelebilmektedir. Örneğin; oy vermek dar anlamda bir siyasal katılımı temsil ederken, siyasal sistemin işleyişini bilmek ve etkilemeyi amaçlamak daha yoğun bir siyasal ilgiyi gerektirir (Eith, 1994: 322-324).

Halkın siyasal katılımına ilişkin beş ülke üzerinde yapılan mukayeseli siyasal katılım çalışmasında, siyasal ilginin her ülkede eşit olmadığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmaya göre “Batı Amerika’da %19, İngiltere’de %32, Almanya’da %25, İtalya ‘da %62, Meksika ‘da %44” siyasetle hiç ilgilenmemektedir. Bu da gösteriyor ki, modern toplumlarda siyasete karşı ilgisizlik, iyi eğitim görmüş olmaya ve kitle iletişim araçlarının yayınlarına yeterince maruz kalmaya rağmen artmaktadır. Bu ilgisizliğin eski Yunanda da olduğu, bunun için meclise devam edenlere para verildiği dikkati çekmektedir (Korte, 2001: 20-27). Batı toplumlarında yapılan yerel ve merkezi seçimlere halkın katılımının hala düşüklüğü devam etmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki, halkın siyasete karşı ilgisizleşmesi bir demokrasi sorununu da beraberinde getirebilmektedir. Bu sebeple siyasal ilgi, siyasal sistemin güçlenmesi ve siyasal iktidarın meşruluğu açısından kişinin siyasal duruş belirlemesidir

BÖLÜM 2: ALMANYA'DA TÜRK TOPLUMUNUN GELİŞİMİ VE GENEL SOSYOLOJİK ÖZELLİKLERİ

2.1. Almanya'da Türk Toplumunun Gelişimi

Almanya'da Türklerin siyasal katılımı açısından, Almanya'ya yönelen işgücü göçünün başladığı 1960'lı yıllardan itibaren sayılarının sürekli artarak hangi noktaya geldiği oldukça önemlidir. Almanya siyasal sistemini dolaylı veya direkt etkileme yollarını zamanla kavrayan Türkler, kendi yerel, sosyal, ekonomik ve hukuki statülerini iyileştirdikçe, siyasal katılımın zorunluluğu da artmıştır (Şen, 1995: 10-12). Sayıları ile birlikte vasıflarını da artıran Türklerin, yıllara göre dağılımı Tablo 2'de görüldüğü şekildedir.

Tablo 2. Almanya'daki Türk Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Türk Nüfusu
1961	6.800
1965	132.800
1970	469.200
1975	1.077.100
1980	1.462.400
1985	1.400.400
1990	1.694.649
1993	1.918.395
1998	2.110.223
2000	1.998.534
2001	1.924.154
2002	1.912.169
2003	1.877.661
2004	1.827.661
2005	1.764.041
2006	1.738.800
2007	1.713.551

Kaynak: Federal İstatistik Dairesi, 31.12.1961–2000; Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2006 (Federal İstatistik Dairesi), 31. 12. 2006; 31.12.2007 yıllar arası verileri

Almanya'da yaşayan Türklerin vatandaşlık değişimi siyasal katılım açısından önemlidir. Alman İstatistik Bakanlığı verileri, Alman vatandaşlığına geçenleri Alman kabul etmektedir. Bu yaklaşımla Türklerin sayısında düşüş olduğu dikkati çekmektedir. 1972-2000 yılları arasında Alman vatandaşlığına geçen Türk nüfusu 424.562'dir. Bu rakamla

birlikte Almanya’da yaşayan toplam Türk sayısı 2,4 milyonu bulmaktadır. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, 2005 ve 2006 yıllarına gelindiğinde Türk vatandaşlarının sayılarında düşüş dikkati çekerken, Alman vatandaşlığına geçen Türklerin sayısında da artış trendi önemini korumaktadır. Türkler arasında vatandaşlık değişim temposu izlenen politikalardan da etkilenerek her yıl rakamlarında farklılıklar gözlemlenmektedir.

2.1.1. Birinci Kuşak Türkler

Federal Almanya’ya 1960 yılında yönelen işgücü göçünün yıllara tekabül eden rakamlarla durumuna daha önce değinilmiştir. Şimdi de ilk giden neslin sosyal, iktisadi, kültürel, meslek eğitimi ve medeni durumu incelenmektedir. Birinci kuşak daha çok işsizliğin ve fakirliğin baskısıyla iki-üç sene çalışıp dönmeyi hedefleyerek Almanya’ya gitmeyi tercih etmiştir. Her ne kadar bazıları bu niyetini gerçekleştirmiş olsa da, çoğunluğu gelişen şartlarla sürekli uzatarak yerleşmeye yönelmiştir (Franz, 1981: 53).

Birinci kuşak, işgücü alan ülke için gözle görülmeyen büyük bir sermaye transferidir. Eğitim, beslenme, beceri kazanma, sosyal deneyim edinme, gibi hizmetler bir maliyetle mümkündür. İşgücünün yetişmesindeki bu süreçlerde hiç katkısı olmayan alıcı ülke Almanya, ondan direkt yararlanmaya geçmektedir (Abadan, 1975: 407).

Adeta milyonlarca kişi bir anda topluma doğduğu an üretime katkıda bulunmakta, vergi ödemekte, sosyal sisteme destek vermektedir. Federal Almanya’nın kalkınmasında yabancı işgücünün ürettiği değeri, politikacıların, işverenlerin medyanın görmesi ve gelişmeye ilişkin kilometre taşlarının nasıl döşendiğinin bilinmesi gerekmektedir. Sanayinin, hukukun, sendikalaşmanın geliştiği ülkeleri merkez, gelişmemiş ülkeleri de bu ülkeler için çevre ve kaynak olarak değerlendiren yaklaşım, yabancı işgücü alan ülkelerin çok karlı, veren ülkelerin ise bu olguda büyük kayıplarının olduğunu itiraf etmektedir. İşgücü ihraç eden ülkelere, ucuz işgücü kaynağı gözüyle bakılmış, bu ülkelere ilişkin genel kanaat ve değerlendirme de aynı çerçevede oluşmuştur. Kolonyalist anlayışa sahip olan yaklaşım bu ülkeleri hammadde, pazar ve üretim aracı olarak görmüşlerdir. Bütün bunlar yapılırken gerçek niyetlerini de her zaman gizleyebilmişlerdir (Gamm, 1981: 209-210)

Sanayi toplumunda alınan eğitim, meslek ve kültürel seviye kişinin toplumsal statüsünün belirlenmesinde önemli kabul edilen kriterlerdir. Federal Almanya'nın yabancı işgücü ithalinde de bu kriterlerin öne çıktığı dikkati çekmektedir. Birinci kuşak Türkler, Türkiye'den getirilirken sağlık, meslek ve alınan eğitim gibi unsurlar dikkate alınarak, firmaların taleplerine uygun bir şekilde yine firma temsilcisi uzmanlar tarafından milyonlarca kişi içerisinde seçilerek getirilmişlerdir (Aker, 1972: 51-64; Abadan, 1964: 30). Ancak ne var ki, birinci kuşak, Almanca bilmemesi sebebiyle hak ettiği ve alması gereken statüsünü elde edememiştir. Kendini tanımlayamadığı için sahip olduğu her türlü niteliklilik de böylece silinip gitmiştir. Adeta dilsizlik statüsünün düşüşünü, dili bilmek de statüsünün yükselişini sağlamıştır. Sonuçta milyonlarca ifade edilen birinci kuşak yabancı işgücü ithali, yerli işgücü statüsünün bütün alanlarda yükselmesini temin etmiştir. Dolayısıyla Almanya, yabancı işgücünü genelde en düşük seviyedeki mesleki alanlarda planlayarak uygulama alanına koymuştur (Schrader, A., und andere, 1979: 20-24).

Birinci kuşak işgücü daha çok "ağır sanayi, inşaat ve madencilik" gibi diğer yerli ve yabancı işgücünün çalışmak istemediği alanlarda istihdam edilmiştir. Çalışmış oldukları işin riskine eş değer bir ücret de alamamışlardır. Buna ilaveten gelirlerini yükseltebilmek için gece vardiyası, hafta sonu ve diğer tatil günleri de çalışmayı tercih ederek biraz daha fazla kazanmayı yeğlemişlerdir (Üstün, 1975: 27-28). İş şartları ağır, kirli, riskli, tehlikeli ve bezdirici olması sebebiyle birçoğu tehlikeli hastalıklara yakalanmışlardır. Sanayi atığı tehlikeli toz ve zehirli gazların bulunduğu ortamda çalışan işçiler, kanser gibi tehlikeli ve ölümcül hastalıklara tutulmuşlardır. Çevrecilerin bile kendilerini zincirleyerek sert bir şekilde protesto ettikleri atom reaktörlerinde ve zararlı ışınların altında çalışan insanlar sadece ekmek parası düşünmüşlerdir (Wallraff, 1986: 91-101).

Birinci Kuşağın karşılaştığı bir diğer üzücü gerçek de, yerli işçi ile eşit muameleye tabi tutulmayarak, arada oluşan rekabetle yabancı işçinin istismar edilmesidir. Amaç yabancı iş gücünün kendini savunamaz dilsizliği ile ağzını kapatıp daha çok çalışmasının teminidir. Genelde işçiler bu durumu "beni yıkan, işin zorluğu değil, ayrımcılık" ifadesiyle acı duygularını dile getirmektedir (Gitmez, 1979: 113-114).

Birinci Kuşak, iş yerine ilişkin sorunlarını iş yeri şartlarında, ikamet ettikleri yer ile ilgili sorunlarını da dernekler ve işçi sendikaları aracılığıyla çözüyorlardı. İş yerlerine yakın işçi yurtlarında kalıyor, birlikte pişirip birlikte yiyorlardı. Tanımadıkları bir çevre ile dayanışmadan başka seçenekleri yoktu. Sosyal hayattan ve aile kümesinden tamamen izole olmuşlardı. Ailelerinden, akrabalarından ve sosyalizasyon sürecini tamamladıkları çevrelerinden uzakta idiler. Duygu yüklüydüler. Bütün amaçları para kazanmaktı ve onu biriktirip memlekete göndermekti. Bu sebeple Almanlar gibi para harcayamıyorlardı. Hayat standartları, tüketim tutkuları Almanlarınkı gibi yüksek değildi. Dış işgücü göçünün en acılı tarafı ise kopan, dağılan, ayrılan, birbirine gün geçtikçe yabancılaşan aile üyeleri arasında yaşandı. Ayrılık, gurbet yolu, hasret, çile, uzun bir zaman diliminde göz yaşlarıyla bekleyişler, şiirler, şarkılara, araştırmacılara, filmlere konu oldu (Gitmez, 1979: 71-77, 105).

Birinci Kuşağın birçoğu ilerleyen zaman süreci içerisinde bu hayata daha fazla dayanamayarak eşini ve çocuklarını da getirmeyi planlamıştır. Başlangıçta tanımadığı sosyal bir kümeye ahlaki, dini, güvenlik gibi gerekçelerle ailesini taşımayı çok riskli görenler, çevreyi tanıdıkça kendini daha güçlü hissetme sürecine girmiş ve sonra bu kanaatten vazgeçerek aile birleşimi kapsamında ikinci dışgöçü başlatmıştır. Oturulan evler oldukça eski, sağlıksız, savaş yıllarından kalma, tuvaletsiz, banyosuz ve bakımsız evlerdir. Sorunlar yine bitmemektedir. Dışlanmışlığın verdiği psikolojik etkiyle belirli bölgelere yerleşme arzusu yaygınlaşmaya başlamıştır. Böylece gettolaşma denilen yerleşim bölgeleri oluşmuştur. Çünkü gettolarda yaşamak insanlara dışlanmaya karşı bir ilaç gibi daha rahat gelmektedir. Hâlbuki karışık yaşamak gelişmek, başkasından almak ve vermek ekseninde oluşan yükseliş için daha önemlidir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, entegrasyon olgusu tek taraflı değil çift taraflı bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Kozak, 1979: 193-194; Turan, 1992: 70-71). Bu koşullarda birinci kuşağın siyasal alanda direkt aktif olması oldukça zordu. Çünkü siyasal ve sosyal kurumları tanımıyorlardı. Ancak bu dönemde öğrenci olarak gelen, eğitim sonrası süreçte de burada yerleşmeye yönelenlerin siyasal alanda daha aktif olduğu ve siyasal kurumlarla daha yoğun ilişkiye geçtiği bilinmektedir.

Sonuç olarak 2006'lara gelindiğinde birinci kuşağın yaşlandığını, torunlarını sevmeye başladığını, Almanya'ya alışan eşler ile alışamayanlar arasında yerleşme yeri tartışması

yaptığını, gelir düzeyinin düştüğünü, sağlığını kaybetmesi ile kısmen mutluluğunu da kaybettiğini söylemek mümkündür. Bu kuşak akrabaya yakın olma, kendini rahat hissetme, Türkiye siyasetini tanıma, Türkiye siyasal kurumlarına daha çok ilgi duyma ve sağlık gibi gerekçelerle Türkiye ile, çocukları sebebiyle de Almanya ile bağlılığını sürdürmektedir. Almanya siyaseti ve siyasal kurumları ile genelde ilgilenmemektedir. Bu sebeple yılın altı ayını Türkiye’de, altı ayını da Almanya’da geçirmektedir. Bu kuşağın Türkçesi, aldığı eğitim, sosyalizasyon süreci Türkiye’de şekillendiği ve Türkiye toplumu ile de yakın ilişkiler içinde olması nedeniyle Türkiye siyaseti ile daha yoğun ilgilendiğini, Almanya’yı da daha çok çalışma yeri olarak kullanması sebebiyle Almanya siyaseti ile de daha az ilgilendiğini söylemek mümkündür.

2.1.2. Federal Almanya’da İkinci Kuşak Türkler

Alman sanayisinin işgücü açığını kapatma amaçlı ithal edilen ve “gurbet bekârı” diye isimlendirilen birinci kuşağın çektiği sıkıntıları, acıları, yaşadığı şartları ortaya koyduktan sonra, şimdi ikinci kuşağı anlayabilmek biraz daha kolay olabilmektedir. Federal hükümetin 1974 yılı baharında, yabancı işçilerin eş ve çocuklarını “aile birleşim yasası” kapsamında Almanya’ya getirebileceklerine ilişkin kanunu çıkarması, sosyal ve aile kümesi özellikli yeni bir göç dalgasının oluşumunu sağlamıştır (Goldberg, 1995: 10-11). Yani bu dalga, göçmen işçi kişinin “aile birleşim yasasına” göre eş ve çocuklarını Federal Almanya’ya taşımasıyla ortaya çıkan, beraberinde birçok yeni konunun da tartışılmasını sağlayan ve sürekliliği de hala devam eden bir dalgadır.

1973 yılında dünyada yaşanan “petrol fiyatları yükseliş krizinden” Almanya’nın da etkilenmesiyle yabancı işgücü alımını durdurmak için geçerli gerekçe oluşmuştur. Aynı yılın Kasım ayında uygulamaya konulan yeni yasa, genelde yabancıların sayısının azalmasına neden olurken, Türklerin sayısında tersi bir durum ortaya çıkarmıştır. 1974 yılına gelindiğinde yabancı işçilerin problemlerini çözmeye yönelik aile birleşim yasası çıkarılmıştır. Türkiye’den ikinci kuşağın geliş süreci de böylece başlamıştır (Şen, 1993: 21-22).¹²

---

¹² 1973-1981 yılları arasında Yunanlıların 193.500, İspanyolların 77.800 kişi azalmasına karşı, Türklerin sayısı 436.500 artmıştır. Bu dönemde Türkiye’nin yaşamış olduğu sosyal, ekonomik ve siyasal ortamın da göçü teşvik eden önemli unsurlar olabileceği muhtemeldir.

1970'lerde yabancıların Almanya'ya gelişini engelleyen daha birçok ölçü geliştirilmiştir. Federal Hükümet, yerleşim birimlerinde yaşaması gereken yabancıların sayısını % 6 ile sınırlandırmıştır. Bu sınırı aşan şehirlerde yaşayan yabancılar eşlerini ve çocuklarını getirememişlerdir. Böyle olan şehirler "yükü şehirler" diye isimlendirilmiştir. Gelişen olaylar yabancı karşıtı akımları ve fraksiyonları güçlendirirken, bazı yabancıların Federal Almanya'yı terk etmesine neden olmuş ve yeni göç akımlarına karşı da caydırıcı olmuştur. Her ne kadar bazı ters gelişmeler olsa da, yabancıların politik sisteme entegrasyonu, ikinci kuşağın geleceği ve eğitimi sürekli tartışılmıştır. Bu süreçte iktidarı elinde bulunduranların işçi ailelerini dışlayan ve içleyen zikzakları olmuştur. Birinci kuşağın eşine ve çocuklarına çalışma izni vermeyen yaklaşım, çocuklarını (Almanya'ya) getirmeye teşvik amaçlı çocuk paralarının miktarını düşürmüştür (Martin, 1991:36).

Elbette aile birleşiminin temelinde bir takım haklı gerekçeler bulunmaktadır. Bunlar: ailenin yönetim zorluğu, aile üyelerinin birbirlerine yabancılaşması, dayanılması güç şartlar, çocukların anne baba kontrolünde büyümemesi, iyi eğitim görememesi, uzun süre hasret, yalnızlığa dayanamama, sınır dışı edilmeme ve mevcut işini kaybetmeme arzusu şeklinde sıralanmaktadır (Canatan, 1990: 27).

İkinci kuşağın bir tanımını yapmak gerekirse, ikinci kuşak Türkiye'den Almanya'ya iki ülke arasında yapılan "Türkiye-Federal Almanya İşgücü Anlaşması" çerçevesinde giden birinci kuşak işgücü göçünün Almanya'da yaşan çocuklarıdır. Bu çocukların bir kısmı Türkiye'de, bir kısmı da Almanya'da doğmuştur. Türkiye'de doğanlar 18 yaşından küçükleri kapsayan aile birleşim yasasıyla Federal Almaya' ya getirilmişlerdir. Dolayısıyla ikinci kuşağın Federal Almanya'da var oluş sebebi birinci kuşaktır. Birinci kuşağın niyetindeki geçici, süreli olan işçilik statüsünü, kalıcılığa ve devamlılığa dönüştürmesi, Türkiye'den Federal Almanya'ya olan göç olgusunu da süresizleştirmiştir. Bugün ikinci kuşak Almanya'daki Türk nüfusunun önemli bir kesitini oluşturmaktadır (Canatan, 1990: 28).

Federal Almanya'da 1979 yılında Türk çocuklarının sayısı 55. 000'dir (Türker, 1977: 27). Bu sayı 1980 yılına gelindiğinde 584. 000'e yükselmiştir (Türkdoğan, 1984: 24). 1988'de mevcut sayı 479. 815'e gerilemiştir (T.C. Milli Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1988: 2). Sayıdaki geri dalgalanma bu yıllar arasında tazminatla geri dönüşü özendirme

programından kaynaklanarak geri dönülmüş olabileceği tahmin edilmektedir. Aynı yıl Federal Almanya’da, Alman okullarına devan edenlerin sayısını Federal İstatistik Bakanlığı 423.378 olarak vermektedir (SVK¹³, 1990: 16-17).

Federal Almanya’da şu an Türk nüfusunun gençleşmesi, doğumlar ve aile birleşimi yoluyla oluşmaktadır. Yapılan araştırmalar yabancı kadının doğurganlık oranının Alman kadının doğurganlık oranından daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bir araştırmaya göre Alman nüfusunun %7,5’ini oluşturan yabancılar, doğurganlıkta % 13 ‘nü oluşturmaktadır (Canatan, 1990: 28-29). Bir diğeri de aile birleşimidir. Federal Almanya’da yaşamakta olan bekâr kişinin, Türkiye’den edindiği eşini Almanya’ya getirmesidir. Daha önce gençler arasında birinci kuşağın da etkisiyle çok yaygın olan bu proje, olumsuz sonuçları sebebiyle geçerliliğini gittikçe kaybetmektedir.

İkinci kuşağın sayısının çok, problemlerinin de çözümlenmemiş olması sürekli tartışılmasını ve gündemde kalmasını sağlamaktadır. 1970’li yıllarda yabancı işgücünün eş ve çocuklarının da Almanya’ya gelmesi yabancıların sevk ve idaresi, eğitim ve entegrasyonu, Federal Hükümet tarafından daha ciddi tutulmaya başlanmıştır. Çalışmaların ağırlık merkezini ise ikinci ve üçüncü kuşağın eğitim, meslek ve entegrasyonuna ilişkin sorunların çözümü oluşturmuştur. Bilimsel edebiyat, 1970’li yıllarda özellikle yabancı çocukların ana okul, ilkokul ve dengi okullardaki oluşturulmuş özel sınıflarını tartışmıştır. Tartışmalarda çok kültürlü öğrenim sürecinin zorluğuna ve çok geniş bir alanı kapsadığına dikkat çekilmiştir (Bayer, 1984: 59-60). İkinci ve sonraki kuşakların, eğitim, meslek edinme ve sosyal statülerini yükseltmek için siyasal sistem tarafından bir planlamanın yapılmaması halinde, sosyal tabakaların en aşağısında yer alması kaçınılmazdır (Turan, 1992:55).

Federal Almanya’da ikinci ve sonraki kuşakların çekmekte olduğu bir diğeri sıkıntı da sosyalizasyon süreci sıkıntısıdır. Şayet ikinci ve üçüncü kuşak primaer (birinci) aşama sosyalizasyon sürecini Türk kültür ortamında geçirmişse, ailesinden, toplumundan aldığı değerlere ve Türkçe’ye zevkle yöneliyorsa, akültürasyon (kültür değişimi) olmamaktadır. Bu çerçevede sosyalizasyonun sekundaer (ikincil aşama) aşaması, sosyalizasyonun primaer aşamasında elde edilen değerlerle büyük oranda şekillenmekte

---

¹³Statistische Veröffentlichungen der Kultusministerkonferenz

ve biçimlenmektedir. Alman da olabilir Türk de şeklindeki kararsız yaklaşımlar sosyalizasyon sürecinde iyi kök salamamışlığı ifade etmektedir. Bu durumda olanlar primaer aşamada iki kültürden de eşit oranda etkilenmiş olanlardır. Primaer sosyalizasyon aşamasını tamamen Almanya’da Alman Kültür çevresinde geçirenler, sekundaer aşamada Türk Kültür kodlarına ters düşebilmektedir (Turan, 1992:131-136).

İkinci kuşağın bir diğer önemli problemi de Alman eğitim kurumlarında karşılaşmış olduğu zorluklardır. 1975 öncesinde E.Renner, Hauptschule (ortaokul) ve Grundschule’ye (ilkokul) devam eden 80 yabancı çocuk üzerinde yaptığı araştırmada, Türk çocuklarını şamata, küstah, kavgacı, az şekil verilmiş, tembel, sosyal ilişkileri gelişmemiş, toplumdan kopuk, anlaşılmaları güç kişiler olarak formüle etmektedir. Diğer yabancı çocuklarının olumsuz özelliklerinin ise daha az olduğunu belirtmektedir (Bayer, 1994:59-60).

F. Holfort ise adeta Renner’in çalışmasında ortaya koyduğu olumsuz sonucun nedenlerini araştırmaya yönelmiştir. Holfort da Grundschule’deki (ilkokul) Alman ve Türk çocuklarının, Almanlara ve Türklere bakışını tespite çalışmaktadır. Türk çocuklarının uzman doktorlarla teşhis edilen, tehlikeli bir durum arz ettiği ifade edilen, fiziksel ve psikolojik durumlarına dikkat çekmektedir. Araştırmacı bunu sosyal bilim araştırma kriterlerine göre yabancı işçilerin aile efradı ile birlikte mağdur olmak, tek başına yaşamak, ayrımcılığa maruz kalmak, kabuğuna çekilmiş bir yan grup mensubu olmaya bağlamaktadır. Bütün bunlar gettolaşma, yerleşme yerinin nerede olması, ev sahibi ülkenin siyasal sistem ve toplum olarak davranışlarıyla da yakından ilişkilendirmektedir (Holfort, 1981: 127). Bu sebeple ikinci kuşağın problemlerinin tek taraflı değil çift taraflı bir özellik taşıması, çözümün için de iki tarafın dayanışma ve işbirliği yapması gerekmektedir.

Bayer’e göre ikinci kuşak, eğitim ve çalışma sisteminden en çok zarar gören kuşaktır. Çünkü bu kuşak mevcut zararı toplumda oluşan sınırlamalar ve Alman okul sisteminde ayırım yapan ve dışlayan uygulamalarla yaşamıştır. Birçok bilim adamının çalışması ve basına yansıyan olaylar da bu durumu doğrulamaktadır (Bayer,1984:50).¹⁴

---

¹⁴ Nieke, W.,Strukturelle Benachteiligung Ausländischer Jugendliche: Die Marginalisierung der 2. Generation, Essen,1983. Nieke bu çalışmasında, Wallraff,G.’de „En Alttakiler“ isimli çalışmasında

Federal Almanya'da Türklerin istikrar ve sürekliliği arttıkça, sosyal ilişkileri de gelişmiştir. Arkadaşlar, evlilikler, dostluklar kurulmuştur. Bu çerçevede ikinci ve üçüncü kuşağın eğitimi bütün eyaletlerde tartışılmaya başlanmıştır. Problemi, her eyalet farklı perspektiften çözmeyi denemiştir. Entegrasyona katkısı olur gerekçesiyle sadece Almanca (Berlin eyaleti) ağırlıklı bir eğitim biçiminden, geri dönüşü teşvik eden sadece Türkçe (Bavyera eyaleti) eğitimi destekleyen modele kadar çok çeşitli uygulamalar gerçekleşmiştir (Martin, 1991:36-37).

Eyaletlerin eğitim politikalarındaki uygulamalarda dikkati çeken çeşitlilik, yabancı işgücünün yerleşme ve kalıcılığa konusundaki kararsızlığından da kaynaklanabilir. Buna bağlı olarak işgücünün yerleşme veya dönmesi konusunda ev sahibi toplumda da bir bölünmüşlük görülmektedir. İkinci ve üçüncü kuşak çoğu kez kendini bu çok değişken, kaypak, kararsızlıklarla dolu bir toplum ve aile kümesi içerisinde bulmaktadır. İki dil, iki kültür, iki kimlik ve iki kişilik arasında genelde bocalamaktadır. Kimileri de çocuğunu Türkiye'de okula göndererek daha emin olabileceği bir eğitim aldirmayı denemektedir (Martin, 1991.37).

Federal Almanya'da yaşayan yabancı işgücünü ve onların ailelerini rahatsız eden bir diğer konu da yabancı düşmanlığıdır. Bu düşmanlık psikolojik anlamda birinci kuşağı etkilediği gibi ikinci kuşağı da daha çok düşündürmektedir. İkinci kuşak, yabancı düşmanlığını çok iyi, hoş, ılımlı, uyumlu karşılamamaktadır. Bilakis gergin, sinirli ve çatışmacı yanı ağır basan bir boyutta karşılamaktadır. Bu çatışma kendini, kendi kültürünü, değerlerini daha fazla düşünmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla farklılıklarını kavramaktadır. Akültürasyon (kültür değişimi), asimilasyon süreci yaşanmamaktadır. Bu bağlamda hukuki ve sosyal eşitliğin olmaması, ikinci kuşağa siyasal ve sosyal statü fırsatı verilmek istenmediğini ortaya koymaktadır. Gerekli statüyü elde edemeyen ikinci kuşak, farklı bir kültürel forma ve role geri dönerek yeni bir kimlik arayışına çıkmıştır. Bu yönüyle yabancılar (Etnische Minderheit) etnik bir azınlıktır. Dolayısıyla Türkler, talepler ve taleplere karşı talepler ekseninde aksiyona dönüşme yolunda bir etnik

---

yabancıların yapısal bozukluklarını işyerlerindeki ayrımcılıkları, ikinci kuşağın nasıl sınırlandırıldığını ve okullarda maruz kalınan dışlamaları ele almaktadır. Her iki çalışmanın sonuçları da genelde birbirine benzer mahiyettedir. Sonuçta karşılaştığı muameleyle huzuru kaçmış ikinci kuşak ve onların velileri bulunmaktadır (Bakz: Wallraff, G. , „En Alttakiler“, çev: O.Okkan, Verlag, Kiepenheuer-Witch, Köln, 1986:91-154).

azınlıktır (Turan, 1992: 56). Sosyal ve siyasal statü edinmede haksız rekabet şartlarının uygulanması, yeni kuşakları da aynı arayışa itmesi muhtemeldir.

İkinci kuşak, birinci kuşakla üçüncü kuşak arasında köprü görevi yapan önemli bir kuşaktır. Bir başka ifadeyle sosyalizasyon sürecini tamamen Türkiye’de tamamlamış kuşakla, sosyalizasyon sürecinin tamamını Almanya’da yaşamaya aday nesil arasında iki kültürün de üzerinde izlerini taşıyan bir kuşaktır. Bu sebeple birinci kuşağın korkusu olan asimilasyon, ikinci kuşakta pek görünmese de üçüncü ve sonraki kuşaklarda görülebileceği tahmin edilmektedir. Genelde bu korku ve kaygı birinci kuşakta ağır basmaktaydı. Aynı korkunun ikinci kuşakta da kısmen mevcut olduğu görülmektedir. Ancak, ikinci kuşak birinci kuşaktan biraz daha kendinden emin ve bilinçli bir kuşak olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci kuşak, birinci kuşağın birikimlerini, deneyimlerini, yatırımlarını bilerek ve kullanarak problemlere çözüm aramaktadır. Dolayısıyla ikinci ve sonraki kuşakların kendini savunma ve hak arama modelleri, dili, toplumsal ve siyasal kurumları tanıyarak oluşmaktadır. Ancak ne var ki, kuşakların problemlerinin çözümü için Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, ilgili kurumları, uzun vadeli planlar yapmamakta ve destekleri de yeterli görülmemektedir (Turan, 1992: 19).

Federal Almanya’da yaşayan ikinci kuşağın durumu şöyle özetlenebilir: Geleneksel aile tipinde rollerin dağılımı, yapılaşma, aile üyelerinin birlik ve beraberliği, bütünlük içinde hareket etme gibi özellikler çoğunlukla birinci kuşak ile ikinci kuşak arasında karşılıklı saygı, sevgi ilişkisi ekseninde devam etmektedir. İkinci kuşağın primer (birinci aşama) sosyalizasyon süreci daha çok Türk kültür kotlarıyla donanımlıdır. Bu donanımla sekonder aşama (ikincil aşama) sosyalizasyon sürecini kendi içinde, kendi kültürel özünden ayrılmadan anlamlandırabilmektedir. Dolayısıyla birinci kuşak, kendi kültür değerlerini ikinci kuşakta hissettirme rolünü bazen metotsuz da olsa kendine göre iyi yapabilme becerisi ortaya koymaya çalışmıştır. Birinci kuşağın uygulamadaki yanlışlıklarına karşı çıkan ikinci kuşak, üçüncü kuşağa karşı çok daha farklı bir kuşak olmaya çalışmaktadır.

2.1.3. Üçüncü Kuşak Türkler

Federal Almanya’da yerleşmeye yönelmiş birinci ve ikinci kuşak artık yerini üçüncü kuşağa bırakmaktadır. Üçüncü kuşak, Almanya’da doğan ya da Almanya’ya kendi ülkesinde doğduktan hemen sonra gelen, sosyalizasyon sürecinin birinci ve ikinci

aşamalarını Federal Almanya’da tamamlayan, temel eğitimini de bu ülkede almış olan nesildir. Bu kuşak, iki önemli kaynaktan etkilenir. Birincisi sosyalizasyon sürecinin bütününe veya bir kısmını kendi ülkesinde tamamlamış olan aile ve Türk kurumları, ikincisi de içinde yaşadığı ülkenin oluşturduğu çevredir. Aile veya Türk kurumları (camiler, dernekler, fikir grupları vb.) bütün değerleriyle Türkiye’den Almanya’ya göç eder ve Almanya’dan da etkilenmektedir. Kültürü, hakim, başat kültür değil, azınlık kültürüdür.¹⁵ Üçüncü neslin her iki dili ve kültürü kavraması ile iki tarafa da açık veya kapalı kendinden emin bir tavır alması mümkündür. Tersine durumda ise kültürsüzlük ve dilsizlik kriziyle ileri aşamada Alman kültür kotlarına dayanarak asimilasyona geçmesi muhtemeldir (Turan, 1992: 135).

Almanya’da Heitmeyer’in 1997 yılında üçüncü kuşak Türkler’e ilişkin Kuzey Ren Westfalya eyaletinde 1000 kişi üzerinde yapmış olduğu empirik çalışmaya göre, yerel seçimlerde yabancılara seçme ve seçilme hakkı verilmesi halinde, %44,4’ü bu hakkı kesin kullanacağını ifade etmektedir. Buna karşın %41,2’si kararsız olduğunu belirtmektedir. %11,8’i de bu hakkını kullanmak istemediğini söylemektedir. %2,6 da bu hususta herhangi bir beyanda bulunmamaktadır. Devamında da Almanya’da yabancılara siyasal katılım hakkının verilmesi ve kullanılmasıyla yabancılardan durumunun iyileşeceğine inananların sayısı % 52,7’dir. Kötüleştireceğine inananların sayısı %6,5, değişmeyeceğine inananların sayısı da %34,7’dir. Bu konuda cevap vermeyenler ise %6,6’dır (Heitmeyer, 1997: 262-263). Bu da gösteriyor ki, Almanya’da Türkler, Almanya siyasal sistemini problemlerinin çözümü için ciddiye almakta, olumlu siyasal katılımdan yana bir çizgi izledikleri görülmektedir.

Heitmeyer’in yukarıda adı geçen çalışmasında Türklerin Alman siyasal partilerine eğilimi de tesbit edilmeye çalışılmaktadır. Buna göre Alman Hristiyan Demokrat Birliğinin kendilerini iyi temsil ettiğini söyleyenlerin sayısı %7,6, Almanya Sosyal Demokrat Partinin iyi temsil ettiğini belirtenler %16,8, Yeşiller %12,0’dır. %5,5 de sendikaların daha iyi temsil ettiğini ifade etmektedir (Heitmeyer, 1997 : 275).

---

¹⁵ Sayısı az olmayan, azınlıklar arasında da tanımlanmayan, birçok hakları yıllar sonra gönülsüz teslim edilen veya hala alınamayan bir azınlıktır.

Dil ve kültürün nesilden nesile aktarıldığı dikkate alındığında, önceki kuşağın sonraki kuşağa kendisinde olmayanı değil, olanı verebildiği görülmektedir. Berlin Kreuzberg’de üçüncü kuşak üzerinde yapılan bir araştırmaya göre yabancıların kendi aralarında % 90’a varan oranda kendi ana dillerini konuştukları, kendi gettolarını oluşturdukları, birinci ve ikinci kuşağın yeterince Almanca bilmemesi olgusunun üçüncü kuşağı da bir şekilde etkilediği, çocukların kireşlere gitmemesi veya geç kabul edilmeleri, Türkçe medyanın Almanca’dan daha yoğun izlenmesi, özgün eğitimde başarılarını negatif etkilemektedir. Bu durum diğer yabancılar arasında da aynıdır. Araştırmaya göre üçüncü kuşak boş vakit değerlendirmesini evlerde tv izlemekle geçirmektedir. Bu oran Türklerde % 35,3, Almanlarda % 40 ve diğer yabancıalarda ise % 23’tür (Uçar, 2002: 4-5). Buradan da anlaşılıyor ki, Türklerin gittiği okullar, kullandıkları dil, yerleşme yerleri, gelir düzeyleri ve takip ettikleri basın yayın organları siyasal katılım biçimini de etkilemektedir. Bu sebeple üçüncü kuşak Türkler her ne kadar Almanya’da doğup, sosyalizasyon sürecini bu ülkede tamamlasa da, Almanlarla eşit siyasal fırsatlara sahip olmadığı için aynı oranda siyasal katılım yoğunluğu göstermesi mümkün görünmemektedir.

Birinci ve ikinci kuşağın yaşadığı sıkıntıları bir şekilde fark eden üçüncü kuşak, tek dillilikten iki dilliliğe geçişle birlikte kimlikte ve kültürel değerlerin algılanmasında da değişim ortaya koymaktadır. Sosyalleşmenin her alanında dikkati çeken çifte değerlilik (sosyalleşme ve kimlik alanında), var olma mücadelesinde, vatandaşlık değişiminde, uyumda, siyasal, eğitim gibi devlete ait kamu kurumlarıyla ilişkilerde, birinci ve ikinci kuşağın sorunlarını çözmede oldukça önemlidir. Üçüncü kuşak, Alman toplumuna entegre olmada aldığı eğitim ve kariyer itibarıyla daha yeterlidir. Her alanda rekabet etme arzusu görülmektedir. Ayrıca kamu kurumlarının ilk iki kuşağın taleplerini anlamadan üçüncü kuşağa bir takım uygulamalarda bulunması veya tersi durumun olması kültürel ayrımcılığı doğurmaktadır. Bu ayrımcılıktan da en büyük zararı üçüncü kuşak görmektedir (Sözen, Tarihsiz: 88-90).

Özetlemek gerekirse üçüncü kuşak Türkler, Almancası Türkçesinden daha iyi, düşünce ve algılamada Alman modelinin egemen olduğu ve Alman eğitim kurumlarının ürettiği nesildir. Bu kuşağın gözünde Almanya, doğduğu, büyüdüğü, kendini yerli hissettiği ve

istihdam edildiği yerdir. Türkiye ise dedelerinin geldiği adeta bir tatil ülkesidir. Bu durum genelde böyle olsa da istisnalar istisnadır.

2.1.4. Federal Almanya’da Türklerin Genel Sosyolojik Özellikleri

2.1.4.1. Cinsiyet Bakımından

Federal Almanya’da yaşayan Türklerin kuşaklarını ve kuşaklar arası geçiş süreçlerini inceledikten sonra şimdi de Türklerin genel sosyolojik özelliklerinden “cinsiyet” konu edilmektedir. Türkiye’den yurtdışına işgücü hareketliliği (mobilité) gerçekleşmeden önce, ülke içinde yine işgücü özellikli bir içgöç yaşanmıştır. Bu işgücü olayında göçmenlerin sadece küçük bir kısmı eş ve çocuklarını yanlarına almışlardır. Ailenin diğer üyeleri kendi yaşadıkları yerleşim biriminde kalmaya devam etmiştir (Yasa, 1979: 1-2).

Aynı olgu işgücünün yurt dışına ihracında da tekrarlanmıştır. Eşlerin birbirlerine uzak yerlerde yaşamaları, her ne kadar bazı ailelerin dağılmasına, boşanmasına sebep olsa da bu sayının çok da kabarık olmadığı görülmektedir. Bunun sebebi ise Türk kadın ve erkeğinin iş ve aş için uzun yıllar eşlerinden ayrı yaşamaya alışmış olmalarıdır. Mevcut sosyo-ekonomik yapı aile üyeleri arasındaki dayanışma ve işbirliği duygusunu teşvik etmektedir. Çünkü işgücü, rotasyon sistemiyle iki-üç yıl çalışıp tekrar yurda dönecek şekilde planlanmaktadır. Aileler de planlarını bu sisteme göre yapmışlardır. Çocukların yönetimi, eğitimi, bakımı, hukuki işlemlerin takibi, iki ülke arasındaki anlaşmalarla doğan hakların alınabilmesi için mücadeleler hep takip beklemektedir (Pekin, 1990: 69-70).

Federal Almanya’ya işgücü hareketliliğinde dikkati çeken iki unsur bulunmaktadır. Bu unsurlardan biri göçen işgücünün çoğunlukta erkek olması, ikincisi de bu işgücünün yaşlarının genç olmasıdır. Bizi burada daha çok cinsiyet ilgilendirmektedir. Çoğunluk genç, erkek ve milyonlarca insan içinden seçilmiş olan bu işgücü Türkiye’de erkeklerin sayısında azalmaya neden olurken, işgücü ithal eden ülkede bir artış ortaya çıkarmaktadır. Ancak ne var ki, işgücü ihraç eden ülkelerdeki iktisadi gelişme istihdam noktasında artan nüfusu karşılayamamaktadır. Dolayısıyla işsizliğin baskısını kısmen azaltmaktadır (Kozak, 1979:8-9). Uzun yıllar iş sebebiyle birbirlerinden ayrı yaşayan eşlerin her ikisinin de psikolojik, sosyal ve medeni anlamda sıkıntıları olmuştur.

Türk kadınlarının Federal Almanya'ya yönelen işgücü göç kervanına katılımı, 30 Ekim 1961 tarihinde iki ülke hükümet yetkilileri tarafından imzalanan işgücü anlaşmasından önceye rastlamaktadır. 1960 yılında Federal Almanya'da çalışmakta olan toplam 2700 Türk işçisinin 173'ünü %6,8 ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu sayı 1962 yılında 1563, işgücü ithalinin durdurulduğu 1973 yılında da % 20,4 oranla 128,808'e ulaşmıştır (YDİSGM, 1981 Yılı Raporu).

Federal Almanya'ya yönelen kadın işgücü, sayıca az olduklarının ve bu sayılarının da 1961-1966 yılları arasında erkekler içindeki oranları % 10'ları geçmediğinin ve eş ve çocuklarını Türkiye'de bırakarak gittiklerinin farkındadır. Bunun ise iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, ailenin erkeğinin yurt dışına çıkabilmek için işçi statüsüne sahip olamamasıdır. İkincisi ise aile üyeleri arasında işçi statüsünü elde edebilecek yaşta erkeğin bulunmamasıdır. Her ne kadar kadın kendi arzusuyla yurt dışına işgücü olarak çıkma yetkisine, geleneğine sahip olmasa da, ekonomik zorluklar kadının Federal Almanya'ya yönelimini tahrik etmektedir. Kişiler Federal Almanya'ya hangi toplumsal şartlardan gelmiş olurlarsa olsunlar, oranın hayat şartlarından şu veya bu şekilde etkilenmişlerdir. Bu etkilenme hem Türk kadınında hem de Türk erkeğinde görülmektedir. Şayet kişi sosyalizasyon sürecini tamamını Federal Almanya'da geçirmişse etkilenme ve buna bağlı olarak değişimi daha fazla olmaktadır. Bu durumda özellikle Federal Almanya'da doğup büyüyen genç kuşak Türkiye'deki genç kuşaktan çok farklı özellikler taşımaktadır. Bazı sivil toplum örgütleri, resmi yetkililer ve araştırmacılar bu kuşağı milli değerleri erozyona uğramış kuşak şeklinde tanımlamaktadır. Bu kuşaklardaki değişim birinci kuşaktan çok daha fazladır (Kadıoğlu, 1990: 81-82).

Cins ve karşıt cinsin 1960-1975 yılları arasındaki hayat şartları daha çok “gurbet bekârı” diye isimlendirilen dönemdir. Bu dönemde kadınların çalıştıkları iş alanları erkeğin çalışmış olduğu iş alanlarından genellikle ayrıdır. Erkekler daha çok ağır işlerde yoğunlaşmıştır. Kadınlarsa daha çok hafif işlerde çalışmaktadır. Kadınlar kadın işçi yurtlarında kalmakta ve daha çok gruplar halinde Türk kadınlarıyla ilişki içindedir. Aynı yurttan kalan diğer yabancı kadınlarla pek de samimi değildir. Alman kadınlarla dil bilmedikleri için ilişkiye girememektedir. Bir nevi bu işçi yurtları hem kadınlar hem de

erkekler için adeta bir izolasyondur. 1970'lerin ortalarından sonra eş ve çocuklarını getirenler daire kiralayıp bu izolasyondan kısmen kurtulmuştur (Kadioğlu, 1990: 82).

Tablo 3. 1997–2006 Yıllarında Almanya'nın Nüfusu, Yabancılar ve Türklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (000)

	Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
Almanya Genel	1997	39.997	42.063	82.061
	1998	39.997	42.063	82.061
	1999	40.090	42.072	82.163
	2000	40.156	42.102	82.259
	2004	40.354	42.147	82.501
	2005	40.339	42.099	82.438
	2006	40.301,2	42.013,7	82.314,9
	Yabancılar	1997	4.076	3.288
1998		4.027	3.292	7.319
1999		4.011	3.331	7.343
2000		3.959	3.337	7.296
2004		3.498,4	3.218,7	6.717,1
2005		3.493,8	3.262	6.755,8
2006		3.478,4	3.272,6	6.751,0
Türkler	1997	1.147	960	2.107
	1998	1.145	965	2.110
	1999	1.113	940	2.053
	2000	1.083	915	1.998
	2004	943,7	820,6	1.764,3
	2005	937,6	826,4	1.764,0
	2006	920,6	818,0	1.738,8

Kaynak: ÇSGB, 1998: 9; 1999: 9; 2002: 3 ve Federal İstatistik Dairesinden derlemesi; Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2006 (Federal İstatistik Dairesi), 31.12.1961-2000; 2006; 2007 yıllararası verileri

İki binli yıllara gelindiğinde, Almanya'nın nüfusu iki Almanya'nın birleşmesi de dikkate alındığında (Tabloda da görüldüğü gibi) 83 milyona dayanmıştır. Bu sayının 7,3 milyonunu yabancılar oluşturmaktadır. Yabancıların içinde de Türkler 2 milyondur. Bu sayının da 1,1 milyonunu erkekler (%54), 0,9 milyonunu da kadınlar (%46) oluşturmaktadır. Hâlbuki kadınların sayısı 1973'lerde %20 idi. Zamanla bu oranın Türk nüfusunun kalıcılığa yönelmesi ile arttığı, aile birleşimi yasasının da bunu desteklediği dikkati çekmektedir.

Tablo 3'de 1997-2006 yılları arasında Almanya'da cinsiyete dayalı demografik yapı incelendiğinde, genelde kadınların sayısının erkeklerden fazla olduğu görülmektedir. Alman nüfusunda kadınların sayısı erkeklerin sayısından fazla iken, yabancıalarda bunun

tam tersi söz konusudur. Çünkü işgücü göçü sürekli erkek ağırlıklı başlamış ve erkeklerin sayısı da genelde kadınlardan fazla olmuştur. Aile birleşiminin başlamasıyla kadınların sayısında artış meydana gelmiştir. Yabancılar ve bunun da içinde en büyük sosyal küme olan Türklere gelindiğinde erkeklerin sayısı kadınlardan daha fazladır. Siyasal katılım açısından, siyasal alanda erkeklerin kadınlardan daha aktif olduğu varsayıldığında, yabancıların siyasal katılımı, erkekler düzeyinde katılma imkân ve ihtimalleri daha fazla olabilir. Ayrıca Almanya’da genel nüfusun yerinde saydığı, nüfus artışının olmadığı da dikkati çekmektedir. Yabancılarda nüfus artış hızının ise Almanlardan daha fazla olduğu bilinmektedir

1997-2006 yılları arasındaki rakamlardan da anlaşıldığı gibi Alman vatandaşlığına geçen yabancılar, yabancılara ilişkin rakamlardan çıkarılıp Almanya’nın toplam nüfusu içerisinde gösterilmiştir. İlerleyen yıllara orantılı olarak yabancı sayısında azalma gözlemlenmektedir. Azalmanın sebepleri arasına geri dönüşler ve ölümleri de eklemek gerekmektedir.

2.1.4.2. Yaş Bakımından

Federal Almanya’ya yönelen işgücünün cinsiyet bakımından hangi özellikler taşıdığını ortaya koyduktan sonra, şimdi de yaşla ilgili boyutu incelenmektedir. İşgücü hareketliliğinin ilk yıllarında aranan özellikler arasında yaş sınırı bulunmamaktadır. Ancak daha sonraki yıllarda kişilerin en güçlü olduğu dönemleri kapsayacak şekilde kadın ve erkekler için yaş sınırı getirilmiştir. Bu sınırlama ile işgücü hareketliliği toplumsal ve yasal açıdan tanımlanarak belirli bir guruba has olması sağlanmıştır. Böylece yurt dışı işgücü göçü, yaş sınırlandırmasıyla kişi ömrünün en etkin olduğu yaşlara tekabül eder duruma gelmiştir. Dolayısıyla kişi hayatının en verimli dönemini kendisini ithal eden ülkenin kalkınmasında geçirmektedir (Yasa, 1979: 18-20).

Kişinin işgücü hareketliliğinde yerini alması “genç, sağlıklı ve nitelikli” olmasına bağlıdır (Gitmez, 1979: 43-44). Göçün ilk yıllarında dışarıda istihdam edilmek istenen insanların seçiminde kullanılan bu üç kriter oldukça yoğun tartışılmıştır. İlerleyen zaman süreci içerisinde de bu seçiciliğin uygulama alanında da adeta devam ettiğini göstermektedir. Yaşlanan yabancı işgücünün geri dönüşünü teşvik ve ikinci kuşağın da iş piyasasında istihdamını sağlama çabaları sanki aynı seçiciliğin devam ettiğine işaret

etmektedir. Bu olgu yabancı işgücünü, yerli çalışanlardan yaş ortalaması itibariyle sürekli daha genç tutmaktadır (Gezgin, 1994: 208).

Tablo 4. Almanya'daki Türklerin 1971 Yılı İtibariyle Yaş Durumları

Yaş Grupları	Oran (%)
0-24	7,7
25-34	61,2
35-44	27,7
45+	1,6

Kaynak: Turkut GÖKSU, İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya'daki Türkler, Özen Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 60.

Yurtdışına yönelen işgücü hareketliliğinde dikkati çeken iki unsur bulunmaktadır. Birincisi bu hareketliliğe çoğunlukta erkeklerin katılması, ikincisi de yaşlarının 25-40 arasında yoğunlaşmış olmasıdır. Bu durum işgücü ihraç eden ülkede erkeklerin sayısının azalmasını, işgücü ithal eden ülkede de erkeklerin sayısının artmasını sağlamaktadır. Böylece alıcı ülke yaş ortalaması istihdam şartlarına uygun, bağımsız, sosyal devlet yapısına ağır yük getirmeyen, yerli işgücünden de daha genç ve ekonomiye daha çok katkısı olan bir yabancı işgücüne sahiptir. Bundan dolayı işgücü ithal eden ülkede aktif, faal, çalışan, üreten, bağımsız nüfusun; pasif, işsiz, bağımlı olan nüfustan daha fazla olması refah devlet yapısını güçlendirmektedir. İşgücü ihraç eden ülkede ise tam tersi durum hâkim olmaktadır. Bir başka ifadeyle seçilmiş seçkin nüfusunu ihraç eden ülke ne kadar büyük bir şey kaybediyorsa, ithal eden de o kadar kazanmaktadır. Veya tersi durum da doğrudur. Ancak ne var ki, işgücü ihraç eden ülkelerdeki iktisadi gelişim, artan nüfusuna yeni istihdam alanları oluşturamamaktadır. Bu sebeple işgücü ihracı nüfusun ve işsizliğin baskısını kısmen azaltmaktadır (Kozak, 1979: 8-9).

Yurtdışında bulunan işgücü üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar, işçilerin yaş grupları ile ilgili durumlarını tesbitte, genelde birbirini doğrular mahiyette sonuçlar ortaya koymuşlardır. Eraktan'ın Federal Almanya'nın Göttingen şehri ve çevresinde, Türkdoğan'ın Stuttgart şehri ve çevresinde, Gezgin'in Avusturya'da yaşayan Türk işçileri üzerinde, Kozak'ın İş ve İşçi Bulma Kurumunun verileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada % 80'lerini Federal Almanya'nın oluşturduğu Türk İşgücünün yaş ortalaması 30'larda seyretmektedir (Gezgin, 1994: 208-209; Eraktan, 1989: 9-11; Kozak, 1979: 35). 1970'lere kadar göçen nüfusun % 90'nın yaş ortalaması 32'lerde

iken, 2000 li yıllarda birinci kuşak işçiler bağımlı işgücüne dönüşürken, onların çocukları ve torunları olan ikinci ve üçüncü kuşak istihdamda yerlerini almaya başlamaktadır. Ayrıca yaşı bu standartlara uymayan birinci kuşağın daha çok resmi düzenlemeler dışı gelmiş olabileceği de ağır basmaktadır.

Tablo 5. Almanya’da Yaşayan Türklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1995 Yılı)

Yaş \ Yıl	0-18	19-35	36-50	51-65	65- üstü	Toplam
1984	559.100	405.400	434.800	22.800	3.600	1.425.700
1995	652.700	764.100	308.100	260.200	29.100	2.014.200

Kaynak: ÇSGB Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü (1985: 8; 1996: 11) Federal İstatistik Dairesinden derlemesi 31.12.1995 “1999 Yılı Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu”, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara, 2000

Tablo 4 ve 5’i ayırmamızın temel sebebi verilerin kayda geçirilirken yaş gruplarını ayrı yaş tasnifi ile sınıflandırmalarından kaynaklanmaktadır. 1980 ve 1990’larda Almanya’da yaşayan eğitim, meslek eğitimi ve eğitim hemen sonrası yaklaşık bir milyon Türk nüfusu yaşamaktadır. Bu rakamlar 2004’lerde düşüşe geçmiştir. Sebebi ise vatandaşlık değiştirme ve önceki kuşaklara göre eğitim düzeyi daha değişik olan yeni ailelerin çocuk edinme arzularının azalması bu sayıların da düşmesine neden olarak gösterilebilir.

Tablo 6. Almanya’da Yaşayan Türklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1991 ve 2000-2004 Yılları)

Yaş \ Yıl	0-14	15-29	30-39	40-49	50- yukarısı	Toplam
1991	488.465	641.187	206.166	241.418	202.350	1.779.587
2000	534.294	586.583	362.821	163.694	351.142	1.998.534
2001	483.016	564.293	377.417	166.456	356.756	1.947.938
2002	442.523	545.517	384.389	176.081	363.659	1.912.169
2003	404.194	525.024	387.721	190.098	370.624	1.877.661
2004	359.900	486.680	486.975	331.562	99.567	1.764.684

Kaynak: ÇSGB Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü (1992: 11; 1996: 11; 2000: 25; 2002: 37; 2003: 25) Federal İstatistik Dairesinden derlemesi

Tabloda da görüldüğü gibi, Almanya’da yaşayan Türk nüfusun büyük çoğunluğunu çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle Türk nüfus, gençler, gençlerin yaşlısı, yaşlıların genci ve yaşlılar etrafında yoğunlaşmaktadır. Birinci kuşağın ise genel

sayı içerisinde gittikçe azaldığı dikkati çekmektedir. Bununla birlikte seçimlere katılabilme yaş yeterliliğine sahip yaklaşık 1,5 milyon insanımızın olduğu bir gerçektir. Almanya’da siyasal alanda etkili olabilecek sayısı hiç de az olmayan bu azınlık kitle, siyasal sonuçları etkileme yeterliliğine sahiptir.

2.1.4.3. Eğitim Bakımından

Federal Almanya’nın işgücü ithalinde aramış olduğu özelliklerden bir diğeri de nitelik altında gizlenmiş olan okur-yazar olma şartıdır. Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumu da buna bağlı olarak yurt dışına işçi göndermede prensip olarak okur-yazar şartı aramaktadır. Ancak bazı kadın işçi ve daha önce çalıştırdığı belirli işçileri ismen talep eden işyerleri okuma-yazma şartı aramamaktadır. Bütün bu inceliklere rağmen yurt dışına gönderilen işçiler arasında okuma yazma bilmeyenler çok az da olsa bulunmaktadır (Kozak, 1979: 34-35).

Tablo 7. 1971 Yılında Yurt Dışına Gönderilen İşçilerin Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Oran (%)
İlkokul Mezunu	72,5
Okur-yazar	14,8
Ortaokul Mezunu	3,4
Okur-yazar Olmayan	5,6
Meslek Okul Mezunu	2,6
Lise Mezunu	0,8

Kaynak: Kozak’ın (1979: 35) İş ve İ.B.K. araştırmasından derlemesi

Yurt dışına yönelen işgücünün okuma-yazma oranı, gerek erkeklerde gerekse kadınlarda, hem kırsal kesimde, hem de Türkiye genelinde, ortalamanın üstündedir. Bu göç sadece fiziki ve ekonomik durumu iyi olanları değil, aynı zamanda o yıllarda Türkiye ortalamasına göre en iyi eğitim görmüşleri, öğrenim durumları yüksek sayılabilecek kişileri çekmiştir. Bu bilgili ve becerikli insanları sömürdükten sonra da sınır dışı ettiği anlaşılmaktadır (Yasa, 1979: 22).

İşçilerin eğitim seviyesi, işgücü hareketliliğine paralel olarak artış göstermiştir. Bu artış işgücü göçünün orijinalitesinde de bir değişim meydana getirmede etkili olmuştur. Çünkü eğitim, bütün alanlara bolluk ve bereket gibi özellikler taşımaktadır. Ayrıca Türkiye’de nüfusun eğitim seviyesinin yükselmesi, işçi aile birleşimi kapsamında devam eden göçün eğitim seviyesine de etkisi olumlu olmuştur. Özellikle 1980’lerden

sonraki araştırmalarda Avrupa’da yaşayan işçilerimizin eğitim seviyelerinin s¼rekli artış g¼sterdiđi şeklinde sonuç ortaya ıkmaktadır¹⁶(Gezgin, 1994: 210).

Almanya’da eğitim g¼ren yabancı çocukların ana dillerini unutmamaları, iki dilli yetişmeleri ve iki ana dile sahip olmalarının b¼y¼k bir kazanım olduğunu savunan K¼ln niversitesi Almanca, Literat¼r ve çok dilli eğitim uzmanı Prof. Dr. Claudia Maria Riel, ana dilini iyi ¼ğrenemeyen çocukların her iki dilde de kendilerini ifade edemediklerini, ana dilini iyi bilen çocukların ise iki dildeki incelikleri kullandıklarını belirtmektedir. Anadilin okullarda kabul edilmesi gerektiğine, bir dil olarak verilmesinin ¼nemine sık sık vurgu yapan Riel, anadilin Almancaya zarar verdiğini savunan siyasi ve diğer elit kesimlerin dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Riel, ayrıca bir T¼rk Lobi teşkilatı olan UETD ile de çok dilli eğitimi destekleyen projeler sunmaktadır. Ayrıca g¼n¼m¼zde çok dilliliğin normal tersi durumun ise anormal olduğunu savunmaktadır. Almanya’da yaşayan değişik milletlerden etnik grupların dillerini unutmalarının b¼y¼k bir kayıp olacağını da belirtmektedir (UETD und K¼lner Universitaetslehrstuhl einbaren K¼ln, den 20.1.2006).

Alman eğitim sisteminde dışlanmanın b¼t¼n okullarda bir problem olduğunu savunan dışlanmayla m¼cadele derneği, her fırsatta dışlanmaya karşı yeni y¼ntemlerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. ¼đrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin (ÖSYM) işçi ailelerinin çocuklarına her yıl 950- 1000 kişilik kontenjan ayırmaktadır. Lise ¼đrenimini yurt dışında tamamlamış olan kişilerin bu kontenjandan yararlanarak devlet üniversitelerinde ¼đrenimlerini s¼rd¼rmeleri m¼mk¼nd¼r. Bu programdan yararlanarak üniversiteden mezun olanlar ve hala devam edenler de bulunmaktadır (T.C. K¼ln Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği, 2003: 20). Federal Almanya niversitelerinde halen 30.000 T¼rk ¼đrenci ¼đrenim g¼rmektedir. Almanya’da doğup b¼y¼yen kuşaklar artık üniversiteden mezun olmaya başlamışlardır (Media T¼rk, 2003: 1).

Sonuçta Federal Almanya’da yaşayan işçiler, birinci, ikinci ve üç¼nc¼ kuşak olmak üzere üç kuşağın aralarındaki eğitim farklılıkları, sosyalizasyon s¼relerini nerede tamamlamış olmalarına g¼re değişiklik arz etmektedir. G¼ ilk yıllarında ilkokul

---

¹⁶ Daha geniş bilgi için T¼rkdođan’ın 1980 ve Eraktan’ın da 1986 yıllarında yapmış oldukları çalışmaya bakılabilir.

mezunu olanların veya okuma-yazma bilenlerin oranlarının çok yüksek, lise ve yüksek okul mezunu olanların ise çok düşük olmalarına karşın, 2000’li yıllarda tersi durum gittikçe artış göstermektedir. 1960’dan 1970’e oradan da 1980, 1990, 2000 ve 2007’e gelindiğinde Federal Almanya’da yaşayan Türk işçileri almış oldukları eğitim seviyeleriyle çalışmış oldukları işyerlerinde, mesleki alanda, sosyal konumlarında da buna paralel olarak pozitif bir gelişme kaydetmişlerdir. Sadece işçi olan birinci kuşağın, çocukları olan ikinci kuşağın kimileri usta, kimileri mühendis, kimileri öğretmen ve kimileri de sadece işçi olabilmıştır. Birinci kuşağın çocukları ve torunları Federal Almanya’daki okul sisteminde yarışa katıldıktan sonra yine aynı ülke şartlarında istihdam olmaktadır. Burada değişimde etken olan en büyük faktör eğitimidir.

2.1.4.4. Yerleşme Yeri Bakımından

Yaşanan yerleşme yeri bakımından Almanya’da yabancılar (büyük çoğunluğunu da Türkler oluşturuyor) 2000’li yıllara gelinceye kadar bir takım süreçlerden geçmişlerdir. Yabancıların nerede ikamet edeceğini 01. 04. 1975 tarihine kadar işverenlerin talepleri belirlemiştir. Endüstrinin yoğun olduğu bölgelerde işçi şantiyeleri ve firma evleri inşa edilmiştir. Köln’de Ford’un, Leverkusen ve Dormagen’de Bayer’in, Ruhr havzasında maden ocaklarının, Hamburg’da tersane işçileri için yapılmış evler ve şantiyeler bu durumu açıklayan örneklerden sadece bir kaçıdır. Ülkesinden özellikle yeni gelen işçiler öncelikle buralara yerleştirilmiş ve zor şartlarda uzun yıllar geçirmişlerdir. Gelir düzeylerinin artması ve çevrelerini daha iyi tanımalarıyla yerleşmeye ilişkin düşünceleri de değişmiştir. Şehrin daha iyi yerlerine yerleşmeye, geniş dairelerde ve müstakil evlerde oturmaya başlamışlardır. Barınmaya ilişkin imkânlarının gelişmesi kendi ülkelerinde bırakmış oldukları eşlerini ve çocuklarını getirmelerine katkı sağlamıştır. Kimileri tekrar Türkiye’ye dönerken kimileri de Almanya’da yerleşmeye karar vermiştir(Gür, 10. 09. 1987: Milliyet).

Almanya, yabancılar 01. 04. 1975 tarihinde “Zuzugssperren” şeklinde isimlendirilen nüfusu yoğun bölge ve şehirlere yerleşme yasağı koymuştur. Bu yasağa göre bir şehirde ikamet eden yabancı sayısı nüfusun % 12’sine tekabül ediyorsa, bu yerleşme birimine yeni bir yabancıya taşınmasına kesinlikle izin verilmemektedir. Bu duruma kesinlikle sınırlandırılmalıdır anlamında “musszonen”, yabancı sayısı şehrin nüfusunun % 6’sını oluşturuyorsa buna da sınırlandırılabilir anlamına gelen “kannzonen” denilmektedir. Bu

da % 6'a kadar izin veriniz, % 6-12 arasında inisiyatif kullanınız ve % 12'de ise kesinlikle izin vermeyiniz anlamına gelmektedir(Okyayuz, 1999: 108-109).

Yerleşme sınırlandırması Baden-Württemberg, Bavyera, Hessen, Aşağı Saksonya, Kuzey Ren Westfalya ve Berlin eyaletlerinde özellikle de Türklerin yoğun olduğu bölgelerde uygulanmıştır. Mevcut yasa Almanya'ya özellikle yeni gelenleri çok zor durumda bırakmıştır. Eş ve çocuklarını getirmek isteyenler de en çok mağdur olanlar arasında yer almaktadır. Çünkü yaşanan bölge veya şehirde yeterince yabancı bulunmaktadır. Bu ölçülere göre eşlerin ve çocukların getirilmesine izin verilmemektedir(1999:110).

Yerleşme yerini sınırlandıran yasa, yerli ve yabancı bilim adamları tarafından sosyal içeriği zayıf, ayrımcı ve dışlayıcı bir çizgi izlemesi sebebiyle insan haklarına aykırı bulunmaktadır. Özellikle sanayi bölgeleri nüfusun yoğun olduğu bölgelerdir. Bu bölgelerde yabancı sayısının sınırlandırılması, istihdam zorluklarını, yabancıların daha temiz ve iyi ücretle, arzu ettikleri işlerde çalışma arayışlarını engelleyen ve fırsat eşitliğini ortadan kaldıran bir yapıyı geliştirmektedir. Rist, Huber/ Unger gibi daha birçok bilim adamı tarafından sert bir dille eleştirilen yasa, taraftarlarının alt yapı yetersizliği sebebiyle gerekliliği savunulsa da bazı yerlerde de baskı gruplarına dayanılmayarak uygulanamamıştır. Örneğin Stuttgart ve Offenbach gibi sanayinin yoğun olduğu bazı yerlerde işverenlerin baskısıyla yabancıların sayısının % 12'yi aşmasına rağmen yerleşmesine müsaade edilmiştir. Eleştirilen yasa, Federal İş ve İşçi Bulma Kurumunun yabancılara yönelik harcamaları minimize etme politikası gerçekleşmeyince, Mayıs 1977'de iş bulma kısıtlaması, 01. 07. 1977'de de yerleşme yasağı tümüyle kaldırılmıştır. Böylece bütün yabancılar daha geniş bir alanda iş arama ve yerleşme özgürlüğüne kavuşmuş oldular (1999: 111-112).

Federal İstatistik Bakanlığının 2005 yılı verilerine göre Almanya'da toplam 6.755.811 yabancı yaşamaktadır. Bunun dağılımı Tablo 8'de görülmektedir.

Almanya'da halen yaşamakta olan Avrupa ülkelerinden gelen AB üyesi ve AB üyesi olmayan vatandaşlar arasında fırsat eşitliğinin olmadığı, yerel düzeyde birinciye siyasal katılım hakkı ve başka birçok imkân ve haklar verildiği halde, ikinciye, hatta Avrupa'nın dışından gelenlere daha da kısıtlı haklar verilmektedir. Bu durum uzun yıllardır Almanya'da yaşayan yabancıların önünde bir engeldir. Tabloda da görüldüğü

gibi AB ve Avrupa dışından gelen insanların sayısı hiç de az değil. Bu büyük rakam, Alman toplumunda çalıştığı ve yaşadığı halde çok yakınlarında bulunan ve kendilerini de ilgilendiren siyasal kurumlara seslerini duyuramamaktadır.

Tablo 8. Almanya’da Yaşayan AB’ye Üye ve Üye Olmayan Avrupa Ülke Vatandaşları

AB Üye Ülke Vatandaşları		AB Üyesi Olmayan Avrupa Ülke Vatandaşları	
Gelinen Ülke	Gelen Sayı	Gelinen Ülke	Gelen Sayı
İtalya	540.800	Türkiye	1.764.000
Polonya	326.600	Sırbistan Karabağ	297.000
Yunanistan	309.800	Hırvatistan	228.900
Avusturya	174.800	Bosna Hersek	156.900
Hollanda	118.600	Rusya Federasyonu	185.900
Portekiz	115.600	Toplam	3.230.500
İspanya	107.800		
Fransa	102.200		
İngiltere	96.200		
Toplam AB Ülkeleri	2.144.600		
Toplam Avrupa	5.375.200		

Kaynak: Statistisches Bundesamt (auf Basis der Daten des Ausländerzentralregisters) Grafik: Isoplan, 12.06. 2007

Tablo 9’da görüldüğü gibi, Almanya’da yaşayan yabancıların çoğunluğu Avrupa ülkeleri kökenlidir. Bunların içinde sayısal çoğunlukta Türkler birinci sırayı alırken, İtalyanlar, Polonyalılar ve Yunanlar onları takip etmektedir. Almanya’da yaşayan Afrika ve Asya kökenli yabancılar da azımsanamayacak kadar çoktur. Her ikisinin toplamı bir milyonu geçmektedir. Hukuki pozisyonu öğrenci, işçi veya sığınmacıdır. Öğrenci ve işçi sınıfı çıkıldıktan sonra sığınmacı olanlar azımsanamayacak kadar çoktur. İnsanlar, ülkelerinin sosyal ve siyasal sisteminin bozulması veya savaş gibi can güvenliğini tehdit eden unsurların oluşmasıyla, göçe zorlanmaktadır.

Gelmiş oldukları ülke vatandaşlığından çıkıp Alman vatandaşlığına geçen yabancılar bu sayılar içerisinde belirtilmemektedir. Almanya’da yaşayan Türklerin sayısı normalde iki milyonun üzerinde iken bu sayı burada 1.764.000 olarak verilmiştir¹⁷. Ayrım ülke

¹⁷Almanya’da yaşayan Türklerin sayısı 1999 yılı AID rakamlarına göre 2.053.564’tür. <http://www.isoplan.de/aid/> erişim tarihi: 12.06.2007’dir. Bu sayı 2006 yılında düşüşe geçmiştir. 31.12.1999’da Almanya’da yaşayan toplam yabancı sayısı 7.343.591 iken bu rakam Federal Almanya İstatistik Bakanlığı 31. 12. 2006 yılı verilerine göre 6.755.811’dir. Yabancıların sayılarında düzenli bir artışa rağmen sayılarda azalmanın olduğu görülmektedir. Sebebi geri dönüş ve ölüm olduğu kadar Alman

vatandaşlığına bağlı olarak yapılmıştır. Alman vatandaşlığına geçen yabancıların tamamı Alman kabul edilmiştir. Yabancıların yoğunlukta olduğu bölgeler ağır sanayi ve maden ocaklarının bulunduğu Batı Almanya eyaletleri ve Berlin'dir. Eyaletler içerisinde de yabancı nüfusun en fazla olduğu yer, Kuzey Ren Vestfalya'dır(AID Integration in Deutschland, 3/2006: 19).

Tablo 9. Almanya'da Yaşayan Afrika ve Asya Ülkeleri Vatandaşları (Tarih)

Afrika Ülke Vatandaşları		Asya Ülke Vatandaşları	
Gelinen Ülke	Gelen Sayı	Gelinen Ülke	Gelen Sayı
Fas	71.600	Vietnam	83.400
Tunus	22.900	Irak	75.900
Gana	20.600	Çin Halk Cum.	73.800
Nijerya	15.500	İran	61.800
Kamerun	14.300	Kazakistan	59.400
Cezayir	13.900	Afganistan	55.100
Togo	11.900	Tayland	51.100
KDC ¹⁸	11.700	Hindistan	40.100
Etiyopya	11.000	Lübnan	40.100
		Srilanka	33.200
Toplam Afrika	274.900	Toplam Asya	826.400

Kaynak: Statistisches Bundesamt (auf Basis der Daten des Ausländerzentralregisters) Grafik: isoplan, 12.06. 2007

Yabancılar,¹⁹ işgücü göçünün başladığı yıllardan beri Berlin, Hamburg, Köln, Stuttgart, München, Frankfurt ve Nürnberg gibi yerleşim birimlerinde yoğunlaşmışlardır. İş imkanlarının zenginliği, yakın akrabalar ve hemşeriler arasında dayanışma ruhu, bu tür ortamlarda kendini daha güçlü ve rahat hissetme arzusu yoğunlaşma sebepleri olarak sıralanabilir. Ayrıca Alman toplumu tarafından dışlanmaları ve yabancı düşmanlığı da gettoları oluşturma sebebi olarak belirtilebilir (Gökmen, 1972: 190; Türkoğan, 1984: 34). Büyük şehirlerdeki aynı yoğunluk günümüzde de hala devam etmektedir. 2003'lere gelindiğinde, 2030'larda göçmenlersiz bir geleceğin kargaşa olacağı kabul edilmekte ve Almanya'nın göçmen ülkesi olduğu itiraf edilmektedir. Büyük şehirlerin yapısı bilimsel kriterlerle incelenmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalar da bu sonucu doğrulamaktadır. Stuttgart bunlara örnek olarak gösterilebilir(AID, 3/2003).

vatandaşlığına geçiş de kabul edilebilir.Bu konuda bkz. Statistisches Bundesamt, "Pressemitteilung Nr. 295 vom 20.07.2006 Einbürgerungen 2005 weiter rückläufig"

¹⁸ Kongo Demokratik Cumhuriyeti

¹⁹ Bunların da içinde çoğunluğu Türkler'dir.

Tablo 10. Almanya’da Yaşayan Türk Vatandaşlarının Eyaletlere Göre Dağılımı

Eyaletler	1985	2000	2003
Badenwürttemberg	236.507	337.115	315.618
Bavyera	189.142	256.396	241.454
Berlin	102.678	127.335	120.684
Brandenburg	-----	2.534	2.454
Bremen	23.644	30.342	29.897
Hamburg	54.472	65.599	60.255
Hessen	131.183	209.750	200.136
Mecklenburgvorpommern	-----	1.780	1.830
Aşağı Saksonya	90.489	130.072	118.232
Kuzey Ren Vestfalya	486.893	672.018	626.956
Palatina	-----	78.200	73.029
Saarland	7.005	15.222	14.101
Saksonya	-----	3.861	4.327
Saksonya Anhalt	-----	2.228	2.448
Schleswig-Holstein	31.159	40.748	36.939
Thüringen	-----	1.842	2.062
Toplam	1.401.932	1.975.042	1.850.422

Kaynak: ÇSGB’nın, 2002: 38 ; 1986: 7; 2004: 26, Federal İstatistik Dairesi 1985, 2000, 2003 yılı verilerinden derlemesi

Tablo 10’ da görüldüğü üzere, Almanya’da yaşayan Türk nüfusun eski ismi ile Batı Almanya eyaletlerinde yerleşme yoğunluğunu devam ettirdiği, daha çok ağır sanayii, maden ve otomotiv sanayii gibi orta ve büyük ölçekli firmaların yer aldığı şehir ve eyaletlerde yerleştikleri görülmektedir. İki Almanya’nın birleşme öncesi dönemde doğu eyaletlerinde genelde Türklerin yaşamadığı, işgücü göçünün de Batı Almanya eyaletlerine yönelik olması ve birleşme sonrasında da Türklerin bu eyaletlere az da olsa yerleşmeye başladığı tablodan da anlaşılmaktadır. 2000 yılı itibariyle Türk pasaportu taşıyanların sayısı bütün eyaletler toplandığında 1.975.042’dir. 31. 12. 2006 itibariyle ise 1.738.831’dir. Düşüşün sebebi Alman vatandaşlığına geçenlerdir (Federal İstatistik Dairesi, 31. 12. 2006). Eyaletler içerisinde de, en çok Türk Kuzey Ren-Vestfalya’da yaşamaktadır. Yeni eyaletlerde yaşayan Türkler ise, genelde eski eyaletlerden yatırım amaçlı gelip yerleşenlerdir. Sayıları ise batıya oranla daha azdır. Batı Almanya eyaletleri ve büyük şehirlerinde yaşayan Türklerin, yeni eyaletlere ve küçük şehirlere oranla daha iyi yerleştikleri siyasal alanda da daha aktif oldukları görülmektedir.

2.1.4.5. Örgüt Üyeliği

Almanya’da Türklerin siyasal katılımının bir aşaması olarak örgüt üyeliği, oldukça önemlidir. Kişinin çevresini anlaması, algılaması ve çevrenin de siyasal kişiyi tanınması açısından örgüt üyeliği siyasal katılımı teşvik etmektedir. Almanya’da Türklerin örgütlü yaşaması, bu anlamda siyasal katılımı kolaylaştırmaktadır.

Almanya’ya işgücü göçü ile başlayan örgütlenme, kültürel özellikli derneklerle ilk tohumlarını atmaktadır. Kısmen sendika ve dayanışma rolü üstlenen bu dernekler, göç alan ülke tarafından da destekleniyordu. Almanya’da, 1963 yılında Türklere ait olan dernek sayısı 19 iken, 1974’de bu sayı 112’ye yükselmektedir. 1970’li yıllarda daha çok siyasal ve dini ağırlıklı çalışmalar yapan derneklerin ortaya çıktığı görülmektedir.. İlerleyen zaman süreci içerisinde Almanya’da yerleşmeye yönelik ve kalıcı planlar yapan Türklerin kurduğu örgütlerin çalışma alanları da çeşitlenmektedir²⁰ (Halm, 2005 : 37; Abadan-Unat, 2006: 70).

Almanya’da Türklerin kurduğu örgütler; siyasi, dini, kültürel, eğitim, spor, sağlık, öğrenci veya akademisyenler birlikleri, kadın, meslek ve hemşehri dernekleri şeklinde gruplara ayrılmaktadır. Siyasi içerikli olanlar, daha çok herhangi bir siyasi partinin Türkler’e yönelik faaliyet yürüten derneğidir. Bunlar: Başkanlığını Bülent Arslan’ın yürüttüğü Hıristiyan Demokratlar Birliği’nin Türk-Alman Forum’u, başkanlığını Kadri Akkaya’nın yaptığı Liberal Demokratlar’ın Liberal Türk-Alman Forum’u veya UETD, ANAP Derneği, CHP Derneği ve Avrupa Demokrasi Vakfı gibi Türkiye’deki partilerin Almanya’daki lobi dernekleri bunlardan bazılarıdır. PKK’nın kurdukları siyasal çalışmalar yapan aşırı dernekler de bulunmaktadır. İkincisi: dini faaliyet gösteren derneklerdir. Bunlar, Türkiye’de herhangi bir cemaatin, tarikatın veya kuruluşun devamı şeklinde çalışmaktadır. Örneğin; DİTİB (Diyanet İşleri Türk İslam Birliği), İKMB (İslam Kültür Merkezleri Birliği), ATİB (Avrupa Türk İslam Birliği), IGMG (İslam Toplumu Milli Görüş), TF (Türk Federasyonu), Nurcu gruplar (Yeni Asya, Yeni Nesil, Okuyucular, Yazıcılar ve Fethullah Gülen’ciler şeklinde çeşitlenmektedir), AABF

---

²⁰ Bu çeşitliliğin temel sebebi Türklerin yerleşik hayata geçişleri ile ortaya çıkan statü değişikliğidir. Biraz daha açarsak sebepler, vatandaşlık değişimi, iktisadi girişimcilik, eğitim düzeyinin pozitif değişimi, içinde yaşadığı toplumsal ve siyasal çevreyi daha çok tanıma gibi etkenlere bağlanabilir.

(Avrupa Alevi Bektaşî Federasyonu)²¹, Ehli Beyt Cemaatı ve değişik tarikatlar, bunlardan bazılarıdır (Karakaşoğlu, 1997: 303-304). Üçüncüsü: Kültür ve sanat ağırlıklı çalışan derneklerdir. Bu dernekler, daha çok müzik, tiyatro ve edebiyat gibi alanlara önem vermektedir. DİTİB ve arkadaş tiyatrosu çalışmaları buna örnek gösterilebilir. Dördüncüsü eğitime önem veren örgütler. Okul aile birlikleri, ev ödevine yardım kursları, dil kursları ve bilgisayar kursları bunlardan bazılarıdır. Beşincisi spor kulüpleridir. Spor kulüpleri mahalli, bölgesel ve genel olabilmektedir. Kendi kendine yeterli bağımsız spor kulübü olduğu gibi bir derneğin spor kulübü de bulunabilmektedir. Köln Fatih Spor, DİTİB, Fenerbahçeliler Kulübü ve Sivas spor bunlara birer örnektir. Altıncısı sağlık üzerine çalışan örgütler. Siegen’de bulunan Türk-Alman Sağlık Vakfı, DTM (Deutsch-Türkische Mediziner-gesellschaft e.V.- Alman Türk Tabiplerler Birliği) Hannover’de buna örnektir. Amaçları; Türkiye-Almanya arasında sağlık, sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmek, diğer sağlık kuruluşlarıyla işbirliği yapmak, Almanya’da yaşayan Türklerin sağlık sorunlarının çözümüne destek vermek ve sağlıklı yaşamlarını temin etmektir. Yedincisi, talebe dernekleri ve akademisyenler birliğidir. Her üniversitede öğrenciler örgütlenebilmektedir. Almanya’nın birçok üniversitesinde örgütlenmiş olan TD-PLATTFORM bunlardan bir tanesidir. Eğitim döneminde örgütlü hareket edenlerin birçoğu, okul sonrasında da aynı ilişkiyi sürdürdüğü görülmektedir. Sekizincisi kadınların herhangi bir kurumun birimi olarak veya bağımsız kurdukları çok amaçlı derneklerdir. Bir kurumun birimi olarak çalışırken daha çok verilen görevler yapılmaktadır. Bağımsız kadın kuruluşu olduğunda kendi ürettikleri tüzük ve faaliyetlerle çalışmalarını yürütmektedirler. Sekizincisi meslek kuruluşlarıdır. Kısa adı VTI e.V. (Verein Türkischer Ingenieure-Türk Mühendisler Derneği)’nin Almanya’nın Köln, Aachen, Hamburg, München, Paderborn, Bochum gibi şehirlerinde örgütlenmiş olan Türk mühendisler dernekleri bulunmaktadır. Dokuzuncusu hemşehri dernekleridir. Türkiye’nin belirli bölge ve illerinden olan insanların, sayılarının da azımsanamayacak kadar fazla olması, Türkiye’de bölge ve illerine yönelik çalışma yaptıkları dikkati çekmektedir. Bunlar Karadenizliler Derneği, Trabzonlular derneği, Sivashlılar, Bayburtlular, Bingöl ve Düzcüliler gibi sıralanabilir. Dernekler, amaçlarını Almanya’da

---

²¹ 2007 yılında, Diyanet İşleri Başkanı’nın da katıldığı Kutlu Doğum Haftası programında, Avrupa Alevi Bektaşî İslami Federasyonu şeklinde isimlerine ‘islami ‘ kelimesini de koydukları dikkati çekmektedir.

yaşayan yörelerine ilişkin insanların tanışması, dayanışması, çocuklarının iyi eğitilmesi, ahlaklı olmasını sağlamak, kendi şehirlerini tanıtmak, bağı koparmamak ve yörelerine ilişkin değerleri yaşatmaktır. Bu örgütlerin sosyal ilişkileri, işlevleri gereği iyidir. Dolayısıyla, Türk ve Alman siyasiler, belediye başkanları, bilim ve sanat adamları sık sık bu dernekleri ziyaret etmekte ve halkı aydınlatıcı seminerler vermektedir. Seçimlerde Almanya siyasi parti yetkililerinin, Türk ve Alman adaylarının, bu derneklerin genel merkezlerini ziyaret ederek partilerine destek istedikleri bilinmektedir. Adeta halkın iktisadi ve siyasi elitlerle buluşma yerleridir.

Almanya'da yaşayan Türklerin yaklaşık olarak üçte ikisi (%64), aktif bir şekilde sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına katılmaktadır. Bir başka ifadeyle 1,3 milyon Türkün, Almanya'da toplumsal örgütlere uyumlu katılımında bulunduğu dikkati çekmektedir. Bunlardan sadece Türk derneklerine katılanların oranı %40, hem Alman hem de Türk derneklerine katılanların oranı %35, sadece Alman derneklerine katılanların oranı %16 ve sadece uluslararası derneklere katılanların oranı da %9'dur (Halm, 2005: 54-57).

Alman Örgütlerine üye olan Türklerin, %16,7'si sendikalara, %12,9'u spor kulüplerine, %4,1'i meslek kuruluşlarına, %2,7'si kültür derneklerine, %2,7'si siyasi örgütlere, %2,1'i eğitim ağırlıklı örgütlere, %1,8'i boş vakit değerlendirme örgütlerine, %0,4'ü dini örgütlere yönelimiyle ön plana çıkmaktadır. Türklerin üye olduğu Türk derneklerinde ise, %18,3 üyelik oranıyla dini özellikli dernekler dikkati çekmektedir. Bunu %9,1 ile Kültürel faaliyet yapan örgütler, %6,8 ile spor kulüpleri, %2,4 ile eğitim ağırlıklı çalışma yapan örgütler, %2,1 ile etnik veya milliyetçi örgütler, %1,5 ile siyasal örgütler, %0,9 mesleki örgütler, %0,4 hoby örgütleri takip etmektedir (Halm, 2005: 38).

Almanya'da Türklerin örgütlenmesi, ihtiyaçtan ve Türkiye'de daha önce örgütlü bir hayatın içinde yaşamış olma tecrübesinden kaynaklanmaktadır. Bu örgütlerin özellikleri daha çok kültürel, siyasal ve dindir. Dolayısıyla daha çok taşıma örgütlerdir. Türkiye'de solcu akımdan gelen bir kişi, Almanya'da solcu örgütlere yönelmiştir. Bu anlamda her siyasal, dini, milli, sportif, müzik ve sanatsal akımın örgütlenmede kendini nerede gördüğü, nereye yakın bulunduğu çok önem taşımaktadır. Gruplaşma ve katılım da bu ekseninde şekillenmektedir. Türkiye'de siyasal alanda aktif olanların, Almanya'da da aktif oldukları görülmektedir. Daha sonra bu grupların örgütlenmelerde aşırıya kaçmaları sonucu, bazı faaliyetlerinin Alman devleti tarafından yasaklandıkları

belirtilmektedir (Abadan-Unat, 2006: 71). Batılı ülkeler (bunların içinde Almanya da olmak üzere) 11 Eylül öncesi süreçte özgürlüğü güvenliğin önüne geçirirken, sonrasında da güvenliği öne çıkararak özgürlüğü ikinci plana ittiği bir gerçektir (WATSON, 28. 10. 2007). Güvenlik gerekçesiyle özgürlüklerin kısıtlanmaya başlanması bazı örgütleri ve örgüt üyeliğini negatif etkilemektedir. Almanya'ya sığınanların geçmişlerinde, siyasal nitelikli örgüt yöneticiliği veya üyeliği olduğu ve bunların sığındıkları ülkede de siyasal alanda örgütlenmede başarılı oldukları görülmektedir. Yeşiller ve SPD'den milletvekili seçilen Ozan Ceyhun örnek olarak gösterilebilir.

Almanya'da doğmuş ve sosyalizasyon sürecini de bu ülkede tamamlamış olan ikinci ve sonrası kuşakların da örgüt üyeliği küçümsenemeyecek kadar fazladır. Türklerin katıldığı bu örgütlerin bir kısmı Almanların ve bir kısmı da Türklerin kurduğu örgütlerdir. Uzun yıllar örgüt üyeliği yaptıktan sonra bir partide veya bu partinin alt örgütünde yetişerek seçilmiş önemli Türk siyasetçiler de bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak, ülkemizde yakından tanınan halen AB parlamentosu üyesi olan Cem Özdemir' i göstermek mümkündür (Özdemir, 1997: 50-54).

Buradan da anlaşılmaktadır ki; Almanya'da Türkler, daha işgücü göçünün başında tabii ihtiyaçlardan kaynaklanan arzuya, kendilerine göre yabancı bir toplum içerisinde daha rahat ve dışlanmaya karşı korunma amaçlı örgütlenmeye yöneldiği görülmektedir. Kişinin kimliği örgütlenmenin gruplaşmadaki yönünü belirlemektedir..

2.1.4.6. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları, insanların siyasal, ekonomik ve toplumsal kanaatlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Ayrıca siyasal düşüncelerin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bu sebeple 2,5 milyon Türk vatandaşı ve Türk kökenli Alman vatandaşının siyasal katılımını ve entegrasyonunu etkilemektedir. Alman vatandaşlığına geçen Türklerin sayısı 2006 yılı itibariyle 700 bini geçmiştir (Auswertiges Amt, Mai 2007).

İşgücü göçünün başlangıcında rotasyon sistemiyle gelmiş olan işçiler bir kaç sene çalışıp dönmeyi düşünmektedir. Bu sebeple Almanca öğrenmemekte ve bütün planlarını geçici yapmaktadır. Almanca bilmeyen Türkler, ihtiyaçları olan bilgi açığını, sadece Türkçe yayın kanallarından karşılayabilmektedir. Bu açığı gören Doğu Almanya Komünist yönetimi kurdurmuş olduğu bizim radyo ile Türklere yönelik yayınlar

yapmaya başlamaktadır. Türkiye’de Devlet Planlama Teşkilatı ve Alman yetkililer bunun önünü almak amacıyla genel ve yerel göçmenlere yönelik yayın yapan kitle iletişim araçları oluşturmaktadır. Bu yayın kurumları, Almanya’daki işçilerin sosyal haklarını, hukuki durumlarını, Türkiye-Almanya arasında yaşamış oldukları aile birleşimi vb sorunlara ilişkin soruların cevapları, Türkiye, Almanya ve dünya’dan haberler gibi konuları dinleyicilere aktarmaktadır (Abadan-Unat, 2006: 218). Almanya’da Türkçe yayın yapan KIA, daha sonra gelişerek Türkiye-Almanya arasında bir köprü olmaya başlamaktadır.

Tablo 11. Almanya’da Göçmenlere Yönelik Yayın Yapan En Önemli Radyolar (Türkçe Dahil)

Eyaletler	Radyolar
Berlin	RBB-Multikulti
Hamburg/Bremen/Niedersachsen/Schleswig-Holstein/Mecklenburg-Vorpommern	NDR-Welle NDR Spezial
Bremen	RB-Radio Bremen II
Nord-Rhein Westfalen	WDR-Funkhaus Europa
Hessen	HR- MW
Baden-Württemberg/Rheinland-Pfalz	SWR-Şehirlere Göre Radyo Yayınları
Bayern	BR-MW
Saarbrücken	SR- UKW,SR 4

Kaynak: AID, 1/2000: 12; www.rbb-online.de/_/presse/indeks_jsp/key=2999989.html, erişim :02.08.2007)

Bu kanallar Almanya genelinde ARD’ye²² bağlı olarak yabancı dilde yayın yapmaktadır. ARD 1960’lı yıllardan beri göçmenlere yönelik yabancı dilde programlar yapmaktadır. Bu programlar yabancıların anavatanları ile Almanya arasında köprü rolü görmektedir. Dolayısıyla çok sayıda yayın yapan radyo bulunmaktadır. SWR Südwestrundfunk- Güneybatı Radyo Yayını, 2003 yılından itibaren göçmenlere yönelik ana dilde radyo yayınlarını durdurmaya karar vermiştir. Buna karşılık TGD²³ (Almanya Türk Toplumunu) bu yayınların entegrasyona katkı sağladığını, durdurulmaması gerektiğini ve durdurulmasının olumsuz sonuçları olabileceğini ileri sürmektedir. Ana dilde yayının durdurulması, göçmenler için bir yük olduğu kadar dışlanmanın da bir

²² ARD Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland) dokuz eyalet ve bir Federal yayın organından oluşan bir yayın kurumudur

²³ TGD Türkische Gemeinde in Deutschland Almanya’da faaliyet gösteren ve de Almanya Türk Toplumunu anlamına gelen bir dernektir.

göstergesidir. Bu durum entegrasyon sürecini olumsuz yönde etkileyecektir (TGD, 2007).

Tablo 12. Almanya’da Türklerin Kullandığı Kitle İletişim Araçlarının Dillere Göre Dağılımı (%)

Televizyon		Radyo		Günlük Gazete		Haftalık Gazete		İnternet	
Almanca	Türkçe	Almanca	Türkçe	Almanca	Türkçe	Almanca	Türkçe	Almanca	Türkçe
91,8	92,2	28,3	16,1	47,3	57,3	11,9	5,0	24,8	17,7

Kaynak: SAUER, Martina, **Mediennutzung und Sprachkompetenz türkischstämmiger Migrant(inn)en**, ZfT (Stiftung Zentrum für Türkeistudien), 2005, erişim tarihi: 14. 08. 2007 www.mekonet.de/doku/ws_05/05_ws1_sauer.pdf

Anadilde yayın yapan KİA, Türklerin entegrasyonuna olumsuz etki eder mi sorusu Almanlar tarafından sorulmaktadır. Buna bağlı olarak Almanya’da bir medya gettolaşmasından bahsedilmektedir. Bu iddiaya göre, medya gettolaşması göçmenlerin memleketlerini bilme açığını kapatmaktadır. Almanların sunmadığı hizmetleri sunmaktadır. Yabancıların taleplerini karşılamaktadır. Ancak Almanca KİA izlenmemektedir (Halm, int. erişim 2007: 18). Buna karşı yaklaşıma göre de bu olgu, entegrasyona hizmet etmekte, hem Almanya’yı hem de Türkiye’yi Türklere tanıtmaktadır. Örneğin; Almanya’da kendilerini ilgilendiren emeklilik, vergi, reformlar, yabancılar yasası gibi siyasal gelişmelere ilişkin konuları topluma aktarmaktadır. Bu yönüyle Türkçe yayın yapan KİA, bir kültür ve haber taşıyıcısıdır. Martina Sauer iddia edildiği gibi bir medya gettolaşmasının söz konusu olmadığını ve bu konuda yeterince verinin de bulunmadığını ifade etmektedir (Sauer, 2005 : 24).

Bir başka iddiaya göre de, sadece Türkçe KİA’nın izlenmesi, Türklerin Almanya’dan kopmasına neden olmaktadır. Anadilde yayın yapan medya izole etmekte ve bu da entegrasyona mani olmaktadır. Çünkü Türk haberleri Türkiye merkezli, Türkiye’yi birinci sıraya koyan Almanyayı ikinci pozisyona iten, Almanyayı ve Almanya bakış açısını yansıtmayan bir yayın yapmaktadır. Göçmenlerin çocuklarının Türk medyasını aşırı izlemeleri Almancalarına zarar vermektedir (Halm, 2007: 19). Bu yaklaşıma karşı da Sauer, Almanya’da Türklerin %96,4’nün hem Almanca ve hem de Türkçe medyayı takip ettiğini, bu sebeple herhangi bir kopmanın olamayacağını, Alman medyasını kullanmak Türk medyasından kopmak anlamına gelmediğini, birinci nesilde Türkçe izleyenlerin, ikinci ve üçüncü nesilde ikisini de izlemeyi dil ve sosyalizasyona bağlamaktadır. Medya kullanımı Türk Almanı veya Alman Türkü şeklinde telaffuz edilen yeni ve gerçek olan tanımlamayı da karşılamaktadır. Ayrıca bu durum

Almanya’da yaşayan Türklerin bir platforma ihtiyacının olduğunu, bu ihtiyacı Türk medyasının kısmen Alman medyasının hiç karşılamadığını belirtmektedir. Göçmenlerin, göçmenlere yönelik yaptığı çalışmalar çok verimlidir. Bu durum daha çok dikkati çekmektedir. Medyanın entegrasyona engel teşkil ettiği şeklindeki inandırıcı olmayan iddiaları gerçekçi değildir. Bu konuda yapılan araştırmalar, bu iddiaların daha çok ön yargı ürünü olduğu ve gerçekte böyle bir olgunun mevcut olmadığını göstermektedir (Sauer, 2005 : 24).

Tablo 13. Almanya’da Türklerin Demografik Değerlere Göre Almanca ve Türkçe KİA İzleme Oranı (%)

Değerler		Sadece Almanca	Sadece Türkçe	Türkçe ve Almanca
Cinsiyet	Kadın	2,3	5,4	91,3
	Erkek	1,7	1,9	96,4
Yaş Grupları	0-30 Yaş	3,0	0,3	96,3
	30-44 Yaş	2,2	3,5	94,3
	45-59 Yaş	0,5	5,3	92,3
	60 ve üstü		13,8	86,2
Mezuniyeti	Okul Bitirmemişler	1,2	11,2	86,1
	Hauptschule	4,7	2,0	93,3
	Orta Okul (TR)	–	1,8	98,2
	Realschule	0,9	0,9	97,3
	Lise (TR)	0,9	0,5	98,6
	Abitur(	1,3		98,7
Toplam		2,0	3,5	94,0

Kaynak: SAUER, Martina, **Mediennutzung und Sprachkompetenz türkischstämmiger Migrant(inn)en**, ZfT (Stiftung Zentrum für Türkeistudien), 2005, erişim tarihi: 14. 08. 2007 www.mekonnet.de/doku/ws_05/05_ws1_sauer.pdf

Sauer’e göre (2005: 3) Almanya’daki 2,6 milyon Türk’ün ortalama 750.000’i Alman vatandaşlığını edinmiştir. Köln’ün de içinde bulunduğu Kuzey-Ren Westfalya eyaletinde yaşayan Türklerin sayısı 920.000’dir. Bunların da yaklaşık 300.000’i Alman vatandaşdır. Burada Sauer’e göre şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır: Almanya’daki Türklerin artık %15’i birinci nesil, 1/3’i Almanya doğumlu, ¼’i de 18 yaşından küçüktür. Bu durumda birinci nesil azalmakta ve genç bir nesil ortaya çıkmaktadır. İkinci neslin eğitim düzeyi daha yüksek ve üniversitede öğrenim görenlerin sayılarında da artış gözlemlenmektedir. Buna rağmen Almanlar’a oranla eksikliklerin olduğu dikkati çekmektedir. Mevcut süreçte bir orta tabaka oluşmakta, Almanya’ya bağlılık

artmakta, geri dönme eğilimi azalmakta ve kendine has bir genç kültür oluşmaktadır (Sauer, 2005: 3). Bütün değerler, medyayı tekip eden insanların tercihlerine etki etmektedir.

Almanya’da Türkçe gazeteler, 60’lı yılların ortalarından itibaren satılmaya başlamaktadır. Tercüman ve Akşam gibi Almanya piyasasında çıkan Türk gazeteleri, çok hızlı değişen piyasaya ayak uyduramamakta ve tekrar silinmektedir. Günümüzde 1971’den beri yayın yapan Hürriyet gibi gazetelerin Avrupa sayfaları bulunmaktadır. Hürriyet, yerleşmeye karar vermiş Türkler’e kalıcı hizmetler sunmak için yaklaşık 130 bölgesel gazeteci ile bir ağa sahiptir. Gazetelere Avrupa sayfalarının eklenmesinin temel sebepleri ise; kalıcılık, Almanya’ya olan ilginin artması, Avrupa’daki okuyucularını kaybetmemektir. Felten Türklerin yazılı medyayı hem Almanya’da hem de Türkiye’de daha az tükettiğini, Almanların ise daha fazla tükettiğini belirtmektedir (Felten, 2007). Gazetelerin taraf tutarak okuyucuyu yönlendirmesi, kamu kurum ve kuruluşlarına karşı okuyucularının çıkarlarından yana tavır almalarıdır. Bugün Almanya’da ülke çapında yayın yapan, farklı siyasal eğilimlere sahip yedi Türk gazetesi bulunmaktadır.

Almanya Devlet Televizyon ve radyo kanalları, 1964’den 80’li yılların sonlarına kadar anadilde yayın yapmakta idi. Buna, bütün Türk toplumunun yoğun bir şekilde izlediği Köln radyosu, televizyonlarda sunulan Türkiye mektubu, ‘Ali Babanın Bir Çiftliği Var’ programları örnek olarak gösterilebilir. Şimdi radyo kanallarında çok kültürlü yayın yapan ‘radyo muti kulti’ gibi çok sayıda kanallar bulunmaktadır. Köln radyosu yayınlarına hala devam etmektedir (Sauer, 2005: 6).

Tablo 14. 2005 yılında Almanya’da Basılan Günlük Türk Gazetelerinin Tirajları

Gazeteler	Almanya’da İlk Basılma Yılı	Almanya Tirajı
Hürriyet	1971	110.000
Milliyet	1972	22.000
Milli Gazete	1973	10.000
Türkiye	1987	50.000
Zaman	1990	13.000
Evrensel	1995	3.000
Özgür Politika	1995	12.000

Kaynak: SAUER, Martina, **Mediennutzung und Sprachkompetenz Türkischstämmiger Migrant(inn)en**, ZfT (Stiftung Zentrum für Türkeistudien), 2005: 5, erişim tarihi: 14. 08. 2007 www.mekonet.de/doku/ws_05/05_ws1_sauer.pdf

Uydudan yayın yapan Türkiye kanalları aynı zamanda Almanya’da eş zamanlı olarak yayın yapmatadır. Burdaki kanallar Türkiye’dekilerle birleşince daha güçlü bir Türkçe KİA ağı ortaya çıktı. 1990 yılına kadar Türkiye’den Almanya’ya sadece TRT yayın yapıyordu. 1991 yılından itibaren TRT İNT kablo üzerinden yayın yapmaya başladı. 1990 yılından itibaren özel kanallar yayın yapmaya başladı. Yayınlar RÜTÜK’ün kontrolündedir. Almanya’da TD 1 gibi Türkiye’ye bağlı olmayan, Berlin’de yerel yayın yapan kanallar da bulunmaktadır. Bunlara yenileriyle birlikte daha birçoklarını ilave etmek mümkündür. Örneğin: Duisburg’da Kanal Avrupa , Köln’de Türk Show, yine Köln’de Yol TV bunlardan bazılarıdır (Sauer, 2005: 6-7)..

Almanya’da Türklerin siyasal katılımı açısından KİA, hem Türkiye’yi hem de Almanya’yı yakından takip etme imkânı vermektedir. KİA kullananlar siyasal ilgi, bilgi ve birikim açısından daha donanımlıdır. Genelde Alman ve Türk KİA’ını birlikte izleyen Türklerin, hem Almanya, hem de Türkiye siyasal sistemiyle ilgilendikleri dikkati çekmektedir.

2.2. Türklerin Hukuki Statüleri

Almanya’ya başka ülkelerden gelen insanlar üç kategoriye ayrılmaktadır. Birincisi; Doğu Avrupa ülkelerinden gelen Alman kökenli göçmenler (Aussiedler veya Spätaussiedler), ikincisi; Avrupa birliğine üye ülkelerden ve üçüncüsü de bu birliğin dışından gelenlerdir. Birinci kategoriye girenler adeta Almanlardan farksızdır ve gerekli bütün haklardan yararlanmaktadır. Bunlar Alman olarak değerlendirilmekte ve vatandaşlık haklarına ilişkin bilgiler verilmektedir. Bu konuda geniş bilgi için direkt yerel kamu kurumlarına müracaatları tavsiye edilmektedir. Örneğin; belediyeler, daha küçük yerleşim birimlerinde muhtarlıklar önerilmektedir. AB ülke vatandaşlarının muhtarlıklara başvurarak kaydedilmeleri ve yerel yabancılar dairelerinden “AB-Oturma İzni” almaları gerekmektedir. Buna ilaveten AB’e üye ülke vatandaşları herhangi bir yerleşim biriminde en az üç aydır ikamet ediyorsa ve 18 yaşını da doldurmuş ise ilke olarak belediye seçimlerine katılabilir. AB’ye üye olmayan ülke vatandaşları ise yabancılar dairelerinden oturma izni buna bağlı olarak da iş ve işçi bulma kurumlarından çalışma müsaadesi alabilmektedirler. Ancak seçme ve seçilme hakları bulunmamaktadır (Bundesministerium des Inneren, Aralık 2005: 8). Bu gruplandırma Almanya’da doğmuş, eğitimini de burada almış Türkleri otomatik olarak üçüncü

kategoriye iterken, Almanya'ya hiç gelmemiş ve Almancayı da bilmeyen AB'ye üye ülke vatandaşlarını da ikinci sıraya koymaktadır. Türkiye'nin AB'ye girmesi Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarını da olumlu etkilemesi muhtemeldir.

Bir yabancıнын Almanya'da oturma izni alabilmesi için milli bir vize olarak ülkeye giriş yapması istenmektedir. Daha sonra sürekli kalmaya karar verenlere süreli oturma izni ya da süresiz yerleşme izni verilmektedir. Oturma izni, eğitim, çalışma, ailevi veya sığınmacı statüsünde olanlara da insani ve politik sebeplerle verilir. Yerleşme iznini ise beslenme ve barınma ihtiyaçlarını herhangi bir sosyal yardım almadan kendi kendine temin eden, uyum kursunu başarıyla tamamlayan veya Almancayı yeterince bilen ve beş yıldır da Almanya'da oturma iznine sahip olanlar alabilirler. Yerleşme izni, kişiye Almanya'da herhangi bir işte çalışma hakkını da sağlamaktadır.

Alman hukuku, Almanya'da yaşayan yabancılara Alman vatandaşlığına geçme hakkı tanımaktadır. Bu hakkı kullanmak isteyen yabancılar, buldukları yerlerde şehir, belediye veya ilçe yönetiminden destek olarak gerekli işlemleri sürdürebilirler. Bilindiği üzere Almanya, çifte vatandaşlığı kabul etmemektedir. Bu sebeple kişi önce bağlı bulunduğu ülke vatandaşlığından çıkma işlemlerini tamamlar ve sonra da Alman vatandaşlığına kabul edilir. Alman vatandaşlığını alan yabancılar Almanlarla eşit haklara sahip olur ve sayıları da istatistik bakanlığı verilerinden çıkarılarak Alman verilerine eklenir (Bundesministerium des Inneren, Aralık 2005: 9). Alman vatandaşlığına geçenler merkezi yönetim, eyalet ve yerel yönetimler düzeyinde siyasal katılımın her çeşidiyle ilgilenme hakkına sahiptirler. Herhangi bir siyasal partiye üye, idareci ve aday olabilir. Seçme ve seçilme hakkına ek olarak siyasaların oluşumuna katılabilir.

Bu durumda Alman vatandaşlığını edinmemiş ancak bütün sosyalizasyon sürecini de Almanya'da tamamlamış olan yabancılar bütün fırsatları kaçırmaktadırlar. Yeni düzenlemelere göre yabancı, kendisine en son iş verilen, insan kategorileri içerisinde en sonda yer alan kişi demektir. Bu ülkede doğmuş büyümüş, eğitimini burada almış olan yabancılarının fırsat eşitliğinden yararlanabilmesi ancak vatandaşlık değişimi ile mümkün görünmektedir.

2.2.1. Göçmen Türkler

Göçmen Türklerin daha çok işgücü göçü şeklinde Almanya'ya gelişleri iki ülke arasında gerçekleştirilen anlaşmalara dayanmaktadır. Hakları da bu anlaşmalardan doğmaktadır. İki ülke hükümet yetkilileri 30 Ekim 1961 tarihinde anlaşma imzaladılar. İlk işçi grubu ise 26 Ekim 1961 tarihinde Köln Ford fabrikasına geldi. Bundan üç yıl önce de bir grup genç mesleki eğitim almak amacıyla Almanya Cumhurbaşkanı Theodor Heuss'un özel daveti üzerine Köln'e gelmişti. Daha sonra bu genç gruba "Heuss-Türkleri" şeklinde isim verildi (DOMIT, 2001: 9). Daha anlaşma metni imzalanmadan işçi alımının gerçekleştirilmesi, meslek edinme amaçlı genç grupların davet edilmesi, Almanya'nın bu konuda ne kadar istekli ve ihtiyaç sahibi olduğunu göstermektedir.

İki ülke Çalışma Bakanlıkları arasında gerçekleşen anlaşmalar işçilerin sosyal haklarını, çalışma koşullarını, çocuk ve bakım paralarını, sağlık sorunlarını, barınma ve beslenmeye ilişkin taleplerini ele almaktadır. İşsizlik ve emeklilik gibi durumlarda kendilerine ödenecek aylıkları, Türkiye'ye kesin dönüş yapmaları durumunda ise bu hakların Türkiye'ye transferi gibi konuların kayıt altına alındığı görülmektedir (ÇSGB, 1986: 24-28). Bu durumda Almanya'ya işçi, işçi ailesi veya çocuğu olarak gelen veya doğanların pasaportlarının meslek hanesinde işçi yazılmaktadır. Bu yaklaşıma göre işçi hakları, öğrenci ve sığınmacı haklarından daha geniştir. Durum böyle olunca son iki statüde olanlar daha sonraki süreçte işçi haklarını elde etmek için bir takım yollara başvurmaktadırlar.

Almanya bir taraftan kendi işçi açığını kapatarak işverenlerin taleplerini karşılamaya çalışırken diğer taraftan da yabancıları nasıl kontrol altında tutmanın hesaplarını yapmaktadır. Yabancılara çalışma izni verirken, yerli işgücünün taleplerini dikkate almakta ve onları koruyucu tedbirler geliştirmektedir. Aile birleşimi, oturma, yerleşme ve çalışma izni gibi yabancıların en temelde ihtiyaç duyduğu unsurların bir takım zor şartlara bağlanmasının insan haklarına ve anayasaya aykırı olduğu da tartışılmaktadır (Okyayuz, 1999: 158-161).

2.2.2. Alman Vatandaşı Türkler

Almanya'ya yönelen işgücü göçü üzerinde başlangıçta rotasyon sistemi uygulanmak istendi. Yani bu sisteme göre her işçi bir yıl çalışacak yerine bir başka işçi Almanya'ya

gelecekti. Bu süreli işçilik sisteminden işverenler verim alamadılar ve talepleri üzerine de kaldırıldı. Zaten işçiler de bir kaç sene çalışıp dönmek ve kendi ülkesinde bir iş kuracak kadar para kazanmayı hedefliyordu. Her iki taraf da süreli bir hesap içerisindeydi. Yıllar geçtikçe işçiler uzun emel misali geçici kalma düşüncelerini biraz daha uzun zamana yaymaya başlıyorlardı. Dönenlere oranla kalanlar her zaman çoğunlukta idi. Aile birleşimi gibi sebeplerle yeni gelenler dönenlerden daha çok oluyordu. Bu süreç iki binli yıllarda da hala devam etmektedir. Aşağıdaki Tabloda da görüldüğü gibi Türkler 80'li yıllarda Alman vatandaşlığına geçişin sosyo-psikolojik boyutunu yaşamaktadır (Zarif, 1996: 10-11).

Alman vatandaşlığına geçişe zor karar verilmiştir. Tablo 15'e bakıldığında rakamların yavaş yavaş büyüdüğü gözlemlenmektedir. Türkiye'den gelen siyasi ve resmi yetkililer, bilim adamları, Almanya'daki sivil toplum örgütleri Almanya'da yaşayan Türk'lere her fırsatta Alman vatandaşlığına geçerek daha fazla haklardan yararlanmalarını tavsiye etmişlerdir.

Tablo 15. Alman Vatandaşlığına Geçen Türklerin Sayısı (1982–2005)

Yıllar	Alman Vatandaşlığına Geçenler	Yıllar	Alman Vatandaşlığına Geçenler
1982	580	1994	19,590
1983	853	1995	31,578
1984	1.053	1996	46,294
1985	1.310	1997	42,240
1986	1.492	1998	59,664
1987	1.184	1999	103.900
1988	1.243	2000	83.861
1989	1.713	2001	75.573
1990	2.034	2002	64.631
1991	3.529	2003	56.244
1992	7.377	2004	44.465
1993	12,915	2005	32.661
		2006	33.388

Kaynak: Zarif, 1995: 16; Storz/Wilmes, Migration/Staatsangehörigkeit, erişim: 17. 11. 2006; Statistisches Bundesamt Deutschland, erişim 2008.

Tabloda 16'da 1994 yılından itibaren Almanya'da yaşayan göçmenlerin Alman vatandaşlığına geçişteki trendi görülmektedir. Bu duruma göre yavaş da olsa sürekli yükselen trend, 2001 yılından sonra gerileme olduğu görülmektedir. Bunun sebebi 2000 yılından sonra vatandaşlığa geçenlerin çifte vatandaşlıkları kabul edilmemiştir. Buna

rağmen çifte vatandaşlık sahibi kişilerin bu durumdan rahatsızlık duyduğu veya Alman kamu kurumlarının baskısını hissedenlerin tekrar vatandaşlık değiştirdiği bilinmektedir. Bütün bu gelişmeler vatandaşı bir şekilde tedirgin etmekte ve cezalandırmaktadır. Halbuki, 2000 yılına kadar yabancıların vatandaşlık değişimine ilişkin rakamlar sürekli artış halinde idi. Çıkarılması gereken yasaya göre de bir milyon yabancıнын vatandaşlık değiştirmesi beklenirken bu sayı olumsuz gelişmelerle 186.688’de kalmıştır.

Vatandaşlık değiştirmeye yönelenlerin azalması birçok sebebe dayandırılmaktadır. Bunlar: Kendi ülke vatandaşlığından çıkma şartı, formalite çokluğu, kimliğin değişimi, ailenin bölünmesi, Almanca yetersizliğinin verdiği endişe, siyasal otoritenin getirmiş olduğu bürokratik engeller, yabancı düşmanlığı, hakların sınırlandırılması, dışlama, ırkçılığın artışı ve alınan harçlardır (Storz/Wilmes, erişim 17. 11. 2006). Almanya’nın yabancılar politikası siyasi partiler için de oldukça endişe verici durumdadır. SPD ve Yeşiller 1998 yılında koalisyon protokolünde çifte vatandaşlığa pozitif yaklaşan ve Alman vatandaşlığına geçişi kolaylaştıran bir takım yenilikler getirdi. Hristiyan demokrat birlik partileri buna şiddetle karşı çıktılar ve “uyuma evet ve çifte vatandaşlığa hayır” sloganıyla imza kampanyası başlattılar.

Kampanya sonrası yapılan Hessen eyaletindeki seçimlerde Hristiyan Demokratlar Birliği birinci olarak, Liberallerle birlikte koalisyon hükümeti kurdu. Bu durum Federal Konseyde de sayısal çoğunluğu ele geçirmelerine neden oldu. Ve böylece Sosyal Demokratlar ve Yeşiller çifte vatandaşlık yasa tasarısını hayata geçirmede başarısız oldular. Bunun üzerine SPD, Yeşiller ve FDP (Gruppenantrag) üçlüsünün hazırlamış olduğu yasa tasarısı, Hristiyan Demokratların yoğun muhalefetine rağmen 7 Mayıs 1999’da kabul edilmiştir. 1 Ocak 2000’de de yürürlüğe girdi. Almanya 1913 yılında çıkarmış olduğu yabancılar yasasında bu şekilde temel değişiklikler yaptı. Ancak 2000yılı vatandaşlık yasası Almanca dilbilgisi seviyesini yükseltti. 2005 yılı göçmen yasası ise daha zor duruma getirdi. Daha sonra da vicdan testi (Gesellschaftordnung) çıkarıldı (Storz/Wilmes, erişim 17. 11. 2006). Bütün bu gelişmeler gösteriyor ki, Almanya yabancılarına bir türlü alışmamakta ve kolayca hak da vermek istememektedir.

Tablo 16. 2000-2005 Yılları Alman Vatandaşlığına Geçen Göçmen Sayıları ve Trendi

Yabancıların Vatandaşlık Değişimi		
Yıllar	Sayılar	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)
1994	61 709	–
1995	71 981	+ 16,6
1996	86 356	+ 20,0
1997	82 913	– 4,0
1998	106 790	+ 28,8
1999	143 267	+ 34,2
2000	186 688	+ 30,3
2001	178 098	– 4,6
2002	154 547	– 13,2
2003	140 731	– 8,9
2004	127 153	– 9,6
2005	117 241	– 7,8

Kaynak: Statistisches Bundesamt Deutschland, Pressemitteilung Nr. 295 vom 20.07.2006; FORUM FÜR WISSENSCHAFT, INDUSTRIE UND WIRTSCHAFT 20.06.2002 <http://www.innovations-report.de/html/berichte/statistiken/bericht-10738.html> ,erişim tar.:10.04.2008;

Almanya’da yabancıların Alman vatandaşlığına geçerek siyasal sistemi etkileme arzuları, yeni yabancılar politikası, yasası ve entegrasyonu gibi konuları siyasetin gündemine almasına neden olmuştur. Yeni düzenlemeler ise Alman vatandaşlığına geçişi zorlaştırarak entegrasyon şartlarını da ağırlaştırmıştır.

Tablo 17’de görüldüğü gibi Türkiye, Polonya, İran, Fas, Ukrayna, Afganistan ve İsrail kökenlilerde Alman vatandaşlığına geçenlerde 2006 yılına oranla 2005 yılında azalma görülürken, Sırbistan/Karadağ, Rusya Federasyonu, Irak ve Kazakistan kökenlilerde de artış olduğu gözlemlenmektedir. Yabancılar içinde en büyük sayıya sahip olan Türkler, vatandaşlık değişiminde de en büyük rakamı korumaktadırlar.

TABLO 17. 2005 yılı itibariyle önceki vatandaşlığından Alman vatandaşlığına geçen yabancılar

Önceki Vatandaşlık	Toplam Sayısı	Değişim (%)	Önceki Yıla Göre Değişim (%)
Türkiye	32 661	27,9	- 26,5
Sırbistan-Karadağ	8 824	7,5	+ 149,3
Polanya	6 896	5,9	- 8,0
Rus Federasyonu	5 055	4,3	+ 15,4
Iran	4 482	3,8	- 29,6
Irak	4 136	3,5	+ 16,0
Fas	3 684	3,1	- 3,6
Ukrayna	3 363	2,9	- 12,5
Afganistan	3 133	2,7	- 23,2
Kazakistan	2 975	2,5	+ 106,2
İsrail	2 871	2,4	- 9,3

Kaynak: Statistisches Bundesamt Deutschland, 20.07.2006.

2.2.3. Sığınmacı Türkler

Sığınma, kişinin yaşadığı ülkedeki politik istikrarsızlıklar, iç savaş, etnik temizlik ve çatışmalar gibi sebeplerle kendi ülkesini terk ederek başka ülkelerde yaşama imkânı aramasıdır. Ortaya çıkan bu olumsuz şartlar sebebiyle ülke ekonomisinin harap olması sonucu kişinin geçinemez hale gelmesi, ekonomik özellikli yüz binlerle ifade edilen sığınmacı akımlarını meydana getirmiştir (Toksöz, 2006: 119). 1976-1985 yılları arasında Almanya resmi makamlarına sığınma talebinde bulunan yabancıların ve bunların da içinde Türklerin sayılarındaki dalgalanmalar dönemin siyasal ve ekonomik şartlarını yansıtmaktadır.

Tablo 18’de de görüldüğü gibi Almanya’ya sığınma talebinde bulunanlar sadece Türkiye’den değil iç düzeni bozulmuş daha birçok ülkedendir. 1970’lerde Almanya’ya sığınma talebinde bulunan Türklerin sayısı oldukça düşüktür. Bu rakam, takip eden yıllarda, özellikle 1978-’79 talebe olayları ve politik kamplaşma sebebiyle artmıştır. Sosyo-politik ve ekonomik yapının olumsuz etkilenmesiyle daha da artmıştır. Bu dönemde siyasal katılım örneklerinin olumlu olumsuz her türüne rastlamak mümkündür. Bu olumsuz süreci bitirme amaçlı gelen 1980 askeri darbesi sebebiyle, Almanya’ya iltica edenlerin yarısından fazlasını Türklerin oluşturması tabloda da dikkati çekmektedir. 1980’leri anlatan işçiler sığınma talebinde bulunan Türklerin

sayısının hemen arttığını belirtmektedirler. Takip eden yıllarda her ne kadar düşüş olsa da, yine de sığınma talebinde bulunanların sayısı az görünmemektedir.

Tablo 18. Almanya'dan İltica Talebinde Bulunan Türk Sayısı ve Diğer Sığınmacılara Oranı

Yıllar	Türk Sayısı	Diğer Sığınmacılara Oranı (%)
1976	809	7,3
1977	1.168	7,1
1978	7.419	22,4
1979	13.246	25,7
1980	57.913	53,7
1981	6.302	12,8
1982	3.688	9,9
1983	1.548	7,9
1984	4.186	11,9
1985	6.179	9,2

Kaynak: ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Federal Çalışma ve Sosyal Düzen Bakanlığında derlemesi, İsgüm Basımevi, Ankara, 1986:10

Almanya'dan sığınma talebinde bulunan Türklerin sayılarında sürekli bir dalgalanma olduğu dikkati çekmektedir. 1990'ların ikinci yarısında yeniden yükselen sığınmacı sayıları, takip eden yıllarda istikrarlı bir şekilde düşerek 2005 yılında son on yılın en düşük rakamına ulaşmıştır. Bütün sığınmacılar toplandığında, Almanya'da sayıları azımsanamayan bir sığınmacı Türk kitlesinin olduğu da kabul edilmektedir. Almanya'ya sığınma talebinde bulunan Türkler, genelde aşırı siyasallaşmış, yasa dışı örgüt üyesi veya Türkiye'de düşünce özgürlüğünün kısıtlandığını iddia eden kişilerden oluşmaktadır. Aralarında Ozan Ceyhun gibi şu an milletvekili olanlar bile bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Kurulu tarafından açıklanan rapora göre, Türkiye'den Avrupa'ya 1980-1989 yılları arasında 242.520 iltica talebinde bulunuldu. Bunların 136.140'ı Almanya'ya yapıldı. 1990-1999 yılları arasında ise Türkiye'den Avrupa'ya, 336.990 iltica talebinde bulunuldu. Bunun 224.750 'si Almanya'ya yapıldı (UNHCR, 1999: 125-132).

Almanya 1993 yılına kadar dünyanın en liberal sığınmacı yasasına sahipti. Sığınma şartlarının kolaylığı, sığınma talebinde bulunanların sayısını artırmaktadır (Scheafers, 1998: 98). Kuşkusuz sığınmacı akınına uğrayan tek ülke Almanya değildir. Ancak Almanya başta olmak üzere İngiltere, Fransa, Hollanda ve İsveç de en fazla nasibini alan ülkeler arasındadır. 1985'te toplam 19 devlet 169.710 sığınmacı kabul etmiştir. Bu

sayı 1992’de 695.590 ile zirveye çıkmış, 1996’da 247.500’e düşmüş, 1999’da 422.180’e yükselmiştir. Sığınmacıların 1990’ların başında tercih ettiği ülke Almanya’dır. 1992 yılında Almanya’ya iltica edenlerin sayısı 438.000’dir. Takip eden yılda bu rakam 323 bindir. Sığınmacıların genelde Almanya’yı tercih etmeleri Alman makamlarını bir takım düzenlemeler ve tedbirler almaya itmektir. Böylece sığınma şartları zorlaştırılmaktadır. Bu sebeple 2000 yılında Almanya’ya sığınanların sayısı 78,6 bine gerilerken, İngiltere 97,8 bin ile birinci sırayı almıştır (Toksöz, 2006: 119).²⁴

Tablo 19. Almanya’dan İltica Talebinde Bulunan Türklerin Sayısı (1996–2005)

Yıllar	Türk Sayısı
1996	31.732
1997	25.937
1998	11.754
1999	9.065
2000	8.968
2001	10.869
2002	9.575
2003	6.301
2004	4.148
2005	2.958

Kaynak: UNHCR, 2005 General Report, 2006.

Sığınmacıların genelde tercih ettiği ülkenin Almanya olduğu ve şartların zorlaştırılmasından sonra bu rakamın düşüşe geçtiği görülmektedir. Genelde sığınmacıların beslenme ve barınmaya ilişkin ihtiyaçları karşılanmaktadır (Toksöz, 2006:121). Resmi yetkililer sığınma haklarına bir takım sınırlandırmalar getirdiği gibi sığınmacıları caydırıcı ve bıktırıcı uygulamalar da ortaya koymaktadır. Buna rağmen göç kabul etme yolları açık tutulmaktadır. Sığınmacıların geldiği ülkeler test

²⁴ 1990-2000 yıllarında Balkanların, Türkiye’nin, Orta Doğunun ve Cezayir gibi ülkelerin savaşlar, etnik çatışmalar, terör ve ekonomik bunalımlar sebebiyle insanların yerlerini terkettiği hatırlanmalıdır (Toksöz, 2006: 120). Günümüzde de Irak ve Afganistan gibi ülkelere sığınmacıların yoğunlukta olduğu dikkati çekmektedir. Alman yetkililer tekrar savaş planları ve tartışması yapılırsa yeni bir sığınmacı akımına karşı hangi tür önlemler alınması gerektiğini gündeme getirmektedir. Bunlar üç grupta ele alınmaktadır. Birincisi sınırların daha sıkı kontrolü, yeni kısıtlayıcı göçmen ve sığınmacı yasalarının çıkarılmasıdır. İkincisi kabul edileceklerin çalışabilir, uyum politikasına daha kolay entegre olabilir bir özellik taşımasıdır. Üçüncü önemli nokta da sığınmacıların geldiği ülkelere karşı bir takım stratejiler geliştirmektir. Devletlerin izlemiş olduğu iç politikalar sebebiyle insanların sığınmacı pozisyona düşmesinde büyük katkısının olduğunu ispat eden çeşitli örnekler de bulunmaktadır. Örneğin: Bulgaristan’da Türkler, eski Yugoslavya’da yaşayan etnik milletler bunlardan bazılarıdır (Münz, 1997: 200; Löscher, 1997: 181).

edilmektedir. Kamu kurumlarına, gelenlerin turistik veya ticari bir amaçla mı yoksa gerçekten sığınmacı mı olduğunu araştırma izni verilmektedir. Dünya milletlerinin hareketli olduğunu, bir kısmının vize vb işlem ve belgelere ihtiyaç duymadan, bir kısmının da vize alarak sınırlı seyahat etme ve kalma imkânına sahip olduğu görülmektedir. Böylece insanların gerekli vize vb işlemleri hazırlamadan, pasaport gibi seyahatlerde ihtiyaç duyulan belgeleri olmadan legal yollardan hedeflenen ülkeye ulaşmaları görünürde mümkün değildir. Seyahat özgürlüğü kısıtlanmış olan bu insanlar illegal yollardan hedef ülkelere ulaşmaktadırlar. Bu incelemeler ve sınırlandırmalar sığınmacıların sayılarının düşmesine neden olmaktadır (Santel, 2000: 117-118).

TABLO 20. Batı Avrupa Ülkelerine Sığınma Başvurusunda Bulunanların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı (1995-1999)

Ülkeler	Sayıları
Afganistan	83.378
Irak	160.870
İran	59.258
Romanya	52.367
Somali	55.748
Sri Lanka	65.097
Türkiye	154.392
Yugoslavya	357.495

Kaynak: Stalker (2002)'den aktaran Toksöz (2006: 122).

Tabloda da görüldüğü gibi yetmişli yıllara benzer şekilde doksanlı hatta iki binli yıllarda da sığınmacıların yönü iç karışıklıkların ve çatışmaların yoğun olduğu bölgelerden, sakin ve iş imkânlarının çok olduğu ülkelere olmaktadır. Yerlerini yurtların terk eden insanların daha çok sıcak çatışmaların olduğu Yugoslavya, Irak, Türkiye ve Afganistan gibi ülkelere geldiği dikkati çekmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de sığınma, dünya konjonktürünün getirdiği bir insanlık dramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Türklerin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinde yerlilerle yabancılar arasında sosyo-ekonomik alanda eşit davranılmadığı bir gerçektir. Eşitsizlikler yasal, işgücü piyasası ve eğitim alanında daha çok dikkati çekmektedir. Yabancılar açısından olumsuz olan bu durum büyük masraflar edilerek yapılan entegrasyon çalışmalarını da negatif etkilemektedir. Entegrasyon çalışmalarının başarılı olduğu durumlarda bile

hiyerarşik sıralamada yabancıların alt tabakalarda kalmasını temin eden etken yapısal olgulardır. 1970 ve 1980’li yıllarda gelişmiş ülkelerde daha çok uygulamaya konulan “tabakalı işgücü piyasası teorisi” uluslararası işgücü göçünü açıklamak bakımından ağırlığını hala korumaktadır. Teoriye göre işverenlerin değişen pazar şartlarında piyasaya daha kolay uyum sağlamak için işletmelerinde iki grup işgücü oluşur. Birincisi vasıflı, yüksek ücretli, görece istihdam ve yükselme şansı veren iyi işlerde çalıştırılan çekirdek kadrodur. İkincisi ise ağır ve pis işlerde çalıştırılan, düşük ücretli, işten çıkarmaların yoğun olduğu vasıfsız işgücüdür. Bu duruma göre yabancılar daha çok ikinci grupta yer almaktadır. Alman Çalışma ve Sosyal Bakanlığı’nın bir üst düzey yetkilisi, yabancıların çalışacağı alanı, yerlilerin çalışmak istemediği pis, ağır, vardiyalı işler olarak belirtirken, mevcut yapının da yerli işgücünün daha yüksek işlerde çalışmasını temin ettiğini belirtmektedir (Toksöz, 2006: 74-75).

2.3.1. Çalışanlar

Kişinin işgücü piyasasına girebilmesi için istihdam edilmesi gerekmektedir. Yabancı işgücünün eğitim, dil ve vasıflarının yeterli olmaması hizmet sektöründe istihdamlarını zorlaştırmaktadır. Bir de işe alımlardaki eşitsizlikler buna eklenince şartlar daha da zorlaşmaktadır. Çoğu işyerleri aynı vasıfta iki insandan birine karar verirken yerliyi tercih ettiği yabancıyı tercih etmediği dikkati çekmektedir. Örneğin Hollanda’da 330 işverenden %36,1’i yabancıyı istihdam etmek istemediğini açıklamıştır. Daha baştan yabancı gençler işgücü piyasasında yaklaşık iş bulma imkânının üçte birden fazla alanını tüketmiş bulunmaktadır. Aynı durum Almanya ve diğer Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. Bu durum sektörden sektöre değişiklik arz etmektedir (Toksöz, 2006: 70).

Tablo: 21. Almanya’da Çalışan Türklerin Yıllara Göre Dağılımı (1999–2001)

Cinsiyet/Yıllar	1999	2001
Erkek	400.174	385.031
Kadın	170.474	168.921
Toplam	570.648	553.952

Kaynak: ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **2000–2001 Raporu Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişme ve Sayısal Bilgiler**, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 2002: 41.

Almanya’da 2001 yılında çalışan Türklerin sayıları, 1999’daki durumu ile karşılaştığında hem erkeklerde hem de kadınlarda azalma olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışan erkeklerin sayısı her zaman ki gibi çalışan kadınlardan çok daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Toplam çalışanların sayısı iki yıl içerisinde değişik

sebeplerle 570.648'den 553.952'ye düşmüştür. Sebepleri emekliye ayrılmalar ve yeni neslin de istihdam problemi olarak sıralanabilir. 2003 yılına gelindiğinde ise herhangi bir işyerinde çalışan Türk sayısı 732.189'a yükselmiştir (ÇSGB, 2003: 1).

Almanya'da çalışan Türklere ilişkin Tablonun incelenmesinde birinci neslin artık emekliye ayrıldığı, iş piyasasından çekildiği, ikinci ve üçüncü neslin de istihdam olduğu görülmektedir. Çalışanlar daha çok 20-55 yaş gruplarında yoğunlaşmaktadır. 2001 yılı rakamları 1999 yılı ile karşılaştırıldığında da bazı yaş gruplarının sayılarında artış veya aynı kalma söz konusu olsa da, genelde bir düşüşün olduğu anlaşılmaktadır. Bu da gösteriyor ki Almanya'da yaşayan Türklerin(1.998.534 kişi 2002 yılı Dış İşleri Bakanlığı verilerine göre) yüzde 28'i herhangi bir iş yerinde çalışmaktadır. Bu rakam Almanya'da çalışan yabancıların da (Almanya'da çalışan yabancı sayısı 1.985.267), yüzde 27'sini oluşturmaktadır. Çalışanların Kuzey Ren Vestfalya, Baden-Württemberg, Berlin, Hessen ve Bavyera gibi eyaletlerde, özellikle otomobil endüstrisi, maden, ağır sanayi ve yan sanayide çalıştıkları görülmektedir. Tarım, enerji, inşaat, ticaret ve ulaşım gibi alanlar da Türk işgücünün istihdam edildiği diğer sektörlerdir..(Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2001-2002 Raporu, 2002: 31, 42- 43).

Yaş Grubu	1999	2001
20 Yaşın Altında	31.934	26.590
20-25 Yaş Arası	94.306	86.551
25-30	110.847	105.007
30-35	104.498	95.160
35-40	77.893	94.700
40-45	46.394	44.583
45-50	32.090	33.146
50-55	37.832	31.926
55-60	26.702	26.510
60-65	7.409	8.836
65 ve üstü	740	801
Toplam	570.648	553.810

Kaynak: ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **2000-2001 Raporu Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişme ve Sayısal Bilgiler**, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 2002: 41.

2. 3. 2. İşsizler

İşsizlik, işgücü göçünü teşvik eden ve siyasal sistemi de ciddi anlamda ilgilendiren bir olgudur. Bu olguya, sadece işgücü ihraç eden ülkede değil, işgücü ithal eden ülkede de rastlanmak mümkündür. Siyasal sistemden beklentisi olan kitleler, destek verecekleri siyasal aktörleri de, işsizliği ne kadar azaltıp azaltmadıkları kriterleriyle değerlendirmektedirler. Bu sebeple işsizlikle mücadelede (başarılı veya başarısız) siyasal katılımı etkilemektedir (Mühlfeld, 1985: 62-64)

Başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinde ekonominin yeniden yapılanması sürecinde istihdamın biçimi de değişti. Mevcut yaklaşımla istihdam imalat sektöründen hizmet sektörüne kaydırıldı. Bu durumdan da daha çok imalat sektöründe çalışan yabancı işgücü yerli işgücüne oranla daha fazla etkilenmektedir. Firmaların yabancı işgücü çalıştırmada gönülsüzlüğü işçi çıkarmalarda önceliği yabancılara karşı kullanması da yabancılar arasındaki işsizlik oranını artırmaktadır. Yabancı işgücü istihdamına verilen yerin azalması bu kesimdeki işsizlerin sayısını da olumsuz etkilemektedir. Özellikle Berlin’de imalat sanayine ait 79 işletme üzerinde yapılan bir araştırma göçmen işçilerin konjonktürel ve yapısal değişikliklerde ne biçimde etkilendiğini, bunlardan da en çok kaybedenlerin Türk kadınları olduğunu belirtmektedir. Diğer Avrupa ülkeleri de benzer özellikleri taşımaktadır (Toksöz, 2006: 73-74).

Almanya’da işsizlik oranlarında sürekli artış görülmektedir. Yabancı işsizlerin sayısı Alman işsizlerin iki katından daha fazladır. Almanya’da 2002 sonu itibariyle toplam işsizlik oranı %9,2 iken yabancılarda bu oran %18,5’tir. Sayıları 480 bindir. Toplam işsizler içindeki payı da %17,3’tür. Avrupa Birliği dışından gelenlerin yabancılara oranı da %23,8 ile en yüksek düzeye çıkmaktadır. Bunların da üçte biri Türktür (İBV-, 2003: 1149-1150). 2003 yılında ise Almanya’da işsiz Türk sayısı 161.541’dir. Bu rakam Türklerin %23,30’na tekabül etmektedir. Almanlarda genel işsizlik oranı ise %9,60’dır (ÇSGB, 2003: 1). Türklerin sayısının yarısından daha azdır. İşsiz Türklerin %90’ından fazlasını vasıfsız işçiler oluşturmaktadır. Almanya’da 2001 yılı sonu itibariyle 84.782 Türk genci meslek eğitimi görmektedir. Bu rakam Türk gençlerinin %30’na tekabül etmektedir. Meslek eğitimi gören Alman gençlerinin oranı ise %70’dir. Buradan da anlaşılmaktadır ki her ne sebeple olursa olsun(yetersiz eğitim, ayrımcılık, eşitsizlik,

dışlama, yeterince dil bilememe gibi) Türk gençleri Almanya'daki meslek eğitim imkânlarından yeterince yararlanamamaktadır(T.B.M.M. Yurt Dışındaki Türkleri Araştırma Raporu, 17. 12. 2003: 29-30).

Tablo 23. Almanya'da Yabancı İşsizler ve İşsiz Türklerin Eyaletlere Göre dağılımı ve İşsizlik Oranları (30. 11. 2001)

Eyaletler	Yabancılar	Türkler	Türklerin %
Kuzey(Schleswig Holstein, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern)	29.317	9.377	31,9
Aşağı Saksonya/Bremen	48.535	15.617	32,2
Kuzey Ren-Westfalya	148.420	58.744	39,5
Hessen	43.735	13.650	31,2
Rheinland-Pfalz/saarland	24.082	6.290	26,1
Badeb-Württemberg	62.836	19.628	31,2
Bavyera	55.601	15.131	27,2
Berlin/Brandenburg	51.508	20.573	39,9
Saksonya-Anhalt	7.681	426	5,5
Saksonya	7.805	387	4,9
Toplam	479.520	159.823	33,3

ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "2000-2001 Raporu Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişme ve Sayısal Bilgiler, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 2002: 43.

Tablo 23'de görüldüğü gibi yabancı işsizlerin en yoğun olduğu yer Kuzey Ren-Westfalya eyaletidir. Bunların da içinde ne büyük sayıyı Türkler oluşturmaktadır. Genelde Yabancıların özelde de Türklerin Batı Almanya eyaletlerinde yerleştiği, işgücü göçünün de bu eyaletlere yönelik olduğu dikkate alındığında, yabancı işsizlerin de bu eyaletlerde çoğunlukta olduğu görülmektedir. Toplam yabancı işsizlerin sayısına bakıldığında, Almanya'daki göçmen işsizlerin üçte birini Türkler oluşturmaktadır. Bu da büyük bir rakamdır. Sosyo-ekonomik statü itibariyle Türklerin işsiz kesiminin gittikçe artması kötü bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

2.3.3. İşverenler

Almanya'da altmışlı yılların başında yabancılara ait iş yerlerine rastlamak oldukça zordur. Alman üreticiler göçmen işgücünün özel tüketim taleplerini karşılayamamaktadır. Ortaya çıkan tabii ihtiyaçlar sebebiyle yabancılar kendi iş yerlerini açmak zorunda kalmaktadır. Takip eden yıllarda da yabancılar yaygın bir şekilde adeta birbirleriyle rekabet eder gibi iş yeri açmaya yönelmektedir. Bu olgu hala hızını kesmeden devam etmektedir. Günümüzde yabancı esnafın olmadığı yerleşim birimi hemen hemen yok denecek kadar azdır. Amaçlar biraz farklılık gösterse de

genelde kişinin, gelir düzeyini yükseltmek, geçimini temin ve ekonomik bağımsızlığını elde etmek şeklinde formüle edilebilir.

Yetmişli yılların ikinci yarısında kurulan iş yerleri genelde seyahat acentesi, market ve terziye benzer küçük ölçekli girişimlerdir. Kuzey Ren Vestfalya eyaleti Çalışma, Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığının kendi bölgelerinde yaptırdığı bir ankete göre 500 yabancı işyerinin açıldığı belirtilmektedir. Bunların 309 tanesi Türklerin açtığı ve bunun da yüzde 75'i aile şirkettir. Diğerleri de istihdam kapasiteleri daha fazla olan çok uluslu şirketlerdir. Seksenli yıllarda yabancıların işyeri kurma eğilimi daha da arttı. TÜSİAD, ATİAD, MÜSİAD; TİDAF gibi Türk iş adamları dernekleri de kurulmaya başladı. Bu dernekler girişimcileri daha bilinçli yatırımlara yönlendirdi. Çalışmalarını sadece bu alanlarla sınırlandırmayan iktisadi çatı örgütleri sivil toplumu değişik platformlarda yaşanan ülkenin siyasetine katılmaya teşvik ettiği, gençlerin iyi eğitim ve meslek edinmelerini öneren çalışmalar yaptığı da bilinmektedir. İşverenlerin örgütlenmesi ve bilinçlenmesi sadece Almanya'da değil Türk işgücü göçünün gerçekleştiği bütün Avrupa ülkelerinde yaygın bir şekilde çığ gibi gelişti. 1992 yılında Türk İşverenlerin sayısı 35.000'e yükseldi. İstihdama ve Alman ekonomisine olan katkıları da arttı. Küçük işletmelerin üçte ikisi 35 yaşın altında ve yüzde onu da kadındır(Şen, 1993: 154-156; Manager, Tarihsiz: 2-4)). Türklerin Almanya'da yatırıma yönelmeleri, gayri menkul edinmeleri ve Alman vatandaşlığına geçmeleri yerleşmeye karar verdiklerini belirleyen göstergelerdir

Almanya'da Türk işverenlerin doğuşu işgücü göçüyle başlamıştır. 1960'lar ve 1970'ler kuruluş aşaması olarak değerlendirilmektedir. 1980'ler yayılma dönemi, 1990'lar yerleşme döneminin ağır bastığı, Alman kültürünün kendisinde daha fazla hissedildiği ve Türkiye kültürünün de azaldığı üçüncü neslin iş sahasına açılış süreci şeklinde değerlendirmek mümkündür. Bu sürecin devamında Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası kurulmuştur. Oda hem Almanya'da hem de Türkiye'de yatırım yapanlara öncülük etmektedir. Her iki ülke başbakanlarının da katılımıyla İstanbul ve Berlin'de yapılan Türk-Alman Ekonomi Kongreleri binlerce yatırımcıyı buluşturmaktadır. 2007 yılında Türkiye'ye yönelen Alman işverenlerin yatırım hacminin 50 milyar dolar olacağı belirtilmektedir. Bu da gösteriyor ki, Almanya'daki Türk yatırımları olduğu gibi Türkiye'de de Alman işverenler azımsanamayacak kadar çoktur(TD-IHK, 2007: 13-14).

THY ile Köln ve çevresinden Almanya-Türkiye parkurunda en fazla uçan ilk on kişinin beşi Almannen beşi de Türktür (THY, 2007). Bunların daha çok iki ülkede de yatırımları bulunan girişimciler olduğu tespit edilmiştir.

Almanya’da Türklar tarafından çalıştırılan işletme sayısı 2000 yılı itibariyle 59.500’dür. İşletmelerin sektörlere göre dağılımı aşağıdaki Tabloda görülmektedir.

Tablo 24. Almanya’da Yatırım Yapan Türk İşletmeleri ve Sektörlere Göre Dağılımı

İşletme Sayısı	Oran (%)	Sektör
1.700	2,9	İmalat Sanayii
1.600	2,7	İnşaat
5.300	8,9	El Sanatları
3.800	6,4	Toptan Ticaret
21.800	36,6	Perakende Ticaret
13.900	23,4	Gastronomi
11.400	19,1	Hizmet Sektörü

ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **2000–2001 Raporu Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişme ve Sayısal Bilgiler**, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 2002: 43-44.

Almanya’da Türkların çoğunlukla perakende ticaret, gastronomi, hizmet sektörü ve el sanatları gibi alanlarda yoğunlaştığı, daha sonra da bu durumu toptan ticaret, imalat sanayii ve inşaat sektörünün izlediği görülmektedir. Bu işletmelerde 2000 yılı itibariyle 327.000 kişi çalışmaktadır. Çalışanların 243.942’si Türk (%74,6), 54.609 Alman (%16,7), 28.449’u diğer ülke vatandaşlarıdır (%8,7). Yıllık ciroları 27,5 Milyar Eurodur. Bu işletmelerin %33,4’ü 10 yılın üzerinde, %65,6’sı da 10 yıldan daha az bir tecrübeye sahiptir (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2002: 44) .

Böylece Almanya’da Türk işverenlerin gücü işgücü göçü ile başlayarak iki ülke ilişkilerini de etkileyen önemli bir noktaya geldiği artık kabul edilmektedir. Almanya’da Türkiye ürünlerini tüketen önemli bir tüketici kitle bulunmaktadır. Tersisi durum da doğrudur. Bu olgu iki ülke arasındaki ihracat ve ithalatı da olumlu etkilemektedir. Almanya’da Türklar işsizlik sorununun çözümünde de istihdam imkânları üretebilmektedirler.

2.3.4. Öğrenciler ve Diğerleri

Almanya’da okula giden Türk gençlerinin eğitim fırsatlarından yeterince yararlanamamaları, iyi okullara gidememeleri, bir okulu bitirip istenen ve aranan bir

meslek sahibi olamamaları daha baştan vasıfsızlaşmalarını temin etmektedir. Genelde yabancı ailelerin çocukları aynı kaderi paylaşmaktadır. Alman eğitim sisteminin dışlayıcı tavrının da bu sonuçta payının büyük olduğu görülmektedir.

Almanya’da okul öncesi eğitim, ilk ve orta dereceli okullara 1999/2000 eğitim yılında 1.160.492 yabancı çocuk devam etmektedir. Bunların 503.043’nü Türkler oluşturmaktadır. Bir önceki yıl da 502.750’si Türktür. Genelde rakamlar değişen yıllarla birbirine yakın seyretmektedir. Tablo 25’e göre genelde yabancıların özelde de Türk çocuklarının Hauptschule, Berufsschule ve Sonderschule’ye yönlendirilmeleri geleceğin işçi sınıfının bu kesimden oluşturulmasına karar verilmiş demektir. Alman eğitim sistemi gelecekte kimlerin vasıflı, kimlerin de vasıfsız olacağına ilkökul bitimiyle başlayan eğitim sürecinde seçmeler ve elemeler sonucu karar vermektedir. Geleceğin elitlerini Gymnasium okulları, memurlarını da Realschuleler yetiştirmektedir. Okulların kalitesi düştükçe yabancı çocukların sayısı artmakta ve Alman çocuklarının sayısı da azalmaktadır. Gymnasium’lar adeta Alman okulları, meslek okulları da yabancıların okullarıdır. Yabancıların gelmesi ile iş sektöründe sınıf değiştiren Almanlar, okullarda da adeta aynısını yapmışlardır. Dildeki yetersizliği yetenek yetersizliği ile eşdeğer kabul eden sistem, bu çocukları gerçeği üzere anlamaya çalışmak yerine kısa yoldan dışlamaya ve hatta özürülüler okuluna bile göndermeye yönelmektedir. Bir çocuğun okuldan gitmesine bütün öğretmenler topluca karar vermekte ve velinin direnme gücünü kırarak kabulünü temin etmektedir. Sonuçta çocuk hakkında pozitif beyanda bulunan öğretmen de kanaatini susarak değiştirebilmektedir. Bazı çocuklara da yabancı veliler yeterince destek veremeyeceğinden yetenekli olmasına rağmen bir derece aşağı okullara gitmesi tavsiye edildiği bilinmektedir.

Tablo 25. Almanya’da Okula Devam Eden Yabancı ve Türk Çocuklarının Sayısı ve Devam Ettikleri Okullara Dağılımı(1999/2000)

Okul Tipi	Yabancı Çocuk Sayısı	Türk Çocukları	Bir Önceki Yıl Türkler
Vorklassen (Okul Öncesi)	5.597	2.510	2.799
Schulkindergarten (Kreş)	10.172	5.151	5.255
Grundschulen (İlk Okul)	400.894	186.824	186.535
Hauptschulen(Meslek Okulu)	220.438	99.740	98.891
Schularten mit mehreren Bildungsgängen (Değişik Amaçlı Okullar)	6.511	2.034	1.604

Tablo 25'in Devamı			
Realschulen (Orta okul)	79.089	32.776	31.525
Gymnasien (Fen Lisesi)	88.116	22.388	22.249
Gesamtschulen/Freie Waldorfschulen (Özel Okul)	65.926	32.000	31.800
Abendschulen und Kollegs (Akşam Okulu ve Kollej)	8.710	3.205	3.094
Sonderschulen (Özrürlüler Okulu)	60.847	25.533	24.960
Berufschulen (Meslek Okulu)	214.152	90.882	94.038
Toplam	1.160.492	503.043	502.750

ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "Grund und Struktur Daten 1999/2000" den derlemesi,, "2000-2001 Raporu Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişme ve Sayısal Bilgiler, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 2002: 47.

Tabloda da görüldüğü gibi ilk ve orta dereceli okula devam eden, meslek ve çıraklık öğrenimi gören yabancılar arasında Türklerin sayısı oldukça yüksektir. Almanya'da başarı ve yeteneklerine göre öğrenciyi kısımlara ayıran eğitim sistemi, yabancıların çocuklarını dil yetersizliği ve ayrımcı uygulamalarla mesleğe yönlendirebilirken, Alman çocuklarını üniversiteye hazırlayan okul tiplerine teşvik etme eğilimindedir. Üniversiteye giden Türk öğrencilerinin oranın ise oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim ilköğretim düzeyinde yabancıların yaklaşık %43,3'ü Türk iken üniversite düzeyinde bu oran %13,5'e düşmektedir. Bilgi toplumu olmaya hızla yönelen Almanya'da, eğitilmiş ve vasıflı insanlar daha kolay iş bulurken, yeterince eğitim göremeyen ve bilgi toplumunun gerektirdiği vasıflara sahip olmayanlar işsiz kalmaktadır. Bunun sonucu olarak da Almanya'da yabancılar arasında (onların da içinde büyük çoğunluğu Türkler) işsizlik oranı Almanlardan daha yüksek olmaktadır. Ayrıca Türkçe anadil dersine devam edenlerin sayısı da 172.017'dir (2002: 47).

2000 yılında 32 ülkede yapılan PISA araştırmalarında Almanya'nın çok gerilerde yer almasını bazı araştırmacılar sınıfsal ayrımcı sebeplere dayandırmaktadır. Orta ve üst gelir gruplarının iyi vasıflı yetiştiği, alt gelir gruplarının ise vasıfsız kaldığı iddia edilmektedir. Gelir grupları arasında yabancılar düşük gelirli sınıfta yer alması sebebiyle, PISA sonuçları da yabancılar ve iki dilliliğe dayandırılmak istenmektedir. Yetkili çevrelerin bu durumu yabancılar fatura etmek istemesi ve eğitim sisteminin kendindeki eksikliği başka yerde aramaya çalışması, ihmalliği örtmeye yönelik bir

tutumdur. Ancak ne var ki, İsveç ve Norveç gibi ülkelerde yapılan araştırmalar iki dilli yabancıların çok başarılı olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu da gösteriyor ki, iki dillilik başarıya engel değil tam tersine pozitif katkı sağlamaktadır (Toksöz, 2006: 80-81).

Tablo: 26. Orta Öğretime, Mesleki ve Çıraklık Eğitimine ve Yüksek Okula Devam Eden Türk Çocuklarının Sayısı ve Toplam Yabancıların Genel Durumu (1998-2000)

Okullar	Yabancılar (1999/2000)	Türkler 1998/1999	Türkler (1999/2000)
Orta Öğretim	1.160.492	502.750	503.043
Meslek Eğitimi	214.152	94.038	90.882
Çıraklık Eğitimi	100.899	42.764	42.013
Yüksek Öğretim	175.065	23.689	23.762

Kaynak: ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Federal İstatistik Dairesinden derlemesi, “1999 Yılı Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu”, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara, 2000.

Böylece Almanya’da Türkler vasıflılık düzeyine ve gittiği okullara göre tasnif edildiğinde, büyük çoğunluğunun düşük vasıflı, emek yoğun işlerde çalışabilir işçi sınıfı ve sosyal tabakaların en alt kısmında yer alacak şekilde olduğu uygulanan politikadan anlaşılmaktadır. İyi eğitim görmüş, vasıflı insanların siyasette daha aktif olduğu varsayılırsa, yabancıların da siyasal katılımının sınırlı olacağı öngörülebilir. Yüksek okula devam eden yabancı çocukların azlığı, Almanların da çokluğu, gelecekte siyaset vb alanlarda yer alacakların hangi kesimden olacağını kestirmek zor olmasa gerektir.

2. 4. Entegrasyon

Entegrasyon kavramının politika sözlüğündeki anlamı, “kendi başına buyruk ve parçalar halindeki unsurların birleşip kaynaşarak birleşik bir bütünlük oluşturma süreci” olarak tanımlanmaktadır. Ancak politika literatüründe çok sık kullanılan bu kavramın anlamı ülkelerin ekonomik, sosyal ve politik tarihlerine bağlı olarak büyük ölçüde değişmektedir. Yabancılar karşı daha az hoşgörülü olan Almanya, Hollanda, Fransa, Belçika ve İsviçre gibi ülkelerde entegrasyon, asimilasyona benzer bir şekilde “çeşitli sosyal grupların birleşerek toplumsal birliğe doğru bir sistem meydana getirme süreci” olarak tanımlanmaktadır (Beck, 1977: 374). Buna karşın Anglo Sakson ülkelerde ise, entegrasyon, “bir toplumda var olan değişik etnik ve sosyal grupların, o ülkede mevcut olan tüm olanaklara eşit erişimi ve aralarında sürtüşme olmaksızın uyumlu bir yaşam

sürmesi”dir. Şu da bir gerçek ki, toplum birçok sınıf, etnisite ve cinsiyet gibi unsurlar temelinde bölünmüş ve sosyal imkânlardan eşit bir şekilde yararlanamamaktadır (Stalker’ 1994: 71’ den Toksöz, 2006: 36-37).

Almanya’da yabancıların entegrasyon sorunu işgücü göçüyle gündeme gelmektedir. 1960’ların en önemli sorunu misafir işçilere yönelik toplumsal anlamda kabul edilebilir bir entegrasyon sürecinin başlatılmasıdır. Bu sorun ile Hoffmann, Esser, Heitmeier, Akgün, Atabey ve Auernheimer gibi birçok araştırmacı ilgilenmektedir.. Yabancıların statü türleri misafir işçilikten göçmenliğe, geçicilikten kalıcılığa, hatta vatandaşlık değişimine kadar ki süreçte çeşitli entegrasyon teorileri ele alınmaktadır. (Glatzer, 2004: 13; Alexa, 1977: 25-29). Almanya’da yabancılar ne kadar entegre olsalar da yeterli görülmemektedir. Kimileri hayatın bütün alanlarına değer ve normlara (sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, örgütlü-örgütsüz) katılımı bütünleşme olarak tanımlarken, bazıları da kültürel katılımı asimilasyon olarak formüle etmektedir. Bu yaklaşıma göre göçmen, göçülen ülkenin değerlerine ne kadar katılırsa asimilasyon imkânı da o kadar büyük olmaktadır. “Entegrasyon ne kadar iyi olursa, asimilasyon da o kadar başarılı olur” şeklinde düşünenler de bulunmaktadır (Hoffmann, 1970: 173). Schröder hükümetinde içişleri bakanı Otto Schly bakanlığı döneminde 2000’lerde “en iyi entegrasyon asimilasyondur” derken, çalışmasını 1973’te kaleme alan Hoffmann anlayışını adeta devam ettirmektedir.

Entegrasyon sorunu kuşaktan kuşağa farklılıklar göstermektedir. 1960’larda birinci kuşağın temel sorunu ev ve işine yoğunlaşma şeklinde tanımlanmaktadır. Birinci kuşak bütün planlarını geçici yapmaktadır. Kalmaya ve yerleşmeye kararlı değildir. İkinci kuşak Türklerin entegrasyon sorunu ise birinci kuşaktan daha karmaşık ve ağırdır. Çünkü eğitim, meslek eğitimi, daha iyi dil, okullardaki problemler ve yerleşmeye yönelerek kalıcılığa karar verme gibi konular daha usta olmayı gerektirmektedir. Bu kararlarla birlikte ikinci ve arkasından gelen üçüncü kuşağın toplumsal olay ve olguları değerlendirme biçimi de değişmektedir (Glatzer, 2004: 13).

Her ne kadar Federal Hükümet Almanya’nın bir göç ülkesi olmadığını söylese de, pratikte bu yönü ile bir göç ülkesidir. Çünkü son yüz yıl içerisinde Almanya kadar göç alan başka bir Avrupa ülkesi gösterilememektedir. Yabancıların sadece işçi değil, siyasi sığınmacı, doğu bloku ülkelerdeki Almanlar (Aussiedler), savaşlardan kaçanlar ve

illegal olarak gelenlerle sayılarının hızla artması bir takım yapısal sorunları da beraberinde getirmektedir. Almanya’da yaşayan yabancı kökenli gençlerin sosyal, özel, siyasal ve hukuki bir takım sorunları da buna eklenince entegre olmaları daha da zorlaşmaktadır. Entegrasyon politikası mevcut sorunların çözümü için Nauck gibi birçok bilim adamı tarafından yetersiz görülmektedir. Özellikle göçmen kökenli gençlerin siyasal katılımı oldukça yetersiz kabul edilmektedir. Sayıları Almanya’nın toplam nüfusunun %8,8’ini oluşturan yabancıların yaşadıkları ülkenin siyasetine entegre edilmemeleri, Almanya siyasal sistemi açısından büyük bir kayıptır (Glatzer, 2004: 14; Bericht, 1997 (Yabancılara ilişkin Federal Hükümetin raporu); Schäfers, 1998: 98). Siyasal katılımın esin kaynağının vatandaşlık değil, insan hakları ekseninde tartışıldığı bir çağda, yaklaşık yedi milyon yabancıların Almanya gibi bir yerde bu haktan mahrum bırakılması asrımızın paradokslarındandır.

Şayet Almanlar ayrımcılık yapar, uygulamalarda dışlar, reddeder, yabancıların katılımını istemezse, o zaman göçmenler de sorunlar üreterek kendi etnik kitlelerine dönerler. Ve böylece gettolar oluşabilir. Artık gençler eskisi gibi bildik bir sosyal davranış örüntüsü ortaya koymamaktadır. İki veya üç kültürden seçim yapmak zorunda kalmamaktadır. Kendine has bir hayat tarzı da üretebilmektedir. Böylece gençlerin sosyal ve siyasal entegrasyonu daha da zorlaşmaktadır. Bu şekliyle entegrasyon toplumsal sorumluluk ve taraf anlamına gelirken; katılım kişisel yönelim, belirti, arzu ve isteği tarif etmektedir. Entegrasyon sistemle değil daha çok toplumla bağlantısı kuvvetli olan bir kavramdır. Katılım ise kişinin fikir ve davranışları ile ilintilidir. Bir toplumun yapısı çeşitli sistemlerden oluşmaktadır. Bunlar: Siyasal, ekonomik, komşuluk, örgütlenme ve demografik yapıdır. Entegrasyon ise bu yapılarla ve sistemlere uyumdur (Hoffmann, 1990: 15-32; Esser, 2001: 45). Belirtilen bu sistemlere göçmenlerin katılımı tek taraflı talep şeklinde tartışıldığında entegrasyon politikaları da sonuç vermemektedir.

Esser, asimilasyonu kendi içinde birçok gruba ayırmaktadır. Bunlar; dil, göç alan ülkeyle değerlendirme, sosyal yönlendirme ve kimlik şeklinde sıralanmaktadır. Bu yaklaşıma göre yabancılar, asimilasyonun her türüne karşı ve kapalı olmamaları gerekmektedir. Almanya’nın meslek sistemine asimile olabileceklerini de ifade etmektedir (Esser, 1980: 25). Buna ilaveten Hoffmann da sosyal katılımı öngörmekte,

Alman toplumunun örf ve normlarının kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Hoffmann, 1990: 17; Leggewie, 2000: 85). Burada problem, yabancıları Alman toplumu değerleriyle aynısı olarak görme, tanımlama ve notlandırma arzusundan kaynaklanmaktadır. Yabancıların kendi kültürel varlığı bir kıymet ifade etmemektedir. Yabancı kültürün alanları bu yaklaşımla kısıtlanmakta ve sınırlandırılmaktadır.

Eğer yabancılar yaşadıkları ülkenin hiç bir şeyi ile ilgilenmiyor, geldikleri ülkeyi burada yaşıyorlarsa buna segregation²⁵ denmektedir. Bu şekilde olanlar dil öğrenmemekte, siyasal katılım gibi bir takım kamuya ait alanlarda aktif olamamaktadır. İkinci kuşak Türklerde sık rastlanan bir olgu da, her iki kültürden de alarak ikisini birden yaşama arzudur. Şayet kendi kültürünü tamamen terk eder, ikinci kültür ağırlıklı hayatı tercih ederse buna asimilasyon denir. Kişi ne entegre oluyor, ne de kendi kültürüne tutunuyorsa bu durumda tamamen toplum dışı bir hayat yaşıyor demektir. Bu yapıda olanlar sosyal bir grubun üyesi de olamayan marjinalleşmiş özellik taşımaktadır. Bu durumda dışlanmanın sebebi göçmen kişinin tercih ettiği davranış örüntüleridir (Nauck, 1997: 477-499). Francis'e göre de toplumda herhangi bir şikayet veya problem yoksa entegrasyon gerçekleşmiş demektir (1983: 11-24).

Buradan da anlaşılmaktadır ki, entegrasyon bazen çok kültürlülük ve bazen de asimilasyon şeklinde tanımlanmak istendiği dikkati çekmektedir. Asimilasyon şeklinde ortaya çıkan durumlarda bir takım sıkıntıların yaşanması, başka kültürlere hoşgörüle bakılması ve yabancı düşmanlığının tırmanması çok acı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu sebeple entegrasyon; bir siyasal sistem içerisinde anayasa ve yasalara uyum sağlayarak, kültürlerin birbirlerine tahammül ederek, hoşgörü esasına dayalı birlikte yaşama şekli olarak tanımlanabilir.

---

²⁵ Segregation ayırmak, uzaklaştırılmak ve bölünmek anlamlarına gelmektedir. Bir başka anlatımla kendi kültürüne kapanıp diğer kültürden habersiz yaşamaktır.

BÖLÜM 3. ALMANYA’NIN SİYASİ VE İDARİ YAPISI

Almanya’da siyasal katılımın daha iyi anlaşılabilmesi için siyasal kurumların ve idari yapının bilinmesi gerekmektedir. Siyasi ve idari yapı, kişiye ne kadar siyasal katılım hakkı vermektedir? Almanya siyasal sistemi tek merkezli mi yoksa çok merkezli bir yapıya mı sahiptir? Kişinin siyasal taleplerini siyasal sistemin katlarına bir şekilde iletmesi, arzu ettiği sonuçları elde etmesi ve sonra da sistem birey ilişkisinin daha ileri bir noktaya taşınması, hem siyasi idari yapının ve hem de vatandaşın gelişmesi, siyasal katılım açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu bölümde Almanya’da siyasi ve idari yapı ele alınmaktadır.

3.1. Federal Devlet (Bundesstaat)

Federal Almanya Cumhuriyeti anayasasına göre devletin örgütsel yapısı, federallik, yerel yönetim özerkliği ve güçler ayrımı esasına dayanmaktadır. Anayasanın 20. maddesinin birinci fıkrası “Federal Almanya Cumhuriyeti, demokratik, sosyal ve federal bir devlettir” şeklindeki tanımlaması, Almanya’nın tek merkezli değil çok merkezli bir sistem olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrası ise halkın siyasal sisteme katılımını ve yetkilerini nasıl kullanması gerektiğini tarif etmektedir. İkinci fıkra “Egemenlik kayıtsız şartsız halkındır. Halk bu egemenliğini, seçimler ve oylamalar yoluyla, yasama, yürütme ve yargı yetkileriyle donatılmış özel organlar eliyle kullanır.” şeklindedir. Aynı maddenin üçüncü fıkrası da güçler ayrımının nasıl olduğunu “yasama anayasal düzene, yürütme ve yargı organları ise yasa ve hukuka bağılırlar” biçiminde tanımlamaktadır (Grundgesetz Artikel 20, 2000: 22).

Almanya devlet düzeninin anayasasında belirtilen temel özelliklerinin, cumhuriyet, demokratik, federal, sosyal bir hukuk devleti olması, siyasal katılım imkanlarını da zenginleştirmektedir. Bu durum problemlerin çözümü için tek alternatifli bir yol değil, çok alternatifli çizgi izlenmesini temin etmektedir. Vatandaşın çok merkezli yasama, çok merkezli yürütme ve çok merkezli yargı süreçlerine katılması, mücadele şekillerini de artırmaktadır. Böylece farklı uygulamaların ve yönetim modellerinin ortaya çıktığı söylenebilir (Schmidt, 2004: 115-116).

Federal devlet yapısında, yasama, yürütme ve yargı işlevini yerine getiren organların hem ulusal, hem de ulusaltı ölçekte örgütlendiği görülmektedir (Dursun, 2002: 150-

151). Almanya’da da Federal Devletin meclisi, hükümeti, başbakanı, anayasası olduğu gibi, federe devletlerin de aynı organları bulunmaktadır. Otoritenin bölünmesi ve tek merkezde de toplanmaması sebebiyle katı bir merkeziyetçilik söz konusu değildir. Mevcut yapısıyla Almanya, köklü bir federal devlet geleneğine sahiptir. Almanya’da 16 federe devlet ve 14.627 belediye (Gemeinde) bulunmaktadır (Schäfers, 1998: 78; Rudzio, 2006: 271). Dolayısıyla merkezi, eyalet ve yerel yönetimlerin seçimleri farklı takvimlerde yapılmaktadır. Bu farklılık partiler için sürekli seçim atmosferi oluşturmakta ve kendilerini ölçmeye yarayan seçim anketi niteliği taşımaktadır. Halkın siyasal tercihlerini bilmek, siyasal kararlara ve siyasal sistemin işleyişine yönelik olumlu veya olumsuz tepkilerini devamlı görmek açısından da önem arz etmektedir. Böylece çok merkezli federal yapı özelliğini, seçimlerde de görmek mümkündür.

3.1.1. Anayasal Organlar (Verfassungsorgane)

Anayasal organlar yetkisini halk egemenliğinden almaktadır. Bu egemenlik genel ve yerel seçimlerde dolaysız siyasal katılım²⁶, yasama, yürütme ve yargı organlarının çalışmalarıyla da dolaylı siyasal katılım şeklinde kullanılmaktadır²⁷. Almanya’da beş tane anayasal organ bulunmaktadır. Bunlar görevleri ile birlikte şu şekildedir: Ülkenin birliğini Federal Cumhurbaşkanı, yasama görevini Federal Meclis ve Federal Konsey, yürütme görevini Federal Başbakan yönetimindeki Federal Hükümet ile Federal Cumhurbaşkanı, anayasa düzeyinde yargı fonksiyonunu ise Federal Anayasa Mahkemesi yürütmektedir. Kişinin anayasal organlara dilekçe ile talebini bildirmesi, herhangi bir uygulamanın şöyle değil de

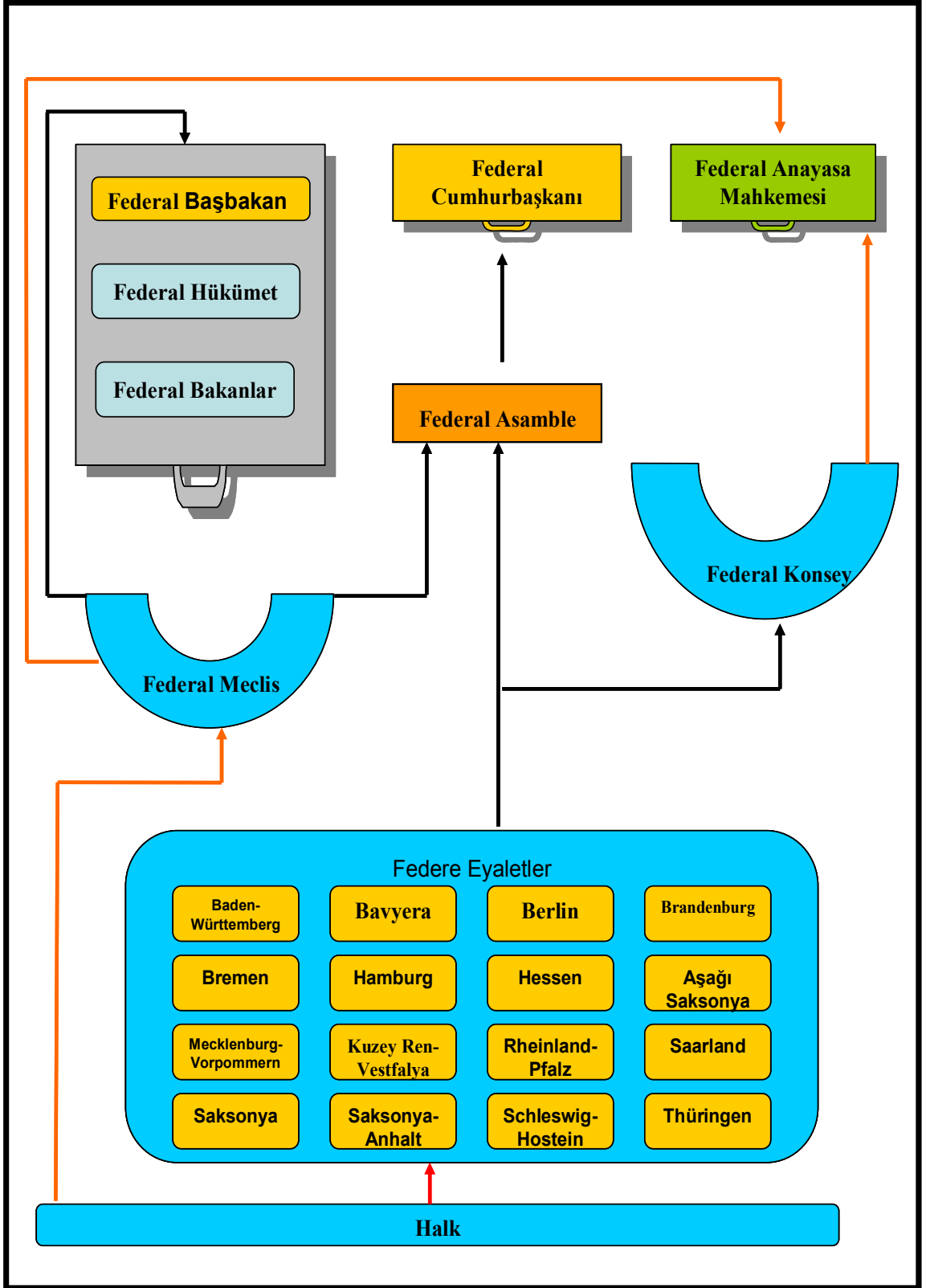
---

²⁶ Halk, Federal Meclis, federe meclisler, belediye meclisi ve belediye başkanlık seçimlerine doğrudan katılmaktadır. Genel ve yerel seçimler ise ayrı vakitlerde yapılmaktadır. Her eyalet de farklı bir seçim tarihi tercih etmektedir. Bu sebeple Almanya’da sürekli seçim atmosferi yaşanabilmekte ve dengeleri her zaman etkileyen sürpriz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

²⁷ Federal Konsey, Federal Cumhurbaşkanı ve Anayasa Mahkemesi düzeyinde de dolaylı siyasal katılımdan bahsetmek mümkündür. Çünkü bu organların oluşumunda halkın değil temsilcilerinin direkt katılımı gözlemlenmektedir. Eyaletlerde yer alan yasama ve yürütme de aynı kapsamda değerlendirilebilir.

Şekil 1. Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasal Organları (Devletin Yapısı)

Kaynak: Löscher, Christel, Petra Röder (2001), Wie werden (demokratische) Entscheidungen getroffen?, Cornelsen, Berlin, : 37.

Böyle olmasını istemesi, bir davayı anayasa mahkemesine götürmesi (ölçüleri içerisinde) her zaman mümkündür (Schmidt, 2004: 741; Bundespräsident, Amt und Funktionen, 2007).

Şekil 1’de görüldüğü gibi, anayasal organların oluşumu halkın siyasi katılımına dayanmaktadır. Halk, doğrudan siyasi katılımı ile Federal ve Federe meclis üyelerini seçmektedir. Temsilcileri tarafından da diğer anayasal organları kullanacak isimler belirlenmektedir. Federal Meclis, Federal Başbakan’ın güvenoyu alması, Federal Anayasa Mahkemesi üyelerinin atanması ve Federal Cumhurbaşkanı seçecek olan Federal Asamble’nin oluşumuna katkıda bulunur. Federe Meclisler ise kendi eyaletlerine ayrılan kontenjan kadar Federal Konseye seçilmişlerden üye atarlar, Federal Asamble’ye milletvekili sayısına eşit sayıda nispi temsil sistemine göre seçilmiş üyeler belirlemektedir. Federal Anayasa Mahkemesi üyelerinin bir kısmını da Federal Konsey atamaktadır. Kişi, örgütlü veya örgütsüz siyasi taleplerini anayasal organlara iletebilir, bu organları bir şekilde etkileme hakkına sahiptir.

3.1.1.1. Federal Cumhurbaşkanı (Bundespräsident)

Almanya Federal Cumhuriyeti’nin devlet başkanı Federal Cumhurbaşkanı’dır. Federal Cumhurbaşkanı, Federal Asamble tarafından oy çoğunluğu ile beş yıllığına seçilir. Federal Asamble, Federal Meclis’te bulunan milletvekilleri ve bunların sayılarına eşit federe devletlerin milletvekillerinden oluşmaktadır. Asamble sadece Cumhurbaşkanının seçilmesi için oluşturulur. Cumhurbaşkanı seçildikten sonra da görevi sona erer. Federal Cumhurbaşkanı 40 yaşın üstünde, Alman ve tarafsız olmak zorundadır. Bir kişi en fazla iki defa cumhurbaşkanı seçilebilir (Bundespräsident, Amt und Funktionen, 2007).

Federal Cumhurbaşkanı, devletler hukukuna göre Federal Almanya Cumhuriyetini içeride ve dışarıda temsil eder. Devlet adına anlaşmalar yapar ve büyük elçileri kabul eder. Dış politika ise hükümete aittir (Jäger, 1989: 50).

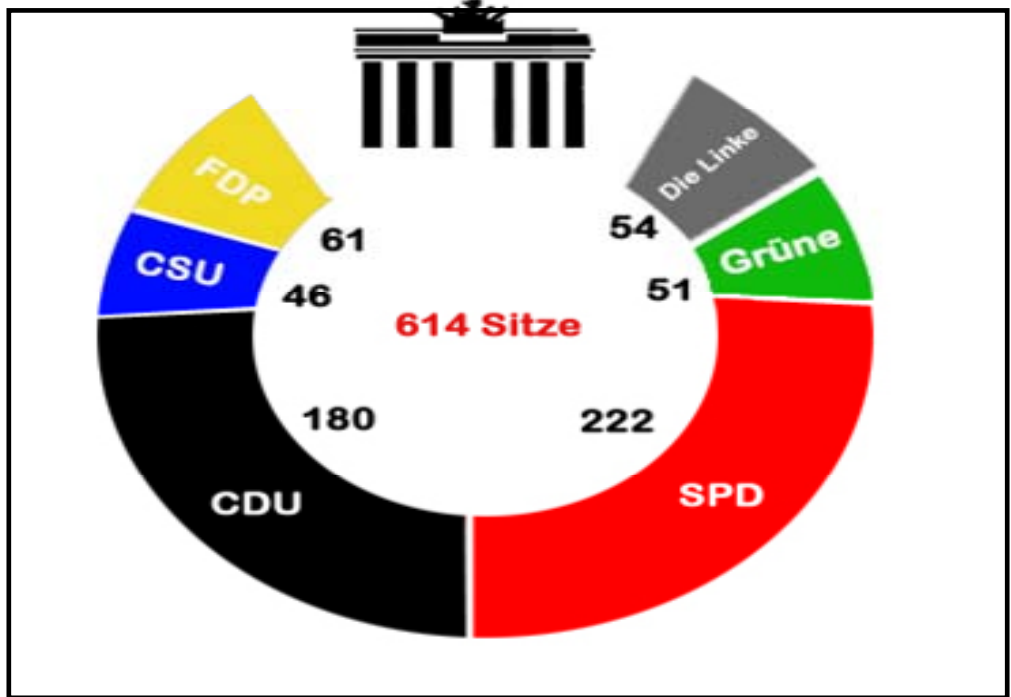
Federal Cumhurbaşkanı, federal düzeyde yargıçları, subayları ve memurları tayin ve azleder ve mahkûmları affedebilir. Yasaların anayasaya uygun olup olmadığını inceler, resmi gazetede (Bundesgesetzblatt) yayımlananlar yürürlüğe girer. Meclisten (çoğunluğu dikkate alarak) başbakan adayını önerir. Başbakan adayının da önerisiyle bakanlar kurulunu atar ve görevden de alabilir. Devletin siyasi birliğini temsil eden

cumhurbaşkanı, partiler üstü, tarafsız, birleştirici ve denge sağlayan bir güçtür (Jesse, 2003: 56).

3.1.1.2. Federal Meclis (der Bundestag)

Federal Meclis, siyasal taleplerin siyasal kararlara dönüştüğü yerdir. Bu sebeple kişi siyasal taleplerini Federal Meclisteki temsilcilerine bir şekilde iletir. Dilekçe yazar, milletvekili ile birebir görüşür, protesto eder, imza kampanyası başlatır ve kamuoyu oluşturur. Bütün bunlar siyasal kurumları etkileyerek siyasal kararların kendi lehine çıkmasını temin etmek içindir. 18 Eylül 2005 tarihinde yapılan 16. dönem genel seçimleri, Federal Meclis'te halkın 614 milletvekili ile temsil edilmesini temin etmiştir (Deutscher Bundestag, 2007). Dolayısıyla meclis halkın meclisi, burada da halkın temsilcileri bulunmaktadır. Milletvekilleri, toplumsal sorunları çözüme kavuşturmak için halkın desteğini alarak Federal Parlamentoda temsil hakkını elde etmektedir. Halkın taleplerini karşılayamayanlar daha sonraki seçimde bir şekilde elimine olmaktadır.

Şekil 2. 2005 Yılı 16. Dönem Seçim Sonuçlarına Göre Federal Mecliste Temsil Edilen Partiler ve Sandalye Sayıları

Kaynak: Hartmann (2005), "Staat, Recht, Bürger, in der Demokratie", in: Societes Verlag mit Auswertigen Amt, Tatsachen über Deutschland, Frankfurt a. M., Berlin, s 61.

Şekil 2’de görüldüğü gibi savaş sonrası dönemde Almanya siyasal sistemi adeta iki büyük partinin başını çektiği bir sistemdir. Bu sistemde partiler renklerle ifade edilmekte ve genelde büyük partilerin küçük partilerle koalisyon kurduğu dikkati çekmektedir. Şu anda da Merkel Başbakanlığında büyük koalisyon hükümeti iş başındadır. Hıristiyan Birlik Partilerin genelde liberallerle, Sosyal Demokratların da yeşillerle koalisyon hükümeti kurduğu ve birbirlerine eyaletler düzeyinde de yakın durduğu dikkati çekmektedir. Ancak bütün bunları aşarak partilerin bölgesel çıkarları ciddiye alıp anlaşmalar yaptığı ve böylece bu kuralı bozduğuna rastlamak da mümkündür. Şuan iki büyük partinin kurmuş olduğu koalisyon hükümeti buna örnek olarak gösterilebilir. Parlamentodaki sandalyelerin partilere dağılımı da tabloda görüldüğü şekildedir (Schmidt, 2007: 142).

Alman Federal Meclisi (Der Bundestag), Almanya Federal Cumhuriyeti’nin millet meclisidir. Meclis halk tarafından seçilen milletvekilleriyle dört yılda bir yenilenir. Federal Meclis’in istisnai durumlarda da olsa süresinden önce dağıtılması yetkisi Federal Cumhurbaşkanıya aittir. Federal Meclis’in en önemli görevleri, yasa koymak, federal başbakanı seçmek ve hükümeti denetlemektir. Meclis genel kurulu, dış ve iç sorunların görüşüldüğü toplantılarda adeta sert tartışmaların yaşandığı bir platforma dönüşür. Yasaların ön çalışmaları, meclis komisyonlarında yapılır. Komisyonlarda uzmanlar ile siyasal iradenin talepleri arasında uyum sağlamaya çalışılır. Hükümet etkinliklerinin ağırlık merkezi de komisyonlardır. Çünkü komisyonlar, hükümetin yetki alanları dikkate alınarak kurulmuştur. Meclis’te komisyon ve alanları oldukça çeşitlidir. Dilekçe komisyonuna kadar bulunmaktadır. Almanya’da yaşayan bütün insanlar siyasal taleplerini bir dilekçe şeklinde bu komisyonlara iletmeleri mümkündür. Kişinin siyasal taleplerini, şikâyetlerini, dilekçe yazarak siyasal sisteme ilemesi, siyasal katılımın devamlılığını göstermektedir (Hartmann, 2005: 60-62).

18 yaşını doldurmuş her Alman vatandaşı, Federal Meclis milletvekillerini, genel, doğrudan, eşit, özgür ve gizli oyla seçer. Seçilen milletvekili bütün milletin temsilcisi olarak hareket eder. Kimseden emir almaz ve vicdanının sesini dinler. Bu davranış bazen partisiyle ters düşmesine sebep de olabilir. Milletvekili partisinden ayrılrsa bile milletvekilliği devam eder. Bu durum milletvekilinin daha da cesur davranmasına zemin hazırlar (Grundgesetz, Artikel 38, 2002: 30).

Federal Meclis başkanlığına, parlamentonun en büyük parti grubundan bir milletvekili seçilir. Bu durum Alman anayasa geleneğinden gelmektedir. Eski bir gelenektir. Milletvekilleri görevlerinin önemine uygun belirlenmiş maaşları alırlar ve sekiz yıl milletvekilliği yapan ve yaş sınırına gelmiş olanlar emeklilik maaşı da alabilirler (Kevenhörster, 2003: 3-4).

3.1.1.3. Federal Konsey (der Bundesrat)

Federal Konsey, eyaletlerin ve yerel düzeyde yaşayan kişinin haklarını koruyan, siyasal taleplerini diğer baskı gruplarına ve anayasal organlara karşı savunan bir meclistir. Bu anlamda Federal Konsey, halkın siyasal katılımı açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Partiler Konsey üyelerini atarlarken, burada yapılan çalışmaların vatandaşın siyasal davranışlarına nasıl yansıtacağına önem verirler. Dolayısıyla seçilmişler içerisinde atananların iyi yetişmiş olmasına dikkat edilmektedir. AB’i yasal düzenlemeleri Federal Konsey’in yapısını da dikkate almaktadır (Jun, 2001: 346-351).

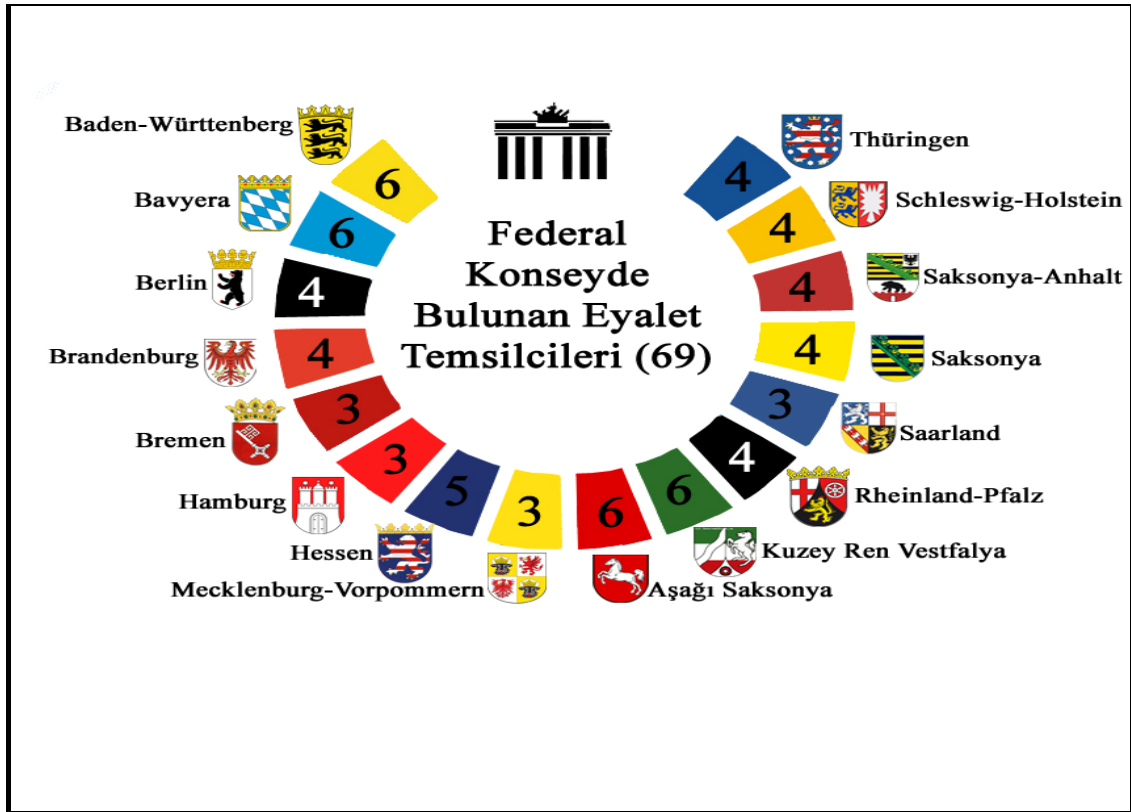
Federal Konsey, 16 Federe devletin temsilcilerinden oluşur. Yasaların yapılmasına ve Federal Devletin yönetimine katılır. İsviçre ve ABD gibi halk temsilcilerinden değil, eyalet hükümetlerinin üyeleri veya onların temsilcilerinden oluşur. Eyaletlerin nüfusuna göre temsilcileri de artmakta veya azalmaktadır. Nüfusu en az eyalet üç, en fazla olan da altı temsilci bulundurmaktadır. Eyaletten gelen temsilcilerin oybirliği şartı esastır (Schmidt, 2003: 111-112). Federal Konsey üyesi, temsil etmiş olduğu eyaleti, eyalet halkının durumlarını ve siyasal taleplerini ciddiye alır. Partizan davranışlardan sakınır. Eyalet ve yerel kalkınmaya öncelik verir. Bu davranış biçimi kişinin siyasal sisteme katılımını olumlu yönde etkiler ve güvenini artırır.

Bütün yasaların yarısından fazlasının yürürlüğe girebilmesi için, Federal Konsey’in onayına ihtiyaç duyulmaktadır. Federal Konsey’in onayı olmadan veya reddine rağmen, yasalar resmi gazetede yayınlanamaz ve yürürlüğe giremez. Özellikle eyaletin çıkarlarını, yönetime ilişkin yetkilerini ve mali durumlarını ilgilendiren konuların, onaya sunulması zorunludur. Anayasa değişikliğinde, Federal Konseyin üçte iki çoğunluğuyla kesinlikle onayına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların dışındaki durumlarda Federal Konseyin itiraz hakkı vardır. Federal Meclis ile Federal Konsey bir şekilde anlaşmazlığa düşerlerse, bu defa da her iki meclisten oluşan arabulucu bir komisyon

kurularak uzlaşmaya gidilir. Genelde de uygulamalarda uzlaşma sağlandığı görülmektedir (Münch, 2003: 58-62; Grundgesetz, 2002: 34-35).

Federal Konsey’de eyalet çıkarları her zaman parti çıkarlarından daha üstündür. Çoğu kez siyasaların oluşmasında ve yapılan oylamalarda büyük partilerin beklentisi doğrultusunda kararlar çıkmayabilir. Bu sebeple Federal Hükümet, aynı partinin kurduğu bir eyalet hükümetiyle sürekli hükümetin kararlarını izleyeceğinden emin olamaz. Bu olgu canlı bir federalizmin uygulandığının en açık göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Jun, 2001: 341-346). Federal Konsey, eyalet başkanlarından birini, belirli bir sıraya göre bir yıllığına başkan seçer. Federal Konsey Başkanı, Cumhurbaşkanına vekâlet eder (Grundgesetz, 2002: 34).

Şekil 3. 69 Üyeden Oluşan Federal Konsey’in Eyaletlere Göre Dağılımı

Kaynak: Hartmann (2005), "Staat, Recht, Bürger, in der Demokratie", in: Societes Verlag mit auswertigen Amt, Tatsachen über Deutschland, Frankfurt a. M., Berlin, s 66

Sonuç olarak Federal Konsey, eyalet ve yerel yönetimlerin taleplerini ciddiye alan, yerel değerleri parti çıkarlarından üstün tutan, yatırımların dengelenmesine ve eşit kalkınmaya önem veren anayasal bir organdır.

3.1.1.4. Federal Hükümet (Bundesregierung)

Demokratik sistemlerde toplumu kimin ne kadar süreyle yöneteceğine halk karar vermektedir. Periyodik olarak yapılan seçimlerle seçimin galibi olan parti, hükümet kurma yetkisine sahip olur. Parlamentoda yeterli çoğunluğa sahip değilse, diğer partilerle koalisyon kurar. Bu sebeple bireyin siyasal yönelimi siyasal sistemin işleyişi ve meşruiyeti açısından da önem arz etmektedir.

“Federal Hükümet, Federal Başbakan ile Federal Bakanlardan oluşur” (Grundgesetz, 2000: Artikel: 62 s.40). Federal Başbakan’ın hükümet içerisinde Federal Bakanlara karşı üstün bir konumu vardır. Başbakan kabinenin başıdır. Kabinesini kendisi seçer, Cumhurbaşkanıya arzeder. Cumhurbaşkanı da tayin ve azletme yetkisine sahiptir. Bakanların sayısını ve görev alanlarını Federal Başbakan belirler.

Bazı bakanlıklar anayasada belirtilmiştir. Oluşturulması zorunludur. Bunlar dış işleri, iç işleri, maliye, savunma ve adalet gibi bakanlıklardır. Başbakanın güçlü konumu, özellikle hükümet politikasına ilişkin ilkeleri tespit etme yetkisi kazandırır. Federal bakanlar da bu ilkeler çerçevesinde kendi bakanlıklarında bağımsız ve sorumluluğunu da üstlenerek hareket ederler. Almanya uzun yıllar koalisyonlarla yönetilen bir ülkedir. Daha çok kalkınmasını da bu süreçlerde gerçekleştirir. Bu olgu daha çok başbakanların koalisyon protokolüne uyma mecburiyetine dayandırılmaktadır (Thraenhardt, 2003: 63-69).

Federal Başbakan meclis tarafından seçilen, kabinenin tek üyesidir. Meclise karşı da sadece o sorumludur. Bu sebeple Almanya hükümet sistemine “başbakan demokrasisi” ismi verilmektedir. Bu yapıya göre başbakanı güvensizlik oylamasıyla düşüren meclis, yerine yeni bir başbakan seçme zorunluluğunu da taşımaktadır. Bu durumun iki defa yaşandığı görülmekte ve sadece birinde başarılı olunabildiği dikkati çekmektedir. 1982 yılında Helmut Schmidt (SPD), güvensizlik oylamasıyla düşürülerek yerine Helmut Kohl (CDU) aynı meclis tarafından başbakan seçilmiştir. Federal bakanlar için aynı durum söz konusu değildir (Niclauss, 1988: 65). Bu da gösteriyor ki, belirli süreyle seçilenlere süreleri bitmeden de hesap sorulabilmekte ve sorgulanabilmektedir. Güçlendirilmiş başbakanlık örneğinde Federal Meclisin almış olduğu bu tavır gibi, halkın da seçimler de oy verme davranışları oldukça önemlidir.

3.1.1.5. Federal Anayasa Mahkemesi (Bundesverfassungsgericht)

Federal Anayasa Mahkemesi, siyasal katılımın önemli alanlarından biridir. Kişinin herhangi bir uygulamayı veya kanun maddesini anayasa mahkemesine götürmesi, uygulama veya kanun maddesinin böyle değil de şöyle olmasını talep etmesi, sonuçta da düzeltilmesine vesile olması mümkündür. Siyasal sisteme katılım hakkını kullanan kişiler, insan hak ve özgürlüklerini savunarak bazı maddelerin değişimini talep edebilirler. Bu hususta mahkemeye dilekçe yazabilirler ve resmi başvuruda bulunabilirler. Bazen Almanya’da yaşayan yabancıların da Federal Anayasa Mahkemesine sorunlarını taşıdığı ve çözüm yolları aradığı bilinmektedir²⁸.

Federal Anayasa Mahkemesi her birinde sekiz yargıç bulunan iki senatodan oluşmaktadır. Yargıçların yarısı Federal Meclis, yarısı da Federal Konsey tarafından seçilir. Seçilen yargıçlar on iki yıllığına bir defa seçilmektedir. Federal Anayasa Mahkemesi, Almanya’nın Karlsruhe şehrinde bulunmaktadır. Anayasaya uyulup uyulmadığını denetlemektedir. Örneğin federal devlet ile federal organlar ve eyaletler arasında vuku bulan anlaşmazlıklarda karar vermektedir (Boehme-Nessler, 2001: 366).

Bir partinin özgürlükçü, demokratik, anayasal düzen için bir tehlike olup olmadığına ve anayasaya aykırılığına sadece bu mahkeme karar verebilir. Böyle bir durumda partinin kapatılmasını karara bağlayabilir. Federal Anayasa Mahkemesi, federal devletin ve eyaletlerin yapmış oldukları yasaların, anayasaya uyup uymadığını incelemektedir. Uymayanların ise uygulamasını engellemektedir. Bu gibi durumlarda Anayasa Mahkemesi, anayasal organlardan bir başvuru geldiği zaman harekete geçmektedir. Kişi temel haklarının ihlali gerekçesiyle yerel mahkemeleri tükettikten sonra Anayasa Mahkemesine başvurabilir (Grundgesetz, 2000: Artikel 93, 94).

3.2. Federe Devletler (Bundesländer)

Federal Almanya Cumhuriyeti, isminden de anlaşıldığı gibi federatif bir yapıya sahiptir. Bu yapı anayasanın değiştirilmesi teklif bile edilemez maddeleri arasında yer

---

²⁸ Almanya’da hayvan kesimini inançlarına ters bulan Müslümanlar, inançlarına uygun bir şekilde hayvan kesimini Federal Anayasa Mahkemesine götürmüşlerdir. Sağlıklı sonuçlar alındığı da olmuştur. Bu durum sadece normal zamanlarda değil kurban bayramında da büyük bir sorun olarak devam etmektedir. Rahat bir şekilde arzu ettiği ortamı bulamayan Müslümanların sorunu bir türlü çözüme kavuşturulamamıştır. Yahudilere verilen bu hakkı bir şekilde Müslümanlar da talep etmektedir.

almaktadır. Federal Almanya 16 eyaletten oluşmaktadır. Eyaletlerin sınırlarını, toprak genişliğini, görevlerini, sorumluluklarını ve bütün bunların yeniden düzenlenebilir oluşunu anayasa belirlemektedir. Yeni düzenlemeler yapılırken toplumun hemşehri bağlarıyla birbirlerine bağlılığı, alınan kararlara ve düzenlemelere ne kadar katıldığı önemlidir. Tarihi bağlar ve kişinin kurumlarla ilişkileri siyasal katılım açısından da oldukça önemlidir. Kişinin bağlanmayı benimsemediği veya tercih etmediği köy, mahalle, şehir veya eyalet gibi yerleşim birimlerinin iş, işlem ve eylemlerine katılımı da düşük olmaktadır. Bu sebeple eyaletlerin sınırları belirlenirken dikkate alınması gereken kriterlere önem verilmektedir. Federal parlamentoda bu tür düzenlemeler yapılırken, eyaletlerin düşünceleri alınarak halk oylamasına gidilmektedir (Grundgesetz, 2000: Artikel 29).

Almanya'nın federatif yapısı, AB'nin oluşması ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. Adeta bu yapı örnek kabul edilmektedir. Federal Almanya Anayasasının 23. maddesi, Federal Almanya devlet yapısının birleşik Avrupa'nın oluşması, sosyal haklarının gelişmesi, eyaletlerin AB anayasal organlarına Federal Meclis ve Federal Konsey aracılığıyla temsilciler göndermesi, siyasal katılımın geniş bir alana yayılarak çeşitlendirilmesi ve birlik düşüncesinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Çok merkezli federal devlet sistemi örneği, AB için bir şans kabul edilmektedir. Hatta bu maddeye göre devletler egemenlik haklarını bile devredebilmektedir (Grundgesetz, 2000: Artikel 23).

Federal Almanya devlet sistemi, Amerika ve İsviçre'de olduğu gibi dışarıya karşı birliği, içerdeki çok merkezli bir yapı ile uyumlu hale getirebilmektedir. Bu durum bölgesel çeşitliliğin korunmasını ve geliştirilmesini temin ederek, federal devlet yapısının önemli özelliklerini öne çıkarmaktadır. Federal devletin işlevi yerel toplumsal değerlerin daha iyi geliştirilmesi, şehircilik geleneğinin daha ileri bir noktaya götürülmesi, tarihi eserlerin korunması şeklinde devam etmektedir. Böylece kişinin mutluluğunu temin eden, ihtiyaçlarını büyük ölçüde kendi bölgesinde karşılayan federal yapı, ülkenin her yerinin eşit ölçüde kalkınmasını da sağlamaktadır. Kamu binaları bakımlı, yönetim halk ilişkisi oldukça gelişmiş ve yerel yönetimlerde çalışan personel ise çoğu kez merkezi yönetimde çalışanlardan daha eğitilidir (Woyke, 2003: 53-56).

Federe devletlerin özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Federal devlet ile federe devletler arasında görevlerin paylaşımı anayasanın belirlediği güçler ayrılığı dengesine göre şekillenmektedir. Siyasi iradenin oluşumuna da, federal konseye kendi eyaletlerinden seçtikleri temsilcileri vasıtasıyla katılırlar (Schmidt, 2004: 101).

Federal Almanya devlet yapısı kişinin siyasal katılımına daha fazla imkân tanımaktadır. Kurumların çokluğu, siyasi görevlerin çeşitliliği, seçme ve seçilme alternatiflerinin zenginliği kişiyi siyasal katılıma iten faktörler arasında saymak mümkündür. Bu durumda kişi kendisine daha yakın olan ve kendisini de daha çok ilgilendiren siyasi kurumlara daha fazla katılma ihtiyacı duymaktadır. Bu anlamda federe devletler yerel yaşayan bireye ve sorunlarına federal yapıdan daha yakındır ve daha ilgilidir.

Federal Almanya devlet yapısı eyaletler arasında rekabetçidir. Bir eyalet eğitimde model olurken bir başka eyalet de başka bir konuda örnek olabilmektedir. Bir problem öncelikle eyaletler düzeyinde çözümlenir. Federal düzeyde genel bir sonuç, eyaletler örneğinden hareket edilerek elde edilmeye çalışılır. Bu sebeple çözüm yolu tek örnekle değil birçok örnekten hareketle elde edildiği gibi, bir eyalet olduğu gibi model de kabul edilebilir (Jesse, 2003: 53-54).

Federal Almanya devlet yapısı siyasi partilere de farklı imkânlar sunmaktadır. Örneğin bir siyasi parti Federal Mecliste muhalefette yer alırken, eyalet meclisinde çoğunluğu ele geçirerek iktidarda olabilmektedir. Böylece bir parti hem iktidarda hem de muhalefette olabilmekte ve ülke sorunlarını daha sorumlu takip etmektedir. Her eyalet ayrı vakitlerde seçimlerini yapmakta ve parlamentolarını yenilemektedir. Bu yapı sürekli değişik alanlarda, bölgelerde ve kademelerde siyasi yenilikler üretebilmektedir. Kararlar ve siyasi dengeler sürekli değişebilmektedir. Bu durum iktidar partisini daha dikkatli ve sorumlu bir çizgi izlemeye teşvik etmektedir.

Federal Devlet genel yasalar koymaktadır. Çerçeveyi belirlemektedir. Dış işleri, hava ulaşımı, para basma, vergi salma ve savunma gibi alanlarda bütün eyaletlere bağlayıcı birlik yasaları koymaktadır. Eyaletler ise, Federal Devletin yasa ile düzenlemediği alanlarda yasama yetkisini kullanmaktadır. Federal Devlet birliğe ilişkin alanlarda eyaletlerin yasama yetkilerine müdahale edebilmektedir. Medeni hukuk, yabancılar hukuku, iş hukuku, toprak ve çevre düzenlemesi gibi alanlarda eyaletlere yetki verilmemektedir. Bu tür yasalara yarışmacı yasalar denmektedir. Eyaletlere bazı yasama

alanları verilmiştir. Yüksek okullar, doğanın bakımı ve sular idaresi bunlardan bazılarıdır. Daha çok Federal Devletin çerçevesini belirlediği yasalardır. Federal yasaların çoğu ise eyaletler tarafından uygulanır. Ve eyaletler uygulamada yerel yönetimlerle Federal Devlet arasında çok önemli bir noktada bulunmakta ve Federal Konsey ile de Federal Devlet yasama süreçlerine katılmaktadır. Bu sebeple siyasal partiler için eyaletler siyasaları etkilemek ve siyaseti partisi lehine dönüştürmek için önemlidir. Bütün bu yapıdan da anlaşılmaktadır ki, Federal Almanya, Anayasal uygulamada yasama bakımından merkezi devlet, yönetim bakımından da federal devlet olarak gelişmiştir (Jesse, 2003: 54-58).

3.3. Yerel Yönetimler

Siyasal katılım açısından yerel yönetimler, kişiyi en çok ilgilendiren, mutlu veya mutsuz eden, yaşadığı yere de en yakın noktada bulunan ve demokratik deneyim kazandıran kamu kurumlarıdır. İhtiyacı gereği bu kurumlara karşı daha ilgili, bilgili ve sorumludur. İlgisi gereği siyasal katılımın aracı olmaksızın direkt vatandaş-siyasal kurumlar ilişkisine imkân tanımaktadır. Böylece kişi, yazılı, sözlü, telefon açarak ya da bir siyasal aktörü kullanarak siyasal taleplerini bildirme imkânına sahiptir. Nitekim yerel hizmetlere ilişkin çıkarılan yasaların %90'nını yerel yönetimler uygulamaktadır. Bu da gösteriyor ki, yerel yönetim-halk ilişkisi oldukça yoğundur.

Federal Almanya'da yerel yönetimlerin özerkliği vatandaş özgürlüğü açısından köklü bir geleneğe sahiptir. Hemşehrilik hukuku, kişiyi feodal kölelikten kurtarır ve özgürleştirir. Bu anlayış “kent havası özgür yapar” gibi tartışmaların yoğun yapıldığı ortaçağdaki bağımsız kentlerin ayrıcalıklarına dayanır. Yakın çağda yerel yönetim özerkliği ise daha çok Baron vom Stein'in reformları ve 1808 Prusya şehir yönetmeliği ile ilişkilendirilmektedir (Berlin.de, der regierende Bürgermeister, 2008).

Federal Almanya Anayasası bu gelenekten hareketle, şehir, ilçe ve kasabalarda bulunan belediyelerin özerk yönetimini güvence altına almaktadır. Federal Anayasaya göre belediyeler, yerel toplulukların tüm sorunlarını çözmek için yasalar doğrultusunda sorumluluklarını üstlenerek düzenleme yapma yetkisine sahiptir. Bütün şehirlerin, ilçelerin ve beldelerin demokratik kurallara göre örgütlenmiş olması gerekmektedir. Belediyelere ilişkin yasaları eyaletler düzenlemektedir (Grundgesetz, 2000: madde 28).

Dolayısıyla belediye teşkilat yapısına ilişkin yasalar, eyaletten eyalete farklılıklar göstermektedir. Ancak belediyelerin yönetim uygulamaları ise birbirine benzemektedir.

Yerel yönetimlerde özerk yönetim hukuku, toplumun yerel ihtiyaçlarını karşılamada önemli işlevler görmektedir. Belediyelerin görev alanlarına, bölgesinde yer alan toplu taşımacılık, bölgesel yolların yapımı, elektrik, su, gaz, kanalizasyon, şehir planlaması, okul, tiyatro, müze, hastane, spor tesisleri, yüzme havuzları, yetişkinler ve gençliğin eğitim sorunları girmektedir. Bu çalışmaların amaçlarını ve finansmanını da her belediye kendisi belirlemektedir. Bölgesel görevlerin çoğu belediyelerin ve küçük yerleşim birimlerinin imkânlarını aşmaktadır. Böyle bir durumda o noktaya en yakın büyük şehir veya ilçe belediye imkânlarından yararlanılmaktadır²⁹ (Grimmer, 2001: 196).

Belediyelerin görevlerini yerine getirebilmesi için yeterli bütçeye sahip olması gerekmektedir. Yeterli bütçeye sahip olmayan belediyelerin özerkliği kısıtlanabilmektedir. Bu sebeple belediyeler, kendi bölgelerinde vergi salabilmekte (arazi ve esnaf vergisi gibi), harç alabilmekte ve birtakım cezalar kesebilmektedir. Federal ve federe devletlerin belediyelere ait bölgelerden toplamış olduğu vergiler içerisinde de belediyelerin payı bulunmaktadır. Ayrıca federe devletler bölgesel kalkınmayı denkleştirme amaçlı belediyelere yardım da ederler.

Belediye özerk yönetimi vatandaşın siyasal katılımını ve denetimini ciddiye almaktadır. Çünkü meşruiyeti halka dayanmaktadır. Kişi belediyenin iş, işlem ve eylemlerine katılma, soru sorma, bütçe ve imar planını görebilme hakkına sahiptir. Seçilen belediye temsilcileriyle toplantılara katılabilmekte ve toplumsal talepleri bir şekilde sunabilmektedir. Büyük şehirler ve belediyeler, özgürlüğün, demokrasinin en iyi uygulanabildiği yerlerdir. Buralar yerel düzeyde de devletin en küçük birimleri kabul edilmektedir. Demokrasinin ve kişi hak ve özgürlüklerinin devam edebilmesi için yerel yönetimlerdeki canlılığın önemine vurgu yapılmaktadır.

---

²⁹ İlçeler(Kreise), demokratik olarak seçilmiş bir takım organları olan, küçük yerleşim birimlerinin bağlı bulunduğu merkezi yerlerdir. İlçeler (Kreise), kendilerine bağlı bulunan bu köy veya belde gibi küçük yerleşim birimlerinin ağır sorunlarını çözmek için yeterince imkan ve donanıma sahiptirler. Belediye özerk yönetim kapsamında yer almaktadırlar. Büyük şehirler ise imkanları kendisine yeterli yerleşim birimleridir.

Almanya’da yerel yönetimleri iller ve ilçeler olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. İller, nüfusu 100 binin üzerinde olan yerleşim birimleridir. Bunlar kendilerine yeterlidir. İlçeler de kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar şimdi tek tek incelenecektir.

3.3.1. Almanya’da İlçeler ve İlçe Sistemi İçindeki Belediyeler (Kreise, Landkreise)

Büyük şehirlerin dışında kalan belediyeler ilçe veya ilçe sistemi içerisinde yer almaktadır. İlçelerde yerel yönetim modeli iki basamaktan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi kendi kendine bir yerel yönetim birimi olarak belediye hizmetleri vermektedir. İkincisi ise ilçe sistemidir. İlçe sistemi içerisinde birçok belediye yer almaktadır. Bu belediyeler arasında bir alt üst ilişkisi bulunmamaktadır. İlçe sistemi içerisindeki belediyeler arasındaki ilişki şekli, tüzel kişiliklerini (görev ve yetkilerini) koruyarak işbirliği ve ortaklık esasına dayanmaktadır. Tek başına küçük bir belediyenin yeterli olmadığı projelerde, daha geniş imkânlarla sahip olan ilçe sistemi ile işbirliği ve dayanışma kaçınılmazdır (Deutsche Landkreistag-Pressestelle, 2008).

Eyaletler arasında her ne kadar bir takım değişik uygulamalar olsa da, bütün Almanya için geçerli olan İlçe modelinin temel özellikleri şu şekildedir:

- a. Federal Anayasanın 28. maddesine göre İlçe sistemi içerisinde yer alan belediyeler en büyüğünden en küçüğüne kadar yerel hizmetlere ilişkin kararlar alma ve uygulama yetkisine sahiptirler. İlçe sistemi içerisinde yer alan ilçeler ve belediyeler, Federal ve eyalet yönetimi tarafından belirlenen bazı görevleri de yürütebilmektedir. (Grundgesetz, 2000: Madde 28). Bu madde eyalet, belediye ve ilçe seçimlerine kimlerin katılabileceğini de belirlemektedir. Ayrıca AB’ye üye ülke vatandaşlarının, AB yasaları gereği, yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına sahip olduklarını da ortaya koymaktadır. Siyasal katılım hakkının vatandaşlık değil insan haklarına bağlı bir hak olduğu tartışmalarının yapıldığı bir dönemde, Almanya’da doğan ve bütün eğitimini Almanya’da almış olan diğer ülke vatandaşları veya 40- 45 yıldır bu ülkede çalışan ve yaşayan insanlar yerel düzeyde de olsa seçme ve seçilme hakkına hala sahip değildir.

- b. Küçük bir belediyenin bazı görevleri gelir kaynaklarının yetersizliği, komşu belediye ile işbirliği yapsa bile arzu edilen niteliği elde edememesi halinde, bu tür işlerin ilçe yönetimince yürütülmesi gerekmektedir.
- c. Merkezi yönetimin etkisinin “yönetimde ittifak” ilkesi gereği yapılacak görevlerin bütün birimlere ulaştırılması istenmektedir. Öncelikli olan ise kendi kendini yönetim ilkesidir.
- d. Birbirine komşu olan belediyeler, komşuluk ilişkileri içerisinde bir takım görevleri birlikte de, özel kuruluşlarla işbirliği içerisinde de yapabilirler.

Bu uygulamanın amacı büyük şehirlerde halka yönelik üretilen modern hizmetlerin, küçük yerleşim birimlerine de yaygınlaştırılması, kalkınmayı Almanya'nın her yerine yayarak şehir-kırsal kesim farkını ortadan kaldırmak, belirli merkezlerde nüfusun yoğunlaşmasını önlemek, toplumun olumlu siyasal katılımını teşvik etmek ve katılımcı demokrasiyi geliştirmektir. Bu sebeple Alman toplumu kendi siyasal sistemine güvenmekte ve inanmaktadır (Deutsche Landkreistag-Presestelle, 05. 04. 2008).

Almanya'da ilçelerin üç temel organı bulunmaktadır. Bunlar: İlçe Meclisi (Kreistag), İlçe Kaymakamı (yöneticisi) (der Landrat, der Oberkreisdirektor) ve İlçe Komisyonu (der Kreisausschuss)'den oluşmaktadır. Organların oluşum, isimlendirme, görev ve yetkilendirmelerinde, her ne kadar bir takım farklı uygulama biçimleri olsa da, Almanya'nın her yerinde bu üç unsura rastlamak mümkündür. İlçe Meclisi (Kreistag), üyeleri ilçe halkı tarafından beş yıllığına seçilir ve üye sayısı da ilçe nüfusuna göre 33 ile 120 arasında değişmektedir. İlçe meclisi, ilçenin en önemli karar organıdır. Bu organ, ilçe yönetiminde yeni istihdam alanları belirler, bütçeyi kabul eder, borçlanmaya ilişkin kararlar verebilir, ihtiyaç duyulan yeni tesisler belirler ve birtakım kurallar koyar. İlçe Meclisi, eyalet yönetiminin diğer organlara bırakmadığı alanların tamamında karar verme yetkisine sahiptir. Bazı eyaletlerde meclis başkanlığını kaymakamlar yürütürken, bazılarında da meclis üyeleri seçmektedir. Başkan alınan kararları yasalara aykırı bularak veto edebilir. Meclis gerek görürse halkın sorunlarını daha kolay ve doğru çözüme kavuşturmak için komisyonlar kurabilir (Wikipedia, 05. 04. 2008).

İlçe Kaymakamı (der Landrat/ der Oberkreisdirektor): İlçe Kaymakamı, İlçe Meclisi ve komisyonları tarafından alınan kararları uygular. İlçeye, merkezi ve yerel yönetimler

tarafından verilmiş olan görevleri de yürütmektedir. Almanya'nın Bavyera eyaletinde İlçe Kaymakamını halk seçerken, Rheinland-Pfalz eyaletinde merkezi yönetim tarafından görevlendirilmektedir. Diğer eyaletlerde ise, kaymakamı İlçe Meclisi göreve getirmekte ve gerekli görürse de üçte iki veya dörtte üç çoğunlukla görevden alma yetkisine sahiptir. Genelde İlçe kaymakamları, parti üyeliği veya idareciliğinden gelmektedir. İyi yetişmişlerdir. Göreve getirilirken parti sadakati ve ilişkilerinden çok, yönetime ilişkin yeteneklerinin yeterli olup olmadığına bakılmaktadır. İlçe dizgesi içinde yer alan organlarla ve belediyelerle çok yönlü ilişki geliştirip dengeyi koruma başarısı göstermek gerekmektedir.

İlçe Komisyonu: İlçe Komisyonu, Almanya'nın bütün eyaletlerinde bulunmaktadır. Ancak Baden-Württemberg eyaleti bunlar arasında yer almamaktadır. Komisyon, İlçe Meclisi'nin görev alanına ilişkin kararlar almakta ve İlçe Kaymakamı ile birlikte yürütmeye katılmaktadır. Komisyon üyeleri yedi ile on yedi arasında değişmektedir. Üyeler meclisin siyasal yapısı da dikkate alınarak oluşturulmaktadır. Burada sağlanan siyasal katılım dengesi ve anlaşma, ilçeyi yöneten kaymakamın başarısı olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple komisyon ilçe yönetiminin önemli bir organıdır (Wikipedia, 05. 04. 2008).

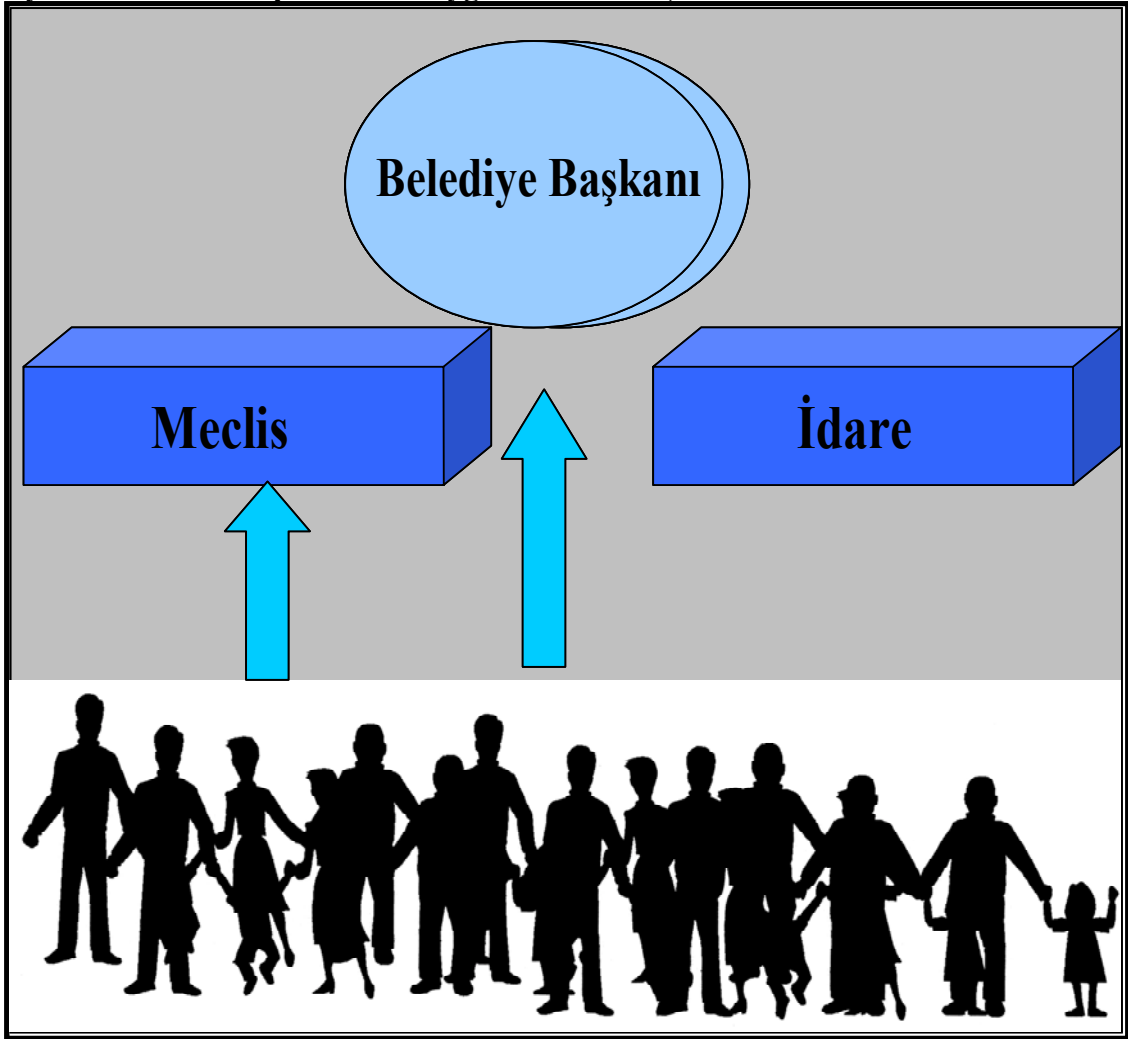
Sonuç olarak Almanya'da kırsal bölgeler, Federal yönetimin de desteğiyle gelişmiş büyük şehirlerdeki belediye hizmetlerine sahiptirler. Bu sebeple mevcut kırsal alanlara ilişkin siyasi ve idari yapı içgöçü caydırmakta ve kişinin siyasi taleplerini bulunduğu noktada karşılamaya yönelmektedir.

3.3.2. Almanya'da Şehirler (Städte)

Almanya'da üç büyük şehir (şehir devleti), aynı zamanda eyaletlerdir. Bunlar Berlin, Hamburg ve Bremen'dir. Bu üç şehirde hem belediye başkanı ve meclisi, hem de eyalet başbakanı, hükümeti ve parlamentosu bulunmaktadır. Bu şehirler de dâhil toplam 91 yerleşim birimi, "Şehir (Stadt)" hükmündedir. Nüfusuna göre büyüklüğü 100 binin üzerinde olan, bundan da önemlisi yerleşme biçimi, ekonomik, kültürel ve sosyal özellikleri ya da sadece tarihi bir takım sebeplerle bir yerleşme biriminin şehir ismini aldığı dikkati çekmektedir. Temel özellikleri itibariyle bu ölçekteki şehir belediyelerinin birbirlerinden yapıları itibariyle farkları bulunmamaktadır. İlçe dizgesi içinde yer alan belediyelerle, dışında kalan belediyeler arasındaki temel farklılık yapısal değil, daha çok

görevler ve örgütlenme biçiminde ortaya çıkmaktadır. Almanya’da şehir belediyeleri iş, işlem ve eylemleri itibariyle kişinin siyasal katılımını ciddiye alacak donanımına sahiptir. Dolayısıyla tek tip belediye modelinden söz etmek mümkün değildir. Almanya’da dört değişik belediye modeli bulunmaktadır. Bunlar: Güney Almanya Meclis Yasası (Güney Almanya Modeli), Belediye Başkanı Yasası, Magistirat Yasası (Belediye Meclisi) ve Kuzey Almanya Meclis Yasası şeklindedir.

Şekil 4. Güney Almanya Meclis Yasası (Baden-Württemberg ve Bayern Eyaletlerinde Bu Tip Yönetim Uygulanmaktadır)

Kaynak: Schubert, Klaus, Martina Klein (2006) : Das Politiklexikon. 4., aktual. Aufl. Bonn: Dietz.

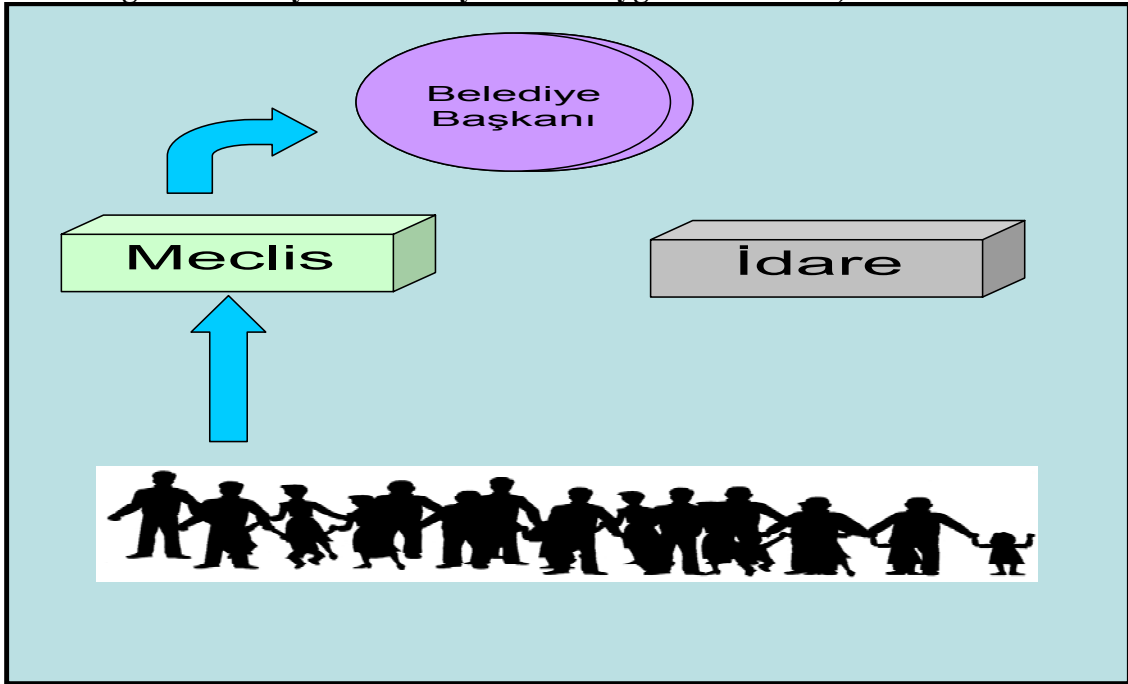
Bu tip uygulamada belediye başkanını ve meclis’i halk seçmektedir. Belediye başkanı, meclis ve idarenin başı konumundadır. Güney Almanya Meclis Yasası (Güney Almanya Modeli): Bu modelde, belediye başkanı ve meclisini halk seçmektedir. Bu modelde başkan gücünü, halkın siyasal katılımından yani seçmenlerden almaktadır. Dolayısıyla

güçlü belediye başkanlığı modeli ismi de buradan gelmektedir. Başkan, meclis ve belediye yönetiminin başı olarak değerlendirilmektedir. Seçimler sekiz yılda bir yenilenmektedir. Başkan meclise de başkanlık eder. Nüfusu 1.000'in altında olan belediyelerde başkanlık fahri bir görevdir ve mecliste oy hakkına da sahiptir. Bu tip belediye modeli Baden-Württemberg ve Bavarya eyaletlerinde uygulanmaktadır. Sonuç olarak bu model'de halkın siyasi tercihleri, belediyenin siyasi kadrolarını belirlemektedir. Başkan halk tarafından seçilmiş olması sebebiyle kendini daha güçlü hissetmektedir. Düzenleme de bu şekildedir.

Belediye Başkanı Yasası: Bu modelde, meclis üyelerini halk, meclis de belediye başkanı ve yöneticisini (direktör) seçmektedir. Meclis, iki türlü komisyon oluşturur. Bunlardan biri belirlediği konulara ilişkindir. Diğeri de oluşturulan bu komisyonlar arasında dengeyi sağlayan ana komisyondur. Bu model Almanya'nın Rheinland-Pfalz ve Saarland eyaletlerinde uygulanmaktadır. Belediye yöneticisi meclis tarafından altı, sekiz veya on iki yıllığına seçilir. Meclis isterse görevinden alma yetkisine sahiptir. Yardımcılarını ve hangi görevleri üstleneceklerini de yine meclis seçimle belirlemektedir. Yönetici, belediye bürokrasisinin amiridir. Günlük işleri takip eder.

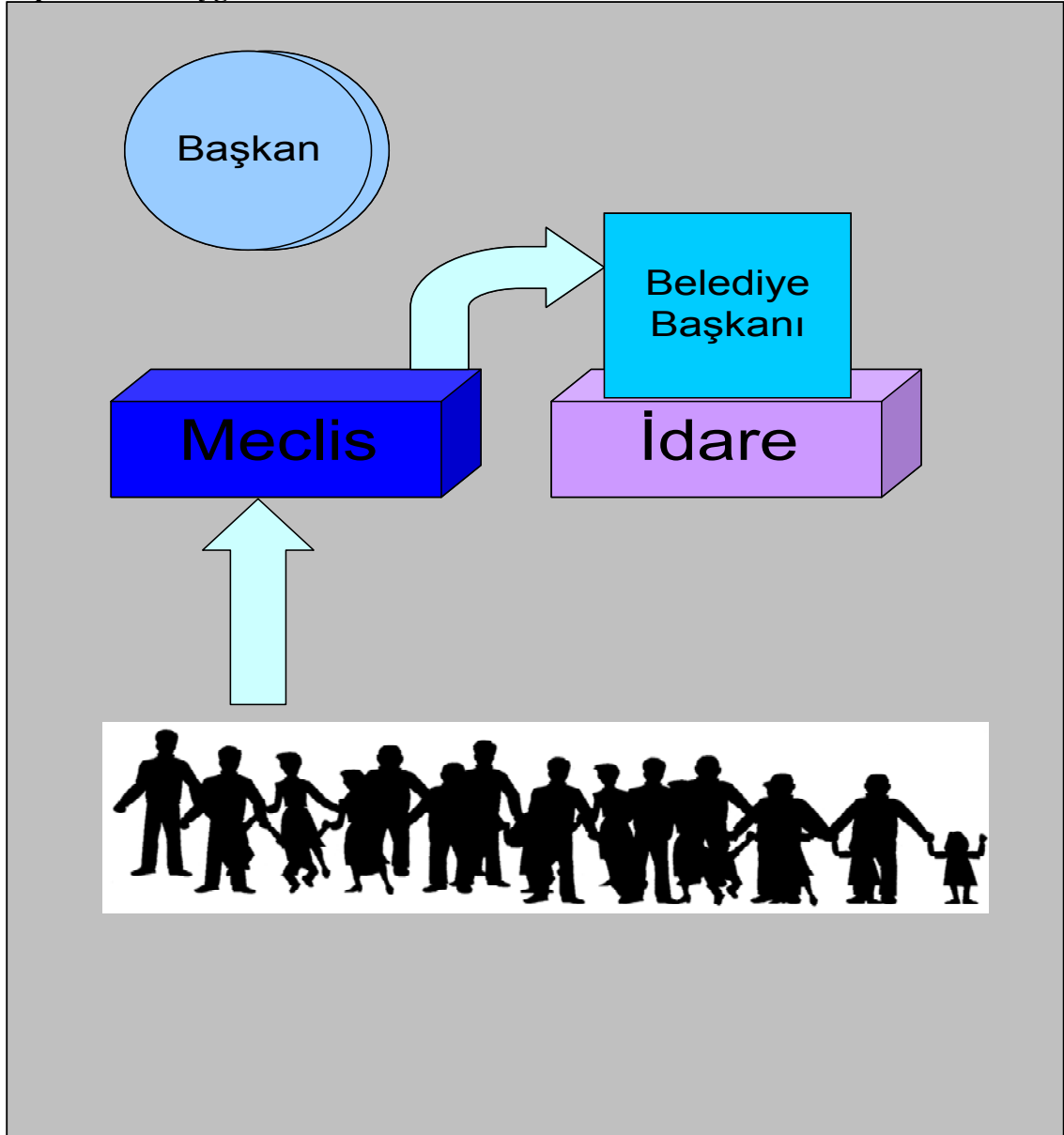
Şekil 5. Belediye Başkanı Yasası (Rheinland-Pfalz, Saarland Eyaletlerinde ve Schleswig-Holstein Eyaleti Belediyelerinde Uygulanmaktadır)

Kaynak: WİKİPEDIA, Gemeindeordnungen in Deutschland , 06.04. 2008,

Bu Tip yönetimde meclisi halk, belediye başkanı ve yöneticisini de meclis seçmektedir. Magistrat Yasası (Belediye Meclisi): Bu model meclis tarafından göreve getirilen belediye yönetimine ilişkin, iş, işlem, eylem ve kararları, meclis tarafından görevlendirilen Magistrat isimli bir kurul yerine getirmektedir. Prusya yönetim geleneğinden gelmektedir. Hessen eyaletinde ve Bremerhaven şehrinde uygulanmaktadır (Schmidt, 2004: 427).

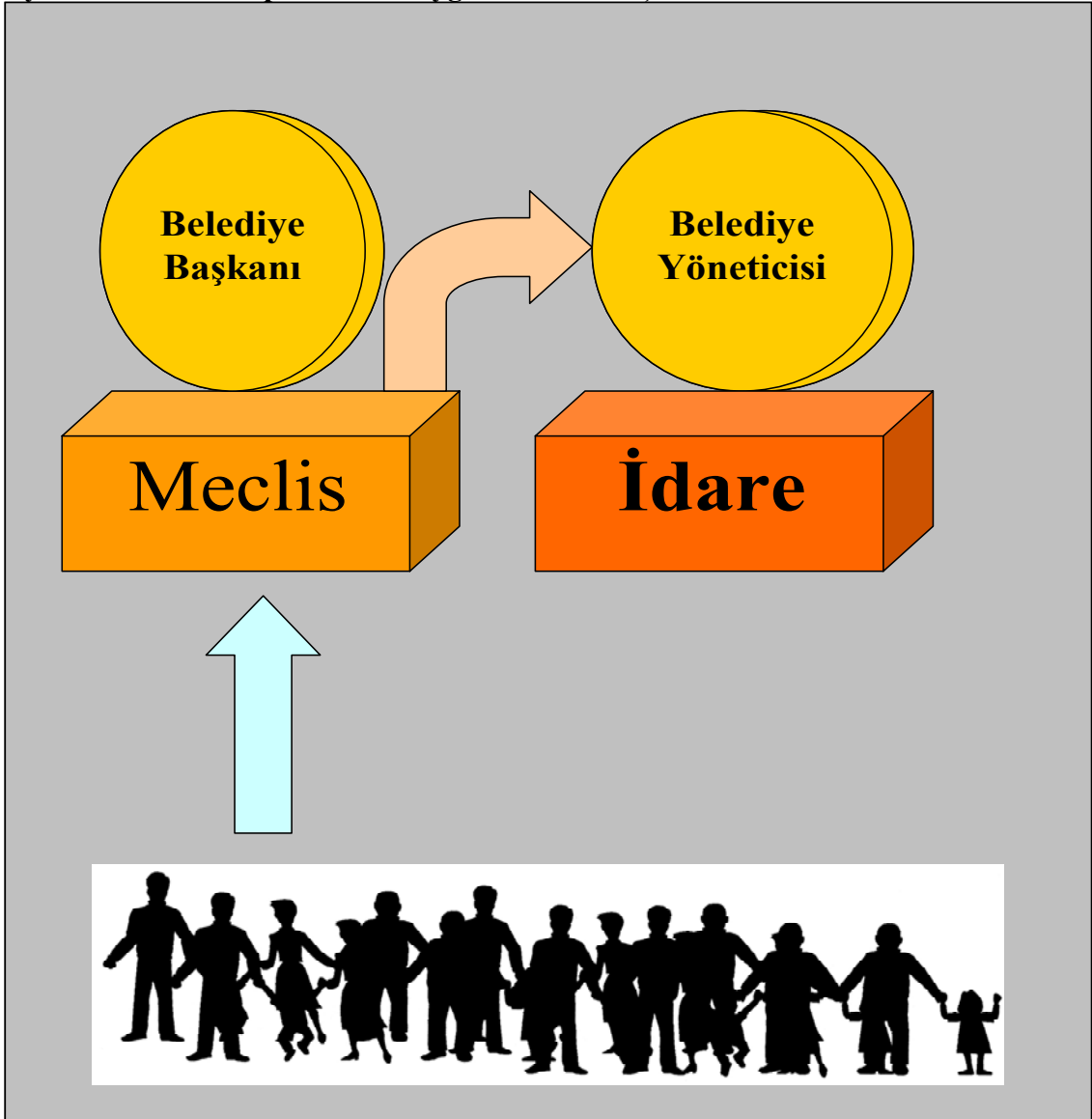
Şekil 6. Magistrat Yasası(Hessen ve Schleswig-Holstein Eyaletleri Kentlerinde Bu Tip Yönetim Uygulanmaktadır)

Kaynak: Schubert, Klaus, Martina Klein (2006) : Das Politiklexikon. 4., aktual. Aufl. Bonn: Dietz.

Bu Tip uygulamada belediye meclisi halk, meclis başkanı belediye ve başkanı da meclis seçmektedir. Kuzay Almanya Meclis Yasası: Almanya'nın Kuzay Ren Westfalya ve Aşağı Saksonya eyaletlerinde uygulanan bir modeldir. Bu modelde belediye meclisini halk, belediye başkanı ve yöneticisini de meclis seçmektedir. Belediye yöneticisi, idarenin plan ve programını yapmakta ve bir şekilde belediye bürokrasisinden sorumludur. Model, Kuzey Almanya'da uygulandığı için bu ismi almıştır.

Şekil 7. Kuzey Almanya Meclis Yasası (Kuzey Ren Vestfalya ve Aşağı Saksonya Eyaletlerinde Bu Tip Yönetim Uygulanmaktadır)

Kaynak: Wikipedia, Gemeindeordnungen in Deutschland, 6.April 2008

Bu tip yönetimde meclisi halk, belediye başkanı ve yöneticisini de meclis seçmektedir. Dört modelde de dikkat çeken ve öne çıkan temel belirleyici unsur şehirlerdeki yönetici siyasi kadroyu halkın seçmesidir. Yönetimin el değiştirmesi halkın iradesine dayanmaktadır. Her ne kadar Güney Almanya Meclis Yasasında belediye meclisi ile birlikte başkanını da halk seçse de, diğer modellerde belediye meclisini halk, belediye başkanı ve yöneticileri de meclis seçmektedir. Halkın iradesini temsil eden meclis ve başkan her iki durumda da önemli bir rol üstlenmektedir. Burada modellerin çeşitliliği, siyasal katılım imkânlarını zenginleştirmekte ve siyasal sorunların çözümü için geniş imkânlar sunmaktadır. Dolayısıyla siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal fırsat ve siyasal taleplerin de bir şekilde geliştiği dikkati çekmektedir.

3.4. Almanya’da Siyasal Partiler

Siyasal partiler, siyasal katılımın araçlarıdır. Toplumda siyasal bilincin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Kişinin siyasal taleplerinin sisteme taşınmasında, temsilinde ve problemlerinin çözümünde aracı olmaktadır. Bu yönüyle siyasal partiler, önemli siyasal güç olma özelliği taşımakta ve toplumsal talepler ekseninde bir felsefeye de sahip olmaktadır. Belirli bir süre için seçilen ve birbirleriyle de rekabet eden siyasal partiler, siyasal yönetim veya denetim görevi üstlenirler. Dünya’da siyasal partisi olmayan siyasal sistemlerin sayılarının azaldığı bilinmektedir.

Almanya siyasal partilerini, Almanya Anayasası’nın 21. maddesi belirlemektedir. Söz konusu maddeye göre “ Siyasal partiler, halkta siyasal iradenin oluşmasına katkıda bulunur. Siyasal partilerin kurulması serbesttir. Ancak tüzüklerinin demokratik ilkelere uygun olması gerekmektedir. Mali kaynakları, mal varlıkları ve harcama alanları hakkında kamu önünde hesap vermek zorundadırlar” (Grundgesetz, 2000, Madde : 21). Almanya’da 40 civarında siyasal parti bulunmaktadır. %5 barajını geçerek parlamentoda temsil edilenlerin sayısı ise beştir. Bunlar: CDU/CSU³⁰, SPD, FDP, Bündnis 90/DIE GRÜNEN, DIE LINKE (Wikipedia, Liste der politischen Parteien in Deutschland, erişim tar.: 10.12.2007). Devlet yardımları, partilerin gelir kaynakları arasında önemli bir yere sahiptir.

---

³⁰ CSU sadece Bayern eyaletinde teşkilatlanmıştır. Almanya genelinde ise teşkilatlanma verziyönünü CDU’ya devretmiştir. Seçimlere ittifak halinde giren bu iki parti %5 barajını birlikte aşmakta ve temsilcileri belirlemektedir.

1949 yılında yapılan ilk Federal Meclis seçimlerinde 36 partiden sadece altı parti seçim barajını aşarak parlamentoya girebilmiştir. Bu durum günümüzde de aynı özelliğini korumaya devam etmektedir. Mevcut duruma göre bir partinin Federal Mecliste temsil edilebilmesi için ya %5 barajını aşması ya da bir şekilde seçilmiş üç milletvekilinin bir partiye resmen katılması gerekmektedir (Schmidt, 2004: 44-45). Bu düzenleme, aşırı siyasal bölünmüşlüğü engellemek, Weimar Cumhuriyeti döneminde ortaya çıkan olumsuz durumun tekrarlanmasını önlemek ve Federal Mecliste temsil edebilecek partilerin siyaseti dönüştürebilecek çoğunluğu elde etmelerini amaçlamaktadır.

SPD, CDU, CSU, ve FDP partileri 1945-1947 yılları arasında Batı Almanya eyaletlerinde kurulmuştur. SPD, eskiden daha çok işçi sınıfı tarafından seçilen ve 1933 yılında yasaklanan aynı isimdeki partinin yeniden kurulmuş şeklidir. SPD köklü bir parti geleneğine sahiptir. İlk kuruluşu 1848 işçi hareketlerine dayanmaktadır. Daha sonraki süreçte de işçi partileri kurulur. 1933 yılına gelinceye kadar devam eden sosyal ve siyasal hareketlerin oluşması ve gelişmesinde bir şekilde yer alır. Almanya'da sol felsefenin, sosyal demokrasinin temsilcisi olur (SPD, 2007). SPD bu özelliğini korumaya kısmen devam etmektedir. Çünkü SPD içerisinde bölünen eski genel başkan Oscar Lafontain taraftarları, parti politikalarının gerçek sosyal demokrasiye uymadığını savunmakta ve yeni uygulamaları sağcı bulmaktadır. Böylece SPD, kendi içinde felsefi olarak da ikiye bölünerek partinin zayıflamasına ve hatta Oscar Lafontain'in Die Linke ile seçime girmesi, seçimleri kaybetmesine neden olmuştur. Almanya'da SPD dışındaki partiler ikinci dünya savaşı sonrası süreçte kurulmuş yeni partilerdir. 1949-2007 yılları arasında 20 yıl ülkeyi yönetmiştir. 2005 yılı itibariyle 598.000 üyesi bulunmaktadır. Almanya'nın ikinci büyük partisidir ve büyük koalisyonun (Merkel Hükümeti) ikinci ortağıdır (Hartmann, 2005: 53-59). Sosyal demokratların bilimsel çalışmalarını ve parti politikasında belirleyici öngörülerini de Friedrich Ebert Vakfı yürütmektedir.

CDU (Hristiyan Demokrat Birliği) 26 Haziran 1945 yılında kuruldu. 1950 yılına kadar Almanya genelinde (Bavyera eyaleti hariç) teşkilatlanma sürecini tamamladı. 1949-2007 yılları arasında 38 yıl ülkeyi yönetti. Savaş sonrası süreçte yeniden toparlanma ve iki Almanya'nın birleşmesinde büyük katkıları oldu. Almanya'da halen, CDU/CSU ve SPD'den büyük koalisyon hükümeti Dr. Angela Merkel başbakanlığında iktidardadır. Eylül 2007 yılı itibariyle 541.289 üyesi bulunmaktadır. Kadınların sayısı %25,4'dür.

Partinin genel başkanlığını da bir kadın olan Angela Merkel yürütmektedir (CDU Cristlich Demokratische Union Deutschlands, 2007). CDU ve CSU partileri hem Katolik hem de Protestan mezhebine mensup seçmenlere dayanmaktadır. Hıristiyan demokratların bilimsel çalışmalarını Konrad Adenaur Vakfı yürütmektedir.

CSU (Hıristiyan Sosyal Birlik) partisi sadece Bayern eyaletinde bulunmaktadır. 1945 yılında kurulmuştur. Almanya'da bulunan Amerika Askeri İdaresi 1946 yılında CSU'nun kuruluşunu kabul etmiştir. Nazilerin açmış olduğu maddi ve manevi boşluğu doldurma amaçlı kurulduğu belirtilmektedir. Bavyera eyaletinde bir kitle partisidir. İyi örgütlüdür. Uzun yıllar bu eyalette iktidarı elinde bulundurmaya başarmıştır. AB üyesi ülke vatandaşlarını üyeliğe kabul etmektedir. Muhafazakâr bir partidir. Önceki doğruların sonra da doğru olacağına inanmaktadır. Liberal, sosyal, özgürlükçü ve yenilikçi olduğunu da ortaya koymaktadır. Piyasa ekonomisi ve federal sosyal hukuk devleti olgusunu da savunmaktadır. Bütün bu değerleri birleşen Avrupa için de uygulamada gerekli görmektedir. Federal Parlamentoda CDU ile birlikte çalışmaktadır. Partinin genel başkanlığını Erwin Huber yürütmektedir. Şubat 2007 yılı itibariyle 166.000 üyesi bulunmaktadır. %20'ni kadınlar oluşturmaktadır (The CSU Christian-Social Union of Bavaria, 2007; CSU Basisdaten, 2007).

FDP (Die Freie Demokratische Partei-Hür Demokrat Parti), pragmatik gereği Alman liberalizmine dayanmaktadır. Savaş sonrası kurulmuş bir partidir. Avrupa Liberal Partiler ailesine aittir. Siyasal yaklaşım ve davranış olarak bu partilerle fikir alışverişinde bulunmaktadır. Daha çok gelir ve eğitim düzeyi yüksek olan sosyal tabakaya sahiptir. FDP bir halk veya kitle partisi değildir. Daha çok seçkinlerin partisidir. Bir de liberal politikalar üretmeye ve dünyadaki liberal eğilimleri araştırmaya yönelik bilimsel çalışmalar yapan "Friedrich Naumann Stiftung" isimli vakfi bulunmaktadır. Bu vakıf dünya liberallerini buluşturmakta ve çalışmalarını internet sitesinden de kamuya duyurmaktadır (Hartmann, 2005: 57).

Birlik 90/ Yeşiller (Bündnis 90/ Die Grünen) Almanya'da bir siyasi partidir. Daha çok yeşiller diye bilinir. Alternatif, sosyal bir hareket olarak 1970'lerin ikinci yarısında Batı Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da ortaya çıkmıştır. 16 ve 17 Mart 1979 Avrupa seçimlerinde %3,2 oranında oy almayı başarmışlardır. Bunun üzerine 1983 yılında Almanya Yeşiller partisi kurulmuştur. İki Almanya'nın birleşmesinden sonra da Doğu

Almanya'ya ait olan Bündnis ile 1993 yılında birleşerek şimdiki ismini almıştır. Avrupa çevreci ve yeşil partiler ailesine aittir. Yeşiller, devletin piyasa ekonomisi ile birlikte çevreyi koruma ve gözetlemesi ekseninde bir siyaset izlemesini amaçlamaktadır (Hartmann, 2005: 57).

18 Eylül 2005 tarihinde yapılan son federal parlamento seçimlerinde beş partiden toplam 614 tane federal milletvekili parlamentoya girmiştir. 16. Dönem federal parlamento seçimlerinde, CDU/CSU hristiyan birlik partileri 224 federal milletvekili ile en büyük grubu oluşturmuşlardır. Bunları 222 federal milletvekili ile SPD takip etmektedir. FDP 61 federal milletvekili, Sol (DIE LINKE) 53 federal milletvekili, Birlik 90 Yeşiller (Bündnis 90/ Die Grünen) 51 federal milletvekilini parlamentoya göndermişlerdir. Son seçimlerde iki tane de bağımsız federal milletvekili parlamentoya girmiştir (Bundestag in Kürze, 2007).

Almanya siyasi partilerinin mali kaynakları üyelere gelen aidatlar, partiye ait taşınmazlardan elde edilen gelir, bağışlar ve devletin ek ödemelerinden oluşmaktadır. Devlet teşviki kazanılan her oy karşılığında bir miktar ile belirlenmektedir. Harcama alanları ise düzenli ve seçim kampanyası giderleri şeklinde sıralamak mümkündür (Bundeszentrale für Politische Bildung, 2008).

Özetlemek gerekirse savaş sonrası süreçte Almanya siyasetini genelde sosyal demokratlarla Hristiyan birlik partileri olmak üzere iki büyük partinin ele geçirdiği ve %5 barajını aşabilen diğer küçük partilerin ise genelde koalisyon ortağı oldukları söylenebilir.

3.5. Almanya'da Seçim Sistemi

Kişinin siyasal katılımı açısından hangi seçim sisteminin uygulandığı, yaşamış olduğu yerleşme biriminde kaç seçim bölgesinin olduğu, kendisinin nereye ait olduğu, salt çoğunluk sistemi mi, basit çoğunluk sistemi mi, yoksa nispi temsil sistemi mi uygulandığı oldukça önemlidir. Seçim sisteminin kişiye sunduğu zengin siyasal katılım fırsatları, olumlu siyasal katılımı teşvik ederken, bir takım engellemeler ve sınırlandırmalar da olumsuz siyasal katılım örneklerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Almanya'daki bütün seçimler genel, doğrudan, eşit, gizli oy ve açık tasnif sistemiyle yapılmaktadır. 18 yaşını doldurmuş her Alman vatandaşı seçme hakkına sahiptir. Yabancı ülkelerde yaşayan Almanlara, şartların uygun olması halinde, oylarını Almanya dış temsilciliklerinde kullanmalarına imkân tanınmaktadır. Seçilme hakkı ölçüleri ise şunlardan oluşmaktadır: En az bir yıldır Alman vatandaşı olan, seçim günü de 18 yaşını doldurmuş bulunan ve yasal olarak da herhangi bir engeli olmayan her Alman vatandaşı seçilme hakkına sahiptir.³¹ Federal Almanya'da 82 milyon nüfusun 60 milyonu oy kullanabilmektedir. Dolayısıyla 18 yaşın altında ve Alman vatandaşı olmayan yabancıların da bu 22 milyonun içerisinde olduğu kabul edildiğinde, Alman toplumunun yaklaşık dörtte üçünün oy kullandığı yaşı ilerlemiş olanların sayılarının da arttığı buradan da görülmektedir (Bundeszentrale für Politische Bildung , 2008).

Almanya'da Federal Meclis seçimlerinde yani genel seçimlerde çoğunluk sistemi ile nisbi temsil sistemi uygulanmaktadır. Seçmenler birinci oylarıyla kendi seçim bölgelerinin adayını seçmektedir. Burada salt çoğunluk aranmaktadır. İkinci oylarıyla da partilerinin eyalet düzeyinde tutulmuş olan listesi üzerinden Federal Meclise girecek olan milletvekillerini belirlemektedirler. (Schmidt, 2004: 36-61). Almanya'da 299 seçim bölgesi bulunmaktadır. Birinci oyla her bölgeden çoğunluk sistemine göre 299 milletvekili seçilmektedir. Eyalet düzeyinde tutulan listelerle de 299 aday seçimleri kazanma şansına sahiptir. Birinci oyla kendi payına düşenden daha fazla milletvekili çıkarma ihtimali de bu yapıda mümkün görünmektedir. Bu durumda 598 olması gereken Federal Meclisteki milletvekili sayısı 603 veya daha fazla olabilmektedir (Bundesministerium des Justiz, § 1 I BwahlG, 2008).

Almanya seçim yasası, partilerin eyalet düzeyinde hazırladıkları listelerine verilen ikinci oyla, almış oldukları oy oranı kadar temsil etmelerini hedeflemektedir. Vatandaş doğrudan seçimle de istediği, belirli bir politikacıyı seçme imkânına sahip olmaktadır. İkinci alternatif seçmene tercih imkânını sunarken, rekabetçi bir seçim atmosferini de beraberinde getirmektedir. Böylece seçimlere katılımı da teşvik ettiği belirtilmektedir. Genel seçimlere katılımın yetmişli yıllarda %90'ları bulurken, iki Almanyanın birleşmesinden sonra %80 düzeyinde gerçekleştiği, 18 Eylül 2005 yılında son

---

³¹ Almanya'da yaşayan yabancılar bu haklardan yararlanabilmek için vatandaşlık değişimine gitmekte ve seçme ve seçilme hakkını elde etmektedirler.

seçimlerde %77,7 olduğu, ancak eyalet ve belediye seçimlerinde ise bu durumun korunamadığı, daha farklı oranlarda seyrettiği ifade edilmektedir (İpsen, 2002: Rn 37; Hartmann, 2005: 56-60).

Almanya seçim sistemi kişinin siyasal katılımını teşvik etmekte ve yeterince siyasal katılım imkânı sunmaktadır. Ancak yabancılara yönelik siyasal hakların verilmesinde çekimser ve gönülsüz davranıldığı yeni düzenlemelerden ve entegrasyon politikalarından anlamak mümkündür.

3.6. Almanların Siyasal Katılımı

Siyasal katılım her demokrasinin bir parçasıdır. Siyasetçilerin, medya ve kamu kurumlarının gelişmişliği, vatandaş siyasal sisteme ve onun temsilcilerine entegre etmektedir. Siyasal sistemi eleştirmek, yeni önerilerde bulunmak, memnuniyetsizliğini dışa vurmak ve sistemin de bir şekilde gelişmiş medya teknolojisini kullanarak vatandaşın taleplerine kısa süre içerisinde cevap vermesi, siyasal katılıma yönelik ilgiyi geliştirmektedir. Siyasal sistem ve vatandaşlar arasındaki pozitif ilişki siyasete olan güveni de artırmaktadır. Siyasal sisteme ve siyasetçiye güven ise vatandaşın siyasal sisteme katılımını teşvik etmektedir.

Siyasal sistemin araçları partilerdir. Almanya siyasal sistemi tek veya iki değil, çok partili bir sistemdir. Savaş sonrası süreçte, Batı Almanya'yı işgal eden güçler vatandaşların çeşitli taleplerini karşılamak amacıyla çok partili sisteme karar vermektedir. Siyasi partiler yeniden kurulmaktadır. Hitler'in Nasyonal Sosyalist Çalışma Partisi (NSDAP) diktatörlüğü 1945'te sona ermektedir. Bu tarihten günümüze kadar Almanya'da ikisi büyük olmak üzere irili ufaklı birçok partinin kurulduğu görülmektedir. Hıristiyan Demokrat Birliği (CDU/CSU)³² partileri ve bunlara karşı işçi ve geniş halk kitlelerinin desteğini alan SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands - Almanya Sosyal Demokrat Partisi)'dir. Kurulduğunda bu partinin 600 bin üyesi

---

³² CDU (Cristliche Demokratische Union- Hristiyan Demokrat Birliği)) Almanya'nın 16 eyaletinin 15'inde örgütlüdür. CSU (Cristliche Soziale Union-Hristiyan Sosyal Birliği) ise sadece Baviera eyaletinde faaliyet yapmaktadır. SCU bu bölgede çok güçlüdür. Bu iki parti, birinin örgütlendiği alanda diğeri faaliyet göstermemektedir. Sürekli birlikte hareket ettikleri için de Hristiyan Birlik Partileri şeklinde isimlendirilmektedir. Savaş sonrası dönemde bu partilerin uzun yıllar Almanya'nın yeniden toparlanmasında büyük katkıları olduğu görülmektedir.

bulunmaktadır. Şu an Almanya’da büyük koalisyon diye isimlendirilen bu iki partinin birlikte iktidar süreci yaşanmaktadır. Parlemantoda bulunan diğer partiler ise FDP (Freie Demokratische Partei- Liberal Demokrat Parti) liberallerdir. Almanya Komünist Partisi KPD (Koministische Partei Deutschlands) ise 1956 yılında Federal Parlemantoda ilk temsil edildiğinde Federal Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmaktadır. Seçimlerde uygulanan %5 barajı aşan bu dört parti, 1980 yılına kadar Federal Parlemantoda halkı temsil etmektedir. Tek parti iktidarlarına az rastlandığı Almanya’da iyi bir koalisyon geleneği hüküm sürmektedir. Daha sonra kurulan GRÜNEN (Yeşiller) ilk defa 1983-’87 yıllarında F. Parlemantoda temsil edildiler. PDS (Partei des Demokratischen Sozialismus- Demokratik Sosyalist Parti) iki Almanya’nın birleşmesinden sonra Doğu Almanya eyaletlerinden üçüncü kuvvet olarak F. Parlemantoya barajı aşarak girebilmiş bir partidir. Bir de die-Linke (Linke Partei-Sol Parti) parlemantoda temsil edilmektedir. Bazı siyaset bilimcileri die-Linke partisini post modern komünist, aşırı sosyalist demokratik bir parti olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım normal bir solcu anlayıştan uzak aşırılıklarla dolu bir çizgi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu partinin PDS ile seçim ittifakı yaparak parlemantoya girdiği dikkati çekmektedir. F. Parlemanto dışında %5 barajı geçememiş aşırı sağcılar ve cumhuriyetçiler gibi daha birçok parti bulunmaktadır (Schäfers, 1998: 123; Schmidt, 2007: 92-93). Bu parti, PDS’in de kendisine ilhakıyla oluşmuş aşırı sol bir partidir. Diğer partiler tarafından da dışlanmaktadır.

Almanların siyasal katılımına ilişkin 2004 yılı ve sonrasında yapılan ampirik çalışmalar, siyasete olan ilginin azaldığını belirtmektedir. Bu çalışma 1980 ve 1990’lı yıllara oranla siyasete karşı memnuniyette gerileme olduğunu ortaya koymaktadır. Doğu Avrupa’daki değişimin gerçekleştiği tarihlerde Almanya’da demokrasinin işleyişinden memnun olan Almanların sayısı %70 iken, bu sayının 2003’lerde %55’nin memnun değil, %43’nün de memnun noktasına gerilediği görülmektedir. Ancak buna karşın 1990’lı yıllarda Alman halkının siyasete olan ilgisinin yüksek memnuniyete rağmen daha az olduğu dikkati çekmektedir. Buna mukabil günümüzde halkın %50’si siyasete ilgi duymaktadır. Burada memnuniyetsizlikle siyasal ilgi arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yani memnuniyetsizlik arttıkça ilginin da arttığı anlaşılmaktadır. Almanların siyasal katılımında ortaya çıkan bu olgunun sebepleri arasında parlemantoda gerçekleşen kritikler, buna karşı milletvekillerinin negatif imajı ve yetersizliği

gösterilmektedir. Olaylar ve gelişmeler karşısında siyasi parti ve onu temsil edenlerin zayıf kalması, siyasal araçlara karşı bazen ümitsizliği artırabilmektedir (Roth, 2004: 12-13).

Kalkınmış refah toplumlarda iktidarın el değiştirmesi, bireyin yerel yaşam biçimini çok fazla etkilemeyeceği ya da parti veya adaylardan fazla beklentilerinin olmaması, rahatlarını seçimlere katılıma tercih etmelerine neden olabilmektedir. Seçim günü havanın yağışlı geçmesi, bir önceki gün gece geç saatlere kadar eğlenmek, hobileri ile meşgul olmak ve partilerin siyasi felsefelerine ters düşmeleri sandık başına gitmeye engel teşkil edebilmektedir. Bu sebeple halkın seçimlere katılımının düşük olduğu görülmektedir.

3.7. Yabancıların Siyasal Katılımı

Almanya'nın nüfusu 82.314.906'dır. Bunun 7.255.949'u yabancıdır. Bu rakam toplam nüfusun %8,8'ini oluşturmaktadır (Statistische Aemter der Bundes und der Laender, 05.04.2008). Toplam nüfus içerisinde büyük bir orana sahip olan yabancıların dikkate alınmadan, şehirlerin ve ülkenin yönetilmesinin zorluğu artık kabul gören bir gerçek olarak yabancıların siyasal katılımı ve entegrasyonu konulu toplantılarda ele alınmaya başlanmaktadır.

Almanya'da resmen ikamet eden AB'ne üye ülke vatandaşlarının yerel yönetimlere seçme ve seçilme düzeyinde siyasal katılım hakkı bulunmaktadır. Bu hak, AB yasalarından esinlenmektedir. Genel ve yerel anayasal ve yasal düzenlemeler de bu çerçeveye göre yapılmaktadır. Federal Anayasanın 28. Maddesi AB'ine üye ülkelerden gelen yabancılara yerel düzeyde tam anlamıyla siyasal katılım hakkı verirken, üçüncü ülke vatandaşlarına burada doğup büyümesine, sosyalizasyon sürecini burada tamamlamasına rağmen ve yaşadığı siyasal ortamla daha çok bütünleşme imkânı olduğu halde aynı fırsatları tanımamaktadır (Grundgesetz, 2000: Madde 28). Mevcut durumu haksız ve acımasız bir uygulama olarak değerlendiren yabancılar meclisleri, Almanya'da yıllardır yaşayan insanların en az yerel yönetimlere katılım hakkı verilmeden, fırsat eşitliği sağlanmadan entegrasyondan bahsetmenin mümkün olamayacağını belirterek bir imza kampanyası başlatmıştır. Bu imza kampanyası "Burada yaşıyorum, burada seçimlere katılmak istiyorum" başlığını taşımaktadır. Kuzey Ren Vestfalya eyaletindeki bütün yabancılar meclislerinin bağlı bulunduğu üst çatı

örgütü olan LAGA başkanı Tayfun Keltek, imza kampanyasında yaptığımız görüşmede, yerel düzeyde siyasal katılım hakkını, uzun yıllardır burada yaşayan tüm yabancılar için talep ettiklerini belirtmektedir. Sayıları yaşadıkları şehrin %30 hatta %40'larına varan göçmenlere yerel düzeyde siyasal katılım hakkı verilmesi gerektiğini, tersi durumda uyumun zorlaşacağını, şehrin yönetimine katılamayacağını ve böylece de kendisini dışlanmış hissedeceğini ifade etmektedir. Bunun sorumlusunun da göçmenler olamayacağını sözlerine eklemektedir (LAGA, 02. 01. 2008).

Vatandaşlık değişiminin zorlaştırılması, geldiği ülke ile yaşadığı ülkedeki hakların korunması konusunda bir takım belirsizliklerin yaşanması, siyasal partilerin yabancıları iç politika malzemesi olarak kullanması, vatandaşlık değiştirme arzusunun artışı engellemektedir. Dolayısıyla vatandaşlığa bağlı olarak gelişen aktif siyasal katılım da ağır ilerlemektedir. Siyasal katılımın insan haklarından esinlenen bir hak olduğunun savunulduğu bir dünyada, hala vatandaşlığa bağlanması da yadırganmaktadır.

Bütün bu zorluklara rağmen siyasi partilere üye olan, oy veren, seçilen, kendi partisi içerisinde uzun yıllar mücadele ederek önemli mesafeler kat etmiş göçmenler bulunmaktadır. FDP içerisinde yükselmiş, daha sonra dışlanınca parti kurmuş Suriye asıllı Cemal Karılı, CDU'da³³ Bülent Arslan, SPD'de Lale Akgün, Yeşiller'de Cem Özdemir ve Sol Parti'de Hakkı Keskin bunlara örnek olarak gösterilebilir. Almanya'da yabancıların tercih ettiği partilerin, geldikleri ülkelerdeki partilerine benzememesini, bu partilerin, daha çok göçmen kişinin siyasal taleplerini olumlu karşılamlarına bağlamak mümkündür. Yani partilerin politikaları ile doğru orantılıdır. Örneğin; Türkiye'de muhafazakâr, milliyetçi, dindar bir çizgiyi izleyen kişi Almanya'da sosyal demokrat, aşırı sol, liberal veya yeşilleri tercih edebilmektedir. Kişinin siyasal çıkarları da bunu gerektirmektedir. Çünkü, dışlayan bir partide herhangi bir sonuç alınamayacağı daha baştan bilinmektedir. Buna karşın ümit veren parti tercih edilmektedir. Köln'de Ziya Çiçek (FDP NRW Eyalet Milletvekili Köln Chorweiler Adayı) gibi bazı kanaat

---

³³ Hıristiyan Birlik Partilerinde (CDU/CSU) seçilmiş göçmen kökenli milletvekili bulunmamaktadır, ancak üye ve görevli olanlara rastlamak mümkündür.. Sosyal Demokrat (SPD), Yeşiller (die Grüne), Sol Parti (Die Linke) ve Liberaller (FDP)'den seçilmiş milletvekillerine, partilerin önemli kademelerinde görev almış siyasetçilere rastlamak mümkündür. Aynı zamanda bu partiler seçilebilir sıralardan göçmen kökenlileri daha çok aday göstermektedir. Aynı durum Hristiyan Birlik Partileri için söz konusu değildir. Bu durum Hristiyan Birlik Partilerini yabancı karşıtı bir parti görüntüsüne itmektedir. Seçimlere de bu görüntü ve programla girdiği için yabancıların diğer partilerde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

önderleri de dışlamanın bütün partilerde yaşandığını ancak bazılarının programlarıyla açıktan tavır aldığını ve politikalarını da bu eksende sürdürdüğünü belirtmektedir. Bazen küçük partilerde adaylık vb. gibi imkân ve fırsatların büyük partilerden daha fazla olduğu, büyük partilerin şartlarının ağır ve sırada bekleyenlerinin çokluğu adaylık şansını imkânsızlaştırdığı belirtilmektedir. Bütün bunlarla birlikte aday olanların yabancı düşmanları tarafından tehdit edildiği, halkın tanınması için asılı resimlerinin yırtıldığı, üzerlerinin çizildiği, evlerine tehdit mektuplarının gönderildiği vurgulanmaktadır.

Özetlemek gerekirse AB'ye üye ülke vatandaşları siyasal katılım hakları itibariyle üçüncü ülke vatandaşlarından daha fazla hakka sahip olmaları sebebiyle siyasal katılımında herhangi bir engelle karşı karşıya bulunmamaktadırlar. Üçüncü ülke vatandaşları ise ya vatandaşlık değiştirerek siyasal alanda aktif olmayı yeğlemekte ya da geldiği ülke vatandaşı olarak kalmakta ve sadece dilekçe yazma, sendikalara ve siyasi partilere üye olma hakkını kullanırken, seçme ve seçilme hakkından mahrum kalmaktadır. Bu durum siyasal alanda rekabet etme şansını ortadan kaldırmakta, siyasal aktörleri seçmede bir ağırlık oluşturamadığı için siyasi elitler tarafından da ciddiye alınmamaktadır. Yabancıların oy hakkına sahip olmaları siyasi partilerin onları daha fazla ciddiye almalarına sebep olmaktadır.

3.7.1. Almanya'da Türklerin Siyasal Katılımı

Almanya'da Türklerin siyasal katılımı ele alınırken, vatandaşlık statülerine göre bir ayrıma giderek inceleme yapmak konunun daha iyi anlaşılması için öngörülmektedir. Alman vatandaşı olan Türklerin siyasete katılımı ile Alman vatandaşı olmayan Türklerin -kendilerine tanınan imkânlar çerçevesinde- siyasete katılımları, birbirinden farklı siyasal davranışları içereceğinden, sonuçlarının da değişik olması muhtemeldir.

Alman vatandaşı Türkler yerel, federe ve federal düzeyde aktif bir biçimde, teorik olarak hiç bir engelle karşılaşmaksızın, parlamento seçimlerinde ve yerel seçimlerde, seçme-seçilme hakkından faydalanmaktadır. Almanya'da yaşayan, Alman vatandaşı olmayan Türkler ise, Alman yasalarının izin verdiği ölçüde dolaylı yollardan, siyasal katılım haklarından yararlanmaktadır. Sendikalara, siyasi partilere, sivil toplum örgütlerine, her gerçek şahıs -vatandaşlık şartı aranmaksızın- üye olabilmektedir (bkz.3.7.).

Almanya’da yaşayan Türkler, siyasete katılımı etkin bir şekilde gerçekleştirmek amacıyla, üyesi oldukları parti bünyesinde de aktif şekilde organize olmuşlardır. Kendi partilerinde görev almakta, üye olmakta, seçme ve seçilme hakkını kullanmada parti içi siyasal rekabete girmekte, partisini toplantıya katılmakta, seminer vermektedir. CDU bünyesinde, Alman Türk Forumu (Deutsch Türkisches Forum in der CDU) , SPD bünyesinde, SPD için Türk Seçmen Hareketi (Wahlinitiative Türken für SPD), FDP bünyesinde ise Alman-Türk Liberaller Birliği (Die Liberale Türkisch-Deutsche Vereinigung) hareketleri mevcuttur. Parti bünyelerinde Türklere yönelik bu örgütlenmelerle ilgili geniş bilgi edinmek için kaynakçanın sonuna giderek web siteleri tıklanabilir.

Almanya’da yaşayan Türklerin siyasal katılım alışkanlıklarının önemini anlamak açısından, Alman haftalık gazetesi “Die Zeit” ın yaptırmış olduğu, kamuoyu araştırmasını, dikkatlice incelemekte fayda vardır. Bu araştırmaya göre, Almanya’da yaşayan Türklerin %93’ü, buradaki Türklerin kendi kültürlerini korumasının gerektiğini söylemişlerdir. Ankete katılanlar, vatandaşlık statüsüne göre ele alındığında, Alman vatandaşı olan Türklerin %85’i, Alman vatandaşı olmayan Türklerin ise, %95’i bu görüştedirler. Yine aynı şekilde, bu araştırmaya katılan Türklerin, %89’u, Alman toplumunun, Türklerin alışkanlıklarına ve özelliklerine, daha saygılı ve özen gösterir bir şekilde yaklaşmalarını talep etmektedirler (DIE ZEIT, 12/2008: 6).

Bu araştırma sonuçları dikkate alınması durumunda, Alman vatandaşı Türklerin siyasal katılımı, siyasi ve hukuki bir takım haklarla ilgili kaygılar yanında, taşıdıkları kültürü koruma ve yaşatma amacı da gütmektedir. Bir başka ifadeyle Alman vatandaşı olmak geldiği kültürden kopmak anlamına gelmemektedir. Şimdi Türklerin siyasal katılımı Alman vatandaşı ve Türk vatandaşı olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenecektir.

3.7.2. Almanya’da Alman Vatandaşı Türklerin Siyasal Katılımı

Almanya’da, doğrudan siyasete katılan, seçme ve seçilme haklarından bütünüyle faydalanan Alman vatandaşı Türk seçmenlerin sayısı 500 bin kişi civarındadır. Aynı yıl itibariyle Alman vatandaşı Türk sayısı 666.000’dir (Spiegel Online Politik, 13 September 2005). Alman vatandaşı Türkler, yerel yönetimlerde belediye meclislerinde, Almanya’daki değişik eyalet parlamentolarında ve federal parlamentoda (Bundestag), hatta, Avrupa Parlamentosunda, aktif olarak temsil edilmektedirler. Son yapılan federal

parlamento seçimlerinde, 1 milletvekili SPD, 1 milletvekili Birlik90/Yeşiller ve 3 Milletvekili de Sol Partiden olmak üzere, toplam Türk kökenli 5 milletvekili, aday listelerinden seçilerek Federal Parlamentaoya girmişlerdir (Deutscher Bundestag, 2005). Bunun yanında, Alman Vatandaşı Türkler, biri Avrupa Sosyal Demokratlar Partisinden Vural Öger (63.) ve diğeri de Yeşiller/Serbest Avrupa Birliğinden Cem Özdemir (64.) olmak üzere, 2 milletvekili ile Almanya'yı temsilen Avrupa Parlamentosunda bulunmaktadır³⁴ (ÄUROPÄİSCHES PARLAMENT, 2008). Eyalet parlamentolarında da seçilmiş Türk milletvekilleri bulunmaktadır. Türkler bu hakları vatandaşlık değiştirerek elde etmektedir.

Görüldüğü üzere, Türk kökenli milletvekillerinin, hepsi de sosyal demokrat veya sol parti diyebileceğimiz partilerden seçilmişlerdir. Bunun sebebi ise, Alman Vatandaşı olan Türklerin, kendilerini daha çok bu partilerle özdeşleştirmeleri ve bu partiler aracılığı ile problemlerinin çözülebileceği inancını taşımalarıdır. Gerek birlik partileri diye tabir edilen CDU ve CSU'nun uygulamakta olduğu politikalar, gerekse de bu partilerin yabancılara farklı bakışı, Alman Vatandaşlığına geçen Türklerin seçim tercihlerini de etkilemektedir. Mannheim Üniversitesi Avrupa Sosyal Araştırmalar Merkezinden Doç. Dr. Andreas WÜST, vatandaşlığa geçen yabancılara siyasi katılımları ve tercihleri üzerine yapmış olduğu bir çalışmada, Alman vatandaşı Türklerin %60'dan fazlasının, birlik partilerini yani CDU ve CSU'yu seçmeyecekleri, kendilerini de bu partilere yakın görmedikleri sonucunu ortaya koymaktadır (Wüst, 2003: 29-38).

Özetle Alman vatandaşı Türkler, kendilerini dışlamayan, programlarını da değişik kökten insanların siyasal taleplerini karşılayacak şekilde tasarlanmış partilere katılmayı yeğlemekte ve seçme ve seçilme haklarını bu partilerde diğer partilere oranla daha fazla kullanmayı tercih etmektedir. Sosyal demokrat, sol, yeşil ve liberal partileri daha çok tercih etmeleri, Hıristiyan demokrat muhafazakâr partileri daha az, ırkçı, nasyonal sosyalist, cumhuriyetçi ve yabancı düşmanı partileri hiç tercih etmemesinin sebebi budur. Yabancı karşıtı politikaları bir partinin terk etmesi ile diğeri başlatabilmektedir.

---

³⁴ Avrupa Parlamentosunda Almanya'yı temsilen 99 parlamenter bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Türktür.

3.7.3. Almanya’da Türklerin Uyum Meclisi Düzeyinde Siyasal Katılımı

Almanya’da Uyum Meclisleri eski ismi Yabancılar Meclisi ve komisyonlarının sayısı bilinmemektedir. Tahmini olarak, 13 eyalete yayılmış şekilde, toplam 400 şehir ve ilçe merkezinde mevcuttur. Yabancılar meclislerinin ilk örnekleri 1970’li yılların başında kurulmaya başlamıştır. 1971 yılında kurulan Wiesloch-Wallach ve 1972’de Troisdorf’da kurulan yabancılar parlamentosu ilk örneklerdir. Bu günkü anlamıyla kurulan ilk yabancılar meclisleri ise, 1971 yılında Stuttgart, Limburg, Rüsselsheim yabancılar meclisleridir. Bunları daha sonra sırasıyla, 1972 yılında Wiesbaden, 1973 yılında Nürnberg, 1974 yılında Bonn, Erlangen ve Münih yabancılar meclisleri takip etmiştir. Eyaletlerin yarıya yakınında, yabancılar meclisleri birleşerek, yabancılar meclisi birliklerini oluşturmuşlardır. Bunların ilk örneği de Hessen eyaletinde, Wiesbaden’de 1972 yılında, kurulan AGAH, diğer bir ifadeyle Hessen Yabancılar Meclisi Çalışma Grubu’dur. Günümüzde bu organizasyon, 110 yabancılar meclisini eyalet düzeyinde temsil etmektedir. Bunu 1993 yılında kurulan, AGABY, Bavyera Eyaleti Yabancılar Meclisi Çalışma Gurubu ve 1996 yılında kurulan LAGA, Kuzey Ren Westfalya Eyaleti Yabancılar meclisleri ya da bugünkü adıyla “Yerel Göçmen Temsilcilikleri Eyalet Çalışma Grubu” takip etmiştir. Günümüzde LAGA’nın üyesi olan şehir ve ilçe sayısı 100’e yaklaşmıştır ve kurulduğu yıldan beri başkanı Türk kökenlidir. İlerleyen zamanlarda Baden Württemberg eyaletinde (LAKA), Rheinland-Pfalz (AGARP), Saarland’da (AGSA) kurulmuştur. 1998 yılında ise, Federal düzeyde, Federal Yabancılar Meclisleri birliği kurulmuştur. (Ausländer in Deutschland 3/2002, 18.Jg., 30. September 2002). Bu kuruluşun mevcut başkanı Türk kökenlidir.

Başlangıçta ve tarihi gelişim süreci içerisinde, sadece yabancıların yerel düzeydeki, özellikle belediyeler düzeyindeki problemlerini tartışmak ve çözüme kavuşturmak amacıyla kurulan ve teşkil edilen Yabancılar Meclisleri (Auslaenderbeirat) bir çok yerde işlevsiz ya da o yöredeki yabancıların sayısının azlığı nedeniyle³⁵ önemini kaybetmiştir.

---

³⁵ Örneğin 16 Eylül 1994 tarihli Kuzey Ren Westfalya eyaleti Mahalli İdareler yönetmeliğine göre, sayısal olarak, mülki idare sınırları içerisinde 5000 den fazla yabancı yaşayan şehirler ve ilçeler, belediyeler bünyesinde bir Yabancılar Meclisi oluşturmak zorundadır. Şayet yabancılar vatandaşlık değiştirerek daha etkin siyaset yapmayı yeğliyorlarsa, yabancılar meclislerini yeterli bulmamakta, partilere ve meclislere direkt katılımı hedeflemektedir. Bu meclisler yabancıların siyasal taleplerini

Diğer taraftan da, Almanya’da, AB üyesi ülkelerden gelen, üye ülke vatandaşlarının, mahalli idareler seçimlerinde oy kullanabilmeleri ve aday olma haklarına sahip olmaları da, yerel bazda AB üyesi ülke vatandaşları için yabancılar meclislerini ikinci plana itmiştir.

Yabancılar Meclisleri, başlangıçta sadece Alman Vatandaşı olmayan yabancıların, seçme ve seçilme haklarını kullanması ile mümkün oluyordu. Sadece yabancıların, sorunları ve kültürel alanlardaki problemleri dar bir bütçe imkânı ile ele alınır ve tartışılırdı. Alınan kararlar sadece danışma niteliğinde kararlardı. Yabancılar meclislerine sadece Yabancılar seçilebilirdi ve sadece yabancılar bu meclisler için seçme hakkını kullanırdı.

2004 Yılında, Kuzey Ren Westfalya eyaletinde, yabancılar meclisleriyle ilgili yapılan düzenleme ile, Yabancılar Meclisleri (Ausländerbeirat), yerlerini Uyum Meclislerine (Integrationsrat) bırakmışlardır. Bu yeni oluşturulan meclislere, seçilebilme şartlarında da değişikliğe gidilmiştir. Daha önce Yabancılar meclislerinde, sadece Alman Vatandaşı olmayanlar, bu meclisler için seçme seçilme haklarını kullanabilirlerine, Uyum Meclislerinde, Vatandaşlığa alınma yoluyla Alman vatandaşlığına geçen, yabancı ülke kökenli olanlar da, isimlerini bu meclisler için hazırlanan seçmen kütüklerine kaydettirme yoluyla, uyum meclislerine aday olabilmekteler ve de bu meclisler için seçme haklarını kullanabilmektedirler. Uyum Meclislerinin kararları yine danışma niteliğinde olmakla beraber, sadece yabancılar ile ilgili konuları değil, yerel yönetim içerisinde, her konuyu tartışma imkânlarına sahip olmuşlardır. Daha önceleri, yabancılar meclislerindeki üye sayısı sınırlı iken, günümüzde Köln Büyükşehir Belediyesi bünyesinde olduğu gibi, seçimle gelen üye sayısı 22’ye, Belediye meclisinden partilerin gönderdikleri 11 üye ile birlikte, toplamda 33 kişiye ulaşmıştır. Ayrıca, Uyum Meclislerinin bütçeleri de eskiye nazaran daha da arttırılmış ve kendilerine ayrılan bütçe üzerinde, karar alma yetkisi de Uyum Meclislerine bırakılmıştır. 2004 yılında Köln Belediyesi bünyesinde yapılan Uyum Meclisi seçimleri neticesinde, 5 farklı listeden seçime giren Türklere, 13 sandalyeyi, almayı başarmışlardır (Stadt Koeln, 2004).

---

yönetimlere sunan, danışma meclisleri hükmündedir. Toplumun ilgisiz kalmasının nedeni de yetki, görev ve sorumluluklarının yetersizliği ile ilintili olmasındandır.

Kuzey Ren Westfalya eyaletindeki, yeni şekli ile Uyum Meclisleri yine aynı şekilde LAGA- Yerel Göçmen temsilcilikleri Eyalet Çalışma Grubu üyesidirler. Türklerin yoğun olarak yerleşik olduğu eyaletlerden biri olan Kuzey Ren Westfalya eyaletinde kurulu bulunan LAGA (Yerel Göçmen temsilcilikleri Eyalet Çalışma Grubu), bugün 97 şehir ve ilçe Uyum meclisleri üyesi ile bir bakıma, bu eyalette yaşayan Türklerin en güçlü ve etkin şekilde temsil edildiği siyasal kuruluştur. Bu kuruluşa üye olan şehir ve ilçe merkezlerindeki Uyum Meclislerinin büyük çoğunluğunun başkanları da ve hatta çoğu yerlerde bu meclis üyelerinin büyük çoğunluğu da Türk vatandaşı olan ve Almanya'da yaşayan Türklerdir (LAGA, 2006).

LAGA bünyesindeki Türklerin çoğunluğu sayesinde, LAGA çalışmalarında da bu ağırlık hissedilmektedir. LAGA, Kuzey Ren Westfalya eyaletinde, 1970'li yıllardan beri uygulamada olan, ana dil derslerinin kaldırılması kararı üzerine, başta Türkler olmak üzere, Almanya'da yaşayan göçmen kökenli çocukların, eğitimin her aşamasında ana dilde de eğitim almasını destekleyen çalışmalar yapmaktadır. Laga çok dilliliği ve kültürlülüğü savunmaktadır. Yabancı düşmanlığına karşı mücadele, uyumu destekleme, uyum meclisleri aracılığıyla siyasal katılımı teşvik etmek ve yabancıların sosyal ve toplumsal taleplerini siyasal sisteme taşıma gibi faaliyetlerde bulunmaktadır (LAGA, 02.04.2008).

LAGA'nın son dönemdeki aktif çalışmalarından biride, başta Almanya'da yaşayan Türkler olmak üzere, AB üyesi ülkeler harici ülkelerden gelen tüm yabancılar için, yerel yönetimler düzeyinde, seçme ve seçilme haklarının elde edilmesi için yapılan çalışmalardır. "Yaşadığım Yerde Seçmek İstiyorum" sloganı ile harekete geçirilen imza kampanyası başlatılmış ve eyalet yönetimi ve eyalet parlamentosu düzeyinde de lobi girişimleri olmuştur. Tabiki , çok dilli eğitim talebinde olduğu gibi, bu çalışmada da Uyum meclisleri ve buralardaki Türklerin desteği ile çalışmalar gerçekleştirilebilmektedir (LAGA, Oktober 2007).

LAGA'nın özellikle, Alman vatandaşı olmayan yabancılar ve dolayısı ile Alman vatandaşı olmayan Türklere, yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verilmesi ile ilgili çalışmaları ses getirmiş ve konu kamuoyunda tartışılmaktadır. Alman Vatandaşlık Yasasındaki son dönemde yapılan değişikliklerle, başta Türk kökenli Göçmenlerin olmak üzere, vatandaşlığa geçişin zorlaştırıldığı görüşenden hareketle, yerel yönetimler

düzeyinde seçme seçilme hakkının yabancılara da verilmesini savunan görüşler son dönemlerde öne çıkmıştır. Özellikle, AB üyesi ülke vatandaşlarına verilen bu hakkın diğer yabancılara verilmesinin, demokratik bir adalet olduğunu ve bu hak verilmediği takdirde, kendilerini siyasi olarak ifade edemeyen yabancılardan, sosyal patlamalara yol açacağı iddiasında olanlarda vardır (Deutsche Welle, 2008).

Alman Vatandaşlığına geçen yabancılardan, siyasi katılım ve seçmen davranışları üzerinde çalışma yapan, A. Wüst'ün görüşleri ise aksi yöndedir. A. Wüst, yerel seçimlerde yabancılardan oy hakkı verilmesi, uyum sürecini olumsuz etkileyeceğini savunmaktadır. Özellikle, bir taraftan yabancılardan yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verilirken, diğer taraftan da Alman vatandaşlığına geçişin kolaylaştırılması talebi birbiri ile bağdaşmamaktadır. Yerel seçimlerde yabancılara tanınacak oy hakkı, vatandaşlığa geçişin önünü kesecektir.

Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Vatandaşlığa geçişin, yerel seçimlerdeki oy hakkı ile doğrudan ilintilendirilmesi uygun değildir. Alman vatandaşlığa geçişte farklı sosyal faktörler rol oynamaktadır. Sadece siyasi tercihler ve davranışlar değil, maddi ve sosyal imkânlardan daha fazla yararlanma, bürokraside eşit muamele görme düşüncesi gibi farklı sosyal nedenler, vatandaşlığa geçişte rol oynamaktadır. Kaldı ki, Kuzey Ren Westfalya örneğinde olduğu gibi, mevcut Uyum Meclislerinde, eğer isterlerse, yabancı kökenli Alman vatandaşlarında, diğer yabancılardan birlikte, Uyum Meclisleri için oy kullanabilmektedirler. Wüst'ün görüşü doğrultusunda bakılırsa, vatandaşlığa geçen yabancılardan uyum meclislerinde oy kullanılması dahi, uyumun önüne engel teşkil etmektedir. Oysaki yabancılardan verilecek siyasi katılım hakları, hem Alman toplumu için, hem de başta Türkler olmak üzere, bu hakka sahip olacak yabancılardan açısından, sosyal alanda bir ilerleme olacaktır (Deutsche Welle, 2008).

Özetlemek gerekirse Avrupa'da göçmenlerin siyasal katılımının engellenmesi-Werner Bauer'in de dediği gibi- patlayıcı madde etkisi yapabilir. Avrupa başkentlerinde yakın gelecekte siyasal sisteme etki edemeyenlerin oranının %20'yi bulacağını söyleyen Bauer, bu olumsuz siyasal gelişmeye karşı şimdiden önlem alınmasını da yetkililerden talep etmektedir olacaktır (Deutsche Welle, 2008). Bu sebeple siyasal katılım, uyumun en önemli ön şartlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

BÖLÜM 4: ALMANYA'DA TÜRKLERİN SİYASAL KATILIMI: KÖLN ÖRNEĞİ ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI

4.1. Araştırmanın Evreni, Amacı, Yöntemi ve Demografik Bilgiler

Araştırmanın Evreni: Bu bölümde alan araştırmasının bulguları değerlendirilecektir. Ele alınan örnek kütlenin demografik yapısı, sosyo-ekonomik statüsü, eğitim düzeyi, mesleki durumu, yaşı, cinsiyeti, vatandaşlık durumu ve kitle iletişim araçlarını izleme yoğunluğu bakımından siyasal katılım olgusu incelenecektir. Araştırma evreni Almanya'nın Köln şehrinde üç yıldan fazla yaşayan ve 18 yaş üstü Türklerden oluşmaktadır.

Bu araştırmada, Köln'de ikamet eden Türk nüfusu içinden toplam 400 denek seçilerek anket çalışması yapılmıştır. Bu 400 denek, araştırmanın amacına uygun olarak cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik statü, eğitim, kitle iletişim araçlarını izleme, meslek, örgüt üyeliği ve vatandaşlıktan oluşan bağımsız değişkenlere ilişkin sorularla, oy verme, parti üyeliği, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgiden ibaret olan bağımlı değişkenlere ait sorulara verilen cevaplardan elde edilen çapraz tablolar incelenmiştir. Anketlerin edit işlemi sırasında, toplam 52 anket hatalı olması nedeniyle iptal edilmiştir. Bununla birlikte anketlerin edit işlemi esnasında deneklerin yanlış anlaşılabilir şekilde cevaplandıkları bazı sorular, analiz esnasında değerlendirmeye alınmamıştır. Bu nedenle kimi sorularda denek sayısında farklılıklar mevcuttur. Köln'de yaşayan Türklere ulaşabilmek ve temsil kabiliyetine sahip ideal bir örneklem elde edebilmek için Türklerin aktif olarak faaliyette bulunduğu dernek, cami, sendikalar ve spor kulüplerinin lokallerinden yararlanılmıştır. Araştırma sürecinde Köln'de bulunan büyük alışveriş merkezlerine gidilerek deneklere ulaşılmış ve anketler doldurulmuştur. Başlangıçta 20 kişi ile pilot uygulaması yapılmış ve gerekli düzeltmelerden sonra ankete nihai şekli verilmiştir.

Bu çalışmanın önemini arttıran esas özelliği, alanda çalışmayı gerekli kılan anketlere dayalı olarak yapılmış olmasıdır. Bu uygulama, 74 sorudan oluşan anketlerin araştırmacı nezaretinde denekler tarafından doldurulmasının temin edilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Okuma-yazmada sıkıntı çeken denekler ile karşılaşıldığında sorular araştırmacı tarafından deneklere okunmuş ve sözlü cevap vermeleri istenmiştir.

Anketler SPSS programında analiz edilerek tablolar ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. Oluşturulan tablolar bilimsel kriterlerle değerlendirilmiştir.

Niçin Almanya'da Türkler?: Almanya'da Türklerin siyasal katılımı olgusu, Türklerin Almanya'da yerleşmeye yönelmesiyle, başlangıçta yerel düzeyde kurumlarla (aile, iş, eğitim, sosyal haklar gibi) belirli konularda dilekçe yazmak şeklinde ortaya çıkan ilişki, daha sonra gelişerek ve derinleşerek devam etmiştir. Bu alandaki gelişmeler başlangıçta göçmen olarak Almanya'ya gelen Türklerin haklarına kavuşmaları ve bu ülkede statülerini geliştirmeleri, basit ve yüzeysel konulardan başlayarak gittikçe derinleşen ve daha ileri haklara uzanan uzun soluklu bir yolculuğu ifade etmektedir. Bunu takip eden adımlar olarak ekonomik, sosyal, siyasal, dini ve kültürel örgütlenmenin yanı sıra sendikalara üyelik, Türk-Danış hizmetleri adı altında danışmanlık bürolarının kurulması sayılabilir. Daha sonra Türklerin kendi aralarındaki sorunları mahkemeye götürmesi, avkat tutması ve iki ülke arasında çıkan sorunları çözmek amacıyla yürütülen hukuk mücadeleleri gelmektedir. Bütün bu gelişmeler, Türklerin her alanda örgütlenmesini teşvik ederek iktisadi faaliyetlere katılımı kadar siyasal katılımını da gerekli kılmıştır. Almanya'da Türklerin siyasal taleplerini dile getirmeleri, sosyal ve kültürel dışlanmaya karşı aynı zamanda bir varlık mücadelesi olarak kabul edilebilir. Bu varlık mücadelesi, belli safhaların aşılmasına bağlı olarak günümüzde Türklerin bütün siyasi partilerde temsil edilmesi ve seçimlere katılmasına yol açmıştır. Siyasal hakları elde etmek için vatandaşlık değişimine yönelik, bu yolda yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Almanya'da Türklerin siyasal katılımı konusu; Almanya'da ikamet eden yabancılar tarihi açısından orijinal özelliklere sahip olmakla birlikte geçirdiği aşamalar bakımından da yeterince zengindir. Bu durum Almanya'nın ekonomik, sosyal ve siyasal geleceği bakımından yeni ve büyük bir potansiyelin varlığını da ortaya koymaktadır.

Neden Köln şehri? : Almanya'da 2.603.000 (vatandaşlık değiştirenlerle birlikte) Türk yaşamaktadır. Türkler genellikle Berlin, Hamburg, Köln, Münich ve Stuttgart gibi ağır sanayinin yoğun olduğu büyük şehirlerde çalışmakta ve genellikle bu şehirlerde yaşamaktadır. Türklerin Almanya'da siyasal katılımının incelenmesi açısından sivil toplum örgütlerinin ve siyasal faaliyetlerin yoğunlaştığı yerlerin büyük şehirler olduğu bilinmektedir. Bir milyon nüfusuyla Köln, Almanya'nın dördüncü büyük şehridir.

Nüfusunun 1/3' ini farklı ülkelerden yabancıların oluşturduğu bu kozmopolit kentte, yaklaşık 79.688 (2006 yılı itibariyle Alman vatandaşı Türkler de dahil) Türk yaşamaktadır. Köln nüfusunun %8'ini Türkler oluşturmaktadır. Bu durumda Köln kenti, şehrin genel nüfusu içerisinde Türklerin oranının yüksek olduğu yerleşim birimlerinden biridir. Yoğun Türk nüfusuna sahip olmanın yanı sıra Almanya'nın en kalabalık şehirlerinden biri ve Almanya'nın medya başkenti kabul edilmesi, pek çok kamu ve sivil toplum kuruluşunun genel merkezinin burada bulunması, Köln'de yaşayan Türklerin siyasal katılımını ölçmeyi amaçlayan bir bilimsel çalışma için ideal şartların varlığına işaret etmektedir.

Bütün bu özelliklerine ilaveten Köln, eski ve yeni şekliyle bir sanayi şehri olduğu kadar aynı zamanda bir üniversite şehridir. Sanayi işçileri ve üniversite öğrencilerinin sayılarının oldukça yüksek olduğu Köln, kozmopolit bir şehirdir. Bunun yanı sıra Almanya'daki Türk nüfusunun ideal bir bileşimini de temsil etmektedir. Sanayi işçileri, memurlar, emekliler, esnaflar ve işsizlerden oluşan ideal bir nüfus yapısı bu şehirde yaşamaktadır. Bu nüfus yapısı, toplumun her kesiminden insanın siyasal katılımını ölçmek için ideal bir ortamdır. Köln'ün Türklere ev sahipliği yapması, işgücü göçünden de önceye rastlamaktadır. Cumhurbaşkanı Theodor Heuss tarafından meslek edindirme amaçlı Almanya'ya ilk defa 1965 yılında getirilen Türk öğrencilerin Ford'da istihdamının da altını çizmek gerekmektedir. Bu ülkeye ilk gelen Türklerin daha çok Münih ve Köln'e yerleşmiş olmaları da Köln'ün önemini artırmaktadır. Bu sebeple Köln şehrinin Türklere tanışmasının üzerinden yaklaşık 50 yıl geçmiştir. Bu süre, göçmen işçi olarak bu ülkeye gelen ve çeşitli aşamalardan geçerek olgunlaşan zengin bir ekonomik ve sosyal tecrübe birikimine işaret etmektedir. Türk işgücü göçünün dokümantasyon merkezi olan "DOMIT" de, Türkler açısından önemli bir şehir olması sebebiyle burada kurulmuştur. Türk sivil toplum örgütlerinin genel merkezlerinin büyük çoğunluğu bu şehirdedir. Coğrafi olarak da Köln Avrupa merkezlerine eşit mesafede ve orta bir noktada bulunmaktadır.

Köln, Almanya'da Türklerin siyasal katılımını araştırmak için ideal bir evren oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile Köln, 2006 itibariyle 64.592 kişi Türk vatandaşı olarak hayatını sürdürürken, 15.196 kişi de Alman vatandaşı olarak yaşamaktadır (Stadt Koeln, 2006). Köln'de yaşayan Türkler, Almanya'da yaşayan Türklerin özelliklerini

temsil kabiliyetine sahiptir. Bu özellikler; nüfus oranları, işçilerin ağır sanayide çalışması, yerleşme yerleri, doğum oranları, istihdam ve işsizlik oranları, eğitim düzeyleri, sosyal ve siyasal hareketlilik ile ilgilidir.

Örneklemin demografik yapısı:

Tablo 27. Doğum Yerine Göre Dağılım (N: 348)

Doğum Yeri	Katılımcı Sayısı	Oran %	Toplam %
Türkiye	216	62,1	62,1
Almanya	132	37,9	100,0
Toplam	348	100,0	100,0

Anketimize katılan 348 deneğin %62,1'i (216 kişi) Türkiye, %37,9'u (132 kişi) da Almanya doğumludur.

Tablo 28. Cinsiyet Durumu (N: 348)

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Oran %
Erkek	222	63,8
Kadın	126	36,2
Toplam	348	100,0

Kendilerine anket soruları yöneltilen 348 denekten 222'si erkek olup bu da toplamın %63,8'ne tekabül ederken, 126'sı da kadındır. Kadınların oranı ise %36,2'dir.

Tablo 29. Yaş Durumu (N: 348)

Yaş	Katılımcı sayısı	Oran %
55 ve üstü	6	1,7
30-54	216	62,1
18-29	120	34,5
Total	342	98,3
Cevapsız	6	1,7
Toplam	348	100,0

Ankete katılan deneklerin %1,7'si (6kişi) 55 ve üstü , %62,1'i (216 kişi) 30-54 yaş arası, %34,5'i de(120 kişi) 18-29 yaş arasından oluşmaktadır. %1,7'si de (6kişi) cevap vermemiştir.

Tablo 30. Medeni Durum (N: 348)

Medeni Durum	Katılımcı sayısı	Oran %
Bekar	36	10,3
Evli	246	70,7

Tablo 30. Devamı		
Dul	60	17,2
Toplam	342	98,3
Cevapsız	6	1,7
Toplam	348	100,0

Medeni durumunuz nedir sorusuna cevap veren deneklerin %10,3'ü (36 kişi) bekâr, %70,7'si (246 kişi) evli ve de %17,2'si (60 kişi) duldur. Örneklemin %1,7'si de (6 kişi) bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 31. Eğitim Durumu (N:348)

Mezun Olduğu Okul	Oran %	Toplam Oran %
İlkokul Mezunu	5,2	5,3
Meslek Okulu Mez. (Hauptschule)	12,1	17,5
Ortaokul Mezunu	22,4	40,4
Lise Mezunu	22,4	63,2
Yüksek Öğrenim Mezunu	32,8	96,5
Diğer	3,4	
Toplam	98,3	100,0
İşaretlenmemiş	1,7	
Toplam	100,0	

Ankete cevap veren deneklerin eğitim seviyesinin ölçülmeye çalışıldığı bu soruda, N=348 katılımcıların %1,7'si bu soruya cevap vermemiştir. Buna göre cevap veren katılımcıların %33,3 ü yüksek öğrenim görmüştür. Ortaokul ve lise mezunları ise, eşit oranlarda olup toplamı 45,6'dır. İlkokul mezunlarının oranı ise %5,3 tür.

Tablo 32. Almanya'da Kalış Süresi (N: 348)

Kaç Yıldır Almanya'da Bulunuyorsunuz?	Oran (%)	Geçerli Oran (%)
3-10 yıl	13,7	14,5
10- 20 yıl	20,9	22,1
20- 30 yıl	43,1	45,4
30 ve daha fazla	16,9	17,9
Toplam	94,6	100
İşaretlenmeyen	5,4	
Toplam	100	

Kaç yıldır Almanya'da bulunuyorsunuz sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, 10 yıldan az bir süredir Almanya'da yaşayanlar %14,5 iken 20 ile 29 yıl arasında Almanya'da bulunanlar %45,4 oranı ile en yüksek katılımcı kitlesini oluşturmaktadır. Bu soruya N=348 katılımcının %5,4' ü cevap vermemiştir.

Tablo 33. Gelir Düzeyleri (€) (N: 348)

Ücretiniz Nedir?	Oran %	Geçerli Oran %
500-1000	20,6	30,0
1000-1500	6,8	10,0
1500-2000	15,5	22,5
2000-2500	8,6	12,5
2500-3000	1,7	2,5
3000-3500	12,0	17,5
3500 ve fazla	3,4	5,0
Toplam	68,9	100
İşaretlenmemiş	31,0	
Toplam	100	

Araştırmanın konusu olan örnekleme gelir düzeyi konusunda fikrini beyan etmek istemeyen deneklerin oranı %31,0'dir. Bu soruya iştirak edenlerden en çok tekrar sayısının bulunduğu aralık, 500-1000 arası gelir gurubunu oluşturmaktadır. Bu grup bu soruyu işaretleyenlerin %30 unu oluşturmaktadır. Bir diğer yüksek tekrar sayısına sahip grup ise, 1500- 2000 arası gelir grubudur ki, bu gruba ait oran da %22,5'tir. Genel olarak orta ve alt gelir grubuna mensup kişiler arasında yapılan araştırmada aylık geliri 2500 ve daha fazla olanların oranı, anketin bu sorusuna katılanların yalnız 1/4 ünü oluşturmaktadır.

4.2. Siyasal Katılım ve Cinsiyet Rolü

Birinci bölümdeki hipotezde iddia edilen (bkz.1.4.1.) cinsiyet rolleri ve siyasal katılım arasında bir ilişkinin bulunduğu, kadınların daha çok ev-içi ve akrabalar arası ilişkileri organize ettiği, yapısı gereği siyasal katılım gibi ağır ve yorucu işlerden uzak durmayı tercihe değer bulduğu, erkeklerin ise daha çok ev dışı ve yorucu işleri üstlendiği, siyasal katılımı kadınların tam tersi bir çizgi izlediği belirtilmektedir. Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre siyasi faaliyetlere daha yoğun şekilde katıldığı ve siyasal katılım seviyesinin yüksek olduğu varsayılmıştır. Bu bölümde hipotezimizi doğrulayan bir durumun olup olmadığı oy verme, parti üyeliği, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgi düzeyinde test edilecektir. Ele alınan beş ana kıstas ile Almanya'da Türklerin mevcut hipoteze ne kadar uygun olduğu anlaşılacaktır.

4.2.1. Cinsiyet Rolü ve Oy Verme

Tablo 34. Cinsiyete Göre Almanya’da Oy Kullanma Hakkına İlişkin Durum

Almanya’da oy kullanma hakkınız var mı? (N: 330)			
Cinsiyet	Hayır %	Evet %	Toplam %
Erkek	58,8	41,2	100,0
Kadın	38,1	61,9	100,0
Toplam	50,9	49,1	100,0

Almanya’da oy kullanma hakkına ilişkin soruya 348 denekten 330’u cevap vermiştir. Bunların %50,9’u oy kullanma hakkının bulunmadığını, %49,1’i de böyle bir hakka sahip olduğunu belirtmektedir. Cinsler arası farklılığa göre bakıldığında erkek deneklerin %58,8’inin hayır, %41,2’sinin evet, kadın deneklerin ise %38,1’inin hayır, %61,9’unun evet dediği görülmektedir. Bu duruma göre araştırmaya katılan denekler arasında kadınların oy kullanma hakkı yaklaşık %10 oranında erkeklerden daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 35. Cinsiyete Göre Şimdiye Kadar Oy Kullanma Durumu

Şimdiye kadar hiç oy kullandınız mı? (N: 348) (uyum mec. dahil)			
Cinsiyet	Hayır %	Evet %	Toplam %
Erkek	55,9	44,1	100,0
Kadın	47,6	52,4	100,0
Toplam	52,7	47,3	100,0

Araştırmaya katılan 348 denekten 204’ü (%61,8’i) erkeklerden, 126’sı (%38,2’si) de kadınlardan oluşmaktadır. Tablo 11.’de de görüldüğü gibi, erkeklerin %55’i, kadınların da %47,6’sı şu ana kadar oy kullanmadığı anlaşılmaktadır. Kadın ve erkeklerden şu ana kadar oy kullanmayanlar, toplam örneklemin %52,7’sini oluşturmaktadır. Öte yandan, şimdiye kadar oy verdiniz mi sorusuna evet diyen erkekler %44,1 iken, kadınlar %52,4’dür. Bu sonuçlardan, toplam örneklemin %47,3’nün şimdiye kadar en az bir kez oy kullandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Almanya’da Türk kadınlarının siyasal katılımlarının erkeklerden düşük olacağı yönündeki hipotezimizin (bkz. 1.4.1) aksine, Köln örnekleminde kadınların katılımının erkeklerden yaklaşık %8 daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu sonucu, kadınların siyasal katılımın en basit şekli olarak oy verme davranışını benimsemelerine bağlamak mümkün olmakla birlikte, erkekler ile kadınlar arasında oy verme bakımından farkın yüksek olmaması, erkeklerin kadınlara göre siyasal katılımının düşük kaldığı sonucuna ulaşmayı engellemektedir. Bütün bunlara rağmen, kadınların %8 oranında oy kullanmada erkeklere göre yüksek

çıkmasının basit bir rastlantı olarak kabul edilemeyeceği açıktır. Bu farkın büyük ölçüde sadece oy kullanmada kadınların erkeklere göre daha yüksek olması şeklinde açıklanması mümkün olmakla birlikte, oy kullanmada kadınların erkeklere göre yüksek olması, kadınların istikrara daha fazla önem vermelerine bağlanabilir.

Tablo 36. Gelecek Pazar Almanya’da Seçim Olsa Cinsiyet Rolüne Göre Oy Kullanma Durumu

Gelecek pazar Almanya’da seçim olsa oy kullanır mısınız (N: 192)				
Cinsiyet	Hayır	Evet	Bilmiyorum	Toplam
Erkek	22,2	61,1	16,7	100,0
Kadın	7,1	71,4	21,4	100,0
Toplam	15,6	65,6	18,8	100,0

Almanya’da oy kullanma hakkına sahip olan deneklerin gelecek pazar seçim olsa oy kullanır mısınız sorusuna verdikleri cevap şöyledir: Deneklerin %15,6’sı hayır, %65,6’sı evet ve %18,8’i de bilmiyorum demektedir. Bu da deneklerin büyük bir çoğunluğunun oy kullanmak istediği görülmektedir. Farklı cinsiyete sahip deneklerin verdikleri cevaplar incelendiğinde erkek deneklerin %2,2’si hayır, %6,7 si bilmiyorum, %81,1’i de evet dediği görülmektedir. Buna karşılık kadınların %5,6’sı hayır, %21,4’ü bilmiyorum, %71,4’ü ise evet demektedir. Bu sonuçlar evet diyen kadınların oranının erkeklerden %10 daha az olduğunu, diğer bir ifade ile kadınların siyasal katılımının daha düşük olduğu anlamına gelmektedir. Bu sonuçlar kadınların siyasal katılımının erkelerden daha zayıf olduğu yönündeki hipotezimizi doğrulamaktadır. Bununla birlikte mutlak farkın çok yüksek olmadığı da dikkat çekmektedir.

Tablo 37. Cinsiyet Rolüne Göre Oy Verilen Parti Durumu

Hangi partiye oy verdiniz? (N:192)						
Cinsiyet	SPD	CDU	FDP	GRÜNE	PDS	Toplam
Erkek	58,3	16,7	8,3	8,3	8,3	100,0
Kadın	100,0	,0	,0	,0	,0	100,0
Toplam	76,2	9,5	4,8	4,8	4,8	100,0

Deneklerin Almanya’da hangi partilere oy verdikleri ile ilgili cevaplar incelendiğinde, yukardaki Tablo 4.’teki sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Buna göre erkek deneklerin %58,3’ü SPD’ye , %16,7’CDU’ya, %8,3’ü FDP’ye, %8,3’ü Yeşillere ve %8,3’ü de Die Linke’ye oy vermektedir. Buna karşılık kadınların ise tamamının SPD’ye oy verdiği ve diğer partilere oy vermedikleri görülmektedir. Sonuç olarak deneklerin toplamının %76,2’sinin SPD’ye, %9,5’inin CDU’ya oy verirken, geri kalan %14,4 oranındaki

deneğin oylarının FDP, Yeşiller ve Die Linke arasında eşit olarak dağıldığı anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar Köln'de Türklerin $\frac{3}{4}$ 'nün SPD'ye yöneldiği görülmektedir. Üçüncü bölümde Almanya'da Türklerin siyasal katılımı ile ilgili başlıkta belirtildiği (bkz. 3.7.1.) üzere, Almanya'da Türklerin SPD'ye daha çok teveccüh ettiğine yönelik yargının Köln için de geçerli olduğu görülmektedir. Bu da gösteriyor ki, Türkler SPD'nin göçmenlere yönelik politikalarını kendisine daha yakın bulmaktadır. Ayrıca, Türklerin parti tercihinde göçmen olarak karşılaştıkları somut sorunların ve ihtiyaçlarının çözümlenmesinin ön planda tutulduğu anlaşılmakta ve ideolojik tercihlerin geri plana itildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Almanya'da göçmenlerin siyasal davranışları üzerine çalışmalarıyla tanınan Wüst de, Türklerin birinci sırada SPD'yi, ikinci sırada GRÜNE'leri (Yeşiller), üçüncü sırada da CDU/CSU (Hristiyan Demokratlar Birlik) partilerini, dördüncü sırada da FDP (Liberaller) ve PDS'i (aşırı Solcular) desteklediklerini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar da kısmen hipotezimizi doğrulamaktadır (Wüst, 2008: 36).

Tablo 38. Cinsiyet Rolüne Göre Uyum Meclislerinde Oy Kullanma Durumu

Uyum meclislerinde oy kullandınız mı? (N: 330)			
Cinsiyet	Hayır %	Evet %	Toplam %
Erkek	77,1	22,9	100,0
Kadın	90,0	10,0	100,0
Toplam	81,8	18,2	100,0

Almaya'da uyum meclislerinde oy kullandınız mı sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde deneklerin %18,2'si evet ve %81,8'i hayır dediği görülmektedir. Cinsiyet olarak bakıldığında erkeklerin %77,1'nin uyum meclislerinde oy kullanmadığı ve sadece %22,9'nun oy kullandığı görülmektedir. Buna karşılık kadınların %90'nı bu meclislerde oy kullanmadığını söylerken sadece %10'nun oy kullandığı anlaşılmaktadır. Uyum meclislerinde oy kullanma oranının bu denli düşük olmasının sebebi, bu meclislerde sadece yabancıların oy kullanması ve bu meclislerin yetki, görev ve sorumluluklarının toplumun siyasal taleplerini karşılamada yetersiz olmasıdır.

4.2.2. Cinsiyet Rolü ve Parti Üyeliği

Parti üyesi veya sempatzanı olmak, siyasal fırsatlar ve siyasal entegrasyonu ifade etmesi sebebiyle, Türklerin siyasal katılımı açısından oldukça önemlidir. Hipotezimiz, eylem olarak ağır bir davranış olması sebebiyle, parti üyeliğini erkeklerin kadınlardan

daha fazla tercih ettiğini iddia etmektedir (bkz.1.4.1.). Bu bölümde erkeklerin kadınlara göre ne oranda siyasi partilere daha fazla üye olduğu test edilecektir.

Tablo 39. Cinsiyet rolüne göre Almanya’da siyasi partiye üye olma/sempati duyma eğilimi

Almanya’da herhangi bir siyasi partiye üye misiniz veya sempati duyuyor musunuz? (N: 252)			
Cinsiyet	Evet %	Hayır %	Toplam %
Erkek	46,4	53,6	100,0
Kadın	35,7	64,3	100,0
Toplam	42,9	57,1	100,0

Kendilerine soru sorulan 252 denekten % 27,6’sı bu soruya cevap vermemiştir. Cevap verenlerin ise %42,9’u evet, %57.1’si ise hayır demiştir. Bu dağılıma cinsiyet açısından bakıldığında, erkeklerin %46.4’ü evet, %53,6’sı da hayır dediği görülmektedir. Buna karşın kadınların %35,7’si evet derken %64,3’nün cevabı da hayır olmuştur. Bu bulgular Almanya’da yaşayan Türkler arasında herhangi bir partiye üye olma veya sempati duyma eğiliminin erkeklerde, kadınlara göre yaklaşık %11 daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak bulgular siyasal katılımı ile ilgili olarak ileri sürdüğümüz hipotezimizi desteklemektedir (bkz. 1.4.1.).

Tablo 40. Cinsiyete Rolüne Göre Parti Üyeliği/Sempatizanlığı Durumu

Üye ya da sempati alan parti (N: 107)						
Cinsiyet	SPD	CDU	FDP	GRÜNE	DIE LİNKE	Toplam
Erkek	76,9	7,7	0	7,7	7,7	100,0
Kadın	50,0	0	50,0	0	0	100,0
Toplam	70,6	5,9	11,8	5,9	5,9	100,0

Almanya’da siyasete ilgi duyan Türkler’in hangi siyasi eğilime kendilerini yakın hissettiklerini ölçmek amacıyla sorulan bu soruya cevap veren 107 denek %70’i SPD’ye yönelik bir siyasi ilgi ve sempatiye sahip olduklarını belirtirken, %11,8’i FDP, %6,6’sı Die LİNKE, %5,9’u GRÜNE ve %5,9’u da CDU’ya üye olduklarını veya sempati duyduklarını söylemektedir. Deneklerin verdikleri cevapların cinsiyete göre dağılımına baktığımızda, erkeklerin %76,9’u SPD, %6,9’u CDU, %7,7’si GRÜNE ve %8,5’nin yeşillere yönelik bir tercih belirtirken, hiç bir erkek FDP’ye yönelik bir tercih belirtmemiş olduğu görülmektedir. Öte yandan, kadınların dağılımına bakıldığında, %50’sinin SPD’yi diğerlerinin de FDP’yi desteklediği dikkati çekmektedir.

Tablo 41. Cinsiyet Rolüne Göre Üyesi Veya Sempatizanı Olunan Partinin Faaliyetinde Bulunma Durumu

Üyesi veya Sempatizanı Olduğunuz Partinin Hangi Faaliyetinde Bulundunuz? (N: 36)			
Cinsiyet	Miting	Bir Toplantıya/Seminere Katılmak	Toplam
Erkek	40,0	60,0	100,0
Kadın	100,0	0	100,0
Toplam	50,0	50,0	100,0

348 katılımcının sadece %10,3'ü bu soruya cevap vermiştir. Bu soruya cevap veren deneklerin %54,3'ü siyasi faaliyet olarak sempati duyduğu siyasi partinin mitingine katılırken, %45,7'si de partiyle ilgili bir toplantıya ya da seminere katıldıklarını ifade etmektedir. Buna karşın, örneklemimizde bulunan kadınların %75,2'si ilgi duyduğu siyasi partinin mitingine katıldığını söylerken, %24,8'i bir toplantı veya seminere katıldığını belirtmektedir. Araştırmaya katılan kadın deneklerin, üyesi veya sempatizanı oldukları partinin bir toplantısına veya seminerine katılma eğiliminin genel olarak oldukça düşük olmasına karşın, erkeklerde daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu çalışmada kadın denekler, mitingde erkeklerden daha fazla katılırken, erkek denekler partilerinin siyasal içerikli toplantı veya seminerine daha fazla ilgi duymaktadır. Bu da gösteriyor ki, erkekler siyasal faaliyetlerin ileri aşamalarında daha fazla yer almakta ve bu faaliyetlere daha çok vakit ayırmaktadır. Zira hipotezimizde kadınların siyasal alanda erkekler kadar aktif olmadıklarını, daha çok yakın çevrede ve akrabalar arası ilişkilerde yoğun rol almayı yeğledikleri savunulmaktaydı. Araştırmanın bulguları da bunu doğrulamaktadır. Sempati duyulan partilere olan üyelikteki düşüş, ne kadınlarda ve ne de erkeklerde sempati duyulan partilerden herhangi birisinde aktif olarak görev alan kimsenin bulunmayışından anlaşılmaktadır.

4.2.3. Cinsiyet Rolü ve Adaylık

Üye olunan ya da sempati duyulan partilerde alınan aktif görevlerde olduğu gibi, yerel ya da genel seçimlerde aday olan herhangi bir katılımcı olmamıştır. Anketimize katılan kadın ve erkek denekler arasında herhangi bir siyasi partiden aday olana rastlanmamıştır. Bu soruya cevap verenler toplam kütlenin (katılımcı sayısı N=348) %70,7'sini oluşturmaktadır. Bu durum Türklerin siyasal alanda aday olmadıkları anlamına gelmemektedir. Siyasi partilerden aday olmuş ve/veya yerel, eyalet ve federal düzeyde seçilmiş veya seçilemeyen birçok tanınmış Türk siyasetçinin bulunduğu

bilinmektedir. Bazı siyasi partilerin, Türk adayları seçilebilir yerlerden aday göstermesi ve seçim sonucunda da bu kişilerin seçilmeleri, Türklerin bu tür partilere olan ilgisini arttırmaktadır. Ancak toplam Türk nüfusuna oranla olarak yeterli sayıda siyasal temsilcinin bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Siyasette aktif NRW Eyaleti uyum meclisi LAGA başkanı Tayfun Keltek ve Köln Uyum Meclisi üyesi Metin Şirin gibi bazı kanaat önderleriyle yaptığımız mülakat, Türklerin siyasal partilerde temsil edilmeleri ve aday olmalarının Türk toplumunun beklentileri açısından sonuçları konusunda ilginç bir sonuç çıkarmaya imkan verecek özellikler taşımaktadır: Her ne kadar Türkler siyasal alanda aktif olup seçilseler de, Türk toplumunun siyasal taleplerini karşılamada ve siyasal çözümler üretmede yetersiz kalmaktadır. Alman siyasal partilerinin şekillenmiş kalıpları ve oluşmuş öncelikleri çerçevesinde Türk siyasetçilerin Türkler lehine politikalar üretebilmesi ve yönlendirici rol oynayabilmesi, imkânsız denilecek kadar sonuç olarak görülmektedir. Bu sebeple, giderek Türk toplumunu temsil özelliğinden uzaklaşmaları söz konusu olmaktadır. Bu da göstermektedir ki siyasal temsilciler, temsil ettikleri toplumdaki kopuk ve toplumun beklentilerinden uzak olarak bir siyasal davranış ortaya koymaları durumunda yeni arayışlar kaçınılmaz olacaktır. Türklerin siyasal partilerden aday olma konusu, cinsiyet bakımından farklılık arz etmemektedir. Cinsiyet farkı olmaksızın Türklerin siyasal partilerden aday olma konusunda yeterli bilinç ve duyarlılığın oluşmadığı söylenebildiği gibi, bu yolla sağlanacak imkânların kısıtlı olmasının da bu yöndeki girişimleri ve cesareti olumsuz etkilediği sonucu çıkarılabilir.

4.2.4. Cinsiyet Rolü ve Bürokrasi İle Temas

Cinsiyet rolü gereği kadınların ev-içi ve akrabalar arası ilişkilere dayalı işleri tercih ettiği, buna karşılık erkeklerin ise ev-dışı rolleri tercih ettiği (bkz.1.4.1), hipotezimizde ileri sürülmektedir. Bu sebeple erkeklerin bürokrasi ile temasta kadınlardan daha yoğun olduğu kabul edilmektedir. Ankete katılanlar açısından bu hipotezin geçerliliği sınanacaktır.

Tablo 42. Cinsiyete Göre Siyasal, Sosyal, Kişisel İnanç Ve Sorunlarınızdan Dolayı Herhangi Bir Kanuna veya Uygulamaya Karşı Kampanya Başlatma

Siyasal, sosyal ve inançlarınız nedeniyle herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanyaya katıldınız mı? (N: 294)			
Cinsiyet	Hayır %	Evet %	Toplam %
Erkek	90,0	10,0	100,0

Tablo 42'nin Devamı			
Kadın	94,7	5,3	100,0
Toplam	91,8	8,2	100,0

Toplam katılımcıların %84,5'i (292 kişi) bu soruya cevap vermiştir. Bu soruya cevap veren deneklerin %91,8'i sosyal, inanç veya siyasal sorunlarından ötürü herhangi bir kampanyaya katılmamışken, geriye kalan %8,2'lik bir kesim böyle bir kampanyaya katıldığını belirtmektedir. Deneklerin cinsiyet dağılımı şöyledir. Erkeklerin %90'nı ve kadınların da %94,7'si herhangi bir kampanyaya katılmadıklarını ifade ederken, sadece erkeklerin %10'u ve kadınların da %5,3'ü bir kampanyaya katıldıklarını belirtmektedir. Bu sonuçlar öncelikle Almanya'da yaşayan Türklerin, herhangi bir kanun veya düzenleme nedeniyle sosyal, siyasal ve dinsel açıdan sorunlarla karşılaşmaları durumunda bir kampanyaya katılmaktan kaçındıkları dikkat çekmektedir. Bu konuda erkeklerin oranı kadınların oranından %100 daha fazla olsa da bu farklılık büyük bir anlam ifade etmemektedir. Zira kampanyaya katılanların genel oranı oldukça düşüktür. Bunun nedeni Türklerin büyük bir çoğunluğunun göçmen statüsünde olmaları ve böyle bir teamülün bulunmaması olabilir. Ayrıca, Türklerin çeşitli nedenlerle karşılaştıkları sorunlarını çözmede, aktif siyasal faaliyete katılacak ve tutum geliştirecek noktadan uzak buldukları değerlendirilebilir. Bu sorunların çözümünde siyasi faaliyetin öneminin ve rolünün yeterince farkına varılmamış olması da bir diğer yorum olarak dile getirilebilir.

Tablo 43. Cinsiyete Göre Kampanyaya Katılma Nedeni

Kampanya Nedeni (N: 24)			
Cinsiyet	Dini (%)	Siyasi (%)	Toplam
Erkek	66,7	33,3	100,0
Kadın	100,0	,0	100,0
Toplam	75,0	25,0	100,0

Kampanyaya katıldığını ifade eden deneklerin %75'i bu kampanyanın nedeninin dinsel, %25'i ise sosyal ve siyasal nedenler olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte herhangi bir kampanyaya katıldığını ifade eden deneklerin cinsiyet temelinde dağılımına bakıldığında, kadınların tamamının dinsel nedenlerle bir kampanyaya katıldıklarını söylerken erkeklerin %66,7'sinin dinsel, %33,3'nün de siyasal nedenlerle bir kampanyaya katıldıklarını belirtmektedirler. Aynı şekilde siyasal, sosyal ve kişisel inançlarınızla ilgili olarak yaşadığınız sorunlarından dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı yerel/eyalet veya ulusal düzeyde dava açtınız mı sorusuna da

katılımcıların tamamı hayır demiştir. Kampanya nedeni olarak ise kadınların tamamı dini nedenlerden dolayı kampanyaya katılmışlardır. Erkeklerde ise durum 1/3 oranında siyasi nedenlerden dolayı kampanyaya katılma yönünde olmuştur. Burada bu soruya cevap verilme oranlarındaki düşüklük, hem erkekler ve hem de kadınlar açısından dikkat çekmektedir.

Başlatılan kampanyanın düzeyi konusunda kadın katılımcılar herhangi bir cevap vermemiştir. Aynı şekilde siyasal, sosyal, kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı yerel, eyalet veya ulusal düzeyde dava açtınız mı sorusuna da katılımcıların tamamı cevap vermek istememiştir.

4.2.5. Cinsiyet Rolü ve Siyasal İlgi

Tablo 44. Cinsiyet Göre Federal Meclislerin Önemi

Federal meclisler önemli midir (N: 252)					
Cinsiyet	Önemsiz %	Az önemli %	Önemli %	Çok önemli %	Toplam %
Erkek	7,7	7,7	57,7	26,9	100,0
Kadın	,0	12,5	81,3	6,3	100,0
Toplam	4,8	9,5	66,7	19,0	100,0

Ankete katılan 348 denekten, meclislerin önemine ilişkin soruya cevap verenlerin sayısı 252'dir. Cevap veren bu deneklerin, %4,8'i kendileri için bu meclisleri önemsiz, %9,5'i az önemli, %66,7'si önemli ve %19'u da çok önemli olduğunu belirtmektedir. Çok önemli olduğunu ve önemli olduğunu belirtenler toplandığında %85,7 gibi büyük bir kesimin siyasal kararların alındığı meclislere ilgi duyduğunu göstermektedir. Bu durum, Türklerin Almanya'da siyasal katılımında mesafe kat etmenin göstergesi olarak ilgilerinin ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Cinsiyete göre siyasal katılım farkı açısından bakıldığında, kadınların hiçbiri, erkeklerin ise %7,7'si Federal Meclislerin önemsiz olduğunu belirtmektedir. Kadınlardan bu meclislere önemli ve çok önemli diyenler toplandığında bu oran % 87,6'ya tekabül etmektedir. Bu durum kadınların siyasal kurumlara siyasal ilgisinin ne kadar yüksek olduğunu da göstermektedir. Genel olarak siyasal katılımın diğer türleri bakımından kadınlar aleyhine ortaya çıkan durumun, federal meclisleri önemli bulma konusunda kadınlar lehine çıkması siyasal katılımında erkeklere göre kadınların önde olduğunu söylemek için yeterli olmayacağı açıktır. Kadınların erkeklere göre bu meclisleri daha önemli bulması, kadınlar bakımından meclislerin taşıdığı farklı bir özelliğe işaret sayılabilir.

Tablo 45. Almanya'daki Meclislere Seçilmiş Dört İsmi Belirlenmesinde Cinsiyete Göre Farklılık

Federal meclislerde seçilmiş dört ismi belirtir misiniz? (N:105)	Cinsiyet		
	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)
Cem Özdemir	56,5	60,0	57,1
Vural Öger	7,1		5,7
Lale Akgün	77,6	60,0	74,3
Hakkı Keskin	31,8	60,0	37,1
Tayfun Keltok (Uyum Meclisi Üyesi)	10,6	15,0	11,4
Merkel	14,1	30,0	17,1
Münteferring	14,1		11,4
Möllermann	14,1		11,4
Steinbrück		30,0	5,7

Deneklerin siyasete ilgisini belirlemek üzere sorulan ve federal meclislerde seçilmiş dört ismin belirlenmesi konusunda sorulan soruya 348 denekten 105 kişi cevap vermiştir. Katılımcıların %60'ı Cem Özdemir'i tanımaktadır. Aynı oranda kadın katılımcılar tarafından bilinen diğer meclis üyeleri ise Hakkı Keskin ve Lale Akgün'dür. Steinbrück ve Merkel ise kadın katılımcılar tarafından %30 oranında bilinen kişileri göstermektedir. Soru yapısı itibariyle birden çok cevabın verilmesi, katılımcı oranının %100'üne tekabül eden seçim dağılımını engellemektedir. Nitekim hem Steinbrück'ü tanıyan ve hem de Hakkı Keskin'i tanıyan kişiler aynı kişiler olabileceğinden bu iki oranı toplamak kadın katılımcılar açısından %120 gibi bir sonuç ortaya çıkartacaktır ki, bu örneklemin tamamından fazlasının bu iki ismi tanıdığı anlamına gelecektir. Görüldüğü gibi, bu gerçekçi olmayan bir durumdur. Bu soru ile hedeflenen husus, en çok tanınan siyasal temsilcinin kim olduğunu belirlemek olmakla birlikte siyasal ilginin düzeyini ortaya koymak da yan hedeftir.

Tablo 46. Cinsiyet Rolüne Göre Almanya Demokrasinden Memnuniyet

Almanya demokrasinden memnun musunuz? (N: 318)					
Cinsiyet	Memnun Değilim %	Az Memnun %	Memnun %	Çok Memnun %	Toplam %
Erkek	22,9	37,1	40,0	0	100,0
Kadın	11,1	27,8	50,0	11,1	100,0
Toplam	18,9	34,0	43,4	3,8	100,0

Bu soruya cevap veren deneklerin sayısı 318'dir. Deneklerin %43,4'ü Alman demokrasinden memnun olduklarını, %34'ü az memnun olduklarını, %18,9'u memnun olmadıklarını ve %3,8'i ise çok memnun olduklarını ifade etmektedir. Her iki

cinsin verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında, oldukça önemli farklılıkların bulunduğu dikkat çekmektedir. Erkeklerin, %22,9'u memnun değil, %37,1'i az memnun, %40'ı memnun olduğunu söylemektedir. Alman demokrasinden çok memnunum şikkını işaretleyen hiçbir erkek denek mevcut değildir. Buna karşılık, kadınların %11,1'i memnun değilim derken, %27,8'i az memnun, %50'si memnun ve %11,1'i de çok memnun olduğunu ifade etmektedir. Kadınların, erkeklere göre Alman demokrasinden daha fazla memnun olmaları, erkeklerin siyasal sistemle ilgili bilgi düzeyinin daha yüksek olması ve buna bağlı olarak da siyasal sistemden beklentilerinin daha yüksek olmasına bağlanabilir. Ayrıca, erkeklerin siyasal sistemle ilgili sorunlarla karşılaşmış olmaları ve siyasal konularda çözüm üretmek zorunda kalmaları, Alman demokrasinden duyulan memnuniyetin daha düşük seviyede kalmasına yol açmış kabul edilebilir.

Tablo 47. Cinsiyete Göre Türkler Arasında Alman Siyasetine İlgisi

Alman siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N:312)				
Cinsiyet	Hiç (%)	Ara Sıra (%)	Sürekli (%)	Toplam (%)
Erkek	11,8	58,8	29,4	100,0
Kadın	5,6	72,2	22,2	100,0
Toplam	9,6	63,5	26,9	100,0

Almanya'da siyasetle ilgileniyor musunuz sorusuna cevap veren 312 katılımcının verdikleri cevapların dağılımına bakıldığında, Almaya'da yaşayan Türklerin %63,5'lik büyük bir çoğunluğunun Alman siyasetine ara-sıra ilgi duydukları, %26'sının veya ¼ 'inin ise sürekli ilgilendikleri, %9.6'sının hiç ilgi duymadıkları anlaşılmaktadır. Bu kütlenin cevapları cinsiyete göre değerlendirildiğinde, erkeklerin %11,8'nin siyasete ilgi duymadıkları, %58,8'nin ara-sıra siyasetle ilgilendikleri ve %29,4'nün de sürekli ilgilendikleri görülmektedir. Buna karşılık kadınların %9.6'sının Alman siyasetine hiç ilgi duymadıkları, %72'sinin ara-sıra ilgi duydukları ve %22,2'sinin de sürekli siyasetle ilgilendikleri görülmektedir. Erkeklerin %11'i siyasete hiç ilgi duymazken kadınlarda bu oranının %5,6 olması dikkat çekmektedir. Sürekli olarak siyasete ilgi gösteren erkelerin %29 ile kadınlardan sadece %7 daha fazla oluşu, cinsiyete göre Alman siyasetine ilgi açısından çok büyük bir farkın olmadığı anlamına gelmektedir. Bu sonuç hipotezimizi doğrulamaktadır. Ancak, Alman siyasetiyle ara-sıra ilgilenme açısından kadınların erkelere nazaran %14 civarında fazla olması, siyasal faaliyet yoğunluğu azaldıkça kadınların katılma arzularının da arttığını göstermektedir. Çünkü kadınların

siyasal katılımı, ev-dışı alanlardaki işlerde yoğunluk ve zahmeti arttıkça, azalmaktadır (bkz. 1.4.1).

Tablo 48. Cinsiyete Göre Almanya’da Uyum Meclislerinin Rolü

Uyum meclisleri geçmişte Türk toplumunun hangi sorunlarını çözmüştür? (N: 246)							
Cinsiyet	Cami %	Mezarlık %	Uyum %	Eğitim %	Yüzme %	Hiçbiri %	Toplam %
Erkek	25,9	11,1	3,7	7,4	11,1	40,7	100,0
Kadın	42,9	21,4	0	0	21,4	14,3	100,0
Toplam	31,7	14,6	2,4	4,9	14,6	31,7	100,0

Türklerin sorunlarının çözümlenmesinde uyum meclislerinin rolüne ilişkin soruya cevap veren denek sayısı 246’dır. Bu deneklerin %31,7’si uyum meclislerinin geçmişte cami, %14,6’sı mezarlık, %2,4’ü uyum, 4,9’u eğitim ve 14,6’sı yüzme sorunlarına çözüm ürettiğini söylerken, deneklerin %31,7’si ise hiçbir konuda bu meclislerin çözüm üretmediği görüşündedir. Kadın ve erkeklerin bu konudaki cevapları incelendiğinde, erkelerin %40,7’si bu meclislerin çözüm üretmediği düşüncesini taşımaktadır. Yine erkeklerin %25,9’u cami, %11,1’i mezarlık, %11,1 yüzme, %7,4’eğitim, %3,7’si uyum konularında bu meclislerin çözüm ürettiği kanısındadır. Buna karşın kadınların bu soruya verdikleri cevaplar önemli ölçüde farklıdır. Nitekim kadınlar, %31,7 oranında bu meclislerin hiçbir çözüm üretmediğini düşünürken %42,9’u bu meclislerin, cami, %21’4’ü mezarlık konusunda çözüm ürettiği görüşündedir. Ancak kadınların uyum ve eğitim alanında bu meclislerin herhangi bir iş yaptığına inanmamaktadır. Bu da Almanya’da kadınların uyum ve eğitim konularında sorunlarının mevcut olduğunu ve bir sonraki soruda kadınların %70 oranında uyum meclislerini gerekli-yetersiz görmeleri ile de bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür (bkz. Tablo 26.).

Tablo 49. Cinsiyete Göre Meclisleri Problemlerin Çözümü İçin Gerekli Ve Yeterli Görme Durumu

Bu meclisleri problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz? (N:300)					
Cinsiyet	Fikrim yok %	Gereksiz %	Gerkli yetersiz %	Gerekli yeterli %	Toplam %
Erkek	24,2	9,1	57,6	9,1	100,0
Kadın	29,4	0	70,6	0	100,0
Toplam	26,0	6,0	62,0	6,0	100,0

Bu soruya cevap veren deneklerin sayısı 300’dür. Bu deneklerin, %26’sı fikir beyan etmezken %6’sı uyum meclislerinin sorunlarına yönelik çözüm üretmede gereksiz, %

62'si gerekli- yetersiz, %6'sı ise gerekli-yeterli olduğunu düşünmektedir. Bu meclislerin kendi sorunlarına yönelik çözüm üreteceğine ilişkin katılımcıların inançlarının cinsiyete göre dağılımı şöyledir. Erkeklerin %24, 2'si hiçbir fikrim yok derken, %9,1'i bu meclisleri gereksiz görmekte, %57, 6'sı gerekli ancak yetersiz, %9,1'i gerekli ve yeterli kabul etmektedir. Cevaplara bakıldığında kadınların bu konudaki yaklaşımlarının biraz farklılık gösterdiği dikkati çekmektedir. Nitekim kadın katılımcıların %29,4'ü bir fikir beyan etmezken, %70,6'sı bu meclislerin gerekli ancak yetersiz olduğu görüşündedir. Bu sonuçlarla Türklerin bu meclisleri gerekli ancak yetersiz gördüğünü söylemek mümkündür. Bir diğer ifade ile Almanya'da Türk toplumunun bir şekilde siyasal taleplerinin alınması, incelenmesi ve çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Meclislerin gerekli-yetersiz oluşu arayışları arttırmakta ve daha fazla siyasal hak talebini gündeme getirmektedir. Bu sebeple bu ve benzeri ihtiyaçların vatandaşlık değişikliğini teşvik ettiği de söylenebilir (bkz. Göksu, 2000: 218).

4.3. Siyasal Katılım ve Yaş

Kişinin siyasal davranışı ile yaşı arasında yakın ilişkinin bulunduğu birinci bölümde (bkz. 1.4.2) ele alınan hipotezde ortaya konulmuştur. Buna göre, gençlerin erken yaşlarda daha çok eğitim, meslek edinme, evlenme, iş arama ve yetersiz tecrübe gibi sebeplerle siyasete daha az ilgi duyduğu, orta yaşlarda siyasal sistemle ve kurumlarla tanışarak yeterli tecrübe edindiği ve buna bağlı olarak da daha yoğun siyasal katılım eğilimine girdiği varsayılmaktadır. İleri yaşlarda ise fiziki ve zihni gücünün zayıfladığı ve daha çok sağlık sorunlarıyla ilgilenmek zorunda kaldığı dikkate alındığında aktif siyasal katılım konusunda yeterli çaba sergileyemediği sanılmaktadır. Dolayısıyla mevcut varsayımdan hareketle Almanya'da Türklerin oy verme, partilere üye olma, seçimlerde aday olma, bürokrasi ile temas kurma ve siyasal ilgisinin hangi düzeyde olduğu test edilecektir.

4.3. 1. Yaş ve Oy Verme

Siyasal katılımı bir siyasal etkinlik olarak oy verme davranışı, sürekli zaman ve para harcanmasını gerektirmemektedir. Seçmen, sadece seçim günlerinde siyasal kanaatin oluşması ve tercih edilmesi gereken partiyi algılamaya çalışmakta ve desteklediği partiye kendi çevresinin oy vermesi için gayret göstermektedir. Siyasi partiler bu durumu kendilerini tanıtmak için bir fırsat olarak kabul etmektedir. Oy veren

deneklerin yaşlarına göre, siyasal tercihlerinde farklılık bulunduğu kabul edilen hipotezlerden biridir (bkz.1.4. 2.).

Tablo 50. Yaşa Göre Seçimde Oy Kullanma Durumu

Gelecek Pazar Almanya'da seçim olsa oy kullanır mısınız? (N: 192)				
Yaşınız	Hayır %	Evet %	Bilmiyorum %	Toplam %
30-54	13,6	63,6	22,7	100,0
18-29	20,0	70,0	10,0	100,0
Toplam	15,6	65,6	18,8	100,0

Bu soruya cevap veren denek sayısı 192'dir. 55 ve üzeri yaş grubunda yer alan deneklerin tamamı oy kullanma hakları olmadığını ifade ettiklerinden herhangi bir görüş beyan etmemişlerdir. Dolayısıyla bu gruptakiler değerlendirmeye alınmamışlardır. Deneklerin %15,6'sının gelecek Pazar Almanya'da seçim olsa oy kullanmayacağı, %65,6'sının oy kullanacağı ve %18,8'nin kararsız olduğu anlaşılmaktadır. Oy kullanma eğilimi genel olarak yüksektir. Yaş grupları açısından bakıldığında 30 – 54 yaş grubunun (ikinci kuşak) oy kullanma eğilimi yüksek olanların %63,6 ile büyük bir çoğunluğu oluşturduğu, hayır diyenlerin %13'6'lık oldukça düşük bir oran, kararsız olanların ise %22,7'lik bir oranı teşkil ettiği görülmektedir. Buna karşılık, 18 – 29 yaş grubuna mensup olanların %70'i oy kullanma arzusu taşırken, %20'si ise oy kullanmak istemediğini ve %10' u da kararsız olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, 18–29 yaş grubunun yaklaşımının siyasal konularda daha net olduğu ve kararsızların oranının azaldığı dikkat çekmektedir. Bir diğer ifade ile Türklerin hayır ve evet deme eğiliminin yükseldiği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, oy kullanma hakkına sahip olmak ya da olmamaktan bağımsız olarak düşünüldüğünde, her iki grubun da oy kullanma eğiliminin yüksek olduğu söylenebilir. Hipotezimizde orta yaşlıların, yaşlı ve gençlere göre oy verme davranışında daha aktif olduğu belirtilmişti. Yaşlıların oy verme şeklinde kendini gösteren siyasal davranışı, hipotezimizi doğrularken gençlerde aynı durumun söz konusu olmadığı söylenebilir. Gençlerde görülen bu durum Almanya'da sosyal ve ekonomik dışlanmaya karşı bir reaksiyon olarak gösterilebilir. Dışlanmanın etkisinin gençler bakımından daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 51. Yaşa Göre Oy Verilen Parti Durumu

Hangi partiye oy verdiniz (N:192)						
Yaş	SPD (%)	CDU (%)	FDP (%)	GRÜNE (%)	PDS (%)	Toplam
30-54	66,7	13,3	5,2	5,7	9,2	100,0%
18-29	100,0	0	0	0	0	100,0%
Toplam	76,2	9,5	4,8	4,8	4,8	100,0%

Daha önce de belirtildiği gibi, 55 ve üzeri yaş grubunda yer alan deneklerin tamamı oy kullanma hakları olmadığını ifade ettiklerinden, bu grup Tablo 28.'de görülmemektedir. Deneklerin yaşları dikkate alınarak hangi partiye oy verdikleri incelendiğinde, 18-29 yaş grubunun tamamının SPD'ye oy verdikleri, buna karşın 30-54 yaş grubunun ise oylarının %66,7 oranında SPD'de yoğunlaştığı, CDU'ya oy verenlerin %13,3, PDS'e %9,2, Grüne %5,7 ve FDP %5,2 dir. Üçüncü kuşağın tamamının SPD'yi (sosyal demokratlar) tercih etmesi, tepkisel olduğu kadar SPD'nin gençlere ve yabancılara yönelik olumlu politikaları ile de doğrudan ilişkili olabilir. Bu sonuçlar hem genç kuşakların ve hem de orta kuşakların SPD'ye yöneldiğini göstermektedir. Ancak orta kuşakların az da olsa diğer partilere yönelme eğiliminde olduğu da dikkati çekmektedir. Ayrıca, orta yaşlı deneklerin %13,3 oranında göçmenlere karşı olumsuz politikaları ile tanınan bir (CDU, hristiyan muhafazakar birlik) partiye oy vermiş olmaları da anlamlıdır. Hristiyan Birlik Partilerinin son eyalet seçimlerinde yabancılara karşı dile getirdikleri politikalar sebebiyle, bazı eyaletler'de seçim kaybetme noktasına geldikleri bilinmektedir. Bunlara örnek olarak Hessen eyaleti gösterilebilir. CDU 2008'de, bir önceki seçimlerde almış olduğu %48,8 oranındaki oyların %12'sini kaybederek %36,8'e gerilemiştir. Bu sonuç, Hristiyan Birlik Partileri'nin Hessen eyaletinde 38 yıldır aldığı en düşük oy oranıdır. Sosyal Demokratlar ise bir önceki seçimlerde aldıkları %29,1 oranındaki oylarını %36,7'ye yükseltmiştir (bkz. Wikipedia, Hessische Landtagswahl, 2008).

Tablo 52. Yaşa Göre Uyum Meclisleri Seçimlerinde Oy Kullanma Durumu

Uyum meclislerinde oy kullandınız mı? (N: 324)			
Yaşınız	Hayır (%)	Evet (%)	Toplam%
55 ve üstü	100,0	0	100,0
30-54	73,5	26,5	100,0
18-29	94,7	5,3	100,0
Toplam	81,5	18,5	100,0

Deneklerin uyum meclislerinde oy kullandınız mı sorusuna yüksek oranda hayır

dedikleri dikkat çekmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, uyum meclislerinde oy kullanma oranının bu denli düşük olmasının sebebi, bu meclislerde sadece yabancıların oy kullanması ve toplumun siyasal taleplerini karşılamada yetki, görev ve sorumluluklarının yetersiz olmasıdır. Cinsiyetle ilgili tablodaki yargıların burada geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, 55 ve üzeri yaş grubunun tamamı oy kullanmadığını ifade ederken 30-54 yaş grubunun %26,5 i ve 18-29 yaş grubun da sadece %5,3'ü uyum meclislerinde oy kullandığını belirtmiştir. Bu noktada uyum meclislerinde 55 ve üzeri yaş grubuna dâhil kişilerin dil ve siyasal kurumları tanıma eğiliminin düşük olması nedeniyle bu meclislerde oy kullanmadığını söylemek mümkün olmakla birlikte, 30–54 yaş grubunun (ikinci kuşak) eğitim düzeyinin ve dil bilgisinin birinci kuşaktan daha yüksek olmasının oy kullanma davranışına yansıdığı anlaşılmaktadır. 18–29 yaş grubu (üçüncü kuşak) ise, genellikle Alman vatandaşı olduğu veya olmaya yöneldiğinden, uyum meclislerini kendi sorunlarının çözümü açısından yetersiz görmektedir. Sonuç olarak uyum meclisleri seçimlerine genelde yabancıların, özelde de Türklerin katılımının düşük olduğu kabul edilebilir.

4.3. 2. Yaş ve Parti Üyeliği

Hipotezimizde yaş gruplarına göre parti üyeliğinin de değişiklik gösterdiği, üyeliğin erken ve ileri yaşlarda düşük, orta yaşlarda ise daha yüksek olduğu varsayılmaktadır (1.4.2.). Burada, bulguların hipotezimizde belirtilen unsurlara uyup uymadığı test edilecektir.

Tablo 53. Yaşa Göre Üyesi ya da Sempatizanı Olunan Parti

Üyesi Ya da Sempatizanı Olunan Parti (N:102)						
Yaş	SPD (%)	CDU (%)	FDP(%)	PDS(%)	GRÜNE (%)	Toplam (%)
55 ve Üstü	100,0	0	0	0	0	100,0
30-54	70,0	10,0	0	10,0	10,0	100,0
18-29	66,7	0	33,3	0	0	100,0
Toplam	70,6	5,9	11,8	5,9	5,9	100,0

Yaş ve parti üyeliği sorusuna 348 denekten sadece 102'si cevap vermiştir. Toplamda deneklerin büyük çoğunluğu (%70,6) SPD'ye üye olmayı tercih ederken, ikinci sırada tercih edilen partiler ise %11,8'lik oranla liberaller olarak ortaya çıkmıştır. Diğer partilerin ise aynı oranla destek gördüğü dikkati çekmektedir. Niçin SPD'nin daha çok destek gördüğü ise, bu partinin yabancılar politikasının diğer partilere oranla daha

olumlu olmasına bağlanmaktadır. Yaş gruplarına bakıldığında, 55 ve üzeri yaştakilerin tamamının SPD'ye üyeliği tercih ettiğini, ikinci kuşağın ise %70'nin SPD'yi, diğer %10'luk grubun CDU, PDS ve GRÜNE'leri desteklediği dikkati çekmektedir. Üçüncü kuşağın ise ikinci kuşağa yakın oranda SPD'yi, %33,3 oranında da FDP'yi desteklediği görülmektedir. Parti üyeliği veya sempaticizliğinde kuşaklar arasında örtüşmeler olduğu gibi ayrışmalar da dikkati çekmektedir. Bütün kuşakların SPD'ye yönelmesi de tesadüf olarak kabul edilmemelidir.

Tablo 54. Yaşa Göre Üye Olunan/Sempatici Duyulan Partinin Faaliyetine

Üyesi veya sempaticizanı olunan partinin faaliyetlerine katılım (N: 36)			
Yaşınız	Miting (%)	Bir toplantıya veya seminere katılmak (%)	Toplam (%)
30-54	57,3	42,7	100,0
18-29	48,7	51,3	100,0
Toplam	53,0	47,0	100,0

Yaş grupları arasındaki parti üyeliğinin farklılaşabileceği öngörüsüyle hazırlanmış bu soruda, Almanya'da yaşayan Türklerin toplum içinde gördükleri itibar ve sahip oldukları konumdan dolayı çok keskin farklılaşmalara rastlanmamıştır. Katılımcı yaşı düştükçe SPD'den diğer partilere doğru bir kayma yaşansa da bu oran çok büyük boyutlarda olmamaktadır. Buna göre, toplam katılımcıların çok az bir bölümünü oluşturan 55 yaş ve üzeri grubundaki katılımcıların tamamı SPD'ye üye olmakta veya sempatici duymaktadır. Her ne kadar kuşaklar arasında sosyalizasyon ve eğitim farkı olsa da, Almanya'da Türkler daha çok SPD'yi desteklemeye devam etmektedir.

Bu soruya 348 denekten sadece 36'sı cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %53'ü üyesi veya sempaticizanı olduğu partinin mitingine, %47'si de toplantı veya seminerine katılmıştır. Siyasal katılım ve yaş ilişkisi kuşaklar düzeyinde değerlendirildiğinde, 55 yaş ve üzerinde bulunan birinci kuşağın herhangi bir siyasal partiye üye olmadığı dikkati çekmektedir. İkinci kuşağın %57,3'lük kısmı üyesi veya sempaticizanı olduğu partinin mitingine katılırken, bunların %42,7'si söz konusu partinin toplantı veya seminerine katılmaktadır. Üçüncü kuşak Türklerde ise toplantı veya seminere katılanların sayısı, mitinge katılanların sayısından daha yüksektir. Bu da göstermektedir ki, eğitimini ve sosyalizasyon sürecini Almanya'da tamamlayanların siyasal partilere üye olması ve faaliyetlerine katılması diğer kuşaklardan daha yüksektir. Bu ise, 18-29 yaş grubuna dahil olan gençleri içine almaktadır.

4.3. 3. Yaş ve Adaylık

Siyasal katılımın en önemli biçimlerinden biri de, siyaset temsilciliğe yönelmek için aday olmaktır. Kişinin aday olabilmesi için de yaşı oldukça önemlidir. Aday olma yaşının uygun olup olmadığı, hangi yaş gruplarının daha çok aday olarak tercih edildiği hipotezimizde ele alınmaktadır. Genelde adayın seçilme yaşının, çevreyi algılama yaş olgunluğuna denk olması istenmektedir.

Adaylığa ilişkin soruya, 246 denek cevap verdiği görülmektedir. Cevap veren birinci, ikinci ve üçüncü kuşağa ait deneklerin tamamı aday olmadığını belirtmektedir. Ankete katılanlar arasında aday olanların bulunmaması, hiç aday yok anlamına gelmemektedir. Ancak ankete katılanlar arasında aday olanlara rastlanmamıştır. Nitekim, yaptığımız mülakatlarda, adaylık statüsünün yabancılar için sınırlı olması, aday sayısının Türk toplumunun büyüklüğüne göre belirlendiği ve adayların da genellikle 30-55 yaş grubunda yer aldığı belirtilmektedir.

4. 3. 4. Yaş ve Bürokrasi İle Temas

Kişinin siyaset rühdünü elde ettiği yıllar eğitim, daha sonraki yıllar olgunluk ve onu izleyen dönem de ileri yaş dönemidir. Hipotezimizde (bkz.1.4.2.) bürokrasi ile temasın ikinci aşamada, birinci ve üçüncü aşamadan daha yoğun olduğu iddia edilmektedir. Burada bu varsayım sınanacaktır.

Tablo 55. Yaşa Göre Siyasal, Sosyal, Kişisel İnanç Sorularınızdan Dolayı Herhangi Bir Yasal Düzenleme veya Uygulamaya Karşı Kampanyaya Katılma

Siyasal, sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanyaya katıldınız mı? (N: 294)			
Yaş	Hayır (%)	Evet (%)	Toplam (%)
55 ve üzeri	100,0	,0	100,0
30-54	87,9	12,1	100,0
18-29	100,0	,0	100,0
Toplam	91,8	8,2	100,0

Tablo 33'te de görüldüğü üzere, 348 denekten 294'ü bu soruya cevap vermiştir. Bunların %91,8'i gibi yüksek bir oranı, hukuki düzeyde bürokrasi ile temasının olmadığını belirtmektedir. Ancak %8,2'lik bir kesim ise herhangi bir şekilde hukuki düzeyde bürokrasi ile temas içinde olduğunu, siyaset katılımın farklı türünü bir şekilde ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Kuşaklar arası farklılığa bakıldığında, birinci ve

üçüncü kuşağın cevapları birbirine benzerken; ikinci kuşağın siyasal davranış biçimi bu iki kuşaktan ayrılmaktadır (Almanya’da kuşaklar ile ilgili bölüm için bkz 2.1.1, 2.1.2., 2.1.3.). Bu durum, birinci kuşağın ilgi alanının -yaşının ilerlemiş olması sebebiyle farklılığına, bu ülkede kendisini hala geçici görmesine ve dil yetersizliği gibi sebeplerle kendi durumunu iyileştirmedigine ve üçüncü kuşağın da henüz eğitim sürecinde bulunmasına veya iş hayatında ve sosyal faaliyetlerinde yeni ve başlangıç aşamasında bulunmasına bağlamak mümkündür. İkinci kuşağın deneklerinden %12,1’lik bir oranın siyasal, sosyal ve kültürel sebeplerle bürokrasi ile ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu durum hipotezimizi kısmen desteklemektedir (bkz. 1.4.2.). Sonuç olarak Türkler için bürokrasi ile temasın, kuşaklar arasında farklar bulunmakla birlikte, genel olarak yeterli düzeyde olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 56. Yaşa Göre Kampanya Nedenini Gösteren Durum

Kampanya Nedeni (N: 24)			
Yaşınız	Dini %	Siyasi %	Toplam %
30-54	75,0	25,0	100,0
Toplam	75,0	25,0	100,0

Yaş ve siyasal talep anlamında kampanyaya katılan deneklerin sayısı 24’dür. Birinci ve üçüncü nesil herhangi bir kampanyaya katılmazken ikinci kuşak Türkler, siyasal sistemden %75 oranında dini, %25 oranında da siyasi içerikli taleplerde bulunmaktadır. Bu da gösteriyor ki, ikinci kuşak siyasal taleplerini, birinci ve üçüncü kuşaktan daha fazla gündeme getirmektedir. Sivil toplum örgütlerinin düzenlemiş olduğu sosyal ve siyasal içerikli aktivitelerde, ikinci kuşağın, üçüncü kuşaktan daha aktif olduğu gerçeği de yapılan mülakatta dile getirilmiştir.

4. 3. 5. Yaş ve Siyasal İlgi

Tablo 57. Yaşa Göre Federal Meclislerin Önemlilik Durumu

Federal Meclislerin Önemi (N: 252)					
Yaşınız	Önemsiz (%)	Az önemli (%)	Önemli (%)	Çok önemli (%)	Toplam (%)
30-54	8,2	5,6	62,1	24,1	100,0
18-29	,0	15,4	76,9	7,7	100,0
Toplam	4,8	9,5	66,7	19,0	100,0

Federal meclislerin önemine ilişkin soruya 252 denek cevap vermiştir. Bunların %66,7’si bu meclislerin önemli, %19’u çok önemli, %59,5’i az önemli ve %4,8’i de önemsiz olduğunu belirtmiştir. Kuşaklar arası farklılıklara göre, birinci nesil ilgisiz,

ikinci ve üçüncü nesil oldukça ilgilidir denilebilir. İkinci neslin %86,2'lik bir oranı, siyasal kararları alma yerleri olarak meclisleri önemli bulmaktadır. Önemsiz ve az önemli diyenlerin oranının ise oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Üçüncü kuşaktan önemsiz olduğunu belirten kimse bulunmamaktadır. Ancak az önemli diyenlerin sayısı %15,4'dür. Önemli ve çok önemli diyenlerin oranı ise %84,6'dır. Bu da göstermektedir ki, kuşaklar arasındaki eğitim ve yerleşme eğilimi arttıkça Alman siyasal kurumlarını ciddiye alma oranı artmakta ve siyasal sistem ile daha iyi iletişim kurma eğilimi oluşmaktadır. Hipotezimizde (bkz.1.4.2) kuşaklararası yaş farkının siyasal katılımı etkilediği gerçeği burada da sınanmıştır ve benzer sonuç ortaya çıkmıştır. Erken ve ileri yaşlarda siyasal katılıma ilginin düşük, orta yaşlarda siyasal katılıma ilginin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak 18-29 yaş grubunun siyasal katılıma daha fazla ilgi gösterdiği gerçeği, hipotezimizi desteklememektedir. Üçüncü neslin siyasal katılımı bu derece tercih etmesinin nedeni, azınlık psikolojisinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, orta yaş grubunda yer alan Türklerin eğitim ve yerleşme eğiliminin artışına bağlı olarak siyasal katılıma ilginin yüksek olması, aynı zamanda bu gruba dahil olanların Alman toplumundan beklentilerinin arttığına ve siyasal faaliyetler yoluyla taleplerini gerçekleştirme umutlarının artmasına bağlanabilir.

Tablo 58. Yaşa Göre Almanya'daki Bu Meclislere Seçilmiş Dört İsmi Belirlenmesi

Federal Meclislerdeki Seçilmiş Dört İsmi Belirtir Misiniz? (N: 105)	Yaşınız		Toplam %
	30-54 %	18-29 %	
Cem Özdemir	68,4	23,1	57,1
Vural Öger	7,6		5,7
Lale Akgün	75,9	69,2	74,3
Hakkı Keskin	39,2	30,8	37,1
Tayfun Keltek	5,1	30,8	11,4
Merkel	15,2	23,1	17,1
Müntefering	15,2		11,4
Möllemann	15,2		11,4
Steinbrück		23,1	5,7
Toplam	79,0	26,0	

Bu soruya 348 denekten 105'i cevap vermiştir. Bu soruda en çok tanınan siyasal aktörü, hangi yaş grubundaki deneğin ne kadar tanıdığı ölçülmektedir. Amaç, siyasal alanda temsil eden ile temsil edilen arasındaki ilişki üzerinden siyasal ilgiyi tespit etmeye çalışmaktır. Cevap veren denekler içerisinde ikinci kuşağın %79'u, üçüncü kuşağın ise

%26'sı siyasal temsilcileri tanımaktadır. Mevcut duruma göre en çok tanınan siyasetçi %74,3 oranla Federal Parlamentoda Köln'ü temsil eden Lale Akgün'dür. %57,1'lik bir oranla Yeşillerden seçilen Cem Özdemir ikinci sırayı almaktadır. %37,1 ile Hakkı Keskin üçüncü sırayı alırken %17,1 ile başbakan Merkel dördüncü sırada yer almaktadır. Kuşaklararası farklılıkta ise birinci kuşağın bu soruya cevap vermemek suretiyle ilgisizliğini ortaya koyduğu bir kez daha görülmektedir. İkinci kuşak en çok Lale Akgün'ü tanıran, ikinci sıraya Cem Özdemir'i, üçüncü sıraya da Hakkı Keskin'i koymaktadır. Üçüncü kuşakta bu durum değişmekte ve birinci sıraya Lale Akgün, ikinci sıraya Hakkı Keskin ve Tayfun Kelteği, üçüncü sıraya da Cem Özdemir ve başbakan Angela Merkel'i koymaktadır. Kuşaklar arası farklılık siyasal tercihleri ve siyasal ilgiyi de etkilemektedir. Alan araştırmasının Köln'de yapılması ve Lale Akgün'ün de Köln'den seçilmiş olması fazla tanınmasının asıl sebebi olarak gösterilebilir.

Tablo 59. Yaşa Göre Almanya Demokrasinden Memnuniyet Durumu

Almanya demokrasinden memnun musunuz? (N: 318)					
Yaş	Memnun değil %	Az memnun %	Memnun %	Çok memnun %	Toplam %
55 ve +	0	100,0	0	0	100,0
30-54	17,6	35,3	44,1	2,9	100,0
18-29	17,6	29,4	47,1	5,9	100,0
Toplam	17,3	34,6	44,2	3,8	100,0

Kişinin siyasal sistemden ve işleyişinden memnuniyeti veya memnuniyetsizliği, siyasal katılımda ilgi düzeyini belirlemektedir. Almanya demokrasinden memnun musunuz sorusuna 318 denek cevap vermiştir. Deneklerin ortalama %48 oranında Almaya demokrasinden memnun ve çok memnun düzeyinde olduğu ifade edilirken, az memnun olanların oranı %34,6, memnun olmayanların oranı da %17,3'tür. Kuşaklar arası farklılığa bakıldığında birinci kuşak ilgisiz, ikinci kuşak %47 oranında memnun, %35,3 oranında az memnun ve %17,6 oranında da memnun olmadığını göstermektedir. Üçüncü kuşak %53 oranında demokrasiden memnun, %29,4 oranında az memnun ve %17,6 oranında da memnun değildir. Bu duruma göre birinci kuşak cevap vermemeyi tercih ederken, üçüncü kuşak ikinci kuşağa oranla demokrasinin işleme biçiminden biraz daha fazla memnun görünmektedir. Önceki tablolarda görüldüğü üzere, üçüncü kuşağın oy vermeme davranışı, siyasal içerikli eylemlere katılmama eğilimi ile demokrasiden bu derece memnun olması arasında bir uyumsuzluğu da göstermektedir.

Tablo 60. Yaşa göre Almanya siyasetiyle ilgilenme durumu

Almanya siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N : 312)				
Yaş	Hiç (%)	Ara sıra (%)	Sürekli (%)	Toplam (%)
55 ve +	,0	,0	100,0	100,0
30-54	9,4	62,5	28,1	100,0
18-29	5,6	72,2	22,2	100,0
Toplam	7,8	64,7	27,5	100,0

Tablo 38’de yaş ile Almanya siyasetiyle ilgilenme arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırmamıza katılan kişilerden 306 denek bu soruya cevap vermiştir. Bunların toplamda %64,7’si ara-sıra, %27,5’i sık ve %7,8’i de siyasetle hiç ilgilenmediğini beyan etmektedir. Toplama göre bir değerlendirme yapıldığında, Almanya’da Türk toplumunun ara sıra da olsa siyasete olan ilgisinin yüksek olduğu bir gerçektir. Bu gerçek, kuşaklararası farklılığa şu şekilde yansımaktadır: Bu soruya cevap veren birinci kuşağın denek sayısı az olmasına rağmen bu kuşağın tamamı sürekli ilgilendiğini belirtmektedir İkinci kuşağın %62,5’lik oranı ara sıra, %28,1’i sürekli ve %9,4’ü de hiç siyasetle ilgilenmediğini açıklamaktadır. Üçüncü kuşağın ise %72,2’si ara sıra, %22,2’si sürekli ve %5,6’sı da hiç siyasetle ilgilenmediğini ifade etmektedir. Bu duruma göre, ikinci ve üçüncü kuşağın siyasete olan ilgisinde ve tercihlerinde kısmen benzerliklerin bulunduğu söylenebilir. Birinci kuşak Türklerin tamamı sürekli ilgili olduklarını sergilemişlerdir. Kuşaklar arasında ikinci neslin siyasal ilgisine ilişkin istikrarlı ve tutarlı bir çizginin bulunduğu, diğer tablolar ile karşılaştırıldığında, dikkati çekmektedir. Kuşaklararası farklılıklarla birlikte, özellikle ikinci ve üçüncü kuşağın siyasal entegrasyona çok uygun özellikler taşıdığı söylenebilir.

Tablo 61. Yaşa Göre Uyum Meclislerinin Gerekli ve Yeterli Olma

Uyum meclislerini, problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz? (N:300)					
Yaş	Fikrim yok (%)	Gereksiz (%)	Gerekli yetersiz (%)	Gerekli yeterli (%)	Toplam (%)
55 ve +	0	0	100,0	0	100,0
30-54	25,8	6,5	58,1	9,7	100,0
18-29	27,8	5,6	66,7	0	100,0
Toplam	26,0	6,0	62,0	6,0	100,0

Uyum meclisleri problemlerin çözüm için yeterli olup-olmadığına ilişkin soruya 348 denekten 300’nün cevap verdiği görülmektedir. Daha önce Tablo 26’da da belirtildiği gibi, genel kanaatin bu meclislerin gerekli ama yetersiz olduğu şeklinde idi. Kuşaklar

arası farklılık açısından bakıldığında birinci neslin tamamı gerekli yetersiz olduğunu belirtirken, ikinci neslin %58,1'i gerekli yetersiz, yaklaşık ¼'i fikir beyan etmezken, %9,7'si gerekli yeterli ve %6,5'i de gereksiz olduğunu belirttiği görülmektedir. Üçüncü kuşak ise %66,7 oranında gerekli -yetersiz, %27,8'i fikir beyan etmezken %5,6'sı gereksiz bulurken bu meclislerin gerekli -yeterli olduğunu belirten hiç kimse bulunmamıştır. Birinci kuşak uyum meclislerine yeterli, gereksiz veya fikrim yok demeyip tamamı gerekli-yetersiz derken, ikinci ve üçüncü kuşak bu konuda çok daha farklı düşünmektedir. İkinci ve üçüncü kuşak içinde fikir beyan etmeyenlerle gereksiz görenler azımsanamayacak orandadır ve ikinci kuşaktan gerekli-yeterli diyenler %9,7 iken, üçüncü kuşaktan hiç kimse aynı kanaati taşımamaktadır. Burada kuşakların genelde ittifak ettiği bir gerçek var ki, o da uyum meclislerinin gerekli ama yetersiz olduğu şeklindedir. Bu meclisleri gerekli ama yetersiz gören Türkler, siyasal taleplerini daha fazla sonuç almak için gerekli ve yeterli gördükleri kurumlara taşımamın yollarını arayabilirler.

Tablo 62. Yaşa Göre Uyum Meclisleri Geçmişte Türk Toplumunun Sorunlarını Çözmesi

Uyum meclisleri geçmişte türk toplumunun hangi sorunlarını çözmüştür? (N: 246)							
Yaş	Cami %	Mezarlık %	Uyum %	Eğitim %	Yüzme %	Hiçbiri %	Toplam %
55 +	100	0	0	0	0	0	100,0
30-54	25,9	11,1	3,7	3,7	7,4	48,1	100,0
18-29	38,5	23,1	0	7,7	30,8	0	100,0
Toplam	31,7	14,6	2,4	4,9	14,6	31,7	100,0

Türklerin sorunlarını çözmeye ilişkin soruya 348 denekten 246'sı cevap vermiştir. Bu deneklerin %31,7'si uyum meclislerinin cami sorununa çözüm ürettiğini söylerken, %14'ü mezarlık sorununa, %2,4'ü uyum ve dini konularda uyum meclislerinin çözüm ürettiğini ifade etmektedir. Toplam deneklerin %31,7'si de hiçbir konuda bu meclislerin çözüm üretmediği görüşündedir. Birinci kuşaktan bu soruya cevap verenlerin tamamı açısından uyum meclisleri Türk toplumunun cami sorununu çözmeye başarılı olmuş kabul edilmektedir. İkinci kuşak ise meclislerin başarılı veya

başarısız olduğu alanları birinci nesilden daha farklı değerlendirmektedir. İkinci kuşağa mensup olanların %48,1'i hiçbir sorunu çözmediğini, %25,9'u cami, %11,1'i mezarlık, %7,4'ü yüzme havuzu kiralama, %3,7'si ise uyum ve eğitimle ilgili sorunları çözmede başarılı olduğunu belirtmektedir. Üçüncü kuşak ise %38,5 cami, %30,8 yüzme, %23,1'lik bir oran da mezarlık konusunda bu meclislerin başarılı olduğunu ifade etmektedir. Kuşaklar arası farklılıkta dikkat çeken unsur birinci kuşağın, bu meclisler sadece cami sorununu çözdü demesine karşın ikinci ve üçüncü kuşağın diğer konularda da başarılı olduğuna dikkat çekmesidir. Buna ek olarak, ikinci kuşağın yaklaşık yarısı, bu meclislerin bu sayılanların hiç birini çözmede başarılı olmadığı cevabını tercih ederken üçüncü kuşağın ise tam tersini düşünmesi dikkat çekmektedir. Bu durum, uyum meclisleri üzerinden Türklere yönelik geliştirilen politikalar veya alınan siyasi kararlar konusunda ilginin ne kadar olduğunu göstermektedir. Birinci kuşak bu meclislerle pek ilgilenmemekle birlikte, ikinci kuşağın bu meclisleri tanıdığı, ilgilendiği ve değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Üçüncü kuşağın ise bu meclisleri tanıdığı, ilgilendiği ve bu meclislerle ilgili beklenti içine girebildiği görülmektedir (geniş bilgi için bkz. 3.7.3). Bu durum, üçüncü kuşağın bu meclislerden elde ettiği tecrübelerle dayanarak gelecekte diğer siyasi katılma yollarını daha etkili kullanmaya çalışacağına ve Türklerin çok çeşitli sorunlarını siyasi katılımın konuları olarak ele alacağına işaret eden gelişmeler olarak ele alınabilir.

4.4. Siyasal Katılım ve Sosyo-Ekonomik Statü

Kişinin gelir düzeyi ile siyasi katılım arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu, birinci bölümde ele alınan hipotezde ifade edilmiştir (bkz.1.4.3.). Bu yaklaşıma göre, gelir düzeyi yükseldikçe kişinin oy verme davranışı, partilere üyelik, bürokrasi ile temas, adaylık ve siyasi ilgi yoğunluğu da artmaktadır. Bunun aksine gelir seviyesinin düşmesine bağlı olarak siyasi faaliyet ve katılımın zayıfladığı iddia edilmektedir. Bu sebeple, burada sosyo-ekonomik statünün, kişinin siyasi davranışlarına ne kadar etki ettiği test edilmeye çalışılacaktır.

4.4.1. Sosyo-Ekonomik Statü ve Oy Verme

Hipotezimizde kişinin gelir düzeyi ile oy verme davranışı arasında doğru bir orantının olduğu, gelir düzeyi arttıkça oy verme eğiliminin de artacağı varsayılmaktadır. Bu başlıkta sosyo-ekonomik statü ile bir siyasal katılım davranışı olarak oy verme arasında doğru orantılı bir ilişkinin olup-olmadığı test edilecektir.

TABLO 63. GELİR DÜZEYİNE GÖRE ALMANYA'DA YAPILACAK SEÇİMDE OY KULLANMA DURUMU				
GELECEK PAZAR ALMANYA DA SEÇİM OLSA OY KULLANIR MISINIZ? (N: 192)				
Aylık Ücretiniz (€)	Hayır %	Evet %	Bilmiyorum %	Toplam %
500-1000	0	83,3	16,7	100,0
1001-1500	0	0	100,0	100,0
1500-2000	0	100,0	0	100,0
2001-2500	25,0	50,0	25,0	100,0
3000-3500	50,0	50,0	0	100,0
3501-4000	0	100,0	0	100,0
4000+	0	0	100,0	100,0
Toplam	17,4	65,2	17,4	100,0

Almanya'da oy kullanma hakkı olan deneklerin gelir düzeylerine göre oy kullanma eğilimleri değerlendirildiğinde, 500-4000+ € ücret alanların %65.2'si Almanya'da seçim olsa oy kullanacağını ifade etmemektedir. Oy kullanmak istemeyen ve bu konuda kararsız olan deneklerin eşit oranda olduğu dikkat çekmektedir. 500-1000,-€ ücret alan deneklerin %83'ü oy kullanma eğilimindeyken, geri kalan %16.7'lik kesimin bu konuda kararsız olduğu görülmektedir. 1500–2000,-€ ücret alanların tamamı oy kullanma eğilimindedir. Buna karşın 1501–2000-€ arasında ücret alanların tamamı oy kullanmak istememektedir. 2001–2500,-€ ücret alan deneklerin ise %25'i oy kullanmak istemezken, %50'si oy kullanmak istemektedir. Bu gruba mensup %25 oranında denegin de kararsız olduğu görülmektedir. 3000-3500,-€ ücret alan deneklerin ise %50'si oy verme konusunda evet %50'si ise hayır demiştir. Öte yandan 3501–4000,-€ ücret alan deneklerin ise %100'ü oy kullanma eğiliminde olmasına karşın 4000,- + € ücret alan deneklerin de tamamı kararsız görünmektedir. Sonuç olarak, gelir düzeyi ile oy verme eğilimi arasında doğrudan bir ilişkinin bulunduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Hipotezimizde kişinin sosyo-ekonomik statüsünün iyileşmesinin oy verme yoğunluğunu da arttıracığı iddia edilmiş olsa da, bu çalışmada gelir düzeyi

yüksek olanlarla düşük olanların oy verme davranışlarında farklılık görülmemektedir.

Tablo 64. Gelir Düzeyine Göre Partilere Oy Verme

Hangi partiye oy verdiniz (N: 192)						
Geliriniz €	SPD %	CDU %	FDP %	GRÜNE%	PDS %	Toplam %
500-1000	75,0	25,0	0	0	0	100,0
1500-2000	80,0	0	20,0	0	0	100,0
2001-2500	100,0	0	0	0	0	100,0
3000-3500	33,3	0	0	33,3	33,3	100,0
3501-4000	0	100,0	0	0	0	100,0
Toplam	66,7	13,3	6,7	6,7	6,7	100,0

Aylık gelir düzeyi ile oy verilen parti arasındaki ilişki incelendiğinde, 500-1000 € ücret alanların oylarının iki partiye yöneldiği ve bunlardan %75'nin SPD'ye ve %25'nin de CDU'ya oy verdiği görülmektedir. 1500 -2000 € ücret alanların ise %80'nin SPD'ye geri kalanların %20'si de FDP'ye yönelmektedir. 2001–2500 € ücret alanların ise tamamının SPD'ye oy verdiği dikkat çekmektedir. 3000-3500 € ücret alanların oyları ise SPD, Grüne ve PDS gibi üç parti arasında eşit olarak dağılmaktadır. Toplam deneklerin %6'sını oluşturan 3501–4000 € ücret alanların ise tamamının CDU'ya oy verdiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak hipotezimizde iddia edilen gelir düzeyi ile oy verme arasındaki doğru ilişki tespit edilememiştir. Gelir ile oy verilen parti arasında çok sıkı bir ilişkinin bulunduğunu söylemek mümkün olmamakla birlikte ücret düzeyi 2500 €'nin altında olanların ağırlıklı olarak SPD'ye oy verdikleri ileri sürülebilir.

Tablo 65. Gelir düzeyine göre uyum meclisi seçimlerinde oy kullanma

Uyum meclislerine oy kullandınız mı? (N: 330)			
Ücretiniz nedir	Hayir (%)	Evet (%)	Toplam (%)
500-1000	91,7	8,3	100
1001-1500	100	0	100
1501-2000	55,6	44,4	100
2001-2500	80,0	20,0	100
3000-3500	71,4	28,6	100
3500-4000	0	100	100
4000+	100,0	0	100
Toplam	76,9	23,1	100

Uyum meclislerinde oy kullanma hakkına sahip olan 234 denek bu soruya cevap verdiği görülmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, genellikle uyum meclislerinde oy kullanma eğilimi oldukça düşüktür. Nitekim tablodan da görüldüğü gibi, deneklerin

%76,6'sı uyum meclislerinde oy kullanmamıştır. 500–1000 € ücret alan deneklerin sadece %8,3'ü bu meclislerde oy kullanmışken, 1001–1500 € ücret alanların hiç biri bu meclislerde oy kullanmamıştır. 1501–2000 € ücret alanların %55'i oy kullanmazken %44'ü oy kullanmıştır. 2001–2500 € ücret alanların ise sadece %20'si bu meclislerde oy kullanmıştır. 3000–3500 € ücret alanların %71,4'ü oy kullanmazken, %28'i oy kullanmıştır. Nihayet en yüksek düzeyde ücret alanların da hiç birinin bu meclislerde oy kullanmadıkları anlaşılmaktadır. Sonuç olarak gelir düzeyi ile uyum meclislerinde oy kullanma arasında sıkı bir ilişkinin varlığı dikkat çekmemekle birlikte 1001–1550 ile 4000 + ücret alanların tamamının oy kullanmadığını beyan etmesi dikkat çekicidir. Bu da göstermektedir ki, geçmişte oy kullanmayanlarla gelecekte oy kullanmak isteyenler, oran bakımından benzerlik oluşturmaktadır. Bunun sebebini ise oy verme davranışının çevresinin tam düzenlenmemiş olmasına bağlamak mümkündür.

4.4.2. Sosyo-Ekonomik Statü ve Parti Üyeliği

Kişinin serveti arttıkça siyasi partilere üye olma eğiliminin de artabileceği, kendi servetini arttırmanın kaygısı ile hareket edebileceği varsayılmaktadır. Bu varsayma göre, siyasal parti üyeliği ile sosyo-ekonomik statü arasında doğru yönlü bir ilişkinin olduğu iddia edilmektedir.

Tablo 66. Gelir Düzeyine Göre Almanya'da Herhangi Bir Siyasi Partiye Üye Olma Veya Sempati Duyma

Almanya'da herhangi bir siyasi partiye üye misiniz veya sempati duyuyor musunuz? (N:252)			
Ücretiniz nedir	Evet (%)	Hayır (%)	Toplam (%)
500-1000	53,0	47,0	100,0
1001-1500	33,3	66,7	100,0
1501-2000	50,0	50,0	100,0
2001-2500	40,0	60,0	100,0
2501-3000	100,0	0	100,0
3001-3500	42,9	57,1	100,0
3501-4000	100,0	0	100,0
Toplam	49,5	50,5	100,0

Bu soruya cevap veren 252 denekten %49,5'i, en azından herhangi bir siyasi partiye sempati duyduğunu belirtirken %50,5'i de üye olmadığını veya sempati duymadığını ifade etmektedir. Gelir düzeyi düşük ve yüksek olanlar arasında üyelikte ciddi bir dalgalanmanın olduğu dikkati çekmektedir. Almanya'da herhangi bir siyasi parti üyesi olan veya sempatzanı durumunda bulunan, sosyo-ekonomik statüsü en düşük olanlar

grubunda yer alan deneklerin %53'ü parti üyeliğine veya sempatzıanlığı sorusuna evet derken %47'si ise bu soruya hayır demektir. 1001–1500 € arasında ücret alanların %33,3'ü evet derken bu oranın tam iki katı kadar kişi bu soruya hayır demektir. Gelir düzeyleri düşük ve orta düzeyde olanların yaklaşık %50'si evet derken yüksek gelirliilerin bazıılarının tamam evet demektir. Hipotezimizde gelir düzeyi arttıkça siyasal partilere üye olma arzusunun da artacağı varsayılırken, burada Türklerin siyasal partilere bağılılığında gelir düzeyi yüksek olanlarla düşük olanların oranı %50'nin altına düşmemektedir. Dolayısıyla güçlü bir ilişkinin var olmadı ortaya çıkmadığı dikkat çekmektedir. Böyle bir sonucu, siyasal hakların yetersizliğine ve refah toplumunun şartlarına bağlamak da mümkündür.

Tablo 67. Gelir Düzeyine Göre Üyesi Veya Sempatzıanı Olunan Partinin Faaliyetine Katılma

Üyesi veya sempatzıanı olduğunuz partinin hangi faaliyetinde bulundunuz? (N:36)			
Ücretiniz nedir	Miting (%)	Bir toplantıya veya seminere katılmak (%)	Toplam (%)
500-1000	0	100	100,0
1501-2000	0	100	100,0
2001-2500	100	0	100,0
3000-3500	100	0	100,0
3501-4000	0	100	100,0
4000-+	0	100	
Toplam	40	60	100,0

Sosyo-ekonomik statü ile üyesi olunan bir partinin faaliyetlerine katılma arasındaki ilişki analiz edildiğinde, ilk iki ücret kategorisinde bulunan deneklerin hiçbir mitinge gitmeyip daha çok partinin toplantı ve seminerlerine katılma eğilimi öne çıkmaktadır. Sonraki iki kategoride (2001–2500 ve 2501 ve 3000 €) yer alan deneklerin de daha çok parti mitinglerine katılma eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. 3501 €'dan dan fazla geliri olanların tamamı, bir toplantı veya seminere katıldığını ifade etmektedir. Gelir düzeyi ile üyesi veya sempatzıanı olunan parti faaliyetlerine katılma arasında güçlü bir ilişkinin mevcut olduğunu söylemek mümkün olmamakla birlikte, en düşük ve en yüksek gelir grubu mensuplarının benzer bir eğilim sergiledikleri görülmektedir. Tablo 44.'de de hipotezimizi doğrulayan bir sonucun ortaya çıkmadığı anlaşılmaktadır.

4.4.3. Sosyo-Ekonomik Statü ve Adaylık

Kişilerin sosyo-ekonomik statüleri yükseldikçe siyasal sistemle daha yakın ilişkiler geliştirdiği ve siyasal sistemi daha çok etkilemeye yöneldiği hipotezimizde (Bkz.1.4.3.)

iddia edilmektedir. Dolayısıyla aday olmak isteyenlerin, gelir düzeyi yüksek olanlar arasında daha fazla olduğu varsayılmaktadır.

Ancak bu soruya cevap veren 174 denekten hiçbiri yerel veya genel seçimlerde aday olmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla bağımsız gelir düzeyi değişkeni ile bağımlı adaylık değişkenleri arasında bir ilişki kurmak mümkün gözükmemektedir. Böylece hipotezimizin sınanması da mümkün olmamıştır. Ancak kanaat önderleriyle yapılan görüşmelerde, gelir ve eğitim düzeyi yüksek olanların adaylığı daha fazla tercih ettiği ifade edilmiştir.

4.4.4. Sosyo-Ekonomik Statü ve Bürokrasi İle Temas

Hipotezimizde sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanların düşük olanlara göre bürokrasi ile temasının, tabiatı gereği daha yoğun olacağı varsayımından hareketle, siyasal katılımının da daha yüksek olması beklenmektedir. Sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanların iş, işlem ve eylemleri gereği bürokrasi ile yakın ilişki kurduğu, sosyo-ekonomik statüsü düşük olanların ise bürokrasi daha zayıf ilişkilere sahip olduğu iddia edilmektedir. Bu soruda bu ilişki sınanmaktadır.

Tablo 68. Gelir Düzeyine Göre Siyasal, Sosyal, Kişisel İnanç Ve Sorunlarınızdan Dolayı Herhangi Bir Yasal Düzenlemeye veya Uygulamaya Karşı Kampanyaya Katılma

Siyasal sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanya da bulundunuz mu? (N: 294)			
Gelir düzeyi	Hayır (%)	Evet (%)	Toplam (%)
500-1000	100,0	0	100,0
1001-1500	100,0	0	100,0
1501-2000	88,9	11,1	100,0
2001-2500	75,0	25,0	100,0
2501-3000	0	0	0
3001-3500	85,7	14,3	100,0
3501-4000	100,0	0	100,0
4000+	100,0	0	100,0
Toplam	91,7	8,3	100,0

Bu soruya cevap veren 216 denegin büyük bir çoğunluğu (%91,7), belirtilen sorunlarla ilgili herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı bir kampanyaya katılmadığını ifade ederken sadece %8,3'lük bir kısım böyle bir kampanyaya katıldığını ifade etmiştir. Konuya deneklerin gelir düzeyi ve ekonomik statüsü açısından bakıldığında, Tablodan da görüleceği üzere, gelir düzeyi kategorisinde ilk iki ve son iki grup herhangi bir

kampanyaya katılmamıştır. Gelir düzeyi 15001–2000 € olan deneklerin %11,1'i, 2001–2500 arasında olan deneklerin %25'i ve 3001–3500 arasında olan deneklerin de %14,3'ü böyle bir kampanyaya katıldığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, gelir düzeyi ve bürokrasi ile temas kurma arasında güçlü bir ilişki oluşmasa da orta gelir düzeyindeki deneklerin daha fazla kampanyaya katılma eğiliminde oldukları dikkat çekmektedir. Yüksek ve düşük gelire sahip olanların benzer eğilimlere sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuç her ne kadar hipotezimizde varsayılan ve yüksek gelir sahiplerinin bürokrasi ile daha yoğun temas kurması sunucuna tam uymasa da; kanaat önderleriyle yapılan mülakatlarda gelir düzeyi yüksek olan işyeri sahiplerinin devlet kurumları ile ilişkilerinin -işleri gereği- daha yoğun olduğu, siyasilerle sık sık görüştükleri belirtilmektedir. TD-IHK'nın (Türk Alman Ticaret ve Sanayi Odası)'nda ve Türk-Alman ekonomi kongrelerinde Türk iş adamları, Alman ve Türk başbakanlarını ve bakanlarını bir araya getirerek siyaseti ve bürokrasiyi etkilemeyi başarmışlardır.

Tablo 69. Gelir düzeyine göre kampanya nedeni

Kampanya nedeni (N: 24)			
Gelir (€)	Dini (%)	Siyasi (%)	Toplam (%)
1500-2000	100,0	0	100,0
2001-2500	100,0	0	100,0
3000-3500	0	100,0	100,0
Toplam	66,7	33,3	100,0

Bir kampanyaya katılmış olan deneklerin kampanyanın amacı ile ilgili olarak verdikleri cevaplar incelendiğinde, öncelikle tüm deneklerin %66,7'sinin dini nedenlerle ve %33,3'nün de siyasi nedenlerle katıldıklarını belirtmektedir. 1500–2000 ve 2001-2500 € gelire sahip olanların tamamı, dini amaçlı bir kampanyaya katıldıklarını açıklarken, 3000-3500 € gelire sahip olanlar siyasi içerikli bir kampanyaya katıldıklarını beyan etmektedir. Gelir düzeyi yükseldikçe kampanya nedeninin dini olmaktan çıkıp siyasi konulara dönüştüğü görülmektedir. Yapılan mülakatlarda LAGA yetkilileri, Almanya'da üçüncü ülke vatandaşları kategorisine girenler için yerel siyasete katılma mücadelesi verdiklerini ve bu sebeple de imza kampanyası başlattıklarını, binlerce imza toplayacaklarını belirtmişlerdir. Amaçlarının burada doğup büyüdüğü halde yabancı ülke kökenli insanların AB ülke vatandaşları kadar bile siyasi haklarının bulunmamasını entegrasyon için büyük bir engel olarak formüle etmektedirler. Bu kampanyaya, sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanların daha çok destek verdiği vurgulanmaktadır. Uyum meclislerinin yürüttüğü yerel siyasete katılım hakkı kampanyasına benzer daha birçok

çalışmanın yapıldığı ve Türklerin gelir düzeyi yükseldikçe siyasi kampanyalara daha çok katıldıkları dikkati çekmektedir. Bu durum hipotezimizi doğrulamaktadır.

4.4.5. Sosyo-Ekonomik Statü ve Siyasal İlgi

Kişilerin sosyo-ekonomik statüleri yükseldikçe siyasete olan ilgilerinin de arttığı birinci bölümde iddia edilmektedir. Burada gelir düzeyi ile siyasal ilgi arasında doğru bir ilişkinin olup olmadığı test edilmektedir.

Tablo 70. Gelir düzeyine göre federal meclislerin önemlilik durumu

Federal Meclisler önemli midir (N:174)					
Ne Kadar Ücret Alıyorsunuz	Önemsiz (%)	Az önemli (%)	Önemli (%)	Çok önemli (%)	Toplam (%)
500-1000	0	25,0	75,0	0	100,0
1001-1500	0	0	50,0	50,0	100,0
1501-2000	0	0	71,4	28,6	100,0
2001-2500	0	0	50,0	50,0	100,0
3000-3500	14,3	0	71,4	14,3	100,0
3501-4000	0	0	0	100,0	100,0
Toplam	3,4	6,9	65,5	24,1	100,0

Siyasal katılım açısından federal meclislerin önemi büyüktür. Deneklerin gelir ve ekonomik statüye bağlı olarak federal meclislere atfettikleri önemin farklılık göstereceği varsayılmaktadır. Araştırmaya katılan ve bu soruyu cevaplayan 174 denekten 114'ü (%65,5'i) bu meclisleri önemli görmektedir. Gelir düzeyi açısından bu soru incelendiğinde, en düşük gelir düzeyine sahip olan ilk gruptaki (500–1000 €) deneklerin %25'i bu meclislerin çok önemli olmadığını düşünürken %75'i de önemli olduğu görüşündedir. Aylık 1000–1500, 1501–2000 ve 2001-2500 € arasında gelire sahip olan deneklerin farklı oranlarda bu meclisin önemli ve çok önemli olduğunu savundukları anlaşılmaktadır. 3000–3500 € arasında gelir düzeyine sahip olan deneklerin %14,3'ü bu meclisleri önemsiz görürken, %71,4'ü önemli olduğu ve %14,3'ü de çok önemli olduğu görüşündedir. 3501–4000 € arasında gelire sahip olanların tamamı, bu meclislerin çok önemli olduğu görüşündedir. Sonuç olarak, bu araştırmada Köln'de yaşayan ve gelir düzeyi düşük, orta ve yüksek olan Türkler ile federal meclislere atfedilen önem arasında çok sıkı bir ilişkinin mevcut olmadığı gözlemlenmektedir.

Tablo 71. Gelir Düzeyine Göre Almanya Demokrasinden Memnuniyet Durumu

Almanya demokrasinden memnun musunuz? (N: 252)					
Gelir Avro	Memnun değilim (%)	Az memnunun (%)	Memnunun (%)	Çok Memnunun (%)	Toplam (%)
500-1000	10,0	30,0	50,0	10,0	100,0
1000-1500	33,3	66,7	0	0	100,0
1500-2000	11,1	22,2	66,7	0	100,0
2001-2500	20,0	40,0	40,0	0	100,0
2501-3000	0	0	100,0	0	100,0
3001-3500	42,9	28,6	28,6	0	100,0
3501-4000	0	100,0	0	0	100,0
4001+	0	100,0	0	0	100,0
Toplam	18,9	35,1	43,2	2,7	100,0

Bu tabloda, Almanya’da demokrasiden memnuniyet ile gelir ve ekonomik statü arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu soruyu cevap veren 222’denekten geliri düzeyi en düşük olan (500–1550 €) deneklerin %50’si memnun, %10’luk kesim çok memnun olduğunu ifade etmektedir. Buna karşılık, üst gelir gruplarına doğru çıkıldıkça Almanya’da da demokrasiden memnuniyetin azalmaya başladığı müşahade edilmektedir. Nitekim 1001–1500 € gelire sahip olanların %66,7’si memnun ve %33,3’nün memnun değilken, 1501–2000 € arasında geliri bulunanların % 40’ı memnun, %40’ı az memnun ve %20’si de memnun değildir. 2001–2500 € arasında gelir sahibi olanların tamamı Almanya’da demokrasiden memnunken, 3001–3500 € arasında gelire sahip olanların %42’si memnun değil, %28,6’sı az memnun ve %28,6’sı memnun olduğunu ifade etmektedir. En yüksek gelir düzeyine sahip olan deneklerin ise tamamının Alman demokrasinden az memnun oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar dikkate alındığında, genel olarak gelir düzeyi ve Alman demokrasinden memnuniyet arasında ciddi bir ilişki kurmak mümkün görünmemektedir. Bunun nedeninin, hangi gelir düzeyine mensup olursa olsun, Alman demokrasisinin yabancıları dışlayıcı niteliğinin önemli olduğu ve dolayısıyla buna ilişkin iddianın desteklendiği görülmektedir.

Tablo 72. Gelir Düzeyine Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Durumu

Almanya siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N: 312)				
Gelir	Hiç (%)	Ara Sıra (%)	Çok (%)	Toplam (%)
500-1000	10,0	70,0	20,0	100,0
1001-1500	0	33,3	66,7	100,0
1501-2000	11,1	66,7	22,2	100,0
2001-2500	0	60,0	40,0	100,0
3000-3500	0	42,9	57,1	100,0
3501-4000	0	0	100,0	100,0
4000+	0	100,0	0	100,0
Toplam	5,6	58,3	36,1	100,0

Araştırmamıza katılan deneklerin %94,4 Almanya’da siyasete ilgi duyduğunu belirtmektedir. Gelir düzeyi ile Alman siyasetine ilgi duyma arasındaki ilişki incelendiğinde, farklı gelir düzeylerinin oldukça Alman siyasetine ilgi bakımından farklı eğilimlerinin olduğu dikkat çekmektedir. En alt gelir düzeyi ile en üst gelir düzeyinin orta gelir grubundan farklı bir davranış biçiminin olduğu görülmektedir. Nitekim 500–1000 € arası gelire sahip olan deneklerin % 70’i ara-sıra siyasete ilgi duyarken, bunların % 20’i çok ilgilenmekte ve % 10’u ise hiç ilgi duymamaktadır. Buna karşın 4000 + gelir düzeyine sahip olanların tamamının siyasete ara-sıra ilgi duyması oldukça ilginçtir. 1500–2000 arasında en düşük gelire sahip olanların sadece %11’i siyasetle hiç ilgilenmediğini ifade etmektedir. Diğer gelir düzeylerine mensup deneklerin siyasete az ya da çok ilgi duyduklarını söylemek mümkündür.

Tablo 73. Gelir Düzeyine Göre Uyum Meclislerinin Durumu Problemlerin Çözümü İçin Gerekli Ve Yeterli Olması

Bu meclisleri problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz? (N: 300)					
Gelir Avro	Fikrim-Yok (%)	Gereksiz (%)	Gerekli-Yetersiz (%)	Gerekli-Yeterli (%)	Toplam (%)
500-1000	9,1	0	90,9	0	100,0
1000-1500	25,0	0	50,0	25,0	100,0
1500-2000	22,2	0	77,8	0	100,0
2001-2500	0	20,0	80,0	0	100,0
3001-3500	28,6	28,6	28,6	14,3	100,0
3501-4000	0	0	0	100,0	100,0
4001+	100,0	0	0	0	100,0
Toplam	18,4	7,9	65,8	7,9	100,0

Bu meclisleri problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz sorusuna cevap veren 228 denekten 150'si (% 65,8'i) bu meclislerin gerekli-yetersiz olduğu kanaatindedir. Son iki gelir düzeyi yarı tutulmak kaydıyla ilk 5 gelir kategorisine mensup deneklerin uyum meclislerinin rolüne yönelik yaklaşımları ağırlıklı olarak gerekli-yetersizken, 3001–3500 € arasında gelire sahip olan deneklerin tamamı bu meclisleri gerekli-yeterli, 4001 + € gelire sahip olanların da tamamının fikrim yok seçeneğini işaretlemiş olmaları oldukça manidardır. Bu sonuç, bu gelir düzeyine sahip olan deneklerin Almanya'da oturma ile ilgili sorunlarının bulunmayışına bağlanabilir. Köln yabancılar meclisi üyesi ve Ford fabrikasında işçi temsilciliği yapan Metin Şirin, işçilerin sosyo-ekonomik statüleri yükseldikçe yabancılar meclisine katılımının zayıfladığını ve bunların siyasal taleplerini gerçekleştirmede yetersiz kaldıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle Türkler Alman partilerine yönelmekte ve siyaseti daha fazla etkilemeyi yeğlemektedir.

4.5. Siyasal Katılım ve Eğitim

Eğitim, kişinin sosyal statüsünü iyileştiren, örgüt üyeliği için gerekli bilgiyi bilinci kazandıran, teorik düşünme yeteneği veren, siyasal sisteme ilişkin karmaşık yapıyı anlamlı ve anlaşılır hale getiren ve siyasal alana daha yoğun katılım ihtiyacını hissettiren bir etkidir. Bütün etkileriyle birlikte eğitim, vatandaşlık bilinci geliştirerek siyasal kararların alınması sürecine doğrudan katılımı da teşvik etmektedir. Birinci bölümde (bkz.1.4.4.), eğitim ile siyasal katılım arasında doğru yönlü bir ilişkinin bulunduğu, eğitim düzeyi arttıkça siyasal katılımın da düzenli hale geleceği ve daha yoğun olacağı iddia edilmektedir. Dolayısıyla bu bölümde kişinin eğitim düzeyi arttıkça, oy verme davranışı, parti üyeliği, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgisinin de artacağı varsayımı test edilecektir.

4.5.1. Eğitim ve Oy Verme

Hipotezimizde (bkz.1.4.4.) kişinin eğitim düzeyi ile oy verme davranışı arasında doğru yönlü bir ilişkinin bulunduğundan hareketle, eğitim seviyesi arttıkça oy verme eğiliminin de artacağı varsayılmaktadır. Bu başlıkta eğitim seviyesi ile siyasal katılım davranışı olarak oy verme arasındaki doğru yönlü bir ilişkinin olup olmadığı sınanmaya çalışılacaktır.

Tablo 74. Eğitim Durumuna Göre Oy Kullanma Eğilimi

Gelecek Pazar Almanya'da seçim olsa oy kullanır mısınız? (N: 192)				
Eğitim durumu	Hayır (%)	Evet (%)	Bilmiyorum (%)	Toplam (%)
İlkokul mezunu	0	0	100,0	100,0
Hauptschule	0	50,0	50,0	100,0
Ortaokul mezunu	0	87,5	12,5	100,0
Lise mezunu	33,3	66,7	0	100,0
Yüksek okul mezunu	23,1	61,5	15,4	100,0
Toplam	15,6	65,6	18,8	100,0

Almanya'da yapılacak bir seçimde, eğitim seviyesine göre oy kullanma eğilimi en yüksek olanlar sırasıyla ortaokul mezunları %87,5, lise mezunları %66,7, yüksek okul mezunları da %61,5'tir. Bu verilerden çıkarılabilecek temel sonuç; eğitim seviyesi ile oy kullanma eğilimi arasındaki ters yönlü ilişkidir. İlkokul mezunu olanlar %100'lük oranla oy kullanmada kararsızlık örneği sergilerken eğitim düzeyinin yükselmesine bağlı olarak oy kullanma oranının oldukça düşmesi dikkat çekmektedir. Bir başka dikkat çeken unsur da deneklerin eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal katılım türlerinin ve tercihlerinin de çeşitlendiğidir. Buradan da anlaşılıyor ki, kişinin eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal katılımı da bir bilince dönüşerek yoğunlaşmaktadır. Bu durum da hipotezimizi doğrulamaktadır. Bu sonuç, Almanya'daki Türklerin eğitim seviyesi yükseldikçe siyasal katılıma atfettikleri önemin arttığına ve bunu siyasi bilince dönüştüğüne işaret etmektedir. Bu ise, eğitim seviyesi ile siyasal katılım arasında pozitif bir ilişki öngören hipotezimizi destekleyen sonuçtur.

Tablo 75. Eğitim durumuna göre oy verilen parti

Hangi partiye oy verdiniz? (N:192)						
Eğitim durumu	SPD %	CDU %	FDP %	GRÜNE %	LİNKE (%)	Toplam %
İlkokul mezunu	100,0	0	0	0	0	100,0
Hauptschule	50,0	0	0	50,0	0	100,0
Ortaokul mezunu	60,0	20,0	0	0	20,0	100,0
Lise mezunu	66,7	0	33,3	0	0	100,0
Yüksek Okul Mez.	90,0	10,0	0	0	0	100,0
Diğer	0	0	0	0	0	
Toplam	76,2	9,5	4,8	4,8	4,8	100,0

Eğitim seviyesine göre tüm deneklerin %76,2'lik oranla en yüksek düzeyde oy verme davranışı şeklinde desteklediği parti SPD'dir. SPD'nin genel olarak Almanya'da yaşayan yabancılara karşı olumlu ve destekleyici politikaları dikkate alındığında bu sonuç makul kabul edilebilir. Özellikle yüksek öğrenim mezunlarının %90 oranında SPD'yi desteklemesi, bu partinin yabancılara yönelik politikalarının benimsendiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmesinin yanı sıra yüksek öğrenim mezunu Türklerin tercihlerinin de kendi şartları açısından makul olduğu görülmektedir.

Tablo 76. Eğitim Durumuna Göre Uyum Meclislerinde Oy Kullanma Eğilimi

Uyum meclislerinde oy kullandınız mı? (N: 330)			
Eğitim durumu	Hayır (%)	Evet (%)	Toplam (%)
İlkokul mezunu	100,0	0	100,0
Hauptschule	83,3	16,7	100,0
Ortaokul mezunu	92,3	7,7	100,0
Lise mezunu	66,7	33,3	100,0
Yüksek Okul Mez.	78,9	21,1	100,0
Diğer	100,0	0	100,0
Toplam	81,5	18,5	100,0

Almanya'da yapılacak uyum meclisleri seçimlerinde eğitim seviyesi oranları hangi kategoride olursa olsun oy kullanmak isteyenlerin düşük olduğu gözlemlenmektedir. Uyum meclislerinde oy kullanmış olanların eğitim seviyeleri bakımından ortalaması %18,5 iken kullanmayanların oranı %81,5'tir. Bu da Almanya'da yaşayan Türkler arasında uyum meclislerine olan ilginin zayıf olduğunu göstermektedir. Her ne kadar çalışmamızın sonucu hipotezimize uymasa da, kanaat önderleriyle yapmış olduğumuz mülakat çalışmamızı desteklemektedir. Köln'de sosyal yardım dairesinde memur olarak alışan Alparslan Akar, eğitim ve gelir düzeyi yüksek olanların uyum meclislerine katılma arzularının azaldığını ve bu meclislerin Türk toplumunun yüksek siyasal taleplerini karşılamada yeterli olmadığını belirtmektedir. Bu sebeple sosyalizasyon sürecini Almanya'da tamamlayanların uyum meclislerine oy kullanma eğilimlerinin eğitim düzeyleri yükseldikçe azalacağı beklenmekle birlikte, bu durumu meclislerin görev, yetki ve sorumluluklarının yeterli olmamasına bağlamak mümkündür. Bu soruda farklı eğitim düzeylerine sahip Türkler, uyum meclislerine oy verme davranışı olarak katılımları oldukça düşüktür.

4.5.2. Eğitim ve Parti Üyeliği

Kişinin eğitim düzeyi yükseldikçe, siyasi partilere üye olma eğiliminin de artabileceği, almış olduğu eğitim ile siyasal kurumları ve çevresini daha iyi algılayabileceği bu sebeple de sık bir siyasal katılım örneği ortaya koyabileceği beklenmektedir. Hipotezimizde bu varsayımın göre eğitim düzeyi ile siyasal parti üyeliği arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu iddia edilmektedir. Burada bu varsayımın test edilmeye çalışılacaktır.

Tablo 77. Eğitim Durumuna Göre Siyasal Parti Üyeliği veya Sempatizanlılığı

Almanya'da herhangi bir siyasi partiye üye olmak veya sempati duymak (N:252)			
Eğitim durumu	Evet (%)	Hayır (%)	Toplam (%)
İlkokul mezunu	0	100,0	100,0
Hauptschule	42,6	57,4	100,0
Ortaokul mezunu	50,0	50,0	100,0
Lise mezunu	66,7	33,3	100,0
Yüksek öğrenim mezunu	57,1	42,9	100,0
Diğer	100,0	0	100,0
Toplam	52,0	48,0	100,0

Eğitim seviyesine göre siyasi partiye üyelik/sempatizanlılık ilişkisi genel olarak doğru yöndedir. Anketimize cevap veren deneklerin eğitim düzeyi yükseldikçe partilere üye ya da sempati duyma eğilimleri de artmaktadır. Bu sonuç hipotezimizi (Bkz. 1.4.4) doğrulamaktadır. Eğitim düzeyi düştükçe hayır diyenlerin, yükseldikçe de evet diyenlerin oranı da artmaktadır.

Tablo 78. Eğitim Durumuna Göre Üye Olanun/Sempati Duyulan Parti

Üye olunan ya da sempati duyulan parti (N: 107)						
Eğitim durumu	SPD (%)	CDU (%)	FDP (%)	PDS (%)	LİNKE (%)	Toplam (%)
Hauptschule	66,7	0	0	0	33,3	100,0
Ortaokul mez.	75,0	0	0	25,0	0	100,0
Lise mezunu	100,0	0	0	0	0	100,0
Yük. ögr.mez.	62,5	12,5	25,0	0	0	100,0
Diğer	0	0	0	0	0	100,0
Toplam	70,6	5,9	11,8	5,9	5,9	100,0

Tüm eğitim seviyelerine göre ankete katılanların en yüksek oranda (%70,6) SPD'ye üye ya da sempati duydukları görülmektedir. İlkokul mezunlarının siyasal partilere üye olmak istemedikleri, diğer oranlarda da eğitim düzeyi arttıkça üye olma arzusunun da

arttığı söylenebilir. Bu sebeple hipotezimizde savunulan eğitim durumu parti üyeliği ilişkisi sonuçları itibariyle uyumludur.

4.5.3. Eğitim ve Adaylık

Kişinin eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal sistemle daha yakın ilişkiye geçtiği ve siyasal sistemi daha çok etkilemeye yöneldiği hipotezimizde (Bkz.1.4.4.) iddia edilmektedir. Bu sebeple eğitim düzeyi yükselenlerin aday olma arzusunun eğitim düzeyi düşük olanlardan daha fazla olabileceği varsayılmaktadır. Şimdi bu durum sınanacaktır.

Anketimize katılan deneklerin tamamı yerel veya genel seçimlerde aday olmadıklarını açıklamışlardır. Ancak bu durum Türklerin hiç aday olmadığı anlamına gelmemektedir. Kanaat önderleriyle yapılan mülakatta, Köln’de FDP’den aday olmuş Ziya Çiçek, genelde partilerden aday olan Türklerin yüksek öğrenim mezunu olduklarını, partilere çok önceden üye olduklarını, Parti felsefesini kavradıklarını ve aday olması ile partinin alacağı oy oranının çok iyi hesaplandığını ve ona göre de aday gösterildiğini ifade etmektedir.

4.5.4. Eğitim ve Bürokrasi İle Temas

Hipotezimizde kişinin eğitim düzeyi arttıkça bürokrasi ile ilişkisinin de artacağı iddia edilmektedir (Bkz.1.4.3.). Nitekim almış olduğu eğitim gereği siyasal sistemi ve çalışanlarını daha iyi algılamakta ve bir siyasal temsilci ile nasıl irtibata geçeceğini daha iyi bilmektedir. Burada deneklerimizin bürokrasi ile hangi düzeyde ilişki içinde olduğu test edilecektir.

Tablo 79. Eğitim Durumuna Göre Yasal Düzenleme/Uygulamaya Karşı Kampanyaya Katılım

Siyasal sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanya da buldunuz mu? (N: 294)			
Eğitim Durumu	Hayır %	Evet %	Toplam %
İlkokul Mezunu	100,0	,0	100,0
Hauptschule	83,3	16,7	100,0
Ortaokul Mezunu	100,0	,0	100,0
Lise Mezunu	80,0	20,0	100,0
Yüksek Okul Mez.	94,4	5,6	100,0
Diğer	100,0	,0	100,0
Toplam	91,8	8,2	100,0

Anketimize katılan 294 kişinin %91,8'i karşı kampanyada bulunmadığını, %8,2'si de bulunduğunu belirtmektedir. Lise mezunlarının %20'si ve Hauptschule (Mesleğe hazırlayan okul) mezunlarının %16,7'si bu tür bir kampanyaya katılmasına rağmen genel olarak her eğitim seviyesinden ankete katılan Almanya'da yaşayan Türklerin (%91,8) yasal düzenleme/uygulamaya karşı kampanyaya katılmadıkları görülmektedir (Almanya'da Türklerin eğitim düzeyleri için bkz. 2.2.3.). Bu durum, Türklerin siyasal katılım biçimleri bakımında farklı eğilimler sergiledikleri, eğitim düzeylerinin artması ile kısmen bürokrasi ile ilişkinin de olumsuz şartlara rağmen artışa geçtiği söylenebilir.

Tablo 80. Eğitim Durumuna Göre Kampanyaya Katılma Nedeni

Kampanya nedeni (N:24)			
Eğitim durumun	Dini %	Siyasi %	Toplam %
Hauptschule	100,0	0	100,0
Lise mezunu	50,0	50,0	100,0
Yüksek öğrenim mez.	100,0	0	100,0
Toplam	75,0	25,0	100,0

Tüm eğitim gruplarına göre kampanyaya katılanların %75'i dini nedenleri ön planda tuttuğu görülmektedir. Bu da Almanya'da yaşayan Türklerin dini konularla ilgili hassasiyetlerinin ve taleplerinin bulunduğunu göstermektedir. %25'i de siyasi nedenlerle kampanyaya katıldığını beyan etmektedir. Bu sonuç ile ilgili, her ne kadar Türk toplumunun eğitim düzeyi yükselse de yeterince siyasal haklara sahip olmadıkları veya dışlandıkları için siyasalara katılmadıkları söylenebilir (bkz. 2.5.).

4.5.5. Eğitim ve Siyasal İlgisi

Kişinin siyasal ilgisinin oluşmasını temin eden unsurlardan biri de eğitimidir. Eğitim modern dönemde oldukça karmaşıklaşan siyasal sistemin daha anlaşılabilir hale gelmesini de temin etmektedir. Birinci bölümde eğitim ile siyasal ilgi arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu savunulmaktadır (bkz.1.4.4. ve 1.7.2.). Buna göre eğitim düzeyi arttıkça siyasal katılım yoğunluğu da artmaktadır. Bu bölümde eğitimin siyasal ilgiye etkisinin hangi oranda olduğu test edilecektir.

Tablo 81. Eğitim Durumuna Göre Federal Meclislere Bakış

Federal meclisler önemli midir? (N:252)					
Eğitim durumu	Önemsiz (%)	Az önemli (%)	Önemli (%)	Çok önemli (%)	Toplam (%)
İlkokul mez.	0	0	100,0	0	100,0
Hauptschule	0	25,0	25,0	50,0	100,0
Ortaokul mez.	0	9,1	72,7	18,2	100,0
Lise mezunu	20,0	10,0	60,0	10,0	100,0
Yük. ögr. mez.	0	7,1	71,4	21,4	100,0
Diğer	0	0	100,0	0	100,0
Toplam	4,8	9,5	66,7	19,0	100,0

Tüm eğitim seviyelerine göre federal meclisleri önemsiz ve az önemli olarak değerlendirenlerin oranı oldukça düşük seviyede kalmakta, önemli görenlerin oranı %66.7 iken çok önemli görenlerin oranı %19 olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan da Almanya’da yaşayan eğitim seviyesi düşük, orta ve yüksek olan Türkler için federal meclislerin önemli olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu da Türklerin Almanya siyasetine olumlu siyasal katılma eğilimi göstermektedir.

Tablo 82. Eğitim Durumuna Göre Alman Demokrasisinden Memnuniyet

Almanya demokrasisinden memnun musunuz? (N:318)					
Eğitim Durumu	Memnun Değil (%)	Az Memnun (%)	Memnun (%)	Çok Memnun (%)	Toplam (%)
İlkokul	33,3	33,3	33,3	0	100,0
Hauptschule	42,9	0	57,1	0	100,0
Ortaokul	20,0	60,0	20,0	0	100,0
Lise	8,3	25,0	58,3	8,3	100,0
Üniversite	5,6	44,4	44,4	5,6	100,0
Diğer	50,0	0	50,0	0	100,0
Toplam	17,3	34,6	44,2	3,8	100,0

Deneklerin memnuniyet veya memnuniyetsizlik göstergesi siyasal ilginin ne düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Eğitim gruplarına göre Alman demokrasisinden memnun olanlar %44,2’lik payla en büyük oranı teşkil etmektedir. Az memnun olanlar ise %34,6 ile ikinci sırada bulunmaktadır. Memnun değilim diyenler arasında en yüksek oranları Hauptschule %42,9 ve %33,3 ile ilkokul mezunları görülmektedir. Eğitim düzeyi düşüklerde memnuniyetsizlik oranı orta ve yüksek olanlardan biraz daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu eğitim grupları açısından demokrasiden memnuniyetsizliğin yüksek oranda çıkması bu grupların Almanya’daki demokratik hayata katılması ve bu haklardan yararlanma fırsatlarının yeterli olmadığı ve bu tür fırsatlardan yeterince

haberdar olmadıklarına da bağlanabilir.

Tablo 83. Eğitim Durumuna Göre Alman Siyasetine İlgisi

Almanya siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N:312)				
Eğitim durumu	Hiç %	Ara sıra %	Çok %	Toplam %
İlkokul mezunu	0	100,0	0	100,0
Hauptschule	50,0	33,3	16,7	100,0
Ortaokul mezunu	9,1	81,8	9,1	100,0
Lise mezunu	0	72,7	27,3	100,0
Yüksek öğr. mez.	0	55,6	44,4	100,0
Diğer	0	50,0	50,0	100,0
Toplam	7,8	64,7	27,5	100,0

Genel olarak tüm eğitim grupları arasında ara sıra Alman Siyaseti ile ilgilenenler %64,7'lik payla ilk sırada yer almasına rağmen eğitim grupları arasında değerlendirildiğinde eğitim seviyesinin artmasıyla siyasetle ilgilenme derecesinin yükseldiğini söylemek mümkündür. Yüksek öğrenim mezunlarının %44,4'lük oranla Alman siyaseti ile yoğun olarak ilgilendikleri anlaşılmaktadır. Bu durum hipotezimi doğrular mahiyettedir.

Tablo 84. Eğitim Durumuna Göre Uyum Meclislerinin Çözüm Üretme Yeterliliği

Bu meclisleri problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz? (N: 300)					
Eğitim durumu	Fikrim Yok %	Gereksiz %	Gerkl-Yetersiz %	Gerekl-Yeterli %	Toplam %
İlkokul mezunu	100,0	0	0	0	100,0
Hauptschule	16,7	16,7	66,7	0	100,0
Ortaokul mezunu	18,2	18,2	54,5	9,1	100,0
Lise mezunu	36,4	0	54,5	9,1	100,0
Yüksek öğr. Mez.	26,3	0	68,4	5,3	100,0
Diğer	0	0	100,0	0	100,0
Total	26,0	6,0	62,0	6,0	100,0

İlkokul mezunu olanlar hariç tüm eğitim grupları bu meclisleri gerekli fakat yetersiz bulmaktadır. Gereksiz ve fikrim yok diyenler toplandığında %32'i bulmaktadır. Bu ise Almanya'da yaşayan Türkler açısından siyasal katılımın farklı şekillerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifade ile siyasal katılım konusunda yüzeysel ve basit katılımdan aktif ve derin katılıma geçilmesi ihtiyacını ortaya koymakla birlikte, anketimize katılan yaklaşık her eğitim düzeyinden deneklerin Türk toplumunun sorunlarının tartışıldığı meclislerin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu konuda geniş bilgi

için üçüncü bölümde değinilen Türklerin uyum meclislerine katılımına ilişkin kısma da bakılabilir (bkz. 3.7.3.).

4.6. Siyasal Katılım ve Kitle İletişim Araçlarını İzleme

Hipotezimizde (bkz.1.4.5) kitle iletişim araçlarını izleyen kişinin, siyasal sistemin işleyişi hakkında daha fazla bilgi sahibi olacağı, siyasal kanaat ve tepkilerini oluşturarak siyasal katılımını artıracacağı savunulmaktadır. Şimdi burada kitle iletişim araçlarını izleyen kişilerin oy verme, parti üyeliği, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgi düzeyinde ne oranda aktif olup olmadığı test edilecektir. Kitle iletişim araçlarını izleyenlerle izlemeyenler arasında ne oranda farkın olup olmadığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Ayrıca kitle iletişim araçları anketimizde sorulan gazete okumak, internet erişim imkânı ve TV izleme şeklinde sorulmuştur. Ancak örneklemimizde deneklerin vermiş olduğu cevaplar birbirine çok yakın oranlarda olması sebebiyle, KİAİ altında yer alan bu üç bağımsız değişken kitle iletişim araçlarını izleme (KİAİ) başlığı altında toplanmıştır.

4.6.1. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Oy Verme

Her siyasal parti seçimleri kazanmak, iktidara gelmek, siyasete yön vererek belirleyici olmak ister. Bu sebeple programını ve kadrolarını kitle iletişim araçları vasıtasıyla seçmene tanıtır ve onların desteğini talep eder. Hipotezimizde (bkz.1.4.5.), kitle iletişim araçlarını çok izleyenlerin daha çok bilgileneceği ve siyasal partiler ve siyasal sistemin işleyişi hakkında daha fazla malumata sahip olacağı ve bu sebeple de kitle iletişim araçlarını izlemeyenlerden daha bilinçli oy kullanacağı iddia edilmektedir. Bu kısımda birinci bölümde savunulan bu varsayımın ne kadar geçerli olup olmadığı sınanacaktır.

Tablo 85. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Oy Verme Eğilimi

Gelecek Pazar Almanya'da seçim olsa oy kullanır mısınız? (N: 192)				
KİAİ	Hayır %	Evet %	Bilmiyorum %	Toplam %
Hayır	0	50,0	50,0	100,0
Evet	17,9	67,9	14,3	100,0
Toplam	15,6	65,6	18,8	100,0

Almanya'da gelecek Pazar seçim olsa oy kullanır mısınız sorusuna deneklerin verdiği cevaplar şöyledir: Deneklerin %15,6'sı hayır, %65,6'sı evet ve %18,8'i de kararsızdır. Burada deneklerin büyük bir çoğunluğunun oy kullanmak istediği görülmektedir.

Yukarıdaki tabloya göre KİAİ deneklerin %67,9'u, izlemeyenlerin ise yarısı gelecek Pazar seçim olsa oy kullanacağını belirtmektedir. KİA izlemeyenlerin diğer yarısı da kararsız olduğunu belirtmektedir. KİA izleyenlerin %17,9'u seçimlere katılmayacağını açıklarken %14,3'ü de kararsız olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla birinci bölümde hipotezimizde (bkz. 1.4.5.) kitle iletişim araçlarını izleme ve siyasal katılım arasında iddia edilen doğru orantının burada da geçerli olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 86. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Uyum Meclislerine Oy Verme Eğilimi

Uyum meclislerinde oy kullandınız mı? (N:330)			
KİAİ	Hayır %	Evet %	Toplam %
Hayır	100,0	0	100,0
Evet	80,0	20,0	100,0
Toplam	81,8	18,2	100,0

Almanya'da uyum meclisleri seçimlerinde oy kullandınız mı sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde deneklerin %18,2'si evet ve %81,8'i hayır demektedir. KİA izlemeyenlerin tamamı ve KİA izleyenlerin de %80'i uyum meclisleri için oy kullanmadığını belirtmektedir. Ancak KİA izleyenlerin %20'sinin uyum meclislerine katıldığı görülmektedir. Hipotezimizde (bkz.1.4.5.) iddia edilen kitle iletişim araçlarını izleme ve oy verme arasında olması beklenen doğru orantı burada gerçekleşmemiştir. Bunun sebebi ise Almanya'da uyum meclisleri, Türk toplumunun siyasal taleplerini rekabetçi bir ortamda çözüme kavuşturma fonksiyonlarının yetersizliğinden esinlenirken, toplumun da bu meclisleri yeterli düzeyde ele alıp tartışmadığı dikkati çekmektedir (bkz.3.7.3.). Her ne kadar kitle iletişim araçları uyum meclislerini halka iletse ve halk da yeterince bilgilenmiş olsa da, oy verme davranışına yine de pozitif etki etmediği görülmektedir. Bu meclislerin yetki, görev ve sorumlulukları Almanya'da Türk toplumunun sorunlarını çözmek için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 87. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Partiye Oy Verme Eğilimi

Hangi partiye oy verdiniz? (N:192)						
KİAİ	SPD %	CDU %	FDP %	GRÜNE%	LİNKE %	Toplam %
Hayır	100,0	0	0	0	0	100,0
Evet	73,7	10,5	5,3	5,3	5,3	100,0
Toplam	76,2	9,5	4,8	4,8	4,8	100,0

Oy veren deneklerin Almanya’da hangi partilere oy verdikleri ile ilgili, cevaplar incelendiğinde yukarıdaki şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. Deneklerin toplamının %76,2’sinin SPD’ye, %9,5’inin CDU’ya oy verirken, geri kalan toplam %14,4 oranında deneğin de oylarının FDP, Yeşiller ve Linke arasında eşit olarak dağıldığı görülmektedir. KİA’ını izleyenlerle izlemeyenlerin siyasal davranışlarına bakıldığında, izlemeyenlerin %100’ü SPD’yi oy verdiğini ifade ederken, izleyenlerin %73,7’si SPD’ye, %10,5’i CDU’ya, %15,9’u da FDP, GRÜNE ve LİNKE’ya oy verdiği anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre Türk toplumu KİA’ını izledikçe etkilenmekte, tercihlerin çeşitlenmesini sağlamakta ve bu etkilenmenin de sonuçlara yansıdığı dikkati çekmektedir. Bu durum KİA’ını izlemeyenler sadece SPD’yi tanırken KİA’ını izleyenler beş partiyi tanımakta ve hepsini de oy vermeye düzeyinde tanımaktadır. Sonuç (bkz.1.4.5) hipotezimizi doğrulamaktadır. Daha önceki tablolarda açıklandığı üzere Almanya’da Türkler birinci sırada SPD’yi tercih etmektedir. Böyle bir sonuç (bkz. 3.7.1.) çalışmamızın üçüncü bölümünde Wüst tarafından da ortaya konmaktadır.

4.6.2. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Parti Üyeliği/Sempatizanlığı

Hipotezimizde kitle iletişim araçlarını izleme ve parti üyeliği arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu iddia edilmektedir. KİA’ını çok iyi kullanan ve takip edenlerin çevreyi daha iyi algıladığı ve siyasal sistemi kendi çıkarları doğrultusunda daha fazla etkilemek için üye olmayı yeğleyeceği düşünölmektedir (bkz.1.4.5.). Almanya’da ikamet eden Türklerin de Almanca ve Türkçe KİA’ını izlediği bilinmektedir (bkz.2.2.6.). Bu bölümde çalışmanın hipotezimizde belirtilen unsurlara uyup uymadığı test edilecektir.

Tablo 88. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya’da Partiyeye Üye/Sempati Eğilimi

Almanya’da herhangi bir siyasi partiye üye/sempati duyuyor musunuz? (N: 252)			
KİAİ	Evet %	Hayır %	Toplam %
Hayır	75,0	25,0	100,0
Evet	49,6	50,4	100,0
Toplam	52,0	48,0	100,0

Örneklelimizde yer alan 348 denekten KİAİ ve siyasi partiye üye/sempati duymaya ilişkin soruya 252’si cevap vermektedir. %27,6 sı bu soruya cevap vermemektedir. Cevap verenlerin ise %52’si parti üyeliğine evet, %48’i ise hayır demektedir. Siyasi partiye üye olanların %75’i KİA’ını izlemeyenken %49,6’sı da izlemektedir. KİA

izleyenlerin ise %50,4'ü, izlemeyenlerin de %25'i herhangi bir siyasi partiye üye olmadığını açıklamaktadır. Mevcut tablo gösteriyor ki, KİAİ'ni izlemeyenler siyasi partilere üye olma davranışında izleyenlerden daha fazla katılımında bulunmaktadır. Dolayısıyla hipotezimize uymamaktadır. Bu durum Alman siyasi partileri ile yabancılar arasındaki ilişkiyi ortaya koymakla birlikte, kişi bilgilendikçe siyasi parti üyeliğindeki kanaat ve kararının da negatif etkilendiğini göstermektedir. Mevcut durum kısmen Alman toplumuna da benzemektedir (bkz.3.6.).

Tablo 89. Kitle iletişim araçlarını izlemeye göre üye/sempati duyulan parti

Üye olunan ya da sempatisini olunan parti (N: 107)						
KİAİ	SPD %	CDU %	FDP %	GRÜNE %	LİNKE%	Toplam%
Hayır	50,0	0	50,0	0	0	100,0
Evet	73,3	6,7	6,7	6,7	6,7	100,0
Toplam	70,6	5,9	11,8	5,9	5,9	100,0

Almanya'da siyasete ilgi duyan Türklerin hangi siyasi eğilime kendilerini yakın hissettiklerini ölçmek amacıyla sorulan bu soruya cevap veren 107 deneğin %70'i SPD'ye yönelik bir üye veya sempatiye sahip olduklarını belirtirken, %11,8'i FDP, %17,7'si de eşit oranlarda Die LİNKE, GRÜNE ve CDU'ya üye veya sepati duyduklarını söylemektedir. Daha önce belirtilmiş olan KİAİ'leyenlerin burada %73,3'ü SPD'ye üye veya sempati duyduğunu ifade ederken, %26,8'i de eşit oranlarda CDU, FDP, GRÜNE ve LİNKE'ye yöneldiği görülmektedir. KİAİ'lemeyenlerin ise yarısı SPD'ye diğer yarısı da FDP'ye üye veya sempati duymaktadır. Bu durumda KİAİ'ler daha çok SPD ve diğer çeşitli partilere üye veya sempati duymayı yeğlerken, izlemeyenler iki partide kalmaktadır. Hipotezimizde iddia edilen KİAİ'lerin çevre hakkında geniş bilgisi olacağı varsayımına, çalışmamızın parti tercihi uymaktadır. Cinsiyet, yaş ve eğitim gibi bağımsız değişkenlerin anlatımında da değinildiği gibi sosyal politikaları ve yabancılarla yönelik ürettiği programıyla öne çıkan SPD, Türklerin en çok desteklediği parti olma özelliğini korumaya devam etmektedir (bkz.4.1;4.2.;4.3.;4.4.).

KİAİ ve parti faaliyetine katılmaya ilişkin soruya toplam katılım 36 kişi olmuştur. Bunların yarısı siyasal faaliyet türü olarak mitinge diğer yarısı da toplantı vaye

seminere katıldığını beyan etmektedir. Katılım ve ilginin düşüklüğü sebebiyle tablo buraya alınmamıştır.

4.6.3. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Adaylık

Siyasal katılımın en önemli biçimlerinden biri de siyasi temsilciliğe yönelmek için aday olmaktır. Kişinin KİAİ siyasi sistemin işleyişi hakkında geniş bilgiye sahip olması ve bu birikimle de sistemi arzu ettiği şekilde çalışması için etkilemek amacıyla adaylığa yönelmesi kaçınılmazdır. Hipotezimizde KİAİ'lerin aday olmaya yönelebileceği iddia edilmektedir (bkz.1.4.5.). Burada KİAİ ile adaylık arasında doğrudan bir ilişkinin olup olmadığı sınıanacaktır.

Adaylığa ilişkin soruya 246 deneğin cevap verdiği görülmektedir. Cevap veren deneklerden KİAİ'ler de izlemeyenler de aday olmadığını açıklamaktadır. Daha önceki bağımsız değişkenlerin anlatımında da belirtildiği üzere örneklemimizde adayın olmaması adayın hiç olmadığı anlamına gelmemektedir. Anketimiz tesadüfi örneklem metodu ile yapıldığı için adaya rastlanmamıştır. Ancak daha sonra aday olanlarla da mülakaat yapılmıştır. Yaş ve aday ilişkisi tablosunda belirtildiği üzere adaylık sınırlı statü olması ve taliplisnin de çokluğu ve bir de yabancı olgusu sebebiyle Türk kökenli adayların Türklerin Almanya'daki sayılara oranla yeterli olmadığı bilinmektedir.

4.6.4. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Bürokrasi İle Temas

Hipotezimizde (bkz.1.4.5.) kitle iletişim araçlarını izleyenlerin izlemeyenlere oranla bürokrasi ile daha fazla temas halinde olduğu, elde ettiği bilgi ve siyasi olayları algılama gereği daha yoğun ilişkiye gireceği varsayımından hareketle, siyasi katılımlarının da daha fazla olması beklenmektedir. KİAİ'lerin iş, işlem ve eylemlerini bürokrasi ile ilintili tuttıkları, tersi durumda bulunanların ise ilişkilerinin daha zayıf olduğu iddia edilmektedir. Burada böyle olup olmadığı sınıanmaktadır.

Tablo 90. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Yasal ve Siyasal Düzenlemeye Katılma Eğilimi

Siyasal sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanya da bulundunuz mu? (N: 294)			
KİAİ	Hayır %	Evet %	Toplam %
Hayır	100,0	0	100,0
Evet	91,1	8,9	100,0
Toplam	91,7	8,3	100,0

Bu soruya cevap veren 294 denekten büyük bir çoğunluğu (%91,7) siyasal sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı herhangi bir kampanyaya katılmadığını ifade ederken sadece %8,3'lük bir kısım böyle bir kampanyaya katılmıştır. Kitle iletişim araçlarını izlemeyenlerin tamamı, izleyenlerin de %91,7'si yasal ve siyasal düzenlemelere katılmadığını ifade etmektedir. Sadece KİAİ'lerin %8,9'u yasal ve siyasal düzenlemelere katılmaktadır. Bu durum kısmen KİAİ'lerin siyasal katılım eğilimini gösterse de yeterli değil.

Tablo 91 Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Kampanya Nedeni

Kampanya nedeni (N: 24)			
KİAİ	Dini (%)	Siyasi (%)	Toplam (%)
Evet	75,0%	25,0%	100,0%
Toplam	75,0%	25,0%	100,0%

KİAİ'meyenlerin %100'ü bir önceki tabloda yasal ve siyasal düzenlemelere katılmadığını beyan etmesi sebebiyle burada sadece evet cevabı verenler bulunmaktadır. Bu sorunun amacı kampanyanın türünü tesbit ve KİAİ ile ilişkilendirmektir. Kampanyaya katılan deneklerin %75 dini, %25'i de siyasi amaçlı çalışmalara iştirak ettiklerini ifade etmektedir. KİAİ'lerin dini özellikli kampanyalara siyasi özellikli kampanyalardan daha çok katılmaları, temel sorunlarının hala çözümlenmediği ve bu sorunları toplumun tartışmaya devam ettiği anlamına gelmektedir.

4.6.5. Kitle İletişim Araçlarını İzleme ve Siyasal İlgisi

Hipotezimizde kişinin siyasal ilgisi arttıkça siyasete karşı tutum ve davranışının da artacağı, siyasal olgu ve oluşumları daha iyi algılayacağı iddia edilmektedir (bkz. 1.7.2.). Kitle iletişim araçlarını izleme davranışı da diğer bağımsız değişkenler gibi kişide siyasal ilgiyi artıracığı varsayılmaktadır (bkz. 1.7.5.). Bu yaklaşımdan hareketle

şimdi mevcut çalışmada KİA izleme ile siyasal ilginin oluşumunda doğru orantılı bir ilişkinin olup olmadığı test edilecektir.

Tablo 92. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya Demokrasinden Memnuniyet Durumu

Almanya demokrasinden memnun musunuz? (N:318)					
KİAİ	Memnun Değil %	Az Memnun %	Memnun %	Çok Memnun %	Toplam %
Hayır	,0	50,0	50,0	,0	100,0
Evet	19,6	33,3	43,1	3,9	100,0
Toplam	18,9	34,0	43,4	3,8	100,0

Bu soruya cevap veren deneklerin sayısı 318'dir. Deneklerin %43,4'ü Alman demokrasinden memnun olduklarını, %34'ü az memnun, %18,9'u memnun olmadığını ve %3,8'i ise çok memnun olduğunu ifade etmektedir. KİAİ'leyenlerin %47'si Almanya'da demokrasinin işleme biçiminden memnun, %33,3'ü az memnun olduğunu belirtirken %19,6'sı da memnun olmadığını ortaya koymaktadır. KİAİ'lemeyenlerin yarısı memnun diğer yarısının da az memnun olduğu gözlemlenmektedir. Almanya'da Türkler KİA bazan Almanca, bazen Türkçe bazen da biri diğerinden fazla, bazen da eşit düzeyde izlediklerine ilişkin çalışmalar çeşitli yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Almanya'da Türk medyasının Türkleri Alman kurumlarından ve buradaki tartışmalardan alıkoyup önceliği Türkiye'ye veren bir çizgiye getirdiğini savunurken buna karşı olanlar da medyanın görevini yaptığını, Türkiye'yi ve Almanya'yı tanıttığını bunun da normal olduğunu belirtmektedir (bkz.2.2.6.). Bizim bu çalışmamız da KİAİ davranışının Türkleri Almanya'dan uzaklaştırmadığını, Alman demokrasisine ilişkin tutumlarının Almanlara çok benzer ve bunun Almanya'ya has bir özellik olduğunu ortaya koymaktadır (bkz. 3.6.).

Tablo 93. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Durumu

Almanya siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N: 312)				
KİAİ	Hiç %	Ara sıra %	Çok %	Toplam %
Hayır	50,0	50,0	0	100,0
Evet	8,0	64,0	28,0	100,0
Toplam	9,6	63,5	26,9	100,0

Almanya'da siyasetiyle ilgileniyor musunuz sorusuna 312 denegın verdiği cevaplara göre dağılımına bakıldığında, Almanya'da Türklerin %63,5'i gibi büyük bir çoğunluğunun, Alman siyasetine ara sıra ilgi duyduğu, %26,9'unun ise sürekli

ilgilendiği, %9,6'sının da hiç ilgi duymadığı görülmektedir. KİAİ deneklerin %64'ünün ara sıra, %28'nin sıklıkla ve %8'inin de Almanya siyasetiyle hiç ilgilenmediği görülmektedir. KİAİ'lemeyen deneklerin ise yarısı Alman siyaseti ile ara sıra ilgilenirken, diğer yarısının da hiç ilgilenmediği görülmektedir. Ara sıra ilgilenenlerle çok ilgilenenler birlikte değerlendirildiğinde KİAİ'lerin siyasal ilgisinin, izlemeyenlere oranla çok yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen mevcut sonuç, hipotezimizde iddia edilen KİAİ ve siyasal ilgi arasındaki doğru orantıya uymaktadır (bkz.1.4.5.).

Tablo 94. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Almanya'da Uyum Meclislerinin Sorunları Çözme Eğilimi

Uyum meclisleri geçmişte Türk toplumunun hangi sorunlarını çözmüştür? (N: 246)							
KİAİ	Cami %	Mezarlık %	Uyum %	Eğitim %	Yüzme %	Hiçbiri %	Toplam %
Hayır	42,9	21,4	0	,0	21,4	14,3	100,0
Evet	25,9	11,1	3,7	7,4	11,1	40,7	100,0
Toplam	31,7	14,6	2,4	4,9	14,6	31,7	100,0

Uyum meclislerinin Türklerin hangi sorunlarını çözdüklerine ilişkin soruya cevap veren denek sayısı 246'dır. Bu deneklerin %31,7'si uyum meclislerinin cami sorununa çözüm ürettiğini söylerken, %29,2'si eşit oranlarda mezarlık ve yüzme, %2,4'ü uyum ve %4,9'nun da eğitime ilişkin konularda uyum meclislerinin çözüm ürettiğini ifade etmektedir. Toplam deneklerin %31,7'si de hiçbir konuda bu meclislerin çözüm üretmediği görüşündedir. KİAİ deneklerin bu konudaki cevapları incelendiğinde, %40,7'si bu meclislerin hiç bir çözüm üretmediği düşüncesini taşımaktadır. Yine KİAİ'lerin %25,9'u cami, %11,1'i mezarlık, %11,1 yüzme, %7,4'eğitim, %3,7'si de uyum konularında bu meclislerin çözüm ürettiği kanaatindedir. Buna karşın KİAİ'lemeyenlerin bu soruya verdikleri cevap önemli ölçüde farklıdır. Nitekim KİAİ'lemeyenlerin, %14,3 oranında bu meclislerin hiçbir çözüm üretmediğini düşünürken %42,9'u cami, %42,8'i de eşit oranlarda mezarlık ve yüzme konusunda çözüm ürettiği görüşündedir. Ancak KİAİ'lemeyenlerin uyum ve eğitim alanında bu meclislerin herhangi birşey yaptığına inanmamaktadır. Bu da Almanya'da KİAİ'lemeyenlerin uyum ve eğitim konularında sorunlarının mevcut olduğunu ve KİAİ'lerin de büyük çoğunluğunun uyum meclislerinin hiç bir şey yapmadığını beyan etmesi ve seçeneklerinin daha çeşitli olması KİA izleyenlerle izlemeyenler arasındaki farkı daha belirgin hale getirmektedir. Bu durum KİAİ'lerin çevreyi algılayarak ilgi duyması ile KİAİ'lemeyenlerin çevreyi algılama ve onunla ilgi duyması arasındaki farkı

siyasal ilgi açısından net bir şekilde ortaya koymaktadır. Mevcut sonuç hipotezimizi bu yönüyle de doğrulamaktadır (bkz.1.4.5.).

Tablo 94. Kitle İletişim Araçlarını İzlemeye Göre Uyum Meclisleri Problemlerin Çözümü İçin Gerekli Ve Yeterli Görme Eğilimi

Bu meclisleri problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz? (N: 300)					
KİAİ	Fikrim yok %	Gereksiz %	Gerekli-Yetersiz%	Gerekli Yeterli %	Toplam %
Hayır	40,0	0	40,0	20,0	100,0
Evet	24,4	6,7	64,4	4,4	100,0
Toplam	26,0	6,0	62,0	6,0	100,0

Bu soruya cevap veren deneklerin sayısı 300'dür. Bu deneklerin, %26'sı fikir beyan etmezken %6'sı uyum meclislerinin sorunlarına yönelik çözüm üretmede gereksiz, %62'si gerekli- yetersiz, %6'sı ise gerekli yeterli olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların bu meclislerin sorunlarına yönelik çözüm üreteceğine ilişkin inançlarının KİAİ'leyen ve izlemeyenlere göre dağılımı şöyledir. KİAİ'leyenlerin %64,4'ü gerekli ama yetersiz olduğu görüşünde iken %24,4'ü fikir beyan etmek istememekte ve %6,7'lik bir oran da uyum meclislerini gereksiz bulmaktadır. KİAİ'lemeyenlerin %40'ı hiç bir fikir yok derken, %40'ı da gerekli ancak yetersiz ve %20'si ise gerekli ve yeterli kabul etmektedir. Verilen cevaplara bakıldığında KİAİ'leyenlerin daha bilinçli ve sorumlu tercihler yaptığı, KİAİ'lemeyenlere oranla çevreyi ve siyasal kurumları daha doğru algıladığı görülmektedir. Bu durum hipotezimizi doğrulamaktadır (bkz.1.4.5.). Daha önceki bağımsız değişkenlerde de değinildiği gibi uyum meclislerinin Alman siyasal kurumlarının danışma meclisi hükmünde olduğu için Türk toplumunun sorunlarını çözüp sonuca bağlayan karar mercii değildir. Ama yabancıların da sorunlarının ele alınıp, Alman makamlarına iletilmesi de bir gerekliliktir. Bu yönüyle uyum meclisleri gerekli yetersizlik özelliğini korumaya devam etmektedir. Ancak Alman siyasal kurumları ile direkt siyasal ilişkiyi sorunların çözümü için zorunlu gören anlayışa göre ise uyum meclisleri anlamsızdır.

Özetlemek gerekirse KİAİ ve siyasal katılım arasında çalışmamızda istisnalar saklı tutulmak kaydı ile doğru bir ilişkinin olduğu test edilmiştir. Almanya'da Türk ve Alman KİA izleyen Türkler, Alman siyaseti ve siyasal kurumları ile minimum Almanlar kadar ilgilenmekte ve bir çok noktada da benzerlikler görülmektedir. Olumlu siyasal katılımı da önemsedikleri dikkati çekmektedir.

4.7. Siyasal Katılım ve Kentleşme

Alan araştırması Köln şehrinde yapıldığı için köy-kent ayrımı ve karşılaştırması imkânına sahip olunamamıştır. Bu sebeple hipotezimizde (Bkz. 1.4.6.) iddia edilen kentleşme ile siyasal katılım arasındaki doğru ilişkinin bu çalışmada ölçülme imkânı elde edilememiştir.

4.8. Siyasal Katılım ve Meslek

Anketimize katılan 348 deneğin 15 mesleğe bölünmesi, mesleklerin de partilere dağılımı sonucu sayının oldukça düşmesi anlamlı bulgular elde edilmesini engellemiştir. Bu sebeple siyasal katılım ve meslek bağımsız değişkenini çalışmamızda test etme imkânı elde edilememiştir.

4.9. Siyasal Katılım ve Örgüt Üyeliği

Kişi örgütlenme özgürlüğünün olduğu yerde, sosyal, siyasal, kültürel ve sanatsal derneklere istediği zaman üye olur ve arzu ettiği zaman da üyelikten ayrılır. Siyasal örgütler, üyelerine siyasete ilişkin iş, işlem ve eylemleri öğretir, örgüte bağlı olarak verilen görevleri yerine getirir, kişisel olmaktan ziyade gruba uyum sağlar ve yeni birtakım beceriler edinmesi temin edilir. Üyeler siyasal örgütün programını ve hedeflerini çevreye yayarak siyasal ilgi, bilgi ve merak üreterek siyasal etkinliği artırır. Dolayısıyla hipotezimizde (bkz.1.4.8) örgüt üyelerinin, üye olmayanlardan daha fazla siyasal katılımında bulunacağı iddia edilmektedir. Şimdi çalışmanın bu bölümünde örgüt üyeliği ile oy verme, parti üyeliği, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgi arasında doğru orantılı bir ilişkinin olup olmadığı test edilecektir. Deneklerin vermiş olduğu cevapta hem konu Hekimiyetini sağlamak ve hem de oranların birbirlerine çok yakın olması sebebiyle örgüt türlerinin tamamı örgüt üyeliği altında toplanmıştır.

4.9.1. Örgüt Üyeliği ve Oy Verme

Hipotezimizde örgüt üyesi kişinin, siyasal örgütten edindiği bilgi, deneyim ve tecrübelerle seçimlerde kendi partisi için oy verme davranışında çevresini de etkileyeceği, siyasal örgüt üyesi olmayanlara göre daha yoğun siyasal katılımı

bulunacağı varsayılmaktadır. Şimdi burada örgüt üyesi olanlarla olmayanların oy verme davranışında hipotezimize ne kadar uyup uymadığı test edilecektir.

Tablo 95. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneklerine Üye) Göre Gelecek Pazar Almanya’da Seçim Olsa Oy Kullanma Durumu

Gelecek Pazar Almanya’da seçim olsa oy kullanır mısınız? (N:192)				
Örgüt Üyeliği (Alman)	Hayır %	Evet %	Bilmiyorum %	Toplam %
Hayır	20,0	56,0	24,0	100,0
Evet	0	100,0	0	100,0
Toplam	16,7	63,3	20,0	100,0

Almanya’da her hangi bir derneğe üye olan ve olmayan deneklerin Almanya’da oy kullanma eğilimlerinin değerlendirilmektedir. Bu soruya cevap veren deneklerin sayısı 180’dir. Bunların %82’si bir derneğe üye olmadıklarını belirtmektedir. Almanya’da herhangi bir dernek üyesi olmayan deneklerin %20’si oy kullanmak istemediklerini, %56’sı seçim olması durumunda oy kullanacaklarını ifade ederken %24’nün de bu konuda kararsız olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, Almanya’da herhangi bir Alman derneğine üye olduğunu ifade edenlerin tamamının (%100) gelecek hafta seçim olması durumunda oy kullanacaklarını belirtmeleri, örgüt üyeliği ve oy verme arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 96. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneklerine Üye) Göre Partiye Oy Verme Eğilimi

Hangi partiye oy verdiniz? (N: 192)					
Örgüt üyeliği (Alman)	SPD %	CDU %	GRÜNE %	PDS %	Toplam %
Hayır	88,2	5,2	6,6	0	100,0
Evet	39,3	28,1	0	32,6	100,0
Toplam	80,0	10,0	5,0	5,0	100,0

Bu sorunun amacı bir derneğe üyelik ve oy verme eğilimi arasındaki ilişkiyi ölçmektir. Buna göre araştırmaya katılan ve hiç bir derneğe üye olmadıklarını söyleyen deneklerin neredeyse tamamının yani %88,2’sinin SPD’ye, %5,2’sinin CDU’ya ve %6.6’sı da GRÜNE partilerine oy verdikleri anlaşılmaktadır. Buna karşın, bir Alman derneğine üye olanların siyasi partiler arasından daha dengeli dağıldığı dikkat çekmektedir. Zira deneklerin %39.3 SPD’ye, %28.1’i CDU’ya ve %32.6’sının da PDS’e oy verdikleri görülmektedir. Bu sonuç herhangi bir Alman derneğine üye olan Türklerin oylarının göçmenlere yönelik olumlu tutumuyla tamamının SPD’de yoğunlaşmak yerine diğer partileri de kapsayacak biçimde dağıldığı şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla örgüt

üyeleri örgütlerinin etkisinde kalarak siyasal tercihlerde buldukları, buna bağlı olarak da oyların dağılımının gerçekleştiği, bu sebeple de hipotezimizde iddia edilen örgüt üyeliği ve oy verme arasındaki doğru orantılı ilişki burada da dikkati çekmektedir (bkz.1.4.8.).

Tablo 97. Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Gelecek Pazar Almanya’da Seçim Olsa Oy Kullanma Eğilimi

Gelecek Pazar Almanya’da seçim olsa oy kullanır mısınız? (N: 192)				
Örgüt üyeliği (Türk)	Hayır %	Evet %	Bilmiyorum %	Toplam %
Hayır	14,3	64,3	21,4	100,0
Evet	17,6	64,7	17,6	100,0
Toplam	16,0	64,5	19,5	100,0

Almanya’da oy kullanmaya ilişkin cevap veren deneklerin gelecek Pazar seçim olsa oy kullanır mısınız sorusuna verdikleri cevap şöyledir: Deneklerin %16’sı hayır, %64,5’i evet ve %19,5’i de kararsızdır. Burada deneklerin büyük bir çoğunluğunun oy kullanmak istediği görülmektedir. Almanya’da bir Türk derneğine üye olmayan deneklerin %14,3’ü gelecek Pazar Almanya’da seçim olması durumunda oy kullanmayı düşünmediklerini, %64,3’nün oy kullanmak istediği ve %21,4’nün de kararsız olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan bir Türk derneğine üye olanların %17,6’sı gelecek Pazar seçim olması durumunda oy kullanmak istememekte, %64,7’si oy kullanmak istemekte ve %17,6’sı da kararsız görünmektedir. Bu sonuçlar, herhangi bir Türk derneğine üye olmanın Almanya’daki Türklerin oy kullanma eğilimi konusunda belirleyici olmadığını göstermektedir. Burada örgüt üyesi olanların bir siyasal davranış biçimi olan oy verme oranları ile örgüt üyesi olmayanların oy verme oranları arasında herhangi bir fark gözükmemektedir.

Tablo 98.Örgüt üyeliğine (Almanya’da Türk derneğine üye) göre partiye oy verme eğilimi

Hangi partiye oy verdiniz? (N:192)						
Örgüt üyeliği	SPD %	CDU %	FDP %	GRÜNE %	PDS %	Toplam %
Hayır	88,9	11,1	0	0	0	100,0
Evet	63,6	6,0	9,2	11	10,2	100,0
Toplam	75,0	10,0	5,0	5,0	5,0	100,0

Herhangi bir Türk derneğine üyelik ile siyasi bir partiye oy verme eğilimi ilişkisi incelendiğinde, bir Türk derneğine üye olan deneklerin oyların iki büyük siyasal parti arasında paylaşıldığı ve bu deneklerin küçük ve kısmen de marjinal partilere oy vermedikleri görülmektedir. Nitekim bir Türk derneğine üye olmayan oyların %88.9'u SPD'ye 11.1'i de CDU'ya yönelmiştir. Bununla birlikte, böyle bir derneğe üye olan deneklerin %63,6'sı SPD'ye, %9.2'si FDP'ye, %11,0 GRÜNE, %10.2'si PDS'e yönelirken sadece %6'sının CDU'ya oy vermesi dikkat çekmektedir. Bu da bir dernek üyeliği ile farklı partilere oy verme eğilimi arasında güçlü bir ilişkinin var olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum hipotezimizi doğrulamakta (bkz.1.4.8.) ve Almanya'da oldukça örgütlü olan Türk toplumunun daha fazla siyasal katılım örneği ortaya koyma gücüne sahip olduğunu göstermektedir (bkz. 2.1.4.5.).

Tablo 99. Örgüt üyeliğine (Almanya'da Türk derneğine üye) göre uyum meclislerinde oy kullanma eğilimi

Uyum Meclislerinde oy kullandınız mı? (N: 312)			
Örgüt üyeliği	Hayır %	Evet %	Toplam %
Hayır	92,0	8,0	100,0
Evet	74,1	25,9	100,0
Toplam	82,7	17,3	100,0

Daha önceki bağımsız değişkenlerin anlatımında da belirtildiği gibi, Almanya'da yapılacak uyum meclisleri seçimlerinde örgüt üyeliği hangi oranda olursa olsun oy kullanmak isteyenlerin düşük olduğu burada da gözlemlenmektedir. Uyum meclislerinde oy kullanmış olanların örgüt üyeliği bakımından ortalaması %17,3 iken kullanmayanların oranı %82,7'dir. Bu da Almanya'da yaşayan Türkler arasında uyum meclislerine olan ilginin zayıf olduğunu göstermektedir. Almanya'da bir Türk derneğine üye olma ile uyum meclislerinde oy kullanma arasındaki çapraz tablo incelendiğinde herhangi bir derneğe üye olmayan Türklerin %92'sinde uyum meclisleri seçimlerinde oy kullanmadıkları, buna karşın bir derneğe üye olanların da %74,1'nin bu meclislerde oy kullanmadıkları anlaşılmaktadır. Bu da bir Türk derneğine üyelikle uyum meclislerinde oy kullanma arasında zayıf bir ilişkinin mevcut olduğu şeklinde yorumlanabilir. Uyum meclisi seçimlerine, seçmenlerin (Türkler, Alman vatandaşı

Türkler, bütün göçmenler) yeterince katılmadığı (bkz. 3.7.3.), Köln uyum meclisi 2004 yılı seçimlerinde de 145.940 kişi oy kullanma hakkına sahipken sadece 24.312 kişinin oy kullandığı dikkati çekmektedir. Köln Uyum Meclisi seçimlerine katılım (Stadt Koeln, 2004), Köln’de yapılan alan araştırmasını doğrulamaktadır. Özetlemek gerekirse Almanya’da Türklerin örgüt üyeliği ile oy verme davranışı arasında hipotezimizi destekleyen doğru bir oranın olduğu, uyum meclislerine katılımın ise oldukça düşüklüğünün genel durumdan kaynaklandığı tesbit edilmiştir.

4.9.2. Örgüt Üyeliği ve Parti Üyeliği

Hipotezimizde, kişinin örgüt üyeliği ile parti üyeliği arasındakı ve doğru bir ilişkinin olduğu kabul edilmektedir. Şimdi burada mevcut varsayımdan hareketle bu ilişkinin olup olmadığı sınanmaya çalışılacaktır.

Tablo 100. Örgüt üyeliğine (Almanya’da Alman derneğine üye) göre Almanya’da siyasi partiye üye/sempati duyma eğilimi

Almanya’da herhangi bir siyasi partiye üye veya sempati duyuyor musunuz? (N:252)			
Örgüt Üyeliği (Alman)	Hayır %	Evet %	Toplam %
Hayır	53,4	46,6	100,0
Evet	16,7	83,3	100,0
Toplam	47,9	52,1	100,0

Almanya’da bir dernek üyeliği ve parti üyesi/sempatizanı olma arasındaki ilişki inceleyen bu soruya cevap veren 252 denneğin 204’ü Almanya’da herhangi bir Alman derneğine üye olmadıklarını ifade etmektedir. Bu deneklerin %53,4’ü Almanya’da bir derneğin üyesi veya sempatizanı olmadığını %46,6’sı bir parti sempatizanı olduklarını belirtmektedir. Buna karşın, bir Alman derneğine üye olanların %16,7’si herhangi bir parti üyesi veya sempatizanı olmadığını, %83,3’ü de bir siyasi partiye üye olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, Alman derneğine üyelik ile bir siyasi parti üye veya sempatizanı olma arasında oldukça güçlü bir ilişkinin mevcut olduğu anlamına gelmekle birlikte, çalışmanın birince bölümünde ortaya konan hipotezimizi de desteklemektedir (bkz. 1.4.8.).

Tablo 101. Örgüt üyeliğine (Alman derneğine üye) göre parti üyesi/sempatizanı olma eğilimi

Üyesi / Sempatizanı Olduğunuz Parti (N: 96)						
Örgüt üyeliği (Alman)	SPD %	CDU %	FDP %	PDS %	Grüne %	Toplam %
Hayır	91,7	0	8,3	0	0	100,0
Evet	38,0	10,5	12,3	14,7	24,5	100,0
Toplam	68,8	6,3	12,5	6,3	6,3	100,0

Herhangi bir Alman derneğine üyelik ve bir parti üyeliği veya sempatizanlığı arasındaki ilişki incelendiğinde herhangi bir Alman derneğine üye olmayan deneklerin %91,9'unun SPD'ye , % 8,3'nün de FDP üyesi veya sempatizanı iken bir Alman derneğine üye olanların %38'i SPD, 10.5'i CDU, 12.3'i FDP, 14.7'si PDS ve 24.5'i GRÜNE üyesi veya sempatizanıdır. Bu sonuçlar, herhangi bir Alman derneğine üye olmayan deneklerin genellikle SPD'ye yöneldikleri buna karşın bir Alman derneğine üye olan denekler parti üyeliği veya sempatizanlığı görece olarak dengeli dağıldığı ve çeşitlendiği dikkati çekmektedir. Bu da Alman derneğine üye olunması durumunda Alman toplumu ile entgerasyonun arttığını, buna bağlı olarak da örgütlenmenin siyasal tercihleri etkilediğini, dolayısıyla hipotezimizde (bkz. 1.4.8.) iddia edilen örgüt üyeliği ile siyasal parti üyeliği arasında doğru bir ilişkinin çalışmamızda da dikkati çektiği söylenebilir.

Tablo 102. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Üyesi/Sempatizanı Olunan Partinin Faaliyetinde Bulunma Eğilimi

Üyesi veya sempatizanı olduğunuz partinin hangi faaliyetinde bulundunuz?			
Örgüt üyeliği (Alman)	Miting %	Toplantı / Seminer %	Toplam %
Hayır	33,3	66,7	100,0
Evet	66,7	33,3	100,0
Toplam	50,0	50,0	100,0

Bir Alman derneğine üyelik ile deneklerin üyesi veya sempatizanı oldukları siyasi bir partinin faaliyetlerine katılma arasında ilişkinin incelenmesi halinde, herhangi bir Alman derneğine üye olmayanların %33,3'nün üyesi veya sempatizanı oldukları partinin sadece mitingine katılırken %66,7'sinin de bir toplantı veya seminere katıldıkları anlaşılmaktadır. Buna karşın, bir derneğe üye olanların %66,7'si üyesi veya sempatizanı oldukları bir partinin mitingine katılırken %33,3'ü de bir toplantıya katıldıklarını ifade etmektedir. Burada örgüt üyelerinin daha çok miting, tersi durumda olanların da toplantıya katılmayı tercih etmeleri, birincinin çevreye yöneldiğini

(propaganda), ikincinin de öğrenmeye yöneldiğini göstermektedir. Sonuç itibariyle bu da normaldir ve hipotezimizi de desteklemektedir.

Tablo 103. Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Bir Siyasi Partiyeye Üye/Sempatizana Duyma Eğilimi

Almanya’da herhangi bir siyasi partiye üye veya sempati duyuyor musunuz? (N: 252)			
Örgüt üyeliği (Türk)	Hayır %	Evet %	Toplam %
Hayır	53,3	46,7	100,0
Evet	45,1	54,9	100,0
Toplam	48,0	52,0	100,0

Almanya’da herhangi bir Türk derneğine üyelikle, siyasi parti üyesi veya sempatzanı olma arasındaki ilişki yukarıdaki Tablo’da verilmektedir. Buna göre, bir Türk derneğine üye olmayanların %53.3’ü her hangi bir siyasi partinin üyesi veya sempatzanı olmadığını ifade ederken %46,7’si de bir siyasi partinin üyesi veya sempatzanı olduğunu belirtmektedir. Buna karşın bir Türk derneğine üye olanların % 45,1’i bir siyasi parti üyesi/sempatzanı olmadığını %54,9’u ise olduğunu belirtmektedir. Bir Türk derneğine üye olanlarla ve olmayanlar arasında siyasi partiye üye/sempatzan olma eğilimleri arasında az da olsa farklılıklar mevcuttur. Bir önceki tabloda dikkati çeken

Tablo 104. Örgüt Üyeliğine (Almanya’da Türk Derneğine Üye) Göre Parti Üyesi/ Sempatizana Olma Durumu

Üyesi /Sempatizanı Olduğunuzu Siyasi Parti (N: 107)						
Örgüt üyeliği (Türk)	SPD %	CDU %	FDP %	PDS %	Grüne %	Toplam %
Hayır	80,0	0	20,0	0	0	100,0
Evet	66,7	7,1	9,5	6,4	10,2	100,0
Toplam	70,6	5,9	11,8	5,9	5,9	100,0

durum kısmen burada da geçerlidir. Bu nedenle Türk derneğine üye olanların büyük çoğunluğunun bir siyasi partiye üye/sempati duymağa yöneldiği dikkati çekmektedir. Almanya’da Türk dernek yetkililerinin ve Türkiye’den gelen siyasi elitlerin Alman vatandaşlığına geçişi tavsiye ettikleri, sosyal ve siyasal örgütlere üyeliği ve siyasal kurumlarla iyi ilişkiler geliştirmelerini önerdikleri bilinmektedir (bkz.2.1.4.5). Bu durum hipotezimizi doğrulamaktadır.

Almanya’da bir Türk derneğine üye olmayan deneklerin %80’nin SPD, %20’sinin de FDP ile üyelik/sempatzanlılık düzeyinde bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Buna karşın bir Türk derneğine üye olanların % 66,7’sinin SPD, % 7,1’i CDU, % 9,5’i FDP,

% 6.4'ü PDS ve % 10,2'sinin de GRÜNE ile üyelik /sempatizanlık düzeyinde bir ilişkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar öncelikle Türklerin ister bir Türk derneğine üye olsun ister olmasın, Almanya'da siyasi partiler arasında SPD'ye üye/sempatizan olduklarını bir kez daha teyit etmektedir. Bununla birlikte bir Türk derneğine üyeliğin deneklerin bir siyasi partiye yönelik üyelik/sempatizanlık eğilimleri üzerinde ihmal edilmeyecek kadar önemli bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Zira bir Türk derneğine üye olma bilincine sahip deneklerin Almanya'daki siyasi partilere yönelik tercihlerinde çeşitlenmeye yol açtığı açıkça görülebilmektedir. Burada hipotezimizde iddia edildiği gibi örgüt üyeliği ile siyasal parti tercih ve üyeliği arasında yakın ilişkinin olduğu tekrar görülmektedir (bkz. 1.4.8.).

Örgüt üyeliği ile siyasal parti üyeliği arasındaki ilişkiyi özetlemek gerekirse, gerek Türk gerekse Alman örgüt üyelerinin, mensubu oldukları örgütlerinin etkisinde kalarak siyasal parti üyeliklerini veya siyasal tercihlerini yaptıkları görülmektedir. Hiç bir örgüte üye olmadığı halde siyasal parti üyeliği/sempatizanlığını tercih edenler de az değil ve genelde Türklerin yüksek oranda SPD'yi desteklediği de dikkati çekmektedir.

4.9.3. Örgüt Üyeliği ve Adaylık

Hipotezimizde (bkz. 1.4.8.), örgüt üyesi olan kişinin edinmiş olduğu siyasal bilgi, birikim, deneyim ve siyasal olguları algılama biçimiyle adaylığa yöneleceği iddia edilmektedir. Bu sebeple örgüt üyeliği ile bir siyasi partiden adaylık eğilimi arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu varsayılmaktadır. Şimdi örgüt üyeliği ile adaylık arasındaki ilişkinin, çalışmamızın bu bölümünde Almanya'daki Türkler üzerinde olup olmadığı sınanacaktır.

Araştırmaya katılan deneklerin hiç birinin şimdiye kadar yerel veya genel seçimlerde aday olmaması sebebiyle, hipotezimizde iddia edilen örgüt üyeliği ile parti adaylığı arasındaki doğru orantı test edilememiştir. Daha önce de belirtildiği gibi tesadüfi örneklem yöntemi ile tercih edilen deneklerden örgüt üyelerinin aday olmamasından, adayların hiç olmadığı değil az olduğu anlamı çıkarılmalıdır. Çünkü Almanya'da seçilmiş temsilciler ve partilerden aday olmuş ama seçilememiş isimler bilinmektedir (bkz. 3.7.2.). Bir Alman veya Türk derneğine üyelik ile adaylık arasındaki ilişki bu

sebeple analiz edilememiştir.

4.9.4. Örgüt Üyeliği ve Bürokrasi İle Temas

Hipotezimizde, örgüt üyeliğinde yetişmiş kişinin, bir şekilde siyasal sistemin katlarıyla daha sıkı ilişki kurduğu, örgüt üyesi olmayanlara göre daha fazla siyasal katılımında bulunduğu iddia edilmektedir. Bu bölümde örgüt üyeliği ve bürokrasi ile temas arasında varsayılan ilişkinin çalışmamızda ne oranda olup olmadığı sınanacaktır. Örgüt türleri, örgüt üyeliği altında toplanmış çalışmanın daha fazla dağılmasından sakınılmıştır.

Tablo 105. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Yasal Ve Siyasal Süreçlere Katılım Eğilimi

Siyasal sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanya da bulundunuz mu? (N: 282)			
Örgüt üyeliği (Alman)	Hayır %	Evet %	Toplam %
Hayır	92,9	7,1	100,0
Evet	80,0	20,0	100,0
Toplam	91,5	8,5	100,0

Almanya’da herhangi bir Alman derneğine üyelik ile siyasal/sosyal/kişisel inançlar nedeniyle herhangi bir protesto kampanyasına katılmak arasındaki ilişkinin incelendiğinde herhangi bir Alman derneğine üye olmayan deneklerin %92,2’sinin herhangi bir kampanya yapmadıkları sadece %7,1’nin kampanyaya katıldıkları görülmektedir. Bir Alman derneğine üye olanların da %80’nin herhangi bir kampanyada bulunmadıkları, %20’sinin ise böyle bir kampanyaya katıldıkları anlaşılmaktadır. Bir Alman derneğine üyelik ve siyasi/sosyal ve siyasal amaçlı bir kampanyaya katılım arasında bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkün olmakla birlikte bu kategoriye giren deneklerin sayısının çok düşük olması böyle bir ilişkinin zayıf olduğunu göstermektedir. Daha önce değinilen bağımsız değişkenlerin anlatımında da olduğu gibi bir siyasal katılım biçimi olan bürokrasi ile temas, Almanya’daki Türkler arasında pek geliştiği söylenemez. Sonuç olarak örgüt üyelerinin kampanyaya katılımının diğerlerinden az da olsa fazla olması örgüt üyeliğinin etkisini göstermektedir.

Tablo 106. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Kampanya Nedeni

Kampanya nedeni (N:24)			
Örgüt üyeliği (Alman)	Dini %	Siyasi %	Toplam %
Hayır	66,7	33,3	100,0
Evet	100,0	0	100,0
Toplam	75,0	25,0	100,0

Herhangi bir Alman derneğine üye olanlarla ile olmayanların kampanya katılım nedenleri yukarıdaki tabloda verilmektedir. Buna göre bir Alman derneğine üye olmayanların katıldıkları kampanyaların %66,7'si dinsel ve %33,3'ü de siyasi amaçlara sahiptir. Buna karşın bir Alman derneğine üye olanların katıldıkları kampanyaların tamamının dinsel içerikli olduğu dikkat çekmektedir. Ancak örneklemimizdeki mevcut soruya cevap veren deneklerin sayısının az alması, bu konuda anlamlı bir yargıya ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

Tablo 107. Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Siyasal Ve Yasal Süreçlere Katılım Eğilimi

Siyasal sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanya da buldunuz mu? ? (N: 294)			
Örgüt üyeliği (Türk)	Hayır %	Evet %	Toplam %
Hayır	95,8	4,2	100,0
Evet	91,7	8,3	100,0
Toplam	93,8	6,3	100,0

Almanya'da bir Türk derneğine üyelik ile siyasal/sosyal/dinsel amaçlı bir protesto kampanyasına katılım arasındaki ilişki incelenirken böyle bir kampanyaya katılan toplam denek sayısı 294'dür. Almanya'da bir Türk derneğine üye olmayan deneklerin %95,8'i bürokrasi ile temas içinde olmadığını belirtirken sadece %4,2'si evet demektedir. Buna karşın bir Türk derneğine üye olanların da %91,7'si siyasi/sosyal veya dinsel amaçla bir kampanyaya katılmadıklarını sadece %8,3'ü ise katıldığını ifade etmektedir. Bu anlamda bir Türk derneğine üyeliğin siyasi/sosyal veya dinsel amaçlı bir kampanyaya katılma konusunda az bir farklılık ortaya çıkardığını ve bu nedenle de örgüt üyeliği ile bürokrasi ile temas arasında belirleyici bir ilişkinin bu çalışmamızda mevcut olduğunu söylemek olası değildir. Almanya'da Türkler, Türkiye kökenli örgütlere oldukça yakın oldukları halde Alman bürokrasisi ile yeterince ilişkilerini hala geliştirememiş olmaları bir paradokstur (bkz. 2.1.4.5.). Ancak bazı deneklerin sorulan sorulara cevap vermek istememeleri de bu gerçeğin ortaya çıkmasını önlemiş olabilir.

Tablo 108. Örgüt Üyeliğine (Türk Derneğine Üye) Göre Kampanya Nedeni

Kampanya nedeni			
Örgüt üyeliği (Türk)	Dini %	Siyasi %	Toplam %
Hayır	0	100,0	100,0
Evet	100,0	0	100,0
Toplam	66,7	33,3	100,0

Bir Türk derneğine üye olmadığı halde kampanyaya katılanların tamamı katıldıkları kampanyanın siyasi amaçlı olduğunu söylerken bir derneğe üye olanların tamamının katıldıkları kampanyanın dinsel içerikli olması oldukça dikkat çekicidir. Ancak bu durum kanaatimizce özel bir durmadan değil soruya cevap veren ve değerlendirmeye alınan denek sayısının az olmasından kaynaklanmaktadır.

Almanya’da Türk toplumunun Köln örneğinde örgüt üyeliği ile bürokrasi ile temas arasındaki ilişki hipotezimizde iddia edildiği gibi sonuçlanmamıştır (bkz.1.4.8.). Türk toplumunun gerek sosyalizasyon sürecini Türkiye’de tamamlayanlar, gerekse Almanya’da tamamlayanlar sürekli örgüt üyesi olmayı yeğlediği, bu yönelimin sebebi ise geldiği ülkeden getirdiği değerlerle ilintili olduğu kadar, yaşadığı toplumun yabancı olmasıyla da doğru orantılı olmasına rağmen bürokrasi ile temas yeterli oranda gerçekleşmemiştir (bkz. 2.1.4.5.).

4.9.5. Örgüt Üyeliği ve Siyasal İlgi

Tablo 109. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Almanya Demokrasinden Memnuniyet Durumu

Alman Demokrasinden Memnun musunuz (N:318)					
Örgüt üyeliği (Alman)	Memnun değil %	Az memnun %	Memnun %	Çok memnun %	Toplam %
Hayır	22,7	34,1	38,6	4,5	100,0
Evet	0	33,3	66,7	,0	100,0
Toplam	20,0	34,0	42,0	4,0	100,0

318 deneklerin cevap verdiği bu soru incelendiğinde, Almanya’da bir Alman derneğine üye olmayanların %22,7’si Alman demokrasinden memnun değil, %34,1’i az memnun, %38,6’sı memnun ve %4,5’de çok memnun olduğunu ifade etmektedir. Bir Alman derneğine üye olanların cevapları incelendiğinde ise deneklerde Alman

demokrasiden memnun olmayanların bulunmadığı %33,3'nün az memnun, %38,6'sının memnun ve %4'nün de çok memnun olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar Almanya da bir Alman derneğine üyelik ile Alman demokrasiden memnuniyet arasında güçlü bir ilişkinin olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla hipotezimizde iddia edilen örgüt üyeliği ile siyasal ilgi arasındaki doğru orantı çalışmamızı desteklemektedir (bkz. 1.4.8.).

Tablo 110. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Eğilimi

Almanya siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N:312)				
Örgüt üyeliği (Alman)	Hiç %	Ara sıra %	Çok %	Toplam %
Hayir	11,6	65,1	23,3	100,0
Evet	0	50,0	50,0	100,0
Toplam	10,2	63,3	26,5	100,0

Almanya'da bir Alman derneğine üyelik ile deneklerin Alman siyasetine yönelik ilgilerinin ölçülmeye çalışıldığı bu soruya 312 denek cevap vermiştir. Buna göre bir Alman derneğine üye olmayan Türklerin %11,6'sının Almanya'da siyaset ile hiç ilgilenmediği, %65,1'inin ara sıra ilgilendiğini ve %23,3'ünün de çok ilgilendiği görülmektedir. Buna karşın, bir Alman derneğine üye olan Türklerin %50'sinin ara sıra, %50'sinin de çok ilgilendiği dikkati çekmektedir. Almanya'da bir Alman derneğine üye olmanın Türklerin Alman siyasetine yönelik ilgilerini önemli ölçüde artırdığını söylemek mümkündür. Mevcut sonuç hipotezimizi desteklemekte (bkz. 1.4.8.) ve üçüncü bölümde işlenen Almanya'da Türklerin örgütlü hayatı ile de örtüşmektedir (bkz.2.1.4.5.).

Tablo 111. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Problemlerin Çözümüne İlişkin Eğilim

Uyum meclisleri problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz? (N: 300)					
Örgüt üyeliği (Alman)	Fikrim yok %	Gereksiz %	Gerekli-Yetersiz %	Gerekli-Yeterli %	Toplam %
Hayir	28,6	4,8	64,3	2,4	100,0
Evet	0	16,7	50,0	33,3	100,0
Toplam	25,0	6,3	62,5	6,3	100,0

Almanya'da bir Alman derneğine üyelik ve deneklerin uyum meclislerine yönelik yaklaşımlarının incelendiği bu soruya toplam 300 denek cevap vermiştir. Buna göre, uyum meclislerinin problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz

sorusuna Almanya’da herhangi bir Alman derneğine üye olmayan deneklerin %28,6’sı fikrim yok, %4,8’i gereksiz, %64,3’ü gerekli-yetersiz ve %2,4’ü de gerekli-yeterli demektedir. Buna karşın bir Alman derneğine üye olan deneklerin ise %16,7’si bu meclisleri gereksiz, %50’si gerekli-yetersiz ve %33,3’ü de gerekli-yeterli görmektedir. Her iki grubun uyum meclislerine bakış açıları büyük farklılık arz etmektedir. Bu nedenle bir Alman derneğine üyeliğin deneklerin uyum meclislerine bakışı konusunda belirleyici bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Örgüt üyesi olanların %83,3’ü gibi büyük bir kısmı uyum meclislerinin gerekliliği konusunda görüş beyan ederek, anlamlı seçenekleri tercih etmesi, örgüt üyeliğinin uyum meclislerine ilişkin kanaatlerin pozitif yansıması olarak formüle edilebilir. Dolayısıyla Alman derneğine üyelikle siyasal ilgi arasında hipotezimizde iddia edildiği gibi doğru orantılı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (bkz. 1.4.8.).

Tablo 112. Örgüt Üyeliğine (Alman Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Sorunları Çözme Eğilimi							
Uyum meclisleri geçmişte Türk toplumunun hangi sorunlarını çözmüştür? (N: 246)							
Örgüt üyeliği (Alman)	Cami %	Mezarlık %	Uyum %	Eğitim %	Yüzme %	Hiçbiri %	Toplam %
Hayır	32,4	14,7	0	5,9	17,6	29,4	100,0
Evet	0	20,0	20,0	0	0	60,0	100,0
Toplam	28,2	15,4	2,6	5,1	15,4	33,3	100,0

Bir Alman derneğine üyelik ile uyum meclislerinin geçmişte Türk toplumunun hangi sorunlarını çözdüğüne yönelik deneklerin görüşleri şöyledir. Bir Alman derneğine üye olmayan deneklerin %32,4’ü cami, %14,7’si mezarlık, %5,9’u eğitim sorunlarını çözdüğünü düşünmektedir. Bu meclislerin uyum sorununu çözdüğüne hiçbir denek inanmamakta ve deneklerin %29,4’ü hiçbir sorunun çözülmediğini düşünmektedir. Buna karşın, bir Alman derneğine üye olan deneklerin bu meclislerin işlevi konusunda görüşleri oldukça olumsuz görünmektedir. Nitekim bu deneklerin %20’si bu meclislerin mezarlık soruna, %20’si de uyum sorunlarını çözdüğüne inanmaktadır. Ancak hiçbir denek bu meclislerin cami, eğitim ve yüzme sorunlarına çözüm üretmediğini düşünürken deneklerin % 60’ı ise hiçbir soruna çözüm üretilmediği görüşündedir. Bu sonuçlar, bir Alman derneğine üyelik uyum meclislerinin işlevlerine yönelik olarak deneklerin yaklaşımlarını da belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bir önceki tabloda uyum meclislerini gerekli gören örgüt üyeleri, bu tabloda büyük

çoğunluğu uyum meclislerinin hiçbir sorunu çözmediği kanaatini taşımaktadır. Bu durum örgüt üyelerinin vermiş olduğu cevaplar arasında bir tenakuz oluşturduğunu da ortaya koymaktadır.

Tablo 113. Örgüt Üyelğine (Türk Derneğine Üye) Göre Alman Demokrasinden Memnun Musunuz?

Almanya demokrasinden memnun musunuz (N: 318)					
Örgüt üyeliği (Türk)	Memnun Değil %	Az memnun %	Memnun %	Çok memnun %	Toplam %
Hayir	25,0	33,3	37,5	4,2	100,0
Evet	14,8	33,3	48,1	3,7	100,0
Toplam	19,6	33,3	43,1	3,9	100,0

Bir Türk derneğine üyelik ve Almanya’da siyasete ilgi duyma arasındaki ilişki incelendiğinde bir Türk derneğine üye olmayanların %25’i memnun olmadığını, %33.3’ü az memnun olduğunu, % 37,5’i memnun olduğunu ve %4,2’sinin de çok memnun olduğu görülmektedir. Öte yandan bir Türk derneğine üye olanların %14,8 memnun değilken, %33,3 az memnunum, %48,1’i memnun ve % 3,7’si çok memnundur. Sonuç olarak Türk derneğine üyelik Almanya’da siyasetten memnuniyet düzeyi üzerinde az da olsa bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 114. Örgüt Üyelğine (Türk Derneğine Üye) Göre Almanya Siyasetiyle İlgilenme Eğilimi

Alman siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N: 312)				
Örgüt üyeliği (Türk)	Hiç %	Ara sıra %	Çok %	Toplam %
Hayır	16,7	58,3	25,0	100,0
Evet	4,0	64,0	32,0	100,0
Toplam	10,2	61,2	28,6	100,0

Almanya’da bir Türk derneğine üyelik ve Alman siyasetiyle ilgilenme derecesi ölçülen bu soruya cevaplar şöyledir. Almanya’da herhangi bir Türk derneğine üye olmayan deneklerin %16,7’si Almanya’da siyasetle hiç ilgilenmedikleri, %58,3’nün ara sıra, % 25’nin de çok ilgilendiği anlaşılmaktadır. Buna karşın, bir Türk derneğine üye olan deneklerin %4’nün Almanya’da siyasetle hiç ilgilenmedikleri, %64’ünün ara sıra ilgilendikleri ve %32’sinin çok ilgilendiği dikkati çekmektedir. Bu durumda, bir Türk derneğine üyeliğin Almanya’da Türklerin Alman siyasetine yönelik ilgilerini etkileyen

önemli bir değişken olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu sonuç hipotezimizi desteklemektedir (bkz.1.4.8.).

Tablo 115. Örgüt Üyelğine (Türk Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Problemlerin Çözümüne İlişkin Eğilim

Uyum meclislerini problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz? (N: 300)					
Örgüt üyeliği (Türk)	Fikrim yok %	Gereksiz %	Gerekli-yetersiz %	Gerekli-yeterli %	Toplam %
Hayır	37,5	0	62,5	0	100,0
Evet	16,7	12,5	58,3	12,5	100,0
Toplam	27,1	6,3	60,4	6,3	100,0

Almanya’da bir Türk Derneği üyesine göre uyum meclislerinin problem çözmesi konusunda yeterli olup olmadığının ölçüldüğü bu soruya verilen cevaplar şöyledir: Bir Türk derneğine üye olmayan denekler iki seçenekte yoğunlaşmaktadır. Bunların %37,5’i bu konuda herhangi bir fikir beyan etmezken %62,5’i gerekli-yetersiz demektedir. Ancak bir Türk derneğine üye olanların en azından bir kısmının siyasal kurumlara ve çevreyi algılamaya ilişkin fikir beyan ettiği görülmektedir. Öyle ki, fikir beyan etmeyenlerin oranı %16,7’ye gerilerken, bu meclisleri gereksiz gören deneklerin oranı %12,5, gerekli-yetersiz görenlerin oranı %68,3 iken, gerekli-yeterli görenler de %12,5’tir. Bu sonuçlar, bir Türk derneğine üye olan deneklerle uyum meclislerine yönelik yaklaşımların aralarında doğru orantılı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu sonuç çalışmamızın birinci bölümünde ortaya konan hipotezimizi desteklemektedir

Tablo 116. Örgüt Üyelğine (Türk Derneğine Üye) Göre Uyum Meclislerinin Türk Toplumunun Sorunlarını Çözme Eğilimi (%)

Uyum meclisleri geçmişte Türk toplumunun hangi sorunlarını çözmüştür? (N: 246)								
Örgüt üyeliği (Türk)	Cami %	Mezarlık %	Uyum %	Eğitim %	Yüzme %	Hiçbiri %	Toplam %	
Hayır	25,0	18,8	0	6,3	31,3	18,8	100,0	
Evet	27,3	13,6	4,5	4,5	4,5	45,5	100,0	
Toplam	26,3	15,8	2,6	5,3	15,8	34,2	100,0	

Bir Türk derneğine üyelik ve uyum meclislerinin sorunları çözümede etkinliğine yönelik olarak sorulan bu soruya verilen cevaplar şöyledir: Bir Türk derneğine üye olmayan deneklerin %25’i uyum meclislerinin geçmişte Türk toplumunun cami sorununa çözüm bulduğunu, %18,8 mezarlık, %6,3’ü eğitim, %31,3’ü yüzme ve %18,8’i de hiç bir soruna çözüm bulmadığı kanaatindedir. Buna karşı bir Türk derneğine üye olanların %27,3’ü bu meclislerin cami sorununa, %13,6’sı mezarlık sorununa, %4,5’i uyum

sorununa, %4.5'i eğitim sorununa, %4,5'i yüzme ve %45'i de hiçbir soruna çözüm bulmadığına inanmaktadır. Bu sonuçlar, Türk derneğine üye olma bağımsız değişkene tabi olan deneklerin, uyum meclislerinin problem çözmede yetersiz oldukları yönündeki yaklaşımı bir daha güçlendirmektedir (bkz.1.4.8.).

Bu bölümü özetlemek gerekirse, hipotezimizde iddia edilen örgüt üyeliği ile siyasal katılım arasında var olduğu iddia edilen ilişki oy verme, parti üyeliği, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgi olarak belirlenen bağımlı değişkenleriyle test edilmiştir. Bazı istisnalar saklı tutulduğunda elde edilen çoğu sonuçlarda hipotezimize uygun sonuçlar elde edilmiştir.

4.10. Siyasal Katılım ve Vatandaşlık

Kişinin siyasal katılımını düzenleyen hukuki mevzuat, siyasal fırsatların çerçevesini oluşturmaktadır. Siyasal katılım haklarının insan haklarına bağlı olması gerektiği tartışmalarının yapıldığı bir dünyada, Almanya kanunları, Almanya'da yaşayan göçmenlerin (bunların da içinde en büyük sayıyı Türkler oluşturmaktadır) en geniş şekliyle siyasal katılımını hala vatandaşlığa bağlı tutmaktadır. Buna göre Alman vatandaşlığı ise seçme-seçilme hakkı, bürokraside önemli görevlere gelme, iktisadi alanda istihdam önceliği gibi temelde hukuken Almanlarla eşit konuma gelmesini temin eden bir statüdür. Alman vatandaşı olan Türkler vatandaşlık haklarının tamamını kullanırken henüz vatandaş olmayanlar ise sadece dolaylı siyasal katılımında bulunabilmektedir. Bunlar; uyum meclisine seçme ve seçilme, sendika, parti ve dernek üyeliği, baskı gruplarında ve meslek kuruluşlarında yer alma bunlardan bazılarıdır. Geniş bilgi için çalışmamızın ikinci bölümüne bakılabilir (bkz. 2.3.). Burada ise Alman vatandaşlığını edinmiş olan Türklerin siyasal katılım haklarını ne kadar kullanıp kullanmadıkları test edilecektir.

4.10.1. Vatandaşlık ve Oy Verme

Alman vatandaşlığını edinmiş olan Türkler (bkz. 2.3.2), siyasal katılımın en kolayına giren yerel, eyalet ve genel seçimlerde oy verme haklarını ne kadar kullanıp kullanmadıkları bu kısımda sınanmaya çalışılacaktır.

Tablo 117. Vatandaşlığa Göre Almanya’da Oy Kullanma Hakkı

Almanya da oy kullanma hakkınız var mı? (N: 330)			
Vatandaşlık durumu	Hayır %	Evet %	Toplam %
Türk	92,9	7,1	100,0
Alman	3,8	96,2	100,0
Ülkesizler	100,0	,0	100,0
Toplam	50,9	49,1	100,0

Almanya’da oy kullanma hakkına ilişkin soruya 348 denekten 330’u cevap vermiştir. Bunların %50,9’u oy kullanma hakkının bulunmadığını, %49,1’i de böyle bir hakka sahip olduğunu belirtmektedir. Yukarıdaki Tabloya göre Alman vatandaşı olan Türklerin %96,2 si Almanya’da oy kullanma hakkına sahipken Alman vatandaşı olmayan Türklerin %92,9 u Almanya’da oy kullanma hakkına sahip değildir. Bu sonuç Alman vatandaşlığına geçme ile Almanya’da oy kullanma hakkı arasındaki kuvvetli ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 118. Vatandaşlığa göre Almanya’da seçimlerde oy kullanma eğilimi

Gelecek Pazar Almanya’da seçim olsa oy kullanır mısınız? (N: 192)				
Vatandaşlık durumu	Hayır %	Evet %	Bilmiyorum %	Toplam %
Türk	28,6	28,6	42,9	100,0
Alman	12,0	76,0	12,0	100,0
Toplam	15,6	65,6	18,8	100,0

Almanya’da oy kullanma hakkına sahip olan deneklerin gelecek pazar seçim olsa oy kullanır mısınız sorusuna verdikleri cevap şöyledir: Deneklerin %15,6’sı hayır, %65,6’sı evet ve %18,8’i de bilmiyorum demektedir. Bu da deneklerin büyük bir çoğunluğunun oy kullanmak istediği görülmektedir. Ülke vatandaşlığı ile oy kullanma arasındaki ilişkiyi değerlendirmeye yönelik bu sorudan alınan cevaplar Alman vatandaşı olan Türklerin %76 oranında oy kullanacağını göstermektedir. Buna karşılık Alman vatandaşı olmayan Türklerden oy kullanmak isteyenler oldukça düşük seviyede kalmakta ve bu oran %28,6 olarak gerçekleşmektedir. Sonuç olarak Almanya’da vatandaşlık haklarına sahip olan Türklerde yerel, eyalet ve genel seçimlerde oy verme arzusu ülke ortalamasının üstündedir (bkz. 3.6.). Ancak Alman vatandaşı olmayan Türklerin oy verme haklarının olmaması bilinci ile bu konuda daha çok hayır demeyi tercih etmeleri muhtemeldir. Çünkü gerçekte her iki tip de aynı demokratik terbiye

süreçlerinden geçmektedir.

Tablo 119. Vatandaşlığa Göre Oy Verilen Parti Tercihi

Hangi partiye oy verdiniz? (N: 192)						
Vatandaşlık	SPD %	CDU %	FDP %	GRÜNE %	PDS %	Toplam %
Türk	66,7	0	0	33,3	0	100,0
Alman	77,8	11,1	5,6	0	5,6	100,0
Toplam	76,2	9,5	4,8	4,8	4,8	100,0

Deneklerin toplamının %76,2'sinin SPD'ye, %9,5'inin CDU'ya oy verirken, geri kalan toplam %14,4 oranında denegin de oylarının FDP, Yeşiller ve Die Linke arasında eşit olarak dağıldığı anlaşılmaktadır. Alman vatandaşı olan ve olmayan Türklerin oy verdiği parti bakımından birbirine yaklaştığı görülmektedir. Alman vatandaşı olan Türkler %77,8 oranında SPD'yi tercih ederken Alman vatandaşı olmayan Türklerin de %66,7 oranında aynı partiye oy verdiği görülmektedir. Buna karşılık Alman vatandaşı olan Türkler ikinci sırada %11,1 CDU'ya oy verirken Alman vatandaşı olmayan Türklerin %33,3 oranında GRÜNE'ye oy verdikleri dikkati çekmektedir.

Tablo 120. Vatandaşlığa Göre Uyum Meclisleri Seçimlerinde Oy Verme Eğilimi

Uyum meclislerinde oy kullandınız mı? (N: 330)			
Vatandaşlık durumu	Hayır %	Evet %	Toplam %
Türk	89,3	10,7	100,0
Alman	73,1	26,9	100,0
Hiç bir ülkenin vatandaşı değilim	100,0	0	100,0
Toplam	81,8	18,2	100,0

Bu sonuç Alman vatandaşı olmayan Türkler açısından yeşiller partisini ikinci önemli parti haline getirirken Alman vatandaşı olan Türkler için ise SPD'den sonra ikinci sırada CDU'nun yer aldığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçları (bkz.3.7.1) Alman vatandaşı Türklerin siyasal aktılımları bölümündeki veriler de doğrulamaktadır.

Almanya'da uyum meclislerinde oy kullandınız mı sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde deneklerin %18,2'si evet ve %81,8'i hayır demektedir. Genel olarak uyum meclislerinde oy kullananların oranı oldukça düşüktür. Ancak Alman vatandaşı olan Türklerden uyum meclisinde oy kullananların oranı %26,9 iken Alman vatandaşı olmayan Türkler de bu oran %10,7 seviyesinde kalmaktadır. Dolayısıyla, Alman vatandaşlığına geçen Türklerin uyum meclisinde oy kullanma eğiliminin arttığını söylemek mümkündür. Türkler ve Türk kökenli Almanların yabancılar meclislerine karşı ilgisizlikleri üçüncü bölümde ele alınmıştır. Üçüncü bölümdeki

verilerle elde edilen sonuçlar örtüşmektedir (bkz.3.7.2.).

Özetlemek gerekirse genel anlamda Almanya’da Türkler bir siyasal katılım biçimi olarak oy verme hakkını kullanmak istiyorlar. Alman vatandaşı Türkler oy vermede tercih ettikleri parti SPD’dir. Genelde uyum meclislerine katılım eğilimi de oldukça düşüktür. Sonuç olarak Türkler vatandaşlık değiştirdikçe siyasal partileri daha çok etkilemekte ve oylarıyla kemdi önemlerini daha da artırmaktadır.

4.10.2. Vatandaşlık ve Parti Üyeliği

İkinci (bkz.2.3.2.) ve üçüncü (bkz.3.7.2.) bölümde Almanya’da yaşayan Türklerin ilerleyen zaman süreci içerisinde kalıcılaşmaya yöneldiği, bu yönelimle birlikte siyasal haklardan daha fazla istifade etmek amacıyla Türk vatandaşlığından çıkıp Alman vatandaşlığına geçtiği belirtilmişti. Alman vatandaşlığını edinmiş olan Türklerin siyasi partilerde daha aktif olmaya yöneldiğine de değinilmiştir. Şimdi burada Türk kökenli Almanların siyasi partilere ne oranda üye olup olmadıkları test edilecektir.

Tablo 121. Vatandaşlığa Göre Almanya’da Parti Üyeliği Veya Sempatizanlık Durumu

Almanya’da herhangi bir siyasi partiye üye misiniz veya sempati duyuyor musunuz? (N: 252)			
Vatandaşlık	Evet %	Hayır %	Toplam %
Türk	51,8	48,2	100,0
Alman	50,0	50,0	100,0
Ülkesiz	100,0	0	100,0
Toplam	52,0	48,0	100,0

Bu soruda cevap veren 252 denekten %27,6’sı bu soruya cevap vermemiştir. Cevap verenlerin ise %52’si evet, %48’i ise hayır demiştir. Almanya’da herhangi bir siyasi partiye üye olan veya sempati duyan Türklerin oranı %51,8 iken bu oran Alman vatandaşı olan Türklerde daha düşük seviyede kalmaktadır(%50). Bu sonuç bundan önceki oy verme davranışı ile biraz tezat teşkil etse de parti üyeliği daha sürekli ve sorumlu bir siyasal katılım biçimi olması sebebiyle evet diyenlerin sayısı daha düşüktür. Buna göre Alman vatandaşı olan Türklerin oy kullanma oranlarının diğerlerine göre yüksek olmasının aksine burada üye olanların daha düşük olduğu görülmektedir. Zira, Alman vatandaşı olmayan Türkler, Alman vatandaşı olanlara göre daha yüksek oranda siyasi partiye üye veya sempati duymaktadır. Normalde bunun tersi beklenmektedir. Bu durum ise hem Alman hem de Türk vatandaşı Türklerin genelde siyasal partilere üye

olma eğilimi taşıdığı ve ilgi duyduğu anlamına gelmektedir. Ancak iki statü arasında faaliyet yoğunluğu farkı olabilir.

Tablo 122. Vatandaşlığa Göre Üye Olunan Ya Da Sempatizani Olunan Parti

Üye olunan ya da sempatizani olunan parti (N: 107)						
Vatandaşlık	SPD %	CDU %	FDP %	GRÜNE %	LİNKE %	Toplam %
Türk	83,3	0	0	0	16,7	100,0
Alman	60,0	10,0	20,0	10,0	0	100,0
Ülkesizler	100,0	0	0	0	0	100,0
Toplam	70,6	5,9	11,8	5,9	5,9	100,0

Almanya’da siyasete ilgi duyan Türkler’in hangi siyasi eğilime kendilerini yakın hissettiklerini ve üye olmak istediklerini ölçmek amacıyla sorulan bu soruya cevap veren 107 deneğin %70,6’ı SPD’ye yönelik bir siyasi ilgi ve sempatiye sahip olduklarını belirtirken, %11,8’i FDP, %5,9’u Die LİNKE, %5,9’u GRÜNE ve CDU’ya üye veya sempatizan olduklarını söylemektedir. Alman vatandaşı olmayan Türkler üye olunan veya sempati duyulan parti ile vatandaşlık ilişkisine bakıldığında %83.3 oranında SPD’ye birinci sırada %16.7 oranında da LİNKE’ye ikinci sırada üye oldukları veya sempati duydukları anlaşılmaktadır. Buna karşılık, Alman vatandaşı olan Türkler ise daha düşük seviyede olmak üzere %60 oranında SPD’ye birinci sırada ve %20 oranında FDP’ye ikinci sırada üye oldukları veya sempati duydukları anlaşılmaktadır. Bu sonuç, Tablo 4.7.1.1.4’teki Alman vatandaşı olmayan Türklerin birinci sırada (%66.7) SPD’ ye ve ikinci sırada (%33.3) GRÜNE’ye oy vermeleri gerçeğine göre farklılık arz etmektedir. Alman vatandaşı olmayan Türklerin üye oldukları veya sempati duydukları ilk iki parti SPD (%83.3) ve LİNKE (%16.7) olmasına rağmen bu partiler arasında GRÜNE yer almamaktadır. Alman vatandaşı olan ve olmayan Türklerin üye olduğu veya sempati duyduğu veya oy verme davranışında partiler arasında ilk sırayı SPD’nin aldığı görülmektedir.

4.10.3. Vatandaşlık ve Adaylık

Daha önceki bağımsız değişkenlerin anlatımlarında da ifade edildiği gibi Alman vatandaşı olan ve olmayan tüm deneklerden yerel ya da genel seçimlerde hiç kimsenin aday olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sonuç vatandaşlık ile oy verme ve vatandaşlık ile partilere üyelik arasındaki pozitif ilişkinin aksine, vatandaşlık ile partiden aday olma ilişkisinin bulunmadığı görüntüsünü ortaya çıkarmaktadır. Bu soruya cevap verenler

toplam kütlenin (katılımcı sayısı N: 348) %70,7'sini oluşturmakta ve bunlar arasında da aday olan bulunmamaktadır. Bu durum Türklerin siyasal alanda aday olmadıkları anlamına gelmemektedir. Siyasi partilerden aday olmuş, yerel, eyalet veya federal düzeyde seçilmiş veya seçilememiş birçok tanınmış Türk siyasetçi de bulunmaktadır.

4.10.4. Vatandaşlık ve Bürokrasi İle Temas

Kişinin vatandaşlığa ilişkin siyasal hakların tamamına sahip olması, bürokrasi ile daha fazla iletişim kurabileceği ihtimalini doğurmaktadır (bkz.1.5. ;2.3.2; 3.7.2.). Bu ihtimalden hareketle hipotezimizde kişinin siyasal hakları arttıkça bürokrasi ile temas düzeyinde siyasal katılım eğiliminin de artacağı iddia edilmektedir. Bu sebeple burada vatandaşlık hakları olan siyasal hakların elde edilmesi ile bürokrasi ile temas arasında ne oranda bir ilişkinin olduğu ölçülmeye çalışılacaktır.

Tablo 124. Vatandaşlığa Göre Yasal Düzenleme/Uygulamaya Karşı Kampanyaya Katılma Eğilimi

Siyasal sosyal kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı kampanyaya ya katıldınız mı? (N: 294)			
Vatandaşlık	Hayir %	Evet %	Toplam %
Türk	87,0	13,0	100,0
Alman	96,0	4,0	100,0
Ülkesiz	100,0	0	100,0
Toplam	91,8	8,2	100,0

Vatandaşlık türüne göre bir yasal düzenlemeye veya uygulamaya karşı kampanyaya katılma arasındaki ilişkiye bakıldığında, Alman vatandaşı olmayan Türklerin, Alman vatandaşı olan Türklere göre nispeten daha yüksek katılma oranına (%13) sahip olduğu görülmekle birlikte genel olarak kampanyaya katılarak evet diyenlerin oranının çok daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum Almanlara benzemekle birlikte kısmen çekinmesini sağlayan psikolojik sebeplere de bağlanabilir (Bkz.3.6.).

Tablo 125. Vatandaşlığa Göre Kampanya Nedeni

Kampanya nedeni (N: 24)			
Vatandaşlık	Dini %	Siyasi %	Toplam %
Türk	100,0	0	100,0
Alman	0	100,0	100,0
Toplam	75,0	25,0	100,0

Daha önce de belirtildiği gibi, bu soruya cevap veren deneklerin sayısı oldukça düşüktür. Alman vatandaşı olmayan Türklerin tamamının katıldığı kampanya konusu

dini konularla ilgili iken Alman vatandaşı olan Türklerin kampanya konusu ise siyasi konularla ilgilidir. Bu sonuç Alman vatandaşı olmayan Türkler arasında dini konuların dışında, siyasi, sosyal ve kültürel konulara genel olarak ilgilerinin zayıf olduğunu göstermektedir.

4.10.5. Vatandaşlık ve Siyasal İlgisi

Hipotezimizde, sahip olunan vatandaşlık hakları kişinin siyasal ilgisini artıracak ve olumlu siyasal katılıma yönelmesini teşvik edeceği ve bu hakların dışında kalanlar ya olumsuz siyasal katılımında bulunacağı ya da yaşadığı siyasal ortama ilgisiz kalarak hayatını devam ettireceği iddia edilmektedir (bkz.1.5.; 1.7.2.). Bu bölümde Alman ve Türk vatandaşı statüsünde Almanya’da ikamet eden Türklerin taşıdıkları vatandaşlıkla siyasal ilgi arasındaki ilişkinin hangi oranda olduğu test edilecektir.

Tablo 126. Vatandaşlığa Göre Almanya Demokrasisinin İşleyişinden Memnuniyet Durumu					
Almanya demokrasısından memnun musunuz? (N:318)					
Vatandaşlık	Memnun değilim%	Az memnun %	Memnun %	Çok memnun %	Toplam %
Türk	25,9	25,9	40,7	7,4	100,0
Alman	12,0	40,0	48,0	0	100,0
Ülkesizler	0	100,0	0	0	100,0
Toplam	18,9	34,0	43,4	3,8	100,0

Almanya’da demokrasinin işleyişinden duyulan memnuniyeti değerlendirmeye yönelik olarak sorulan bu sorudan alınan cevaplar, Alman vatandaşı olan Türklerin %48, Alman vatandaşı olmayan Türklerin %40,7 oranında memnun olduğunu göstermekle birlikte, çok memnun olanların oranının oldukça düşük seviyede kaldığı dikkat çekmektedir. Memnuniyet oranı her iki vatandaşlık statüsünde de eşit düzeydedir. Her iki grup vatandaşlardan memnun değilim diyenlerin oranı ise, sırası ile Türk vatandaşlarında %25,9 ve Alman vatandaşlarında ise %12’dir. Gruplama yapılarak oranlar toplanırsa, Alman vatandaşı olanlar ile Türk vatandaşı olanlar arasında siyasal sistemin işleyişinden memnuniyet ve memnuniyetsizlik noktasında fazla farkın olmadığı dikkati çekmektedir. Bu sonuç Alman toplumuna yönelik ampirik çalışma sonuçları ile örtüşmektedir (bkz.3.6.).

Tablo 126. Vatandaşlığa Göre Alman Siyasetiyle İlgilenme Eğilimi

Almanya siyasetiyle ilgileniyor musunuz? (N: 312)				
Vatandaşlık	Hiç %	Ara sıra %	Çok %	Toplam %
Türk	11,1	66,7	22,2	100,0
Alman	8,3	62,5	29,2	100,0
Ülkesizler	0	0	100,0	100,0
Toplam	9,6	63,5	26,9	100,0

Her iki vatandaşlık durumuna göre, Almanya siyasetiyle ara-sıra ilgilenme en yüksek oranı %66,7 ile Türk vatandaşları ve %62,5 ile de Alman vatandaşları teşkil etmesine rağmen, hiç ilgilenmiyorum diyenlerin oranı hayli düşük seviyede kalmaktadır. Buna karşılık, Alman siyasetiyle çok ilgilendiğini söyleyenlerin oranının ise, küçümsenmeyecek seviyede gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Ancak bu ilgi ile memnuniyet arasında doğru bir oranının olmadığı da dikkati çekmektedir.

Tablo 127. Vatandaşlığa Göre Uyum Meclislerinin Gereklilik-Yeterlilik Durumu

Uyum meclisleri problemlerin çözümü için gerekli ve yeterli görüyor musunuz?(N: 300)					
Vatandaşlık	Fikrim yok%	Gereksiz%	Gerekli-yetersiz%	Gerekli-yeterli%	Toplam %
Türk	25,0	4,2	70,8	,0	100,0
Alman	28,0	8,0	52,0	12,0	100,0
Ülkesizler	,0	,0	100,0	,0	100,0
Toplam	26,0	6,0	62,0	6,0	100,0

Uyum meclislerine her iki vatandaşlığa mensup olanların bakış açısının, gerekli fakat yetersiz noktasında birbirine yaklaştığı dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, her iki vatandaşlık türü için uyum meclislerinin gereksiz bulunması oldukça düşük oranda kalmaktadır. Fikrim yok şeklinde cevap verenlerin, genel olarak siyasi konulara ve siyasal katılıma ilginin zayıf kaldığını tespit etmeye imkân verdiği kabul edilirse, özellikle Alman vatandaşı olmayan Türklerin %70,8 oranında uyum meclislerini gerekli fakat yetersiz bulması, siyasal katılım ve bu yolla sorunlarına çözüm araması bakımından önemli kabul edilebilecek bir sonuçtur. Alman vatandaşı Türklerin de bu meclisleri hala gerekli-yetersiz bulması ilginçtir. Muhtemelen bu meclislerde yabancılar kendi sorunları ile daha çok ilgilendiği ve bir baskı grubu oluşturması için gerekli-yetersiz olduğu ifade edilmiş olabilir (bkz 3.7.3).

Tablo 128. Vatandaşlığa Göre Uyum Meclislerinin Çözüm Bulduğu Sorunlar							
Uyum meclisleri geçmişte türk toplumunun hangi sorunlarını çözmüştür? (N: 246)							
Vatandaşlık	Cami %	Mezarlık %	Uyum %	Eğitim %	Yüzme %	Hiçbiri %	Toplam %
Türk	40,0	5,0	0	5,0	10,0	40,0	100,0
Alman	20,0	25,0	5,0	5,0	20,0	25,0	100,0
Ülkesizler	100,0	0	0	0	0	0	100,0
Toplam	31,7	14,6	2,4	4,9	14,6	31,7	100,0

Uyum meclislerinin uygulama sonuçları ve başarı sağladığı alanlar konusunda her iki vatandaşlığa mensup denekler sorulan sorulara, bu meclislerin büyük ölçüde cami konusunda başarılı olduğunu belirtmişlerdir. Alman vatandaşı olan Türklerin diğerlerine göre, bu meclisleri mezarlık ve yüzme konularında başarılı bulunduğunu, eğitim ve entegrasyon çalışmalarında da bir şeyler yaptığını dikkat çekmektedir. Alman vatandaşı olmayan Türklerden, bu meclisleri hiçbir konuda başarılı bulmayanların oranı %40'a yükselirken bu konuda Alman vatandaşı olanlarda bu oran $\frac{1}{4}$ 'dir. Üçüncü bölümde uyum meclislerine ilişkin ortaya konan çalışmalarla burada varılan sonuç kısmen örtüşmektedir (bkz. 3.7.3).

SONUÇ

Türklerin Almanya'ya göçünün ardından bu ülkeye yerleşmeye, yatırım yapmaya ve Alman vatandaşı olmaya yönelmesi ile ortaya çıkan ve daha sonra bu sürecin devamı olarak filizlenen çok yönlü uyum, siyasal katılım konusundaki ilk adımları peşinden sürüklemiş ve bu alandaki gelişmeler için zemin hazırlamıştır. Almanya'ya gerçekleşen işgücü göçünün ardından Türklerin yaşadığı ekonomik, sosyal, kültürel ve dini sorunlarla karşılaşma süreci ve bu sorunların belli bir yoğunluk derecesine ulaşması; siyasal alandaki taleplerin ortaya çıkması ve şekillenmesi için gerekli olmuştur. Her alanda karşılaşılan sorunların gittikçe yoğunlaşması ve çözüm taleplerinin yükselmesi, Türklerin Alman toplumunda kalıcı şekilde yerleşme istekleri ve vatandaş olma kararlarıyla yakından ilişkili bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Bir anlamda göçle birlikte ilk ortaya çıkan sorunların ve yaşanan sıkıntıların zorladığı çözüm arayışları, Almanya'da yerleşmeye ve bu ülkenin vatandaşı olmaya karar veren Türklerin siyasal alandaki talep ve beklentileri için deneme ve alıştırma safhası olarak görev icra etmiştir. Türklerin Almanya'ya göçüyle başlayıp gelişen ekonomik, sosyal, dini ve kültürel ihtiyaçları ve taleplerinin zamanla derinleşmesi ve çeşitlenmesi; daha ileri talep ve beklentileri beslemiştir. Siyasal faaliyetler yoluyla her alandaki hak ve menfaatlerini koruma ve geliştirme isteği ve kararı, Almanya'daki Türklerin siyasal katılımının başlıca hazırlayıcısı olmuştur. Türkiye hükümetlerinin de, Türkler açısından bu ülkedeki göçün geçici işgücü niteliğinden uzaklaşarak kalıcı göçe ve hatta vatandaşlığa yöneldiğini görerek, bu ülkede uzun vadeli ve kalıcı politikalara yönelmesi, Almanya'da siyasal katılım konusundaki gelişmeleri desteklemiştir.

Bu çerçevede, Almanya'ya geçici veya süreli işgücü göçü şeklinde gelip bu ülkeye yerleşmeye karar veren ve vatandaş olmaya yönelen Türklerin siyasal faaliyetleri ve siyasal katılım eğilimleri ve kalıplarının incelendiği bu çalışmada varılan sonuçların, gelişme süreci, günümüzdeki durumu ve gelecekteki yönelişlerinin değerlendirilmesi, faydalı olacaktır. Böylece, hem çalışmanın bütünlüğü dikkate alınarak genel sonuçlara ulaşılmış olacak ve hem de sonucunun daha kolay anlaşılmasına imkân veren özet değerlendirme yapılmış olacaktır.

Almanya'da yabancıların siyasal katılımı, Türkler açısından olduğu kadar başka yabancılar açısında da en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Almanya'ya gelen yabancılar ve bu grubun en büyük kısmını oluşturan Türkler, yaklaşık yarım yüzyıldır Almanlar ile birlikte yaşamakta ve hayatı paylaşmaktadır. Bu kadar süreyi kapsayan birlikte yaşama ve paylaşma, Türklerin bu toplum tarafından bilinmesini ve tanınmasını sağlayacak olgunluğa erişmiştir. Bu insanların Almanya'ya getirilişi, iki ülke arasında varılan işgücü anlaşmalarıyla gerçekleşmiştir. Almanya'da şu an halen mevcut olan Türk işçilerinin hakları da, bu anlaşmalardan doğmaktadır. Başlangıçta sosyal haklar şeklinde oluşturulan ve hayata geçirilen uygulamanın, işçilerin yerleşmeye yönelmesi ile siyasal katılım hakkını da gündeme getirdiği görülmektedir. Siyasal katılım haklarını çok iyi kullananlar, toplumda azınlık da olsalar, ekonomik, sosyal, siyasal açıdan pek çok alanda haklar elde ederek statülerini yükseltmişlerdir. Bu hakları elde edemeyen ve başarılı bir şekilde kullanamayan kitlelerin sayıları çok da olsa yaşadıkları ve bütünleşmeye çalıştıkları toplumlarda siyasal haklarını elde edenler kadar etkili olmadıkları bilinmektedir.

Almanya'da Türklerin göç süreci, 1960'lardan günümüze kadar değişik aşamalardan geçmiştir. Bu ülkeye ilk gidenlerde aranan sağlık, eğitim, meslek ve yaş gibi şartlar sıkı bir şekilde uygulanmıştır. Türk işçilerinin sıkı kontrollerden geçirilerek bu ülkeye kabul edildiği bilinmektedir. Bu kişilerin dil bilmemeleri ve buna bağlı olarak kendilerini ifade edememeleri ve çalıştıkları iş yerlerinde statülerinin yükselmesini engellemiştir. Yabancı işgücünün gelmesiyle, Almanya'da yerli işgücünün statüsü de yükselmiştir. Ağır ve pis işlerin yabancı işgücüne, hafif ve temiz işlerin de yerli işgücüne bırakıldığı bir süreç yaşanmıştır. Başlangıçta sadece Türkçe bilen, Türkiye siyasetini tanıyan ve Türkiye siyasetine yüksek katılım gösteren birinci kuşak Türklerin Almanya siyasetine katılımı, ilerleyen zaman ve diğer alanlardaki olumlu gelişmeleri takip etmiştir. Bu süreç ise ekonomik ve sosyal çevreyi tanıdıkça ve uyum sağladıkça gelişmiştir. Daha çok yerel düzeyde sendikalarla, derneklerle ve kamu kurumlarıyla ilişkiler kurmak şeklinde gelişen siyasal katılım örnekleri, ilk ve yüzeysel katılıma ilişkin adımları ortaya koymuştur.

Türklerin Almanya'ya gitmeden önce Türkiye'de herhangi bir siyasi parti, dernek veya cemaatle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kişiler, göçle birlikte partisini, derneğini, cemaatini de bu ülkeye taşımıştır. Almanya'da Türklerin örgütlenme ve siyasi katılım biçimi de, Türkiye'deki siyasi katılıma benzemektedir. Türkiye'de sol partilere yönelenler ve bu partilerin savunucusu ve militanı olanlar, Almanya'ya geldiklerinde kendi felsefelerine uygun dernek tesis etmişler ve sol partilerle ilişki kurmuşlardır. Bu kişiler bir partinin üyesi veya militanı olmuşlar, seçme ve seçilme haklarından yararlanmayı yeğlemişlerdir. Bu kesimin Alman siyasi partileriyle ve yerel yönetimleriyle ilişkileri, diğer kesimlerden daha ileri düzeydedir. Diğer gruplar da Türkiye'den getirmiş oldukları değerleri koruma eğilimine girmişler, Türkiye'de üyesi oldukları veya felsefesine tabi oldukları örgütün uzantısı durumundaki örgütlenmelere yöneldikleri görülmektedir. Kuşakların değişmesi ve Türkiye'de demokratik kurum ve kuralların uluslar arası standartlara ulaştırılamamasına ilaveten tam demokratik işleyişin hayata geçirilememesi sebebiyle, Almanya siyasi partileri ve bunlara bağlı olarak çalışan diğer siyasi örgütlerin önemi Türkler arasında daha da artmıştır. Genelde örgütlü bir toplum hayatının içinden gelmiş olmaları sebebiyle, Almanya'da Türkler arasında örgütlenme arzusu ve siyasi katılım geleneğinin de yüksek olması, Alman siyasi sistemine daha çabuk entegre olmaları beklentisine dönüşmektedir.

Almanya'da Türklerin, Türkiye'de sağ veya dini eğilimli partileri destekliyorlarsa, Almanya'da da aynı özellikte bir partiyi değil, daha çok yabancıların haklarını savunan partileri destekledikleri görülmektedir. Türkiye'de sağ partiyi destekleyen bir kişinin, Almanya'da sol, liberal veya yeşil çevreci bir partiyi destekleyebilmesi oldukça dikkat çeken bir siyasi tutum olarak değerlendirilebilir. Bu noktada, Türkiye'de yerleşik olan sol siyaset ve sol partilerin yeri ile Almanya'daki sol partilerin ve sol siyasetin yerinin tam olarak örtüşmediği dikkat çekmektedir. Ancak Türkiye kökenli sol görüş mensuplarıyla Almanya sol partileri arasında bir yakınlığın bulunduğu ve solcu Türk vatandaşların genellikle sol partileri tercih ettiği görülmektedir. Burada parti ile kişi arasında ilişkiyi belirleyen ölçü, daha çok partinin göçmen kişilerin ekonomik, sosyal, siyasi, dini ve kültürel sorunlarının çözümüne ilişkin uygulayacağı program ve yaklaşımlarıdır.

Almanya’da siyasal partiler, çizgisi ve felsefesiyle ciddi parti disiplini içinde çalışmaları sebebiyle, yabancıların siyasal partilere kabul edilişi de zorlaştırılmaktadır. Bu sebeple yabancıların siyasal partilere üye olması ve faaliyetlerine katılması, kendilerini ispat etmeleri ve basamakları tırmanmaları uzun zaman alabilmekte ve zorlu bir sürece dönüşebilmektedir. Bir kişinin bir partide yönetici ve aday gibi konumlara gelebilmesi, partinin felsefesini benimsemesi, parti için bazı fedakârlıklar yapmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla Alman parlamentolarına seçilip toplumun temsilcisi olan Türklerin genelde sol, liberal ve yeşiller gibi partileri tercih ettikleri; sağcı, Hıristiyan demokrat ve muhafazakâr partilerden seçilip Avrupa Parlamentosunda ve Federal Meclislerde görev yapan hiç kimsenin bulunmadığı görülmektedir. Ancak, eyalet meclislerinde ve yerel meclislerde, bu partilerden seçilenlere rastlamak mümkün olabilmektedir. Bu meclislerde görev yapan temsilcilerin, partilerinin yabancılarla karşı ürettiği sert politikaları yumuşatma konusunda gösterdikleri çabaların çoğu zaman yeterli olmadığı müşahede edilmektedir.

Almanya, daha işgücü göçünün başından beri yabancıların siyasal, ekonomik, sosyal entegrasyonunu yetersiz bulmakta ve entegrasyona yönelik politikaları desteklemektedir. Bu sebeple yabancıların her alanda entegrasyonu, Almanya’nın genel politikası olarak şekillenmiş bulunmaktadır. İşçilerin işyerlerine entegrasyonu, firmaların işletmelerin Alman sistemine entegrasyonu ve topluca yabancıların bir bütün olarak ülkenin norm ve değerlerine uyumu talep edilmektedir. Almanya’nın Türklerin entegrasyonunu yetersiz bulması, günümüzde de önemini koruyan ve mesafe kat edilmesi beklenen bir konu olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Almanya’nın entegrasyondan memnun kalması için “entegrasyonun” asimilasyona dönüşmesi beklentisi, bazı çevrelerce dile getirilmektedir. Bu konuda özellikle Hıristiyan demokrat hükümetlerin bu eğiliminin, bazı dönemlerde ağırlık kazandığı görülmektedir. Entegrasyon kavramına kabul edilemeyecek manaları yüklemek, yabancılarla sürekli baskı yapılmasını beraberinde gerektirmekte, onları suçlayan ve dışlayan uygulamaları üretebilmektedir. Bir Türk’ün futbol maçında Türk bayrağı taşıması, bir Türk takımını desteklemesi entegrasyon için bir engel olarak ifade edilebilmektedir. Son zamanlarda (Şubat 2008’de) entegrasyon tartışmalarına Türkiye Başbakanının “Asimilasyon insanlık suçudur. Entegrasyonu kabul ediyoruz, asimilasyona ise karşıyız” şeklindeki sözleri Almanya’da büyük yankı uyandırmış ve uzun süre tartışılmasına neden

olmuştur. Bu tartışmanın gereğinden fazla sürdürülmesi, Almanya'nın yakın tarihte Yahudilere karşı işlemiş olduğu insanlık suçu hassasiyetinden kaynaklanması muhtemeldir.

Almanya'da Türklerin siyasal katılımına Türkiye-AB ilişkileri ve Türkiye'nin tam üyeliği açısından bakıldığında, AB anayasası ve ona uyum sağlayan Almanya anayasası gereği olarak, AB üyesi ülke vatandaşlarının tamamının yerel seçimlere katılım hakkına sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği, başta Almanya olmak üzere, AB'ye üye ülkelerde yaşayan Türklerin tamamının yerel seçimlerde seçme-seçilme hakkı kazandıracaktır. Bu olgu Alman siyasal sisteminin ve toplumunun Türklere bakışını da (diğer AB üyesi ülke vatandaşlarında olduğu gibi) pozitif yönde etkileyeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, Türkiye-Almanya ilişkileri ve Türkiye'deki siyasi gelişmeler de Almanya'da yaşayan Türklerin siyasal katılımını olumlu olduğu kadar, olumsuz etkileyecek özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır.

Almanya'da Türklerin siyasal katılımını daha iyi anlamak ve analiz etmek amacıyla siyasal katılım kavram ve teorisi incelenmiştir. Kişinin siyasal katılımını etkileyen bağımsız değişkenler ele alınmış, evrensel siyasal katılımın nasıl şekillendiği, anayasal demokrasilerde yönetimin nasıl el değiştirdiği, halkın seçme ve seçilme hakkının önemi ve boyutları bu çerçevede değerlendirilmiştir. Ayrıca sistemin kişiye siyasal katılım hakkı vermemesi durumunda veya kendisini temsil eden siyasal araçların bulunmaması halinde de siyasal sisteme karşı yabancılaştığı ortaya konulmuştur. Siyasal sistemi etkileyeceğine inanan kişilerde siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal bincin geliştiği, tersi durumda ise siyasal sistemden kopmaya varan yabancılaşmanın ve dışlanmanın oluşabileceği gelişmelerin yaşanacağı gerçeğine vurgu yapılmaktadır.

Almanya'da Türkler olgusu, kuşaklar arası farklılıkları, sosyo-ekonomik statüleri (çalışanlar, işsizler, işverenler, öğrenciler ve diğerleri), cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, yerleşme yerleri, örgüt üyelikleri ve kitle iletişim araçlarını izleme bakımından bu çalışmada incelenmektedir. Ayrıca hukuki açıdan ve sunduğu siyasal fırsatlar dikkate alınarak Almanya'da yaşayan Türkler siyasi statü bakımından Alman vatandaşı, Türk vatandaşı ve sığınmacılar olmak üzere üç başlık altında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Alman siyasal sisteminin yabancılara diğer haklar kadar siyasal hakları da gönüllü olarak vermek istemesinin beklenilemeyeceği gerçeğinden hareketle bu sürecin zorlu ve

mücadele gerektiren bir maraton olarak nitelendirilmesi mümkündür. Siyasal hakların gelişmesinde vatandaşlık gibi bazı aşamaların bulunduğu ve vatandaşlığa geçiş şartlarının da entegrasyonu geliştirme aracı olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Federal bir özelliğe sahip olan Almanya siyasi ve idari yapısı, anayasal organları, Federal Cumhurbaşkanı, Federal Meclis, Federal Konsey, Federal Hükümet ve Federal Anayasa Mahkemesinden oluşmaktadır. Bu kurumların siyasal katılım açısından önemi ve yabancılara sunduğu fırsatlar dikkate alınarak Türklerin siyasal katılımı incelenmeye çalışılmıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti çok merkezli ve kuvvetler ayırımına dayanmaktadır. Çok merkezli yasama, çok merkezli yürütme ve çok merkezli yargı şeklinde bir yapılanma ve uygulama ortaya konulmaktadır. Bir başka ifade ile yasama, yürütme ve yargının hem ulusal ve hem de ulus-altı ölçekte örgütlenmiş olduğunu belirtmek gerekmektedir. Daha sonra 16 eyaletten oluşan federe devletler ile ilçe ve büyük şehirlerden oluşan yerel yönetimler, Türklerin siyasal katılımı açısından incelenmiştir. Siyasal katılım açısından oldukça önemli olan seçim sistemi ve siyasal partiler, Alman siyasi sisteminin ne ölçüde siyasal katılıma imkân verdiği değerlendirilmeye çalışılmıştır. Benzer şekilde yabancılara siyasal katılım haklarının ne ölçüde verildiğinin incelenmesi de, başta anayasa olmak üzere ilgili kanunlar açısından önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Alman vatandaşlığına geçmiş olan Türklerin bunlar içinde de Alman vatandaşlığını edinmiş olan Türklerin diğer yabancılardan siyasal katılım ve tutum açısından siyasal davranış belirlemede ayrıldığı ve uyum meclislerine gösterdiği ilginin farklılaşması, Türklerin siyasal katılımı açısından ayrıca ele alınmaktadır.

Almanya'nın siyasi ve idari yapısı, katılımcı demokrasiye önem vermektedir. Halkın siyasal katılımı kimin veya kimlerin, ne kadar yöneteceğini belirlemektedir. Alman vatandaşı Türklerin sayılarının artmasıyla siyasal partilerin Türk sivil toplum örgütlerini daha sık ziyaret etmeleri, siyasal katılıma Alman toplumunun bakış açısındaki önemli değişikliğe işaret etmektedir. Bir anlamda bu gelişme, siyasal katılım konusunda Türklerin adım adım haklarını savunması ve siyaset yoluyla da bunları daha ileri noktalara ulaştırmayı öğrenmesi olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte Avrupa Birliği'nin demokratik standartlarının yükselmesi ve yabancılara sağladığı fırsat ve garantilerin gelişmesi, Almanya'daki Türklerin siyasal katılım konusundaki

sergiledikleri öz dinamiklerine en büyük destekçi olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunda ileri adımlar atması ve bu sürecin kesintiye uğramaması, Almanya'dakilerin olduğu kadar tüm Avrupa'daki Türklerin her alanda öz güvenini teyit edecek ve siyasal taleplerini arttıracaktır. Almanya'ya işçi olarak gelen Türklerin bu ülkedeki ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve dini alanlarda var olma mücadelesi ve uyum sağlama kapasitesinin, yaşanan zorlu aşamalardan ve elde edilen çok yönlü tecrübelerden sonra olgunluk seviyesine ulaştığını ve meyve verecek duruma geldiğini söylemek mümkündür. Ulaşılan bu seviye, Türklerin bu alandaki birikimini ve tecrübesini yansıtırken, aynı zamanda da Alman siyaset ve toplumunun da birçok kuşku ve korkusunu geride bırakıp yabancılara daha olumlu ve daha katılımcı bakmalarını da yansıtmaktadır. Alman siyasi temsilcilerin çeşitli şekillerde değişik ortamlarda yabancı ve yeni seçmenlerine kendilerini tanıtmaya fırsatı aramaları, partilerinin internet sitelerine kendilerini tanıtıcı Türkçe sayfalar koymaları, Türk-Alman siyasal çalışma gruplarının oluşturulması, Türk kökenli Alman seçmenlerin siyasal sistemi etkileme sürecine girdiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu da gösteriyor ki, siyasal katılımın araçları olan siyasal partiler, seçme ve seçilme hakkı olan insanları daha fazla ciddiye almaktadır. Almanya'da temel ve yüksek öğretim mezunu Türklerin (dışlamalara rağmen ve bürokraside sayıları yeterince artmasa da) istihdam edildikleri dikkati çekmektedir. Uyum meclisi yetkililerinin ve Türk siyasetçilerin, Almanya okullarında eğitim gören Türk çocuklarının ana dil dersleri, meslek sahibi olmaları ve işe yerleştirilmeleri gibi konuları siyasal elitlerle görüşerek çözüm yolları aramaları bu alanda ciddi gelişmeler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Türk siyasetçilerin “meslek altın bileziktir” kampanyasını Alman iş ve işçi bulma kurumuyla birlikte Köln'de yürütmeleri, bu projeyi Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası ve T.C. Köln Başkonsolosluğunun da desteklemesi önemli bir örnek olarak verilebilir. Her ne kadar uyum meclisleri, Alman siyasal sisteminin yabancılara ilişkin sorunları konuşma ve danışma meclisi olma noktasında yeterli değilse de, siyasal katılımın bir aracı olarak kısmen kurumlaşmıştır ve siyasal haklar mücadelesi veren meclis olma özelliği taşıması sebebiyle önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Almanya'da Türklerin siyasal katılım olgusu ele alınırken, Almanya'da Türklerin durumlarının tespiti ve siyasi-idari yapının siyasal katılım açısından özelliklerinin tanıtılması, önemlidir. Bu noktadan hareketle Almanya'da siyasal katılım

açısından şartların ne kadar oluştuğunu, hem siyasal taleplerini gündeme getiren Türkler ve hem de bu taleplere muhatap olan Alman siyasetçiler ve toplumu açısından değerlendirmek mümkün olabilmektedir. Ele alınan siyasal katılım teorisi çerçevesinde yapılan anket çalışması ile Almanya'da Türklerin siyasal katılımının temel belirleyicileri, bu sürecin güçlü ve zayıf yönleri analiz edilerek gelecek beklentileri ile ilgili sonuçlara varılmaya çalışılmıştır.

Köln'de gerçekleştirilen bir saha çalışmasıyla incelenen Almanya'da Türklerin siyasal katılımı konusu, yaklaşık 45 yıl önce bu ülkeye yönelen Türk işgücü göçünün geçirdiği aşamalar ve kazandığı yeni yönelişler açısından karmaşık olduğu kadar öğretici özellikler taşımaktadır. Köln'de yaşayan Türkler arasında gerçekleştirilen bir anket çalışmasından elde edilen verilere dayanan bu çalışmada cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik statü, eğitim, kitle iletişim araçlarını izleme, kentleşme, meslek, örgüt üyeliği ve vatandaşlık değişimi gibi bağımsız değişkenler ile oy verme, parti üyeliği, adaylık, bürokrasiyle temas ve siyasal ilgi gibi bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler ölçülmeye çalışılmıştır. Bu ankette Almanya'daki Türklerin siyasal katılımından bağımsız olarak ele alınan cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik statü, eğitim, meslek, örgüt üyeliği, vatandaşlık değişimi, kentleşme ve kitle iletişim araçlarını izleme özelliklerinin ortaya konması öncelikli hedef olarak belirlenmiştir. Bundan sonra da siyasal katılımın değişik biçimleri olarak dikkat çeken oy verme, adaylık, bürokrasi ile temas ve siyasal ilgi gibi bağımlı değişkenler üzerinde bağımsız değişkenlerin etkileri ve karşılıklı ilişkileri incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları özetle şu şekildedir.

Siyasal katılım ve cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde, Almanya'da yaşayan Türkler arasında oy vermek gibi kısa sürede gerçekleşen siyasal davranışlarda kadınların erkeklerden daha yüksek siyasal katılım eğilimi yansıttıkları anlaşılmaktadır. Buna karşın parti üyeliği ve adaylık gibi, ev dışı alanlarda daha uzun süre kalmayı gerektiren siyasal faaliyetlerde ise, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek siyasal katılıma sahip oldukları sonucu elde edilmektedir. Öte yandan oy verme ve parti üyeliği gibi siyasal katılım davranışı açısından gerek kadın ve gerekse erkeklerin siyasal katılım eğiliminin yükseldiği ve daha çok, göçmenlere yönelik olumlu politikalara sahip olan sosyal demokrat eğilimli bir parti olan SPD'yi tercih ettiği görülmektedir. Bu konuda yapılmış diğer uygulamalı çalışmalar bu sonuçları desteklemektedir

Almanya’da Türkler doğum yeri, eğitim ve sosyalleşme süreçleri dikkate alındığında üç farklı kuşaktan oluşmaktadır. Bu sebeple yaş ve siyasal katılım ilişkisi, kuşaklararası farklılık arz edeceği varsayılarak, incelenmiştir. Buna göre, birinci kuşak 55 yaş ve üzeri nüfus grubunu, ikinci kuşak 30-54 yaşlar arasındaki nüfus grubunu ve üçüncü kuşak ise 18-29 yaş grubunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada birinci kuşağın siyasal alanda pek aktif olmadığı, ikinci kuşağa mensup olanların ise siyasal davranışlarında tercih ettiği partilerle, birinci ve üçüncü kuşağa göre daha fazla çeşitlilik arz ettiği dikkat çekmektedir. Buna karşılık üçüncü kuşağın siyasal katılım açısından Almanya’da değişen yeni siyasi konjonktür ve geçirdiği sosyalizasyon süreci gereği bir zorunluluğa dönüştüğü açıkça görülmektedir. Bu noktadan hareketle daha sonraki kuşakların da ya Almanların siyasal katılımına benzer tutumları benimseyeceği ya da gelişen şartlar gereği (siyasal yabancılaşma da dâhil) yeni yollar izleyeceği tahmin edilebilir.

Almanya’da Türklerin sosyo-ekonomik statüleri, onların siyasal katılımını ne ölçüde ve hangi oranda etkilediğine bakıldığında, her bir bağımlı değişken açısından farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik statü bakımından daha yüksek seviyede yer alanların, siyasal katılımının da yüksek olacağı yönündeki hipotezimizin sınanması, önemli bir yönelişi açıklamaya katkıda bulunabilecek cevabı oluşturacaktır. Katılanlardan statüsü yüksek olanların oy verme davranışında, siyasal nitelikli kampanyaya katılma davranışında, parti üyeliğinde ve siyasal ilgi konusunda eğiliminin yüksek olduğu ve bağımlı değişkenlerde çalışmamızın hipotezimizi desteklediği görülmektedir. Köln’de yaşayan Türkler arasında gelir düzeyi düşük olanların ise tercihlerinin çeşitlenmediği, kampanyaya katılımlarının daha çok dini bir gerekçeye dayandığı, Alman siyasetine ilgi düzeylerinin de sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanlara benzediği dikkati çekmektedir. Dolayısıyla, sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanlar ile gelir seviyesi yüksek olanların hem siyasi nitelikli kampanyaya katılma ve hem de Alman siyasetine ilgi gösterme bakımından benzer siyasal katılma kalıplarına sahip olduğunu söylemek mümkün olmaktadır. Benzer olarak, gerek yüksek ve gerekse düşük sosyo-ekonomik statüye sahip olanların da bürokrasi ile temaslarının son derece düşük olması bir başka çarpıcı bulgudur. Bunun sebebini Almanya’da her an yaşanabilen dışlanmaya karşı mücadele arzusuna bağlamak mümkündür. Ancak Türklerin Alman siyasal sisteminden memnuniyet oranı ile Almanların memnuniyet oranı arasında benzerlikler de bulunmaktadır. Bu ise, yükselen sosyo-ekonomik statü ile

siyasi kampanyaya katılma, oy verme, parti üyeliği ve siyasal ilgi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmasına rağmen aynı ilişkinin bürokrasi ile temas noktasında zayıflaması veya kaybolması, bürokrasi ile temas şeklindeki siyasi katılımın farklı bir yönünün ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Artan statüye rağmen bürokrasi ile temas şeklinde siyasi katılımda görülemeyen olumlu gelişme, bürokrasi ile temasın siyasi katılımın ileri safhalarını temsil niteliğini taşımasına bağlanabilir. Siyasal katılım sürecinin ilk safhalarını başarı ile tamamlayıp sağlam bir zemin oluşturanların, bu sürecin ileri safhası olarak bürokrasi ile temas safhasına geçebileceği ve tek başına statü yüksekliğinin bu sonucu elde etmeye yeterli olmayacağı söylenebilir.

Bağımsız değişken olan eğitim ile siyasal katılım arasındaki ilişki incelendiğinde Almanya'da Türklerin siyasal katılımının eğitim seviyesiyle doğru orantılı olarak arttığını söylemek mümkündür. Deneklerin eğitim seviyesi ve sahip oldukları Almanca bilgisi yükseldikçe, siyasal ilgilerinin ve siyasal bilinçlerinin de arttığı görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan Türklerin siyasal partilere üye olma eğilimlerinin yükseldiği ve genel olarak Alman siyasetini dönüştürme gücüne sahip olan SPD'yi destekledikleri müşahade edilmektedir. Bununla birlikte çok az sayıda Türkün de liberal eğilimli FDP ve çevreci Yeşiller Partisine(Grüne) yönelmektedir.

Öte yandan uyum meclislerini gerekli-yetersiz kabul edenlerin oranı yüksek olmasına rağmen bu meclislere yeterli ilginin oluşmadığı anlaşılmaktadır. Oysa bu meclislere seçilmiş temsilcilerin ve siyasal alanda aktif olanların çoğunun, yüksek eğitilmiş kişiler olduğu görülmektedir. Siyasal katılım açısından bu meclislere siyasal ilginin düşük seviyede kalması, bu meclislerin Türklerin siyasal taleplerinin karşılanmasında yetersiz kalmasına ve fonksiyonlarının yeterince geliştirilmemesine bağlanabilir.

Dolayısıyla bazı istisnalar olsa da, bu sonuçlar hipotezimizi doğrulamaktadır. Aynı zamanda eğitim, siyasal tercihleri etkileyen bir faktör olduğu kadar kuşaklar arası farklılığı ortaya çıkaran bir belirleyici olma özelliğini de korumaktadır. Eğitim seviyesinin yükselmesi, kuşaklar arası farklılıkların artmasında etkili bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Kişilerin eğitime devam ettiği okul türü ve ulaşılan eğitim seviyesi oldukça önemlidir.

Almanya'da kitle iletişim araçlarını izleyen (gazete okuyan, internet kullanan, TV ve radyo izleyen) Türklerin oranı oldukça yüksektir. Hipotezimiz KIA izleyenlerin siyasal

katılım konusunda daha bilinçli davrandığı, siyasal tercihlerinin çeşitlendiği, siyasal haberleri daha iyi takip ettikleri, siyasete ilişkin iş, işlem ve eylemlerden daha fazla bilgi sahibi olacaklarını ileri sürmektedir. Çalışmanın bulguları, bu hipotezimizi doğrular mahiyettedir. Zira bulgulara göre, KİA yakından takip eden Türkler, oy verme, farklı partileri tercih etme, kısmen bürokrasi ile temas ve siyasetle daha bilinçli ilgilenme konusunda öncü kişiler olarak görülmektedir. Buna karşın KİA izlemeyenlerin tamamının oy verme davranışında SPD'yi tercih ettiği ve diğer siyasal tutumları açısından tercihlerinin çeşitlenmek yerine bir iki kategoriyle sınırlı kaldığı görülmektedir.

Almanya'da Türklerin siyasal katılımıyla ilgili bu araştırma bir kent merkezi olan Köln'de yapıldığı için, siyasal katılım ve kentleşme başlıklı bağımsız değişkenimizin test edilmesine imkân vermemiştir. Buna ilaveten deneklerin 20 mesleğe bölünmesi sonucu sağlıklı ölçebilecek sayıda cevabın elde edilememesi sebebiyle siyasal katılım ve meslek bağımsız değişkeni de değerlendirilmeden çıkarılmıştır.

Almanya'da örgüt üyesi olan Türklerin örgüt üyesi olmayan Türklerden siyasal alanda daha aktif olduğu, daha bilinçli tercihlerde bulunduğu ve bu kişilerin sadece bir partiye değil birçok partiye dağıldıkları dikkati çekmektedir. Özellikle oy verme, parti üyeliği ve siyasal ilgi gibi bağımlı değişkenlerde hipotezimizi destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. Adaylık, bürokrasi ile temas ve uyum meclislerine ilişkin verilen cevaplarda aynı sonuçlar elde edilememiştir. Bunun anlamı ise şudur, Alman vatandaşı Türklerin siyasal fırsatlar açısından Türk vatandaşı olan Türklerden daha fazla siyasal haklara sahip olması sebebiyle siyasal alanda daha aktif olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ise, siyasal haklara sahip olmanın bilincine varılmasını ve fiilen bu hakların hayatta nasıl somut sonuçlara dönüştürüldüğünü anlamının önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Almanya'da Türklerin siyasal katılımıyla ilgili Köln örneği çalışması, Köln'de yerleşmiş Türklerin bu ülkede yaşadıkları tecrübeler ve birikimlerin sonucu olarak kalıcı ve uzun vadeli tercih yapma noktasına gelmiş olduklarını ispatlamaktadır. Bunun tabii bir sonucu olarak da bu ülkede devamlı bir yaşama kararlılığı ile birlikte siyasal ve toplumsal sorunlarını çözmeyi amaçladıkları, bu araştırmanın sonuçlarından biri olarak tespit etme imkânı doğmaktadır. Siyasal katılım konusunda bilinç seviyesinin yükselmesi, siyasal katılım şekillerinin çeşitlenmesi ve siyasal katılımdan beklenen

sonuçların daha somut hedefler şeklinde belirginleşmesi, bir bütün olarak Türklerin bu ülkede yaşadıkları tecrübenin ve elde ettikleri birikimin olduğu kadar bu insanların ülke şartlarında kat ettikleri mesafenin ve statülerini her açıdan yükseltmelerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple Almanya’da Türklerin siyasal katılımı bir zorunluluk olduğu kadar, ekonomik katılımdan siyasal katılıma geçiş gerçeği olarak da görülmektedir. Bu durum bir dönemi geride bırakırken yeni bir dönemi de başlatmaktadır. Dolayısıyla Türkler bu gerçekten hareketle siyasal sistemi daha fazla etkilemek ve siyasetin dönüşümüne daha fazla katkıda bulunmayı yeğlemektedirler. Bu çerçevede vatandaşlık değişimi, siyasal partilere üye olma, oy verme, adaylık ve bürokrasi ile daha yoğun ilişki kurma gibi unsurları daha sık bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Bu eğilimin gerek Almanya’da bu kadar süredir yaşayıp geliştirdikleri ve olgunlaştırdıkları şartların doğal sonucu olarak ve gerekse dünyanın en büyük bütünleşme örneği olarak Avrupa Birliği’nin her alanda daha demokratik, daha katılımcı ve daha özgürlükçü hedefleri ve politikaları yoluyla daha da hızlı gelişmesi ve boy serpilmesi beklenebilir.

KAYNAKLAR

- ABADAN, Nermin (1964), **Batı Almanya'daki Türk İşçileri ve Sorunları**, DPT Yayını, Ankara.
- ABADAN, Nermin ve diğerleri (1975), **Göç ve Gelişme – Uluslar arası işgücü Göçünün Boğazlayan İlçesi Üzerindeki etkilerine İlişkin Bir Araştırma –** Ankara Üniversitesi S.B.Fakültesi İlkan ve Şehircilik Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- ABADAN-UNAT, Nermin (1979). **Türk Toplumunda Kadın**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara.
- ABADAN-UNAT, Nermin (2006), **Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- AID Ausländer in Deutschland (15. Oktober 2003), “**Ohne Zuwanderung keine Zukunft**, Die Stadt Region Stuttgart im Jahr 2030”, 3/2003, 19.Jg..
- AID Integration in Deutschland (4/2006), <http://www.isoplan.de/aid>, Erişim tar.: 12.06.2007.
- AID Integration in Deutschland, “**Statistik Aktuelle Ausländerdaten**” 3/2006, 22.Jg., 30. September 2006 veya <http://www.isoplan.de/aid/index.html>, erişim tar.: 12.6.2007.
- AID, **ARD-Ausländerprogramme**, (1/2000), Saarbrücken, <http://www.isoplan.de/aid/>, erişim tar.:
- AKÇAYLI, Nurhan (1984), “**Die Türken in der Bundesrepublik Deutschland und Ihre Probleme**”, (der.) Nurhan Akçaylı, F. Almanya'da Yaşayan Türkler ve Sorunları, Uluslararası ikinci Bursa Sempozyumu 27-29 Nisan 1984, Uludağ Üniversitesi Yurtdışı İşçi Sorunları Araştırma Merkezi.
- AKÇAYLI, Nurhan (1978), **Yönetime Katılma ve Özyönetim**, Bursa Üniversitesi Yayınları: 2, İstanbul.
- AKER, A (1972), **İşçi Göçü**, Sander Yayını, İstanbul.
- ALEXA, Pia Weische, **Sozial-Kulturelle Probleme junger Trkinnen in der Bundesrepublik Deutschland mit einer Studie zum Freizeitverhalten türkischer Mädchen in Köln**, Köln, 1982.
- ALKAN, Türker (1981), **Kadın Erkek Eşitsizliği Sorunu**, A. Ü. S.B.F. Yay., Ankara.
- ALMANYA TÜRK TOPLUMU (2007), www.tgd.de/indeks.php, erişim tar. : 02.08.2007.
- ALMOND, Gabriel (1974), **Comparative Politics Today: A World View**, Boston; Little, Brawn and Co..

- ANDERSEN, Uwe, Wichart Woyke (2003), **Handwörterbuch des politischen Systems**, Leske+Budrich, Opladen.
- ATEŞ, Toktamış (1994), **Demokrasi: Kavram, Tarihi Süreç, İlkeler**, Ümit Yayıncılık, İstanbul.
- ÄUROPÄISCHES PARLAMENT (2008), Mitgliederliste (99 Mitglieder für Deutschland),
<http://www.europarl.europa.eu/members/public/geoSearch/search.do?country=DE&partNumber=2&language=DE>, erişim tar.: 09.04.2008.
- AUSWERTİGES AMT (2007), "Beziehungen zwischen der Türkei und Deutschland", Mai 2007,
<http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/laenderinformationen/tuerkei/bilateral.html>, erişim tar.: 02. 08. 2007.
- AVRUPA ALEVİ BEKTAŞI İSLAMİ FEDERASYONU (2007),
<http://www.alevi.com>., erişim tar.: 30. 07. 2007.
- AVRUPALI TÜRK DEMOKRATLAR BİRLİĞİ (2007), www.uetd.org, erişim tar.: 30. 07. 2007.
- BAUER, Werner T. (2007), Kommunaleswahlrecht für Einwanderer im internationalen Vergleich, http://www.hlavac.spoee.at/presse_detail_siteswift?so=all&do=all&c=do_wnload&d=s%3A13%3A%22article%3A155%3A1%22%3B
- BAUM, Detlef (1978), **Relative Deprivation und politische Partizipation Sozialstrukturelle Bedingungen politischer Beteiligung**, Peter Lang , Frankfurt/a. Main.
- BAYBURTLULAR DERNEĞİ (2007), www.bayburt-koeln.de/biz.htm, erişim tarihi: 30. 07. 2007.
- BAYER, Manfred (Bursa 27-29 Nisan 1984), **Fremdfeinlichkeit und Strategien zur Überwindung von Stigmatisierungseffekten gegenüber der türkischen Wohnbevölkerung in der Bundesrepublik Deutschland**, Federal Almanya'da yaşayan Türkler ve Sorunları, Uluslararası 2. Bursa Sempozyumu, Uludağ Üniversitesi
- BAYKAL, Deniz (1970), **Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 302, Ankara.
- BECK, R. (1977), **Sachwörterbuch der Politik**, Kröner Verlag, Stuttgart.
- BERİCHT der Beauftragten der Bundesregierung für Ausländerfragen über die Lage der Ausländer in der BRD, Bonn, 1997.
- BERLIN.DE, der regierende Bürgermeister, <http://www.berlin.de/rbmskzl /rbm/galerie /1808.html> , erişim tar. 05.04.2008.

- BİNGÖLLÜLER DERNEĞİ (2007), <http://www.bingol-ev.de/index.htm> , erişim tarihi: 30. 07. 2007.
- BM INSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİ, aktaran: Muharrem Balcı, Eğitim ve Öğretimde Haklar ve Yükümlülükler, Danışman, İstanbul, 1998.
- BM, Türk Derneği Yayınları, **İnsan Hakları Konusunda Uluslararası Sözleşmeler**, Ankara, 1976.
- BUNDESMİNİSTERIUM DER JUSTIZ (2008), § 1 I BwahlG, http://www.gesetze-im-internet.de/bwahlg/_1.html Er tar.:5.01.2008.
- BUNDESMİNİSTERIUM FÜR FAMILIE, SENIOREN, FRAUEN UND JUGEND (2007), Politische Partizipation und bürgerschaftliches Engagement, <http://www.bmfsfj.de/Publikationen/genderreport/6-politische-partizipation-und-buergerschaftliches-engagement.html> ,erişim tar.: 26.12.2007.
- BUNDESMİNİSTERIUM FÜR FAMILIE, SENIOREN, FRAUEN UND JUGEND (2007), Politische Partizipation und bürgerschaftliches Engagement, <http://www.bmfsfj.de/Publikationen/genderreport/6-politische-partizipation-und-buergersc haftliches-engagement.html> ,erişim tar.: 26.12.2007.
- BUNDESPRÄSIDENT (2007), **Amt und Funktionen**, , <http://www.bundespraesident.de/-Amt-und-Funktion.htm> erişim tar.: 11.11.2007.
- BUNDESPRÄSIDENT (2007), **Amt und Funktionen**, , <http://www.bundespraesident.de/-Amt-und-Funktion.htm> erişim tar.: 11.11.2007.
- BUNDESTAG IN KÜRZE (2007), www.bundestag.de/parlament/index.html erişim tar.: 16.12.2007).
- BUNDESTAG IN KÜRZE (2007), www.bundestag.de/parlament/index.html erişim tar.: 16.12.2007).
- BUNDESZENTRALE FÜR POLITISCHE BILDUNG (2008), Parteien, Wahlen in Deutschland, <http://www.bpb.de/wissen/QIUR8J,,0,Parteien.html> erişim tar. 05.01.2008.
- BUNDESZENTRALE FÜR POLITISCHE BILDUNG (2008), Parteien, Wahlen in Deutschland, <http://www.bpb.de/wissen/QIUR8J,,0,Parteien.html> erişim tar. 05.01.2008.
- BUNDESZENTRALE FÜR POLITISCHE BILDUNG (2008), Wahlen in Deutschland, Wahlberechtigte zur Bundestagswahl 2005, [http://www.bpb.de/wissen/4II542,0,Wahlberechtigt e _zur_Bundestagswahl_2005.html](http://www.bpb.de/wissen/4II542,0,Wahlberechtigt_e_zur_Bundestagswahl_2005.html) er.ş.m tar.: 05.01.2008.
- BUNDESZENTRALE FÜR POLITISCHE BILDUNG (2008), Wahlen in Deutschland, Wahlberechtigte zur Bundestagswahl 2005, [http://www.bpb.de/wissen/4II542,0,Wahlberechtigt e zur Bundestagswahl 2005, http://www.bpb.de/wissen/4II542,0,Wahlberechtigt e zur Bundestagswahl 2005.html](http://www.bpb.de/wissen/4II542,0,Wahlberechtigt_ezurBundestagswahl_2005.html) er.ş.m tar.: 05.01.2008.

- CANATAN, Kadir (1995), **Göçmenlerin Kimlik Arayışı**, Endülüs Yayınları, İstanbul, 1990.
- CDU CRISTLICH DEMOKRATISCHE UNION DEUTSCHLANDS (2007), http://de.wikipedia.org/wiki/Christlich_Demokratische_Union_Deutschlands, erişim tar.: 17.12.2007.
- CDU CRISTLICH DEMOKRATISCHE UNION DEUTSCHLANDS (2007), http://de.wikipedia.org/wiki/Christlich_Demokratische_Union_Deutschlands, erişim tar.: 17.12.2007.
- CSU (2008), Basisdaten Christlich-Soziale Union in Bayern, Wikipedia, http://de.wikipedia.org/wiki/Christlich-Soziale_Union_in_Bayern , erişim tar.:17. 12, 2007.
- ÇAM, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul.1978.
- ÇSGB Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “1999 Yılı Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu”, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara, 2000.
- ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “1998 Yılı Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu”, Neyir Matbaacılık, Ankara, 1999.
- ÇSGB, Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “2000–2001 Raporu Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişme ve Sayısal Bilgiler, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 2002.
- DEUTSCHE LANDKREISTAG-PRESSESTELLE, Aufgaben der Kreise, Berlin, <http://www.kreise.de/landkreistag/kreisaufgaben.htm> , erişim tar: 08.04.2008.
- DEUTSCHE LANDKREISTAG-PRESSESTELLE, Aufgaben der Kreise, Berlin, <http://www.kreise.de/landkreistag/kreisaufgaben.htm> , erişim tar: 08.04.2008.
- DEUTSCHE WELLE, (2008), **Göçmenlerin Siyasete Katılımı**, friedrich Eberet Stiftung, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,3136520,00.html> , erişim tar.: 10.04.2008.
- DEUTSCHE WELLE, (2008), **Göçmenlerin Siyasete Katılımı**, friedrich Eberet Stiftung, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,3136520,00.html> , erişim tar.: 10.04.2008.
- DEUTSCHER BUNDESTAG (2005), **Abgeordnete**, <http://www.bundestag.de/mdb/alphabet/index.html> , erişim tar.:23.12.2007.
- DEUTSCHER BUNDESTAG (2005), **Abgeordnete**, <http://www.bundestag.de/mdb/alphabet/index.html> , erişim tar.:23.12.2007.
- DEUTSCHER BUNDESTAG (2005), Parlament 16. Periode, Fraktionen, <http://www.bundestag.de/parlament/fraktion/index.html> , erişim tar.:08.04.2008.
- DIE ZEIT (12/2008), wir wollen hier rein!, <http://www.zeit.de/2008/12/Tuerken-Umfrage> , erişim tar.:09.04.2008.

Die Berufliche Situation von Jugendlichen und Erwachsenen Migranten in Deutschland, Bundesanstalt für Arbeit 09/03, yersiz.

Die Deutsch-Türkische Medizineresellschaft e.V. (DTM vormals TDM) (16.05.2004), <http://www.dtmev.de>, erişim tarihi: 30. 07. 2007.

DIYANET İŞLERİ TÜRK İSLAM BİRLİĞİ, www.diyamet.org, erişim tarihi: 30. 07. 2007

DOMIT (Dokumentationszentrum und Museum über die Migration aus der Türkei e.V.) (2001), **40 Jahre Fremde Heimat Einwanderung aus der Türkei in Köln**, DOMIT, Köln.

DURSUN, Davut (2002), **Siyaset Bilimi**, Beta Basım Yayım, İstanbul.

DUVERGER, Maurice (1965), **Institutionns Politiques et Droit Constitutionnel**, Huitieme edition, Paris, Presses Universitaires de France, Coll. Themis.

DÜZCELİLER DERNEĞİ, www.duzceliler.com, erişim tarihi: 30. 07. 2007.

EITH, Ulrich, Gerd Mielke (2001), “**Wahlforschung: Zur Bedeutung und Methodik empirischer Sozialforschung in der Politikwissenschaft**”, in: Manfred Mols und andere (Hrsg.), Politikwissenschaft: Eine Einführung, Ferdinand Schöningh Verlag, Paderborn, Wien, Zürich.

ERDOĞAN, Mustafa (1997), **Anayasal Demokrasi: Anayasa Hukukuna Giriş**. Siyasal Kitapevi, Ankara.

ERGİL, Doğu (1980), **Yabancılaşma ve Siyasal Katılma**, Olgaç Yatınevi, Ankara.

EROĞUL, Cem (1991), **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Kitabevi, Ankara.

ESSER, H (1980), Aspekte der Wanderungssoziologie: Assimilation und Integration von Wanderern, ethnischen Gruppen und Minderheiten. Eine Handlungstheoretische Analyse, Darmstadt, Neuwied: Luchterhand.

ESSER, H (2001), Integration und Ethnische Schichtung, Mannheim, Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung. www.bmi.bund.de/Downloads/Esser.pdf

FEDERAL HÜKÜMETİN BASIN ve ENFORAMSYON DAİRESİ (1998), **İşte Almanya**, (Çev., Belma Emircan), societäs- Verlag, Frankfurt/ Main.

FELTEN, Werner (2007), **İntegratiion braucht Kommunikation-40 Jahre Mediennutzung in Deutschland**, ETHNO MEDIA SERVICES,

<http://www.emservices.de/aktuelles-ems-ethnomarketing/aktuelles.html> , erişim tar.: 02.08.2007.

Felten, Werner (2007), “**İntegratiion braucht Kommunikation-40 Jahre Mediennutzung in Deutschland**”, ETHNO MEDIA SERVICES,

<http://www.emservices.de/aktuelles-ems-ethnomarketing/aktuelles.html> erişim tar: 02.08.2007.

- FICHTER, Josef (1996), **Sosyoloji Nedir?** Cev. Nilgün Çelebi, Attila Kitabevi, Ankara.
- FORUM FÜR WISSENSCHAFT, INDUSTRIE UND WIRTSCHAFT (20.06.2002), 178 100 Einbürgerungen von Ausländern im Jahr 2001 Innovations Report, <http://www.innovations-report.de/html/berichte/statistiken/bericht-10738.html> , erişim tar.:10.04.2008.
- FRANCIS, E.K. (1983), **Einige grundsätzliche Erwägungen zur Integration von Ausländern**, Die fremden Mitbürger, Möglichkeiten und Grenzen der Integration von Ausländern H. Esser Potmas Verlag, Düsseldorf.
- FRANZ, A-B (1981), **Thesen zur Problematik einer interkulturellen Erziehung**, in: H Essinger ve diğeri Ausländerkinder im Konflikt.
- FUKUYAMA, Francis (2000), **Büyük Çözülme, İnsanın Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşması**, Çev.: Zeynep Avcı, Aslı Telli Aydemir, Sabah, İstanbul.
- GAMM, H-J. (1981), Nachwort: in (Hrsg.) H. Essinger-A. Helmich-G. Hoff: **Ausländerkinder im Konflikt**, Athenaum Verlag, Königstein.
- GEISLER, Heiner (1994), **Trotz allem: Rein in die Parteien!** in: Gabriela von Arnim (Hrsg.), Politiklust, Knaur, München.
- GİTMEZ, Ali S. (1979), **Dışgöç Öyküsü**, Maya Matbaacılık, Ankara.
- GOLDBERG, Andreas, und andere (1995), **İki Binli Yıllarda Almanya'da Türkler**, Önel Yayınları, Köln.
- GÖKSU, Turkut, (2000) İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya'daki Türkler, Özen Yayıncılık, Ankara.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref (2000), **Türk Anayasaları** , Turhan Kitabevi, Ankara.
- GRIMMER, Klaus (2001), Kommunen, 3. Kapitel Parlamentarisches Regierungssystem § 8 Institutionelle Differenzierung des Regierungssystems, in : von Westfphalen, Deutsches Regierungssystem, Oldenburg Wissenschaftsverlag GmbH, München.
- GRUNDGESETZ (2002), für die Bundesrepublik Deutschland, Bundeszentrale für politische, Bildung , Bonn
- GRUNDGESETZ (2002), für die Bundesrepublik Deutschland, Bundeszentrale für politische Bildung , Bonn
- GÜMRÜKÇÜ, Harun (1997), **Birlik Yırtaşlığı- Acı İtiraf ve Türkler**, ITES (Institut für Türkisch- Europäische Studien), Hamburg, Beta.
- GÜR, Metin, Göçün 30. Yılı “**Sesini Kes ve Çalış**”, Milliyet, 10. 09. 1987.
- HAGEN, Martin (1997), **Elektronische Demokratie, Computernetzwerke und Politische Theorie in den USA.**, LIT Verlag, Hamburg.

- HALM, Dirk, Almanya'da Türk Medyası, www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/04halm.pdf erisim tarihi: 15.08.2007.
- HALM, Dirk, Martina Sauer (2005), **Freiwilliges Engagement von Türkinnen und Türken in Deutschland**, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen, und Jugend, ZfT, Essen.
- HARTMANN, Jürgen (2005), **Staat, Recht, Bürger und Demokratie** in: Tatsachen über Deutschland, Socitaets –Verlag.
- HEITMEYER, Wilhelm, Joachim Müller, Helmut Schröder (1997), **Verlockender Fundamentalismus**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main.
- HOFFMANN-Nowotny, Hans-Joachim (1973), **Soziologie des Fremdarbeitsproblems**, Stuttgart.
- HOFFMANN-Nowotny, Hans-Joachim (1990), **İntegration, Assimilation und “plurale Gesellschaft”, Konzeptuelle, theoretische und praktische Überlegungen**. In: H,hn,C., Ausländer in der BRD. Deutsche Gesellschaft für Bevölkerungswissenschaft, 24 Arbeitstagung. Boppard: Boldt Verlag, 20: 15-32.
- HOLFORT, F. (1981), **Türkische Kinder und Jugendliche bei uns eine Generation der Aussenseiter ohne Chancen**, in: Gruppendynamik 12, yayın yok.
- HUNTINGTON, Samuel (1968), **Political Order in Changing Societies**. New Haren and London: Yale Universty Press.
- HUNTINGTON, Samuel P. ve DOMINGUEZ, I. Jorge (tarihsiz), **“Siyasal Katılma”**, Samuel P. Huntington ve Jorge I. Dominguez, (der.) **Siyasal Gelişme**, (Çev: Ergun Özbudun) Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara.
- İBV-Informationen für die Beratungs- und Vermittlungsdienste, **Jahresbericht 2002 (2003)**,
- İPSEN, Jörg (2002), Staatsrecht I, Staatsorganisationsrecht, 14 Auflage, Rn 37. Opladen
- İSLAM TOPLUMU MILLI GÖRÜŞ, www.igmg.de, erişim tarihi: 30. 07. 2007.
- JAEGER, Wolfgang, **Die Bundespraesidenten von Theodor Heuss bis Richardt von Weizaecker**, in : Aus Politik und Zeit Geschichte, Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament B16/17, 1989.
- Jesse, Eckhard (2003), Laender, in: Andersen, Uwe, Wichard Woyke Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland, Leske +Budrich, Opladen.
- JUN, Uwe (2001), **Der Bundesrat**, in: Raban Graf von Westphalen, Deutsches
- KAASE, Max (1976), **Wahlsoziologie heute, Analysen aus Anlass der Bundestagswahl**,
- KADIOĞLU, Süheyla (1990), **Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Yaşayan Türk Kadınlarının Sorunları ve Gelecekleri**, TAM-TÜSES Vakfı Konferansı, 30.

Yılında Yurtdışındaki Türkler Varolma Savaşının Anatomisi, 24-25 Ekim 1989, Anadolu Matbaası, İstanbul.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1976), **İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara.

KALAYCIOĞLU, Ersin (1983), **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**, İ. Ü. S. B. F. Yayınları Güray Matbaası, İstanbul.

KALAYCIOĞLU, Ersin (Ekim 1977-Eylül 1978), **Siyasal Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış**, İstanbul Üniversitesi İktisat Mecmuası, Cilt: 37, Sayı: 1-4,

KAMPS, Klaus (1999), **Elektronische Demokratie? Perspektieven Politischer Partizipation**, Westdeutscher Verlag, Opladen/Wiesbaden.

KARAKAŞOĞLU, Yasemin (1996), **Almanyadaki Türk İslam Kuruluşları**, Türk-Alman Sempozyumu 1996, Körber Stiftung, Hamburg.

KELEŞ, Ruşen (1993), **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, Yerel Yönetim Dünyası Yayını, İstanbul.

KEVENHÖRSTER, Paul (2003), **Abgeordnete**, Handwörterbuch des politischen Systems, edit: Uwe Andersen und Wihard Woyke, Bundeszentrale für politische Bildung.

KLETT, Pons (1998), Klett, Köln.

KORTE, Karl-Rudolf (2001), **Wahlen in der Bundesrepublik Deutschland**, Bundes Zentrale für politische Bildung, Bonn

KOZAK, İ. E., **Erzurum İlinin Nüfus İşgücü, İstihdam Meseleleri ve Dönen İşçiler**, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1979.

LAGA (2006), Über uns, <http://www.laga-nrw.de/xd/public/content/index.html?pid=29>, erişim tar.:10.04.2008.

LAGA (2008), Hier, wo ich lebe, will ich waelen, <http://www.wahlrecht-fuer-migranten.de/xd/public/content/index.html>

LAGA, (02.04.2008), Pressemitteilung, <http://www.laga-nrw.de/data/pressemitteilung02.april.pdf>, , erişim tar.: 08.04.2008.

LAGA, (Oktober 2007), Veröffentlichungen, <http://www.laga-nrw.de/xd/public/content/index.html?pid=31>, erişim tar.: 10.04.2008.

LEGGEWIE, Claus, "İntegration und Segregation", Der. Klaus J. Bade/Rainer Münz, Migrationsreport 2000, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 2000.

LEIDHOLD, Wolfgang (2002), **Politische Philosophie**, Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg.

LERNER, Daniel (1958), **The Passing of Traditional Society**, London : Oxford University

- LISTE DER POLITISCHEN PARTEIEN IN DEUTSCHLAND, http://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_politischen_Parteien_in_Deutschland, erişim tar.:10.12.2007.
- LÖSCHER, Gil (1997), “Wanderungsbewegungen und internationale Sicherheit”, **Migration und Flucht**, (der) **Steffen Angenendt**, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn.
- MAERSPRAHİGKEİT -EİN REİCHTUM FÜR ALLE, http://www.laga-nrw.de/data/statement_zur_mehrsprachigkeit_claudia_maria_riehl.pdf , erişim tarihi:18.11.2007.
- MANAGER, Senior, Sina Afra (tarihsiz), **Türkischstämmige Unternehmer in Deutschland und in Europa, 1961-2010, Die treibende Kraft** ATIAD, KPMG Consulting, Frankfurt-New York.
- MARDİN, Şerif (1997), **Siyasal ve Sosyal Bilimler**, İletişim, İstanbul.
- MEDİATÜRK, Aylık Haber Gazetesi, NRW, Bergheim, Mart 2003.
- Migrationsbericht Des Bundesamtes Für Migration Und Flüchtlinge Im Auftrag Der Bundesregierung (Migrationsbericht 2005): 145). http://Www.Bundesregierung.De/Content/De/Publikation/Ib/Anlagen/Migration_sbericht-2005_Property=Publicationfile.Pdf Erişim 04.11.2007.
- Milbrath, Lester W. (1965), **Political Partizipation**, Usa;Chicago, Rand Mc Nally and Company.
- MÜHLFELD, Claus, Rolf Richter und Horst Unbehauen (1985), **Türkische Arbeitnehmer-Gesellschaften, Rahmenbedingungen-Motivationsstrukturen, Problembereich-Effekte-Tendenzen**, Augsburg Schriften zur Wirtschaftssoziologie, Maro Verlag, Augsburg.
- MÜNCH, Ursula (2003), **Bundesrat**, Handwörterbuch des politischen Systems, edit :Uwe Andersen und Wichard Woyke, Bundeszentrale für politische Bildung.
- MÜNZ, Rainer, WEINER, Myron (1997), “**Migration, Flucht und Aussenpolitik**,” Migration und Politik, Steffen Angenendt (Hrsg.), Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn.
- NAUCK, B., A. Kohlmann, H. Diefenbach (1997), “**Familiäre Netzwerke, Intergenerative Transmission Assimilationsprozesse bei türkischen Migrantenfamilien**” Kölner Zeitschrift für >Soziologie und Sozialpsychologie 49, Jahrgang 3: 477-497.
- NİCLAUSS, Karlheinz (1988), **Kanzlardedemokratie**, Bonner Regierungspraxis von Konrad Adenauer bis Helmut Kohl, Stuttgart.
- OZANKAYA, Özer (1966), **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**, A. Ü. S. B. F. Yay. Ankara.
- ÖZBUDUN, Ergun (1975), **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: 363, Ankara.

- ÖZDEMİR, Cem (1997), **İç bin İnaender, ein anatolische Schwabe im Bundestag**, Deutsche Taschenbuch Verlag, Verlag.
- ÖZTEKİN, Ali (2001), **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- PEKİN, Hüseyin (1990), **Göç, Dışarda Çalışma, Geri Dönüş Haklarının Örgütlü Korunması İhtiyacı**, TAM-TÜSES Vakfı Konferansı, 30. Yılında yurtdışındaki Türkler Varolması Savaşımının Anatomisi, 24-25 Ekim 1989, Anadolu Matbaası, İstanbul.
- POULANTZAS, Nicos (1992), **Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar**, çev. Şen Süer ve L. Fevzi Topaçoğlu, Belge Yayınları, İstanbul.
- Regierungssystem, R. Oldenburg Verlag München - Wien.
- ROTH, Dieter (1998), **Empirische Wahlforschung, Ursprung, Theorien, Instrumente und Methoden**, Opladen.
- ROTH, Dieter (2004), **Politische Partizipation in Deutschland**, Bertelsmann Stiftung, Gütersloh.
- RUDZIO, Wolfgang (2006), **Das politische System in der Bundesrepublik Deutschland**, der VS für Sozialwissenschaften/GWV-Fachverlag GmbH, Wiesbaden.
- SANTEL, Bernhard, Albrecht Weber (2000), **“Zwischen Auslaenderpolitik und Einwanderungspolitik: Migrations- und Auslaenderrecht in Deutschland”**, Migrationsreport 2000, Bundeszentrale für Politische Bildung, Bonn.
- SARIBAY, Ali Yaşar (1992), **Siyasal Sosyoloji**, Gündoğan, Ankara.
- SAUER, Martina (2005), **Mediennutzung und Sprachkompetenz türkischstämmiger Migrant(inn)en**, ZfT (Stiftung Zentrum für Türkeistudien), www.mekonet.de/doku/ws_05/05_ws1_sauer.pdf, erişim tar.: 14. 08. 2007.
- SCHÄFERS, Bernhard (1998), **Politischer Atlas Deutschland Gesellschaft, Wirtschaft, Staat**, Verlag J.H.W. Dietz Nachfolger, Bonn.
- SCHMIDT, Manfred G. (2004), Bundesstaat, **Wörterbuch zur Politik**, Alfred Kröne Verlag, Stuttgart.
- SCHMIDT, Manfred G. (2007), Das politische System Deutschlands, Verlag C.H. Beck, München.
- SCHMITZ, Mathias (1983), **Partizipation, Überlegungen zu einer Historischen Rekonstruktion des Begriffs, in: Bürgerbeteiligung und Kommunale Demokratie**, Oscar W. Gabriel (Hrsg.), Minerva Puplication, München.
- SCHMİDT, Rolf (2004), Staatsorganisationsrecht sowie Grundzüge des Verfassungsprozessrechts, 4 Auflage, Bremen.
- SCHRADER, A. und andere (1979), **Die zweite Generation, Sozialisation und Akulturation ausländischer Kinder in der Bundesrepublik**, Athenäum Verlag, Regensburg.

- SCHUBERT, Klaus, Martina Klein (2006), **Kommunalverfassungen**, Das Politiklexikon. 4., aktual. Aufl. Bonn: Dietz.,
http://www.bpb.de/popup/popup_lemmata.html?guid=7U6EQ8 erişim tar.: 12.04.2008.
- SCHWIEDEROWSKI, Peter (1989), **Entscheidungsprozesse und Öffentlichkeit auf kommunale Ebene: Erweiterte Bürgerbeteiligung durch die Nutzung neuer lokaler Massenmedien?** Minerva-Publikation, München .
- SÖZEN, Edibe (tarihsiz), **Avrupa’da İkinci ve Üçüncü Kuşak Türk Gençliği(Kimlik ve Uyum Sorunları) Adlı Çalışmaya Dair Birkaç Yorum**, Türkiye ve Avrupa’da Gençlik, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara.
- SPD (2007), Geschichte, Chronologie, <http://www.spd.de/menu/1682319/> , erişim tar.: 16.12.2007.
- SPIEGEL ONLINE POLITIK (13 September 2005), Wo die CDU unter fünf Prozent liegt, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,374502,00.html> ,erişim tar.:08.04.2008.
- STADT KOELN (2004), Wahl des Integrationsrates in Köln Herbst 2004, <http://www.stadt-koeln.de/wahleninkoeln/integrationsrat/index.html> erişim tar.:14.04.2008.
- STADT KÖLN, STATİSTİSCHES JAHRBUCH (2006), Kapitel 1, Bevölkerung und Haushalte,<http://www.stadt-koeln.de/imperia/md/content/pdfdateien/pdf/statistikjahrbuch/bevlkerung/4.pdf>,e rişimtar.:14.04.2008.
- STALKER, P. (2002), Migration Trends and Migration Policy in Europe, International Migration, vol. 40(5), s-151-176.
- STATİSTISCHE AEMTER DER BUNDES UND DER LAENDER, Gebiet undBevölkerung- Auslaendische Bevölkerung, http://www.statistik-portal.de/Statistik-prtal/de_jb01_jahrtab2.asp , erişim tar.:05. 04.2008.
- STATİSTİSCHES BUNDESAMT (1972), **Statistisches Jahrbuch 1972**, Wiesbaden, Verlag W. Kohlhammer, Mainz.
- STATİSTİSCHES BUN STATİSTİSCHES BUNDESAMT (1974), **Statistisches Jahrbuch 1972**, Wiesbaden,Verlag W. Kohlhammer, Mainz.
- DESAMT DEUTSCHLAND (.2007), Ausländische Bevölkerung – Einbürgerungen,<http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Bevoelkerung/AuslaendischeBevoelkerung/Tabellen/Content50/EinbuengerungStaatsangehoerigkeit,templateId=renderPrint.psml> , erişim tar.: 08. 04.2008.
- STATİSTİSCHES BUNDESAMT DEUTSCHLAND (2006), (Federal İstatistik Dairesi), 31.12.1961-2000; 2006; 2007 yıllararası verileri, Wiesbaden<http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/>

[Navigation/Statistiken/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/Bevoelkerungsstand.p
sml](#), erişim: 15.11.2007.

STATİSTİSCHES BUNDESAMT DEUTSCHLAND (2006), **Ausländische Bevölkerung**, <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Bevoelkerung/AuslaendischeBevoelkerung/Tabellen/Content50/EinbuengerungStaatsangehoerigkeit,templateId=renderPrint.psml>, erişim tar.: 02.04.2008.

STATİSTİSCHES BUNDESAMT DEUTSCHLAND (2007), “**Pressemitteilung Nr. 295 vom 20.07.2006 Einbürgerungen 2005 weiter rückläufig**”, http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pm/2006/07/PD06_295_125.psml , erişim tar.: 10.06.2008.

STATİSTİSCHES BUNDESAMT DEUTSCHLAND, Pressemitteilung Nr. 295 vom 20.07.2006, Pressemitteilung Nr. 234 vom 24.05.2004 Einbürgerungen 2003 rückläufig, http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pm/2004/05/PD04_234_12511,templateId=renderPrint.psml , erişim tar.:09.04.2008.

STATİSTİSCHES BUNDESAMT DEUTSCHLANDS (2006), Pressemitteilung Nr. **295 vom 20.07.2006 Einbürgerungen 2005 weiter rückläufig**, www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pm/2006/07/PD06_295_125.psml, erişim tar.: 17. 06.2007.

STATİSTİSCHES VERÖFFENTLICHUNGEN DER KULTUSMİNİSTERKONFERENZ (Januar 1990), **Ausländische Schüler und Schulabsolventen**, 1980-1988, Dokumentation Nr. 111, , Bonn.

STORZ, Henning/WILMES, Bernard (2006), **Migration/Staatsangehörigkeit**, http://www.bpb.de/themen/OHCOPK,0,0,Die_Reform_Staatsangeh%F6rigkeitsrechts_und_das_neue_Einb%FCrgerungsrecht.html , erişim: 17. 11. 2006.

STORZ, Wilmes, Migration/Staatsangehörigkeit, erişim 17. 11. 2006: www.bpb.de/

ŞAYLAN, Gencay (1975), **Türkiye’de Kapitalizm, Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji**, TODAİE, Ankara.

ŞEN, Faruk (1993), “**1961 bis 1991: Eine kurze Geschichte der Türken in Deutschland**”, in: (Hrsg.)claus Leggewie und Zafer şenocak, Deutsche Türken, Rowohlt Verlag, Hamburg.

T.B.M.M. Yurt Dışındaki Türkler’in Sorunlarını Araştırma Komisyonu, Raporu, Ankara, 17. 12. 2003: 29-30.

T.C. Bonn Büyükelçiliği Çalışma Müşavirliği, 1987 Raporu, Bonn, 1987.

T.C. Çalışma Bakanlığı, Yurtdışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü, 1981 yılı Raporu, Ankara, 1982.

- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2003), **Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ükelere Göre Vatandaş, İşçi ve İşsiz Sayıları**, [:www.calisma.gov.tr/yih/yurtdisi_isci.html](http://www.calisma.gov.tr/yih/yurtdisi_isci.html) erişim tar: 20.02.2006.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, **Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “1985 Yılı Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu”**, İsgüm Basımevi, Ankara, 1986.
- T.C. Milli Gençlik ve Spor Bakanlığı, **“Yurtdışındaki Gençliğin Sorunları, 1. Gençlik Şurası, Ön Çalışma Raporu**, Ankara, 24/28 Ekim 1988.
- T.C., Köln Başkonsolosluğu, Eğitim Ateşeliği, Post,Köln, April, 2003.
- TD-IHK (2006), **Die türkischen Unternehmer in Deutschland und der EU**, eine neue europäische Mittelschicht im Aufbruch, Köln.
- TD-PLATTFORM ÜNİVERSİTELİLER DERNEĞİ (2006), www.td-plattform.comDE/index.php, erişim tarihi:30.07.2007.
- TEKELİ, Şirin (1981), **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yayınları, İstanbul.
- TGD (2007), Ulusal Uyum Planı'na Sadık Kalın” , www.tgd.de/indeks.php, erişim:02.08.2007).
- The CSU, Christian-Social Union Of Bavaria,<http://www.csu.de/ome/Display/remdsprachen/englisch>, erişim tar.: 17.12.2007.
- THRAENHARDT, Dietrich (2003), **Bundesregierung**, Handwörterbuch des politischen Systems, (edit) Uwe Andersen und Wichard Woyke, Bundeszentrale für politische Bildung.
- THY Genel Müdürlüğü Ürün Geliştirme (2007), **Miles and Smiles 2007 yılı faaliyet raporu**,
- TINGSTEN, Herbert (1937), **Plitical Behavior: Studies in Election Statiatics**, London: P.S.King.
- TOKGÖZ, Oya (1979), **Siyasal Haberleşme ve Kadın**, A. Ü. S. B. F. Yayınları, Ankara.
- TOKSÖZ, Gülay (2006), **Uluslararası Emek Göçü**, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- TURAN, İlter (1996), **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, İstanbul.
- TURAN, Kadir (1992), **Almanya’da Türk Olmak**, Sümer Yayınları, İstanbul.
- TÜRK MÜHENDİSLER DERNEĞİ, www.vti-koeln.de, erişim tarihi: 30. 07. 2007.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1984), **İkinci Neslin Dramı, Avrupa’daki İşçilerimiz ve Çocukları**, Orkun Yayınları, İstanbul.
- TÜRKER, İbrahim (Eylül 1977), **Almanyadaki Türk Çocuklarının Eğitim, Öğretim Sorunları I**, Çağdaş Eğitim, Yıl:2, Sayı:15.

UÇAR, Ali, **40 Yılda Değişen Aile**,

<http://www.nrw-arkadas.de/sayfa/59%20sayi/Manset/59%20sayi.html>, erişim tar. :10.01.2007.

UETD und Kölner Universitaetslehrstul einbaren,

<http://www.uetduisburg.de/presseerklaerungen/universitaetslehrstuhl.html>,
erişim tar. 17.11.2007.

UN (1970), “**Seminar on the role of Youth in the Promotion and Protection of Human Rights**”, Belgrade, Yugoslavia, 2-12 June 1970, New York, UN Publications: ST/TAO/HR/39.

ÜSTÜN, N. (1975), **Almanya Beyleri/Portekiz’in Bahçeleri**, Çağdaş Yayınları, İstanbul.

VERBA, Sidney, NİE, Norman H., KİM, Jae-On (1971), **The Modes of Democratic Participation: A Cross National Comparison**, Beverly Hills: Sage Publications.

VERBA, Sidney, NİE, Norman H., KİM, Jae-On (1978), **Participation and Political Equality**, A. Seven Nation Comparison, Cambridge Universty Press.

WALLRAFF, G. (1986), **En Alttakiler**, Çev.: O. Okkan, Verlag Kiepenheuer- Witsch, Köln.

WATSON, Graham (27 April 2004), Sicherheit in Europa: Fünf Aussagen, http://www.bpb.de/themen/34SE21,0,0,Sicherheit_in_Europa:_f%Cnfaussagen.html , erişim: 28. 10. 2007.

WATSON, Graham (27 April 2004), Sicherheit in Europa: Fünf Aussagen,http://www.bpb.de/themen/34SE21,0,0,Sicherheit_in_Europa:_f%Cnfaussagen.html, erişim: 28. 10. 2007.

WEDEL, Heide (2001), Siyaset ve Cinsiyet, İstanbul Gecekonduklarında Kadınların Siyasal Katılımı, Metis, İstanbul.

WEHLİNG, Hans-Georg (1992), **Kommunalpolitik**, in: (Hrsg.) Dieter Nohlen, Lexikon der Politik, Band 3, Die Westlichen Laender, Verlag c.h. Beck, München.

WIKİPEDIA (10 Maerz 2008), Landrat, Kreistag, Verwaltung,<http://de.wikipedia.org/wiki/Landkreis#Aufgaben> , erişim tar.: , 05. 04. 2008.

WIKİPEDIA (10 Maerz 2008), Landrat, Kreistag, Verwaltung,<http://de.wikipedia.org/wiki/Landkreis#Aufgaben> , erişim tar.: , 05. 04. 2008.

WIKİPEDIA DIE FREIE ENZYKLOPAEDIE (2007), Partizipation als wissenschaftlicher Begriff, <http://de.wikipedia.org/wiki/Partizipation>, erişim tar.: 25.12.2007.

- WIKİPEDIA DİE FREİE ENZYKLOPAEDİE (2007), Partizipation als wissenschaftlicher Begriff, <http://de.wikipedia.org/wiki/Partizipation>, erişim tar.: 25.12.2007.
- WIKİPEDIA, (06.04. 2008), Gemeindeordnungen in Deutschland, http://de.wikipedia.org/wiki/Gemeindeordnungen_in_Deutschland#Norddeutsche_Ratsverfassung , erişim tar.: 13.04.2008.
- WIKİPEDIA, (06.04. 2008), Gemeindeordnungen in Deutschland, http://de.wikipedia.org/wiki/Gemeindeordnungen_in_Deutschland#Norddeutsche_Ratsverfassung , erişim tar.: 13.04.2008.
- WIKİPEDIA, Hessischer Landtag, Statistik zu allen bisherigen Wahlen zum Hessischen Landtag, http://de.wikipedia.org/wiki/Hessischer_Landtag#Wahlergebnisse , erişim tar: 30.03.2008.
- WIKİPEDIA, Hessischer Landtag, Statistik zu allen bisherigen Wahlen zum Hessischen Landtag, http://de.wikipedia.org/wiki/Hessischer_Landtag#Wahlergebnisse, erişim tar:30.03.2008.
- WOYKE, Wichart (2003), **Bundeslaender**, der.: Uwe Andersen und Wichart Woyke, Handwörterbuch des politischen Systems, Leske+Budrich, Opladen.
- Wüst, Andreas (2003), Das Wahlverhalten einbügerter Personen in Deutschland, in: Politik und Zeitgeschichte 52. s.29-38.
- WÜST, Andreas M., Das Wahlverhalten einbügerter Personen in Deutschland , http://sotomo.geo.unizh.ch/lehre/gdp/kolloq/beitraege/8.2_beitr_Wuest.pdf , erişim tar.: 03.04.2008.
- WÜST, Andreas M., Das Wahlverhalten einbügerter Personen in Deutschland, http://sotomo.geo.unizh.ch/lehre/gdp/kolloq/beitraege/8.2_beitr_Wuest.pdf , erişim tar.:03.04.2008.
- YASA, İbrahim (1979), **Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme**, TODAİE, Doğan Basımevi, Ankara.
- ZARİF, Ferah, Andreas GOLDBERG, Yasemin KARAKAŞOĞLU (1995), **İkibinli Yıllara Almanya'da Türkler**, Zentrum für Türkeistudien, Önel Yayınevi, Köln.
- ZİTTEL, Thomas (2001), **Elektronische Demokratie**- Planskizze für eine Demokratie des 21.Jahrhunderts? , Neue Politische Literatur, Heft 3, S. 433-470.
- ZİTTEL, Thomas (2001), **Elektronische Demokratie**- Planskizze für eine Demokratie des 21.Jahrhunderts? , Neue Politische Literatur, Heft 3, S. 433-470.

Ek 1

ALMAYA'DA TÜRKLERİN SİYASAL KATILIMI ÜZERİNE ALAN ÇALIŞMASI

Bu anket, Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalında 'ALMAYA'DA TÜRKLERİN SİYASAL KATILIMI ' konulu *doktora* tez çalışmasının uygulama kısmına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu veriler gizli tutularak sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır.

Soruların bir kısmını yazarak, bir kısmını 1,2,3,4...şeklinde önem sırasına koyarak ve bir kısmını da (x) veya (√) şeklinde işaret koyarak cevaplandırmanız istenmektedir.

Sorulara doğru cevap verilmesi ve son soruya kadar devam edilmesi çalışmanın sağlıklı sonuçlanması için önemlidir. Katılım mecburi değildir.

Bu ankete vereceğiniz cevaplar bu çalışma dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacak ve araştırma sonuçları toplu olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle anketleri yanıtlarken isim belirtmeyiniz.

Anketimize katıldığınız için teşekkür eder çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Osman Nuri HASIRCI

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: Bay Bayan
2. Doğum Yeriniz: Türkiye Almanya Diğerleri
3. Yaşınız: _____
4. Eğitim durumunuz nedir? Lütfen uygun olan seçeneği işaretleyiniz.
  - a. Okuma-Yazma Bilmiyor (Analphabet)
  - b. Okuma-Yazma Biliyor
  - c. İlkokul Mezunu (Grundschule)
  - d. Hauptschule
  - e. Ortaokul Mezunu (Realschule)
  - f. Lise Mezunu(Gymnasium)
  - g. Yüksek Öğretim Mezunu (Uni.)
  - h. Diğer .....(Sonstige)
5. Kaç yıldır Almanya'da bulunuyorsunuz? .....
ve kalış nedeniniz nedir?.....
6. Hangi ülke vatandaşısınız?
 Türk Alman Vatandaşlığım Yok

7. Vatandaşlık değiştirmek istiyormusunuz?

Alma Vatandaşı Türk Vatandaşı Olduğum Gibi Kalmak

8. Almanya'ya hangi amaçla geldiniz?

- a. Çalışmak için
- b. Okumak için
- c. Aile birleşimi
- d. Almanya'da doğdum bir yerden gelmedim
- e. Diğer, Lütfen belirtiniz? .....

9. Köln'de hangi mahallede (Bölge) yaşıyorsunuz

- a. Köln-Chorweiler
- b. Köln-Nippes
- c. Köln-Ehrenfeld
- d. Köln-Niel
- e. Köln-Riel
- f. Köln-Mülheim
- g. Köln-Kalk
- h. Köln-Höhenhaus
- i. Köln-Holweide
- j. Köln-Buchheim
- k. Köln-Clodwigplatz

10. Mesleğiniz nedir?.....

11. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise 21. soruya, hayır ise lütfen 23. soruya geçiniz?

12. Ne iş yapıyorsunuz? .....

13. Çalıştığınız işten ne kadar brüt ücret alıyor veya para kazanıyorsunuz?

- a. 500-1000 Euro
- b. 1000-1500 Euro
- c. 1500-2000 Euro
- d. 2000-2500 Euro
- e. 2500-3000 Euro
- f. 3000-3500 Euro
- g. 3500-4000 Euro
- h. 4000.+

14. Ücret dışından herhangi bir ek geliriniz mevcut mu?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise lütfen 25. soruya geçiniz

15. Aşağıdakilerden hangisi ek gelirinizin kaynağını belirtir?

- a. Kira
- b. Ticaret
- c. Aile bireylerinin çalışması
- d. Miras
- e. Diğerleri .....

16. Ek geliriniz ne kadardır? Lütfen yazınız.

- a. 100-300 Euro
- b. 300-500 Euro
- c. 500-1000 Euro
- d. 1000-1500 Euro
- e. 1500- +

17. Gazete okur musunuz?

Evet Hayır

Evetse 28.soruya, hayır ise 30. soruya geçiniz!

18. Aşağıdaki gazetelerden hangilerini okuyorsunuz?

Türkçe Gazeteler		Almanca Gazeteler	
Fanatik	Star	Kölner-Stadt-Anz.	Rheinische Post
Cumhuriyet	Sabah	Die Zeit	Welt am Sonntag
Milliyet	Tercüman	Frankfurter Allge.	Taz
Hürriyet	Vakit	Frank.Rundschau	
Milli Gazete	Zaman	Express	
Özgür Politika	Yeni Şafak	Bild	
Türkiye		Die Welt	

19. Günlük Türk gazetelerinde hangi konulara ne sıklıkta ilgi duyuyorsunuz? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

Konular	Okuma Sıklığı				
	Düzenli	Sıkça	Ara sıra	Nadiren	Hiç
Günlük Haberler					
Köşe Yazarları					
Dünyadaki Gelişmeler					
Almanya Siyaseti					
Türkiye Siyaseti					
AB Siyaseti					
Gençlik					
Kadın					

Spor					
Din					
Diğer					

20. Günlük Alman gazetelerinde hangi konulara ne sıklıkta ilgi duyuyorsunuz?
(Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

Konular	Okuma Sıklığı				
	Düzenli	Sıkça	Ara sıra	Nadiren	Hiç
Günlük Haberler					
Köşe Yazarları					
Dünyadaki Gelişmeler					
Almanya Siyaseti					
Türkiye Siyaseti					
AB Siyaseti					
Gençlik					
Kadın					
Spor					
Din					
Diğer					

21. TV Seyreder misiniz?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise lütfen 22. soruyu cevaplayınız, hayır ise 25.

22. Hangi Televizyonları Seyredersiniz?

Türk Televizyonları			Alman Televizyonları		
Kanal D		TGRT		ARD	NTV
ATV		STV		ZDF	PRO 7
Flaş		Kanal 1		WDR	EURONEWS
Kanal 7		Show TV		KABEL	PHÖNIX
Kanal 5		Haber Türk		SAT 1	SUPER RTL
Hilal TV		NTV		RTL	
Star		CNN		ARTE	
Kanal Avrupa				VOX	

23. Türk televizyonlarında hangi programları ne sıklıkta seyrediyorsunuz?
(Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

TV Programları	İzleme Sıklığı				
	Düzenli	Sıkça	Ara sıra	Nadiren	Hiç
Haber Program					
Dizi					
Yerli Film					
Yabancı Film					
Tartışma					

Programı					
Türkiye Siyaseti					
Almanya Siyaseti					
AB Siyaseti					
Belgesel					
Kadın Programı					
Müzik					
Dini Programlar					
Diğer					

24. Alman televizyonlarında hangi programları ne sıklıkta seyrediyorsunuz?
(Birden çok sık işaretleyebilirsiniz)

TV Programları	İzleme Sıklığı				
	Düzenli	Sıkça	Ara sıra	Nadiren	Hiç
Haber Program					
Dizi					
Yerli Film					
Yabancı Film					
Tartışma Programı					
Türkiye Siyaset					
Almanya Siyaseti					
AB Siyaseti					
Belgesel					
Kadın Programı					
Müzik					
Dini Programlar					
Diğer					

25. Evinizde veya iş yerinizde internet erişim imkanınız var mı?

Evet Hayır

Cevabınız evetse 26. soruya, hayırsa 27. soruya geçiniz

26. İnterneti kullanarak hangi yayınları, ne sıklıkta takip ediyorsunuz?

İnternet Yayınları	Türkçe Takip Sıklığı					Almanca Takip Sıklığı				
	Sık	Düzenli	Bazan	Nadiren	Hiç	Sık	Düzenli	Baz.	Nadi.	Hiç
Türkiye Haberleri										
Almanya Haberleri										
Bilimsel Çalışmalar										
NRW'de Gelişmeler										
Köln Büy. Şeh. Çalış. Türkiye										

Siyaseti										
Almanya Siyaseti										
NRW Siyaseti										
AB Siyaseti										
Kadın										
Müzik										
Dini										
Diğer										

27. Almanya’da herhangi bir Alman derneğine /derneklerine üye misiniz?

Evet Hayır

Evet ise 28 geçiniz, Hayır ise 29. soruya geçiniz?

28. Üyesi olduğunuz bu Alman dernek/leri aşağıdakilerden hangi kategoriye girmektedir. (birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

Dernek Tipleri	Alman Derneği (İsmi)
Dini	
Sosyal	
Siyasal	
Spor	
Kadın	
Çevreci	
Eğitim	
Mesleki	

29. Almanya’da herhangi bir Türk derneğine /derneklerine üyemisiniz?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise lütfen 30. soruyu cevaplayınız, Hayır ise 31. soruya geçiniz (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

30. Üyesi olduğunuz bu Alman dernek/leri aşağıdakilerden hangi kategoriye girmektedir. (birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

Dernek Tipleri	Türk Derneğin İsmi
Dini	
Sosyal	
Siyasal	
Spor	
Kadın	
Çevreci	
Eğitim	
Mesleki	

31. Üyelik haricinde idari görevler üstlendiniz mi?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise 42. soruya, hayır ise 43. soruya geçiniz

32. Hangi dernekte hangi görev/ görevleri ne kadar süreyle üstlendiğinizi belirtiniz?

Dernek Tipi	Üslenilen Görev	Süresi (Yıl)
Dini		
Sosyal		
Siyasal		
Spor		
Kadın		
Çevreci		
Eğitim		
Mesleki		

33. Almanya'da herhangi bir Siyasal Partiye üye veya sempati duyuyor musunuz?

Evet Hayır

Evet ise 44. soruyu cevaplayınız, Hayır ise 48. soruya geçiniz

34. Almanya'da üyesi veya sempatzamanı olduğunuz partiyi işaretleyiniz ve kaç yıldır üye olduğunuzu belirtiniz?

Siyasi Parti	Üyelik Süresi (Yıl)	Sempatzaman
SPD		
CDU		
FDP		
Grüne		
PDS		

35. Üyesi veya sempatzamanı olduğunuz partinin faaliyetlerinden hangilerine katıldınız?

- Miting
- Pankart asmak
- Yürüyüşe katılmak
- Bir toplantıya veya seminere katılmak
- El İlanları ve broşür dağıtmak
- Sözlü ve yazılı anlatmak

36. Almanya’da üyesi veya sempatzmanı olduğunuz bu partide üyelik haricinde aktif görev aldınız mı

Evet Hayır

Evet ise 47. soruyu cevaplayınız, Hayır ise 48. soruya geçiniz

37. Bu partide hangi aktif görev/ görevler aldınız? Lütfen Belirtiniz!

Aldığınız Aktif Görev	Bu Görevin Süresi (Yıl)
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

38. Türkiyedeki siyasal partileri önem sırasına göre belirlemisiniz?

Siyasal Partiler	No:	Siyasal Partiler	No
AK-PARTİ		GENÇ PARTİ	
CHP		TİP	
DYP		DSP	
MHP		SHP	
ANAP		DTP	
SP			

39. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, Parlamentosuna, siyasal kararlarına ve özetle Türkiye siyasetine buradaki problemlerinizin çözümünde pozitif katkı sağlayacağına inanıyor musunuz?

Çok İnanıyorum İnanıyorum Çok Az İnanıyorum
Hiç İnanmıyorum

40. Türkiye ve Almanya’da demokrasinin işleme biçiminden memnunmusunuz?

TÜRKİYE DEMOKRASİSİNDEN			
Çok Memnun	Memnun	Az Memnun	Hiç Memnun
ALMANYA DEMOKRASİSİNDEN			
Çok Memnun	Memnun	Az Memnun	Hiç Memnun

41. Türkiye ve Almanya siyaseti ile hangi yoğunlukta ilgileniyorsunuz?

TÜRKİYE SİYASETİ İLE			
Çok	Bazan	Ara Sıra	Hiç
ALMANYA SİYASETİ İLE			
Çok	Bazan	Ara Sıra	Hiç

42. Gelecek Pazar Türkiye’de seçimler olsa oy kullanırmısınız? (İmkanınız var sayılıyor)

Evet Hayır Bilmiyorum Fikrim Yok

43. Türkiye’de yapılan genel seçimlere Almanya’da oy kullanılmasını istermisiniz?

Evet Hayır Bilmiyorum Fikrim Yok

44. Türkiye’de herhangi bir Siyasal Partinin üyesi veya sempatanı mısınız?

Evet Hayır

Evet ise 45. soruyu cevaplayınız, hayır ise 46. soruya geçiniz

45. Türkiye’de üyesi veya sempatanı olduğunuz partiyi lütfen işaretleyiniz ve kaç yıldır üye olduğunuzu belirtiniz?

Siyasal Parti	Üyelik Süresi (Yıl)	Sempatan
AK-PARTİ		
CHP		
DYP		
MHP		
ANAP		
SP		
GENÇ PARTİ		
TİP		
DSP		
SHP		
DTP		

46. Türkiye’de Üyesi olduğunuz partinin faaliyetlerinden hangilerine katıldınız?

- Miting
- Pankart asmak
- Yürüyüşe katılmak
- Bir toplantıya /seminere katılmak
- El İlanları ve broşür dağıtmak
- Sözlü ve yazılı anlatmak

47. Türkiye’de üyesi veya sempatanı olduğunuz bu partide üyelik haricinde aktif görev aldınız mı

Evet Hayır

Evet ise 56. soruyu cevaplayınız, hayır ise 57. soruya geçiniz

48. Bu partide hangi aktif görev/ görevler aldınız? Lütfen Belirtiniz?

Aldığınız Aktif Görev	Bu Görevin Süresi (Yıl)
1.	
2.	
3.	

49. Almanya’da herhangi bir sendikaya üyemisiniz?

Evet Hayır

Evet ise 58. soruyu cevaplayınız, hayır ise 59. soruya geçiniz

50. Aşağıdaki sendikalardan hangilerine üyesiniz? Sendikada üyelik haricinde aktif göreviniz var mıdır?

Sendikalar	Üstlenilen Görev
1. DGB	
2. VERDI	
3. IG-METAL	
4. GEW(MEMUR)	
5. IGMEDIEN- DRUCK	
6. ÖTV(Taşımacılık)	
7. VEREINIGUNG BODEN	
8. IG BERGBAU CHEMIE ENERGIE	

51. Almanya’da Oy kullanma hakkınız var mı?

Evet Hayır

Evet ise 60. soruyu cevaplayınız, Hayır ise 64. soruya soruya geçiniz

52. Gelecek Pazar Almanya’da seçim olsa oyunuzu kullanırmısınız?

Evet Hayır Bilmiyorum Fikrim Yok

53. Almanya’da değişik partiler bulunmaktadır. Genel olarak düşündüğünüzde önem sırasına göre partiler nasıl sıralanır?

No	Siyasi Parti
1.	SPD
2.	CDU
3.	FDP
4.	Grüne
5.	PDS
6.	
7.	
8.	
9.	

54. Federal bir yapıya sahip olan Almanya yerel, eyalet ve merkezi düzeyde meclislere sahiptir. Bu meclisler size göre önemlidir?

Çok Önemli Önemli Az Önemli Önemsiz

55. Almanya’daki bu meclislere seçilmiş en az dört isim belirtirmisiniz?

1....., 2....., 3.....,
4....., 5..... 6.....,
7.....

56. AB anayasal kurumları, seçimleri, iş, işlem, eylem ve kararları sizin için önemlimidir?

Çok Önemli   Önemli   Az Önemli   Önemsiz

57. Şimdiye kadar hiç oy kullandınız mı?

Evet   Hayır

Evet ise 58. soruyu cevaplayınız, Hayır ise 59. soruya geçiniz

58. Hangi partilere oy verdiniz?

No	Siyasi Parti
1	SPD
2	CDU
3	FDP
4	Grüne
5	PDS
6	
7	
8	
9	

60. Yerel veya genel seçimlerde herhangi bir partiden veya bağımsız aday oldunuz mu?

Evet   Hayır

Evet, ise 61. soruyu cevaplayınız, Hayır ise 62. soruya geçiniz

61. Aday olduğunuz seçim / seçimler ve adaylığınız hakkında bilgi verir misiniz?

Siyasi Parti	Yılı	Yerel Seçim	Eyalet Seçim	Genel Seçim	AB Parlamentosu
CDU					
SPD					
FDP					
GRÜNE					
PDS					

62. Siyasal, sosyal, kişisel inanç ve sorunlarımızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı yerel /eyalet veya ulusal düzeyde kampanya başlattınız mı?

Evet   Hayır

Evet ise 63. soruyu cevaplayınız, Hayır ise 64. soruya geçiniz

64. Bu kampanyanın nedeni ve yöntemi aşağıdakilerden hangisidir.

Nedeni	Yılı	Yerel (Köln)	Eyalet(NRW)	AlmanyaGeneli	AB
Dini					
Siyasi					
Ekonomik					
İstihdam					
Eğitim					
Spor					
Cami yaptırma					

65. Sosyal ve kişisel inanç ve sorunlarınızdan dolayı herhangi bir kanun maddesi veya uygulamaya karşı yerel /eyalet veya ulusal düzeyde dava açtınız mı?

Nedeni	Yılı	Yerel (Köln)	Eyalet (NRW)	Federal Düzeyde	AB
Dini					
Siyasi					
Ekonomik					
İstihdam					
Eğitim					
Spor					
Cami yaptırma					

66. Uyum meclislerine oy kullandınız mı?

- Evet Hayır

67. Bu meclisleri problemlerin çözümü için yeterli ve gerekli görüyorsunuz?

- Gerekli Yeterli Gerekli Yetersiz Gereksiz Fikrim yok

68. Uyum meclisleri geçmişte Türk toplumunun hangi sorunlarını çözmüştür?
(birden fazla şık işaretlenebilir)

- Cami Mezarlık Uyum Eğitim Yüzme

EK 2

I. TÜRK DERNEKLERİNİN WEB SİTELERİ :

1. www.td-plattform.com/DE/index.php;
2. www.vti-koeln.de;
3. www.duzceliler.com;
4. www.bingol-ev.de;
5. www.uetd.org;
6. www.alevi.com;
7. www.diyamet.org; www.igmg.de; www.bayburt-koeln.de/biz.htm; www.dtmev.de).

II. UYUM MECLİSLERİ İLE İLGİLİ LİNKLER:

1. http://www.bamf.de/cln_043/nn_566334/DE/Integration/EUProgramme/euprogramme-inhalt.html
2. http://www.bamf.de/cln_011/nn_566334/DE/Startseite/home-node.html?__nnn=true
3. http://www.bamf.de/cln_011/nn_566334/DE/Startseite/home-node.html?__nnn=true
4. <http://www.integration.nrw.de/>
5. <http://www.raa.de/>
6. <http://www.lum.nrw.de/>
7. <http://www.laga-nrw.de/xd/public/content/index.html>
8. <http://www.soziale-stadt.nrw.de/>
9. <http://www.mgffi..nrw.de>
10. AGARP : Rheinland-Pfalz Eyaleti Yabancılar Meclisi Çalışma Grubu
http://www.agarp.de/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=58&Itemid=69

III. ALMANYA SİYASİ PARTİLERİNİN TÜRKLERE YÖNELİK KURDUĞU PARTİ ÖRGÜTLERİ:

1. CDU (2006), Alman Türk Forumu (Deutsch Türkisches Forum in der CDU <http://www.dtf-online.de/> erişim tar.:01.02.2008.
2. SPD , SPD için Türk Seçmen Hareketi (Wahlinitiative Türken for SPD), <http://www.tuerken4spd.de/tuerken.html> erişim tar.:09.04.2008.
3. FDP, Alman-Türk Liberaller Birliği (Die Liberale Türkisch-Deutsche Vereinigung), <http://ltd-ev.de/>, erişim tar.:09.04.2008.

ÖZGEÇMİŞ

1961 yılında Kahramanmaraş'ın Türkoğlu İlçesi Beyoğlu beldesinde dünyaya geldi. İlkokulu beldesinde okudu. Ortaokul ve liseyi Mersin'de tamamladı (1979). Lisans ve yüksek lisansını Marmara Üniversitesi İktisat ve Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında yaptı (1996).

Daha sonra Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında doktora başladı (1997). Türk Hava Yollarında çalışmaktadır.